MEMORIALUL REVOLUŢIEI 16-22 DECEMBRIE 1989

CENTRUL NAŢIONAL DE DOCUMENTARE,
CERCETARE ŞI INFORMARE PUBLICĂ DESPRE
REVOLUŢIA DIN DECEMBRIE 1989

MEMORIAL 1989

Buletin ştiinţific şi de informare

1 (13) / 2014
Timişoara

Colegiul de redacţie:

Redactor şef: Gino Rado (Revoluţie)

Secretar general de redacţie: Lucian-Vasile Szabo

Redactori: Adina Hornea Abruda (Viaţa ştiinţifică)

Liza Kratochwill (Istorie orală)

Simona Mocioalcă (Evenimente)

Cristina Tudor (Comunism)

Tehnoredactare: Gino Rado

Corectură: Adina Hornea Abruda

Coperta: Traian Abruda

Consiliul consultativ: Ioana Boca – Fundaţia Academia Civică – Bucureşti, Viorel Marineasa – Universitatea de Vest din Timişoara, Stelian Mândruţ – Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Silviu B. Moldovan – CNSAS – Bucureşti, Bogdan Murgescu – Universitatea din Bucureşti, Victor Neumann – Universitatea de Vest din Timişoara, Daniel Vighi – Universitatea de Vest din Timişoara, Smaranda Vultur – Universitatea de Vest din Timişoara

ISSN: 1843-309X

CUPRINS

Cuvânt către cititor 9

Foreword 10

STUDII

Richard Andrew Hall**,** Gloanţe, minciuni şi casetă video. Uluitoarea contrarevoluţie română din Decembrie 1989 pe cale de dispariţie (Partea I) 11

Lucian-Vasile Szabo, Acţiuni represive ale Armatei în 1989. Deschiderea focului în Piaţa Libertăţii din Timişoara 33

Dumitru Tomoni, Elevi timişoreni în Decembrie 1989 (Partea a II-a)..... 42

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Memorialul Revoluţiei la... „Orizont".

Lansare de cărţi şi reviste şi rendez-vous cu autorii lor (Adina Hornea Abruda) .. 50

Cartea de nisip, visul american şi 1001 de nopţi... în nisip (Adina Hornea Abruda). 55

COLAJE DE CELULOID

Misterele Revoluţiei Române. „Cine a tras în noi... după 22?" (Liza Kratochwill) ... 59

Masacrul din Calea Lipovei (Partea a II-a) (Liza Kratochwill) 68

PORTRET DE EROU

Giuchici Slobodan Milorad (Simona Mocioalcă) 82

TEROAREA COMUNISTĂ

Casa de Cultură a Studenților din Timișoara în anii 1950-1960 (Cristina Tudor) 85

Procesul colectivizării agriculturii în judeţul Timiş-Torontal în perioada 1949-1953 (Loredana Tănasie) 104

Aurel Cosma Junior – condamnat în „Lotul ziariştilor” (Adina Laura Nasta)..... 115

DOCUMENTAR

Acţiunile Armatei în Timişoara.
U.M. 01841 Caracal – Regimentul 56 Paraşutişti (Gino Rado) 126

BIBLIOTECA REVOLUŢIEI

Ştefan Ehling, *Nu-l blamaţi pe optimist!*, Editura Tim, Reşiţa, 2013, 359 p. (Simona Mocioalcă)..... 131

INSTANTANEE – MEMORIAL

Cupa „Memorialul Revoluţiei” la minifotbal – Ediţia a VI-a..... 138

Supercupa „Memorialul Revoluţiei” la minifotbal – Ediţia a II-a..... 143

Decembrie – între datorie, respect şi neuitare 145

Corala „Memorial” – un deceniu de existenţă: 2003-2013..... 150

Capela Eroilor Martiri – lăcaş de reculegere şi aducere aminte 152

Expoziţia „Decembrie 1989. Momentul Timişoara” prezentată în alte localităţi 156

Proiecţie de film, expoziţie şi dialog la Bisericile Bănăţene..... 160

Diplomaţi la Memorialul Revoluţiei..... 172

Şcoala altfel: „Să ştii mai multe, să fii mai bun!”..... 175

Noaptea Muzeelor la Memorialul Revoluţiei 183

COLABORATORI 185

TABLE OF CONTENTS

Foreword 9

Foreword 10

STUDIES

Richard Andrew Hall**,** Bullets, Lies and Videotape. The Amazing, Disappearing Romanian Counter-Revolution of 1989 (1st Part) 11

Lucian-Vasile Szabo, The Army's Repressive Actions in 1989. Opening Fire on the People in the Libertăţii Square in Timişoara 33

Dumitru Tomoni, Students of Timişoara in December 1989 (2nd Part)..... 42

SCIENTIFIC SCENE

Memorial of Revolution at... „Orizont". Book and Bulletin Launching and Rendez-Vous with the Authors (Adina Hornea Abruda) 50

Sand Book, American Dream and 1001 Nights... in the Sand (Adina Hornea bruda).... 55

CELLULOID COLLAGES

Mysteries of the Romanian Revolution. „Who was shooting at us... after December 22nd?" (Liza Kratochwill)..... 59

The Massacre in Calea Lipovei (2nd Part) (Liza Kratochwill) 68

PORTRAIT OF A HERO

Giuchici Slobodan Milorad (Simona Mocioalcă) 82

COMMUNIST TERROR

Students' Cultural Centre of Timişoara in the 50's and 60's (Cristina Tudor) 85

Agricultural Collectivization Process in Timiş-Torontal County from 1949 to 1953 (Loredana Tănasie) 104

Aurel Cosma Jr. – Defendant in the Trial Targeting the „Batch of Journalists” (Adina Laura Nasta) 115

DOCUMENTARY

Army Actions in Timişoara.

Military Unit 01841 Caracal – The 56 Parachute Regiment (Gino Rado).126

REVOLUTION LIBRARY

Ştefan Ehling, “Don’t Blame the Optimist!”, Tim Publishing House, Reşiţa, 2013, 359 p. (Simona Mocioalcă) 131

SNAPSHOTS – MEMORIAL

“Memorialul Revoluţiei” Mini-Football Cup – 6th Edition 138

“Memorialul Revoluţiei” Mini-Football Super-Cup – 2nd Edition 143

December – between Duty, Respect and Memento 145

“Memorial” Chorus – a Decade of Existence: 2003-2013.....150

Chapel of the Martyr Heroes – a Sanctuary of Introspection and Recollection ...152

“December 1989. The Timişoara Moment”. Exhibition Presented in Other Places of the Country 156

Film Screening, Exhibition and Dialogue at Banat Churches 160

High Officials at the Memorial of Revolution Museum 172

“A Different School: Know more, be better!”..... 175

The European Museum Night at the Memorial of Revolution Museum 183

COLLABORATORS 185

INHALTSVERZEICHNIS

Vorwort 9

Vorwort 10

STUDIEN

Richard Andrew Hall**,** Kugeln, Lügen und Videokassetten. Die erstaunliche, vom Aussterben bedrohte Rumänische Gegenrevolution vom Dezember 1989 (1. Teil) 11

Lucian-Vasile Szabo, Die Repressionsaktionen der Armee im Jahre 1989. Die Eröffnung des Feuers im Freiheitsplatz in Temeswar 33

Dumitru Tomoni, Temeswarer Schüler im Dezember 1989 (2. Teil) 42

WISSENSCHAFTLICHES LEBEN

Die Gedenkstätte der Revolution am... „Horizont". Präsentierung von Büchern und Zeitschriften und Rendez-vous mit ihren Verfassern (Adina Hornea Abruda).50

Das Sandbuch, der amerikanische Traum und 1001 Nacht... im Sand (Adina Hornea Abruda) 55

ZELLULOIDCOLLAGEN

Geheimnisse der Rumänischen Revolution. „Wer hat auf uns nach dem 22. Dezember geschossen?" (Liza Kratochwill) 59

Das Massaker im Lipovei Weg (2. Teil) (Liza Kratochwill) 68

HELDENPORTRÄT

Giuchici Slobodan Milorad (Simona Mocioalcă) 82

KOMMUNISTISCHE TERROR

Das Temeswarer Kulturhaus der Studenten in den Jahren 1950-1960 (Cristina Tudor) 85

Der Prozess der landwirtschaftlichen Kollektivierung im Kreis Timiş-Torontal in der Zeit 1949-1953 (Loredana Tănasie) 104
Aurel Cosma Junior – verurteilt im Rahmen der „Gruppe der Journalisten" (Adina Laura Nasta) 115

DOKUMENTAR

Aktionen der Armee in Temeswar.
Militäreinheit 01841 Caracal – Fallschirmjägerregiment 56 (Gino Rado).... 126

BIBLIOTHEK DER REVOLUTION

Ştefan Ehling, „Tadelt nicht den Optimisten!", Tim Verlag, Reschitz, 2013, 359 S. (Simona Mocioalcă) 131

MOMENTAUFNAHMEN BEI DER GEDENKSTÄTTE DER REVOLUTION

„Memorialul Revoluţiei" Fußballcup – 6. Auflage. 138
„Memorialul Revoluţiei" Super-Cup – 2. Auflage 143
Dezember – zwischen Pflicht, Respekt und Unvergeßlichkeit 145
Gesangverein „Memorial" – ein Lebensjahrzehnt 2003-2013 150
Kapelle der Märtyrer-Helden – Stätte für Geistesruhe und Andenken. 152
Präsentation der Ausstellung „Dezember 1989. Augenblick Temeswar" an verschiedenen Orten 156
Filmprojektion, Ausstellung und Dialog in den Banater Kirchen 160
Diplomaten bei der Gedenkstätte der Revolution 172
„Die Schule anders: Mehr wissen, besser sein!" 175
Nacht der Museen bei der Gedenkstätte der Revolution 183

MITARBEITER 185

Cuvânt către cititor

Am ajuns la numărul 13 al revistei noastre, un număr norocos, care conţine, pe lângă studii şi documentare, o importantă secţiune referitoare la activităţile Memorialului Revoluţiei.

La capitolul studii, Richard Hall este prezent cu prima parte dintr-o lucrare pe care o consider incitantă: *Gloanţe, minciuni şi casete video. Contrarevoluţia română din decembrie 1989 pe cale de dispariţie*. Despre acţiunile represive din Timişoara ale instituţiilor de stat ne vorbeşte Lucian-Vasile Szabo în lucrarea sa,*Acţiunile represive ale Armatei în 1989. Deschiderea focului în Piaţa Libertăţii din Timişoara*. Tot în acest capitol am inclus a doua parte a studiului lui Dumitru Tomoni despre rolul elevilor timişoreni în Revoluţia din 1989 de la Timişoara.

În cadrul capitolului *Teroarea comunistă* vă propunem o lucrare a Adinei Laura Nasta despre Aurel Cosma Junior, avocat, ziarist, politician, memorialist, unul dintre inculpaţii din procesul „Lotul ziariştilor", o personalitate marcantă a Banatului. Activitatea Casei de Cultură a Studenţilor din Timişoara ne este prezentată de Cristina Tudor, iar procesul colectivizării în judeţul Timiş-Torontal este descris de Loredana Tănasie.

La secţiunea *Documentar* vom prezenta, în fiecare număr al revistei, activitatea în Timişoara a unei unităţi militare venite din afara judeţului Timiş. În acest număr aducem în faţa cititorilor Unitatea Militară 01841 Caracal –Regimentul56 Paraşutişti.

Desigur,nu lipsesc nici în acest număr capitolele consacrate:*Viaţa ştiinţifică*, *Colaje deceluloid* şi *Instantanee– Memorial*, în care sunt trecute în revistă activităţile instituţiei noastre din prima jumătate a anului 2014.

Gino **RADO**

Forewort

We have reached the 13th issue of our bulletin, a lucky number, which gathers up, besides exciting studies and documentaries, an important section which highlights the activities carried out by the Memorial of Revolution Association.

Richard Hall is present in our bulletin, in the chapter dedicated to "Studies", with the first part of his paper which I personally find more than exciting: "Bullets, Lies and Videotape. The Amazing, Disappearing Romanian Counter-Revolution of 1989". In his paper "The Army's Repressive Actions in 1989. Opening Fire on the People in the Libertăţii Square in Timişoara" Lucian-Vasile Szabo gives us a brief account of the repressive actions taken by the public authorities. This chapter is complemented by the second part of Dumitru Tomoni's study on the role played by the students of Timişoara during the Revolution of 1989 in Timişoara.

In the chapter titled "The Communist Terror", we suggest a paper signed by Adina Laura Nasta and dedicated to Aurel Cosma Jr., an illustrious scholar of Banat (lawyer, journalist, politician, memorialist) and one of the defendants in the trial which targeted the "Batch of Journalists". The activity carried out by the Students' Cultural Centre of Timişoara is described by Cristina Tudor and the process of collectivization in Timiş-Torontal County is approached by Loredana Tănasie.

Every "Documentary" section of our bulletin is focused on the activities carried out in Timişoara by a military unit coming from outside the borders of Timiş County. This issue is centred on the Military Unit 01841 Caracal – The 56 Parachute Regiment.

Of course, this edition is also complemented by its dedicated chapters: "Scientific Scene", "Celluloid Collages" and "Snapshots – Memorial" which emphasize the activities carried out by our establishment during the first half of this year.

Gino **RADO**

STUDII

Gloanţe, minciuni şi casete video: Uluitoarea contrarevoluţie română pierdută în decembrie 1989[1] (I)

Standard Disclaimer: All statements of fact, opinion, or analysis expressed are those of the author and do not reflect the official positions or views of the Central Intelligence Agency (CIA) or any other U.S. Government agency. Nothing in the contents should be construed as asserting or implying U.S. Government authentication of information or CIA endorsement of the author's views. This material has been reviewed by CIA to prevent the disclosure of classified information.

---

[1] Pentru a consulta lucrările publicate pe această temă, vă recomand să vizitaţi site-ul web: http://romanianrevolutionofdecember1989.com: *Revoluţia română pentru gloanţele dum-dum (ca mine şi probabil ca tine* [*The Romanian Revolution for Dum-Dums (like me and perhaps even you)*], 2008, http://romanianrevolutionofdecember1989.com/2008/12/16/the-romanian-revolution-for-dum-dums-like me%E2%80%A6and-perhaps-even-you-by-richard-andrew-hall-phd/;
Stil orwellian… clar orwellian: Campania procurorului Voinea de cenzurare a Revoluţiei Române din decembrie 1989, 2006 [*Orwellian…Positively Orwellian: Prosecutor Voinea's Campaign to Sanitize the Romanian Revolution of December 1989*], http://romanianrevolutionofdecember1989.com/2013/05/21/ orwellian-positively-orwellian-prosecutor-voineas-uncritical-reception-by-romanianists/;
Revoluţia Română din 1989 ca joc geopolitic de cafenea: documentarul „ŞAH-MAT" al lui Brandstatter şi Ultimul val dintr-o mare de revisionism, 2005 [*The 1989 Romanian Revolution as geopolitical parlor game: Brandstatter's "CHECKMATE" documentary and the latest wave in asea of revisionism*], http://romanianrevolutionofdecember1989.com/2009/07/25/the-1989-romanian-revolution-as-geopolitical-parlor-game-brandstatter%E2%80%99s-%E2%80%9Ccheckmate%E2%80%9D-documentary-and-the-latest-wave-in-a-sea-of-revisionism/;
Dublu limbaj: Istorisirile mult prea familiare ale dublurii lui Nicolae Ceauşescu [*Doublespeak: The All-too-Familiar Tales of Nicolae Ceausescu's Double*], numărul 3 din ziarul *Habsburg Occasional Papers*, martie 2004, http://romanianrevolutionofdecember1989.com/2009/09/29/romania-december-1989-doublespeak-the-all-too-familiar-tales-of-nicolae-ceausescus-double-by-richard-andrew-hall/;
Rădăcinile securistice ale basmului românesc modern: Presa, fosta Securitate şi istoriografia lunii decembrie 1989 [„*The Securitate Roots of a Modern Romanian Fairy Tale: The Press, the Former Securitate, and the Historiography of December 1989*"], RFE, *Perspectiva Est-Europeană*, 2002, http://romanianrevolutionofdecember1989.com/2009/07/17/the-securitate-roots-of-a-modern-romanian-fairy-tale-the-press-the-former-securitate-and-the-historiography-of-december-1989/;
Richard Andrew Hall, Teoriile acţiunii colective şi Revoluţiei: Dovezi izvorâte din tranziţia României din decembrie 1989*["Theories of Collective Action and Revolution: Evidence from the Romanian Transition of December 1989"*], *Studii Europa-Asia*, nr. 6 (septembrie 2000), http://romanianrevolutionofdecember1989.com/theories-of-collective-action-and-revolution-2000/;
Richard Andrew Hall, *Recurgerea la absurd: Teoria „Războiului pus în scenă" şi Revoluţia Română din decembrie 1989* [„*The Uses of Absurdity: The 'Staged-War' Theory and the Romanian Revolution of December 1989*"], *Politici şi Societăţi Est-Europene*, vol. 13, nr. 3 (toamna anului 1999) (University of California Berkeley Press),http://romanianrevolutionofdecember1989.com/the-uses-of-absurdity-romania-1989-1999/.

[Submitted to CIA's Publications Review Board (PRB) 19 November 2009; cleared without changes by PRB 15 December 2009]

I am an intelligence analyst for the Central Intelligence Agency. I have been a CIA analyst since 2000. Prior to that time, I had no association with CIA outside of the application process.

Keywords: 1989, Romania, Bucharest, revolution, counter-revolution, terorrists, hospital, Ghircoiaş Nicolae, Dan Voinea.

Cuvinte cheie: 1989, România, Bucureşti, revoluţie, contrarevoluţie, teroriști, spital, Ghircoiaş Nicolae, Dan Voinea.

Precizări legale generale: Toate faptele, opiniile sau analizele enunţate în această lucrare aparţin exclusiv autorului şi, prin urmare, nu reflectă poziţiile oficiale sau punctele de vedere ale Central Intelligence Agency (CIA) sau ale niciunei alte agenţii a Guvernului SUA. Nimic din conţinutul acestei lucrări nu va fi construit astfel încât să exprime sau să implice o confirmare a informaţiilor de către Guvernul SUA sau o aprobare a opiniilor autorului de către CIA. Materialul a fost analizat, în întregime, de CIA în scopul preîntâmpinării divulgării informaţiilor clasificate.

[Prezentat Comisiei CIA de analiză a publicaţiilor (PRB) în 19 noiembrie 2009; remis de PRB spre publicare, fără modificări, în data de 15 decembrie 2009].

În anul 2000 am fost angajat ca analist de informaţii în cadrul Agenţiei Centrale de Informaţii SUA (Central Intelligence Agency). Declar că, anterior anului 2000, nu am avut nicio legătură cu CIA, exceptând procedura de depunere a dosarului de angajare.

Se numea Ghircoiaş… Nicolae Ghircoiaş. Iar în România sfârşitului lui 1989 şi începutului lui 1990 s-a dovedit a fi foarte, foarte ocupat.

Singurele informaţii oficiale despre acţiunile lui Nicolae Ghircoiaş din ultimele zile care au precedat căderea regimului dictatorial condus de Nicolae Ceauşescu, în 22 decembrie 1989, ne parvin ca urmare a ceea ce acesta, dar şi alţii, au declarat la procesul intentat la sfârşitul lui ianuarie 1990. În limbaj birocratic, colonelul Nicolae Ghircoiaş ocupa funcţia de director al Institutului Criminalistic din cadrul Inspectoratului General de Miliţie (Poliţie). În termeni neprotocolari însă, rolul pe care Nicolae Ghircoiaş l-a jucat în decembrie 1989 pare să fie acela de „şperţar" sau „sforar", adică acel tip de individ care nu ezită să se implice în afaceri necurate – ca, de exemplu, „volatilizarea" cadavrelor celor împuşcaţi.

După ce forţele de represiune au deschis focul asupra demonstranţilor anti-regim în 17 şi 18 decembrie 1989 în Timişoara, col. Ghircoiaş a fost trimis la morga oraşului, în vederea recuperării cadavrelor

celor ce prezentau răni prin împuşcare. În miezul nopţii, 43 de cadavre neautopsiate, aparţinând manifestanţilor, au fost furate de la morga municipală, fiind apoi transportate, cu ajutorul trailerelor frigorifice, la periferia municipiului Bucureşti, unde au fost, ulterior, incinerate.[2] Ghircoiaş s-a ocupat, de asemenea, de strângerea şi distrugerea evidenţelor şi fişelor spitaliceşti, dar şi a oricăror altor materiale incriminatoare ce ar fi putut indica nu doar decesul, ci şi supravieţuirea celor dispăruţi (autorităţile de atunci oferind o explicaţie halucinantă cu privire la dispariţia acestor cetăţeni: au fugit din ţară, luându-şi cu ei şi toate documentele). Cu alte cuvinte, se pare că sarcina principală a col. Nicolae Ghircoiaş s-a axat pe distrugerea tuturor dovezilor existente.[3]

Colonel Ghircoiaş face turul spitalelor din Bucureşti

Fără a fi confirmate oficial, circulă numeroase informaţii despre faptele pe care Ghircoiaş le-a comis după căderea regimului lui Ceauşescu, în 22 decembrie 1989, fapte pentru care acesta nu a fost acuzat în timpul procesului şi pentru care, din nefericire, nu va fi niciodată acuzat. Din cei 1.104 morţi şi 3.352 de răniţi înregistraţi în timpul masacrului din decembrie 1989, 942 au fost ucişi, respectiv 2.251 au fost răniţi după ce Nicolae şi Elena Ceauşescu au fugit, în 22 decembrie 1989. În acel moment, se considera că principalii vinovaţi pentru măcelul care a avut loc după 22 decembrie 1989, cărora li s-a şi dat titulatura generică de „terorişti", erau atât cadre ale poliţiei secrete a regimului comunist, cunoscută ca *Securitatea,* cât şi o serie de mercenari străini angrenaţi în lupta pentru restaurarea regimului lui Ceauşescu.

Acesta este contextul în care medicii din principalele unităţi spitaliceşti din Bucureşti îşi amintesc de apariţiile intempestive, inoportune ale col. Nicolae Ghircoiaş, la sfârşitul lunii decembrie 1989 şi începutul lui ianuarie 1990. Prof. Andrei Firică, medic al Spitalului de Urgenţă din Bucureşti, relatează, într-un

---

[2] Pentru o discuţie optimă în limba engleză, discuţie menită să explice de ce practicile de incinerare nu sunt acceptate de tradiţia ceremoniei de înhumare practicată în România, vă recomand să consultaţi articolul intitulat *Masca morţii roşii: Politica nefastă a incinerării în România anului 1989* [*"The Mask of the Red Death: The Evil Politics of Cremation in Romania 1989"*], publicat în numărul 15 (1) din jurnalul „Mortality".

[3] Pentru mai multe informaţii online, consultaţi, de exemplu, http://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Ghircoia%C5%9F; http://ro.wikipedia.org/wiki/Opera%C5%A3iunea_Trandafirul; http://www.romanialibera.ro/a51078/cine-a-organizat-furtul-cadavrelor-din-morga-spitalului-judetean.html; http://www.Timişoara.com/newmioc/53.htm,http://www.Timişoara.com/newmioc/67.htm.
Chiar şi raportul întocmit în 1994, SRI admite că întreaga confuzie creată în jurul identităţii celor care au fost incineraţi izvorăşte din arderea, de către Ghircoiaş, a tuturor documentelor pe care acesta le-a confiscat de la Spitalul Judeţean din Timişoara, după fuga lui Ceauşescu, din 22 decembrie 1989, http://www.ceausescu.org/ceausescu_texts/revolution/raportul_sri11.htm. Astfel, pare în regulă să afirmăm că sarcina lui Ghircoiaş era, de fapt, să facă toate demersurile necesare pentru ca documentele incriminatoare să dispară, pur şi simplu…

interviu acordat unui post de televiziune în 2004, în mare măsură, aceleaşi detalii pe care acesta le-a prezentat presei în vara anului 1990. Potrivit acestuia, au fost aduşi şi internaţi la Spitalul de Urgenţă în jur de 15-20 de indivizi bănuiţi de terorism, cu diferite urgenţe medicale. Prof. Firică declară că a întocmit un dosar medical sumar cu afecţiunile acestor pacienţi. Într-una din acele zile, a fost vizitat de un colonel de miliţie, pe care mai târziu urma să îl vadă la televizor, în zeghe, în boxa acuzaţilor, la Procesul de la Timişoara (în mod indubitabil, este vorba de Ghircoiaş), care l-a sfătuit să ţină reporterii curioşi departe de paturile „teroriştilor", ameninţându-l, totodată, că acestea „sunt doar persoane suspectate de acte de terorism şi că nu crede că [dr. Firică] şi-ar dori ca, într-o bună zi, să fie dat în judecată pentru că ar fi calomniat pe cineva!". Mai târziu, colonelul a revenit pentru a-i urca pe toţi acei răniţi, suspectaţi de terorism, într-un autobuz, în scopul de a-i transporta spre o destinaţie care a rămas, până acum, necunoscută. Prof. Firică susţine, de asemenea, că, odată cu suspecţii de terorism, „au dispărut" şi toate fişele medicale pe care acesta le întocmise. Cu toate acestea, a menţionat că în acele zile l-a rugat pe fiul său, care terminase Facultatea de Teatru şi Film, să filmeze teroriştii încătuşaţi de paturile de spital, declarând, totodată, că a predat Procuraturii[4] copii după acele casete.

[5]

[4] Profesorul Andrei Firică, intervievat de Florin Condurăţeanu, *Teroriştii din Spitalul de Urgenţă*, „Jurnalul Naţional", 9 martie 2004, ediţie online: http://jurnalul.ro/campaniile-jurnalul/decembrie-89/teroristii-din-spitalul-de-urgenta-71729.html, citat de Hall în lucrarea *Stil Orwellian… clar Orwellian* [*Orwellian… Positively Orwellian*], 2006. Pentru relatări similare, consultaţi articolele semnate de Florin Mircea Corcoz şi Mircea Arieş, *Terorist ascuns in Apuseni?*, „România liberă", 21 august 1992, p. 1 – „Colonelul Ghircoiaş, fost director al Serviciului de Investigare Penală din cadrul Securităţii, a adunat toate persoanele acuzate de acte de terorism şi de atunci nu se mai ştie nimic de ele"; Andreea Hasnaş, *Reportajul unui film cu TERORIŞTI*, „Expres", nr. 10 (6-12 aprilie 1990), p. 5; Constantin Fugaşin, *Unde ne sînt teroriştii?*, „Zig-Zag", 1990.

[5] Captură de ecran de pe site-ul http://www.dailymotion.com/video/x7rp6b_revolutia-romana-2225-dec1989-part_shortfilms, postată de Alexandru 2006.

[Fotografiile confirmă ceea ce Constantin Fugaşin a relatat în articolul *Unde ne sînt teroriştii*?, publicat în 1990 în revista „Zig-Zag*”*, bazându-se, parţial, pe un interviu acordat de dr. Andrei Firică:

13 persoane suspectate de ceea ce numim, în prezent, acte de terorism au fost internate la Spitalul de Urgenţă. Dintre acestea, câteva erau, în mod clar, persoane străine, chiar dacă toate aveau asupra lor acte româneşti. Doi indivizi se distingeau prin trăsături mongoloide (asiatice), unul declarând că mama sa este de origine română, iar tatăl său este originar din Laos, iar alte patru persoane erau arabi. Cu toate acestea, toţi stăpâneau foarte bine limba română. Doctorul Nicolae Staicovici, medicul care i-a tratat şi care lucrase, un timp, în Egipt, a reuşit să vorbească cu ei. La un moment dat, le-a adresat o întrebare în arabă, iar unul dintre răniţi i-a răspuns într-o arabă perfectă. Toţi aveau staturi impunătoare, unul dintre ei fiind descris ca „un munte de om”. Acesta din urmă nu a scos niciun cuvânt, deşi era, probabil, măcinat de dureri chinuitoare. Mai erau doi terorişti care nu fuseseră răniţi. Unul ajunsese noaptea, sub un pretext banal. Considerându-l suspect, cei care stăteau de pază la spital l-au imobilizat imediat. La percheziţia corporală, s-au găsit asupra sa trei tipuri distincte de haine şi multe acte de identitate. A fost legat de o targă şi, deşi părea a fi, mai degrabă, plăpând decât atletic, a reuşit, la un moment dat, să rupă legăturile cu care era imobilizat.[6]]

UNDE NE SÎNT TERORIŞTII ?

LA SPITALUL DE URGENŢĂ SE POATE GĂSI UN RĂSPUNS

ION PETREANU

CONSTANTIN FUGASIN

[6] În mod semnificativ, acest video vine în contradicţie directă şi contestă afirmaţiile lui Sorin Ilieşiu, care susţine că „Generalul Dan Voinea a afirmat clar: Teroriştii nu au existat. Cei care au acaparat puterea au minţit pentru a proteja adevăraţii criminali… Diversiunea cu «teroriştii» a fost demonstrată de Justiţie [Sistemul de Justiţie], întrucât nu s-a găsit niciun singur terorist, nici mort, nici rănit sau arestat” (Sorin Ilieşiu, *18 ani de la masacrul care a deturnat revoluţia comunistă,* 21 decembrie 2007), http://www.romanialibera.com/articole/articol.php?step=articol&id=6709).
Pentru o discuţie amănunţită, consultaţi publicaţiile semnate de Hall în anul 2008.

[7]

[Dr. Andrei Firică, 2004: *Din perspectiva diagnosticului, aceia care susţin că teroriştii nu au existat, mint cu neruşinare… La camera de gardă a Spitalului de Urgenţă, au fost aduse persoane împuşcate cu precizie în frunte, manifestanţi ţintiţi prin împuşcare, din spate, de la câţiva metri, din rândul demonstranţilor, or astea nu le puteau face decât teroriştii…*[8]]

Doctorul Nicolae Constantinescu, chirurg şef la Spitalul Colţea, a fost, de asemenea, „onorat" cu vizita pe care col. Ghircoiaş a făcut-o în cursul acelor zile:

Îmi amintesc că în 1 sau 2 ianuarie 1990 a venit la spital [Spitalul Colţea] un colonel de la Ministerul de Interne, care s-a prezentat ca fiind Ghircoiaş. Cu un limbaj destul de agresiv, acesta ne-a spus că este şeful nu ştiu cărui departament „criminalistic" din cadrul Direcţiei Securităţii Statului (Securitate). ***A cerut ca toate gloanţele care au fost extrase din plăgi să îi fie predate. I-au fost predate peste 40 de gloanţe de diferite forme şi mărimi, dar resturi de muniţie.***

Referitor la întrebarea dacă a informat sau nu Procuratura Militară:

[7] Captură de ecran de pe site-ul http://www.dailymotion.com/video/x7rp6b_revolutia-romana-2225-dec1989-part_shortfilms, postată de Alexandru 2006.

[8] Profesorul Andrei Firică, intervievat de Florin Condurăţeanu, *Teroriştii din Spitalul de Urgenţă*, „Jurnalul Naţional", 9 martie 2004, ediţia online, http://jurnalul.ro/campaniile-jurnalul/decembrie-89/teroristii-din-spitalul-de-urgenta-71729.html.

Desigur, am anunţat Parchetul şi am cerut deschiderea unei anchete [a celor împuşcaţi în revoluţie]. De exemplu, atunci când le-am indicat apartamentul de unde s-a tras în timpul revoluţiei, apartament situat la etajul patru al cinematografului „Luceafărul", procurorii mi-au spus că au cercetat şi că au descoperit că acolo era, de fapt, o locuinţă conspirativă a Securităţii, şi... asta a fost tot.

2/10/94 - P. 2 RL

România liberă

AMFITEATRUL FACULTĂŢII DE MEDICINĂ

Decembrie 1989, în spitalele din Bucureşti

"În decembrie 1989 a fost o disponibilitate pentru bestialitate, pe care nu am crezut-o capabilă la poporul din care fac parte", a declarat dl conf. dr. Nicolae Constantinescu (Spitalul Colţea), în cadrul conferinţei care s-a desfăşurat marţi seara în Amfiteatrul Mare al Facultăţii de Medicină din Bucureşti, având ca subiect "Decembrie 1989, în spitalele din Bucureşti". Printre invitaţii Ligii Studenţilor în Medicină, organizatorul acestei conferinţe, s-au numărat: dl prof. dr. Petre Andronescu, prorector, dl dr. Constantin Antofie, dl prof. dr. Marian Ciurel, dl. prof. conf. dr. Dan Niculescu, dl conf. dr. Nicolae Constantinescu, dl prof. conf. dr. Ilie Pavelescu, dl dr. Eduard Geambaşu, toţi medici chirurgi ai spitalelor din Capitală care au fost confruntate cu fluxul de răniţi din decembrie 1989. "Documentaţia pe care am avut-o, nu o mai avem", a spus dl prof. dr. Marian Ciurel (Spitalul de Urgenţă) amintind totuşi faptul că au fost înregistrate date într-o lucrare de doctorat. "Puţini dintre cei răniţi au fost socaţi psihic", îşi aminteşte prof. dr. Petre Andronescu (Spitalul Colentina). Revoluţionari şi răniţi au primit acelaşi tratament, "ştim doar că la o parte din bolnavi s-au schimbat cătuşi", îşi aminteşte dl prof. dr. Marian Ciurel. Peste 60 la sută din răniţii aduşi la Spitalul Colţea erau împuşcaţi din lateral sau din spate. S-a tras şi asupra oamenilor care au stat ghemuiţi, aceştia suferind astfel leziuni complexe. Pe lângă datele statistice prezentate, medicii prezenţi au atras atenţia asupra naturii leziunilor care, în număr mare, au fost cauzate de muniţie al cărei efect a fost mai mult distrugerea, mutilarea decât scoaterea din luptă. În acest sens, deosebit de interesante au fost datele prezentate din lucrarea de diplomă, a medicului M. Briciu: "S-a tras cu gloanţe explozive". Concluziile ce se pot trage din faptul că cei aduşi în Spitale, în intervale de timp distincte, prezentau leziuni corespunzătoare anumitor porţiuni din corp, demonstrează existenţa unor ordine asupra locului unde trebuia ochit. "Cred că România va fi capabilă să constituie acel ecran care să protejeze de acum înainte naţia de asemenea manifestări", a spus dl conf. dr. Nicolae Constantinescu, remarcând aspectul benefic al unor astfel-de conferinţe.

Foto şi text: Mihail Lechkun

În 1992, alături de alţi medici, profesori universitari, chirurgi renumiţi, am semnat un memoriu [***a se vedea pagina 6, unde se menţionează un articol ce are, aparent, legătură cu acest memorandum***] *adresat Procurorului General, prin care ceream deschiderea unei anchete cu privire la răniţii şi morţii prin împuşcare. Întrucât nu am primit niciun răspuns, după şase luni m-am dus la Parchet să întreb ce se întâmplă. Mi s-a răspuns că încă se lucrează, mi-au arătat două sau trei avize puse pe colţurile cererii şi cam asta a fost tot. Unul dintre procurori m-a condus pe coridor şi mi-a spus că „are copil, are nevastă, e foarte complicat". Mă întreba pe mine ce să mai facă… Am izbucnit şi i-am spus că nu sunt un om care să fie aşa, aburit cu una cu două.*

I-am arătat radiografiile celor împuşcaţi, i-am arătat gloanţele găsite în ficat. Radiografiile existau, nu erau o simplă invenţie a mea, nu mi se năzărise aşa, dintr-o dată, să cer deschiderea unei anchete! Le-am spus că nişte oameni doresc să afle adevărul şi că toţi cei care au semnat memoriul adresat Procuraturii nu sunt nişte oameni oarecare, ci medici cu experienţă, somităţi în materie. Degeaba am solicitat expertize balistice sau alte cercetări, degeaba am prezentat acte, documente, radiografii, studii. Nu se dorea să se facă o anchetă serioasă![9]

[9] Prof. dr. Nicolae Constantinescu, interviu realizat de Romulus Cristea, *Nici acum nu-mi dau seama cum am putut să operez nonstop timp de trei zile*, „România liberă", 20 decembrie 2006, ediţie online. A se consulta,

România lui decembrie 1989: Revoluţie, lovitură de stat şi contrarevoluţie

În decembrie anul acesta se vor aniversa douăzeci de ani de la implozia regimului comunist condus de dictatorul Nicolae Ceauşescu.[10] Deşi este arhicunoscut, merită să repetăm: nu doar că România s-a alăturat *târziu* undei de colaps a regimului comunist din statele est-europene, membre ale Pactului de la Varşovia semnat în toamna anului 1989 (Polonia, Ungaria, RDG, Cehoslovacia, Bulgaria), ci România a fost şi *ultimul* stat

---

de asemenea, Mihail Lechkun, *Decembrie 1989, în spitalele din Bucureşti*, „România liberă", 10 februarie 1994, p. 2.

[10] Etichetarea academică, hiperbolică şi informală a regimului Ceauşescu ca regim *stalinist* nu este benefică, în fond. Regim totalitar, DA, regim stalinist, NU. Într-adevăr, Nicolae Ceauşescu a încetăţenit cultul stalinist al personalităţii şi da, Ceauşescu îl admira pe Stalin şi modelul economic implementat de acesta, după cum le-a declarat reporterilor în 1988, iar noi am preluat aceste informaţii *ad nauseam* de atunci. Totodată, acest regim s-a dovedit a fi destul de bizar şi, după cum am menţionat într-o altă lucrare, a fost caracterizat de politica „lipsei statuilor publice [ale lui Ceauşescu] şi lipsa (sau reducerea, pe cât posibil), a martirilor publici [în interiorul sau chiar în exteriorul partidului]" – prima condiţionare venind în contradicţie cu ubicuitatea prezenţei în media a cuplului Ceauşescu, iar a doua condiţionare fiind caracterizată atât de politica „rotirii cadrelor", politică prin care înalţii oficiali de partid nu-şi puteau construi niciodată un fief şi uneori aveau restricţionată prezenţa în provincie, însă, cu toate acestea, nu au fost niciodată eliminaţi fizic, dar şi de împotrivirea generală a lui Ceauşescu de a-şi „păta" imaginea creată cu migală pentru străinătate, optând pentru eliminarea deschisă a dizidenţilor marcanţi (acesta fiind unul din motivele pentru care pastorul Tőkés a fost hărţuit şi intimidat, fără însă a fi lichidat în decembrie 1989) (a se consulta lucrarea semnată de Richard Andrew Hall în 2006, *Imaginile maghiarilor şi românilor în presa modernă şi în cultura populară americană ["Images of Hungarians and Romanians in Modern American Media and Popular Culture"*] accesând site-ul web: http://www.academia.edu/554879/Images_of_Hungarians_and_Romanians_in_Modern_American_Media_and_Popular_Culture).

Ken Jowitt a caracterizat corupţia organizaţională şi erodarea politică a partidului comunist ca provenind din era stalinistă – unde nici măcar funcţia de înalt oficial al partidului nu elimina frica de sau realitatea încarcerării şi condamnării la moarte – şi căreia îi atribuie maxima *de facto* a lui Hruşciov, „nu omorâţi activiştii", şi principiul esenţial al lui Brejnev, „nu concediaţi activiştii" (a se consulta lucrarea semnată de Ken Jowitt, *Noua dezordine mondială: Extincţia leninistă [New World Disorder: The Leninist Extinction]*, şi în special paginile 233-234 şi capitolul 4, *Neo-tradiţionalism*, pagina 142). Chiar faptul că o persoană ca Ion Iliescu a putut fi în preajmă pentru a acapara puterea în decembrie 1989 contravine fundamental principiilor sistemului stalinist: chiar dacă a fost dat afară din partid, acesta şi-a putut îndeplini rolurile secundare în locaţii secundare, ca Iaşi, Timişoara, în sectorul hidrotehnic, edituri tehnice, iar faptul că a fost dat afară din partid nu a constituit o ameninţare la însăşi existenţa acestuia, aşa cum a fost cazul lui Kirov, Bukharin şi, din nefericire, al înlăturării a milioane de suflete publice prinse în vortexul ideologic. În 2007, Charles King a scris că „era lui Ceauşescu reprezenta continuarea stalinismului prin alte mijloace, substituind insinuarea terorii pentru variantele mai imature şi combinând cooptarea calculată cu atacuri maliţioase îndreptate asupra actorilor sociali care ar putea reprezenta o potenţială ameninţare pentru stat" (Charles King, *În amintirea comunismului românesc*, „Slavic Review", vol. 66, nr. 4, iarna anului 2007, p. 720). Dar, într-un anumit punct, o diferenţă suficientă la nivel cantitativ şi calitativ – în acest caz, diferenţa face referire la viaţă, teamă, închisoare şi moarte – se traduce într-o diferenţă a tipului de regim, iar în acest caz ne confruntăm cu o hiperbolă inutilă. Nivelul de teamă cu privire la propria existenţă în România lui Ceauşescu, atât în interiorul, cât şi în exteriorul partidului-stat, nu era, pur şi simplu, credibil faţă de nivelul înregistrat în Uniunea Sovietică a lui Stalin sau chiar faţă de cel înregistrat în România lui Dej din anii '50. În final, România lui Ceauşescu era „stalinistă ca formă [cultul personalităţii, accentul pus pe industria grea] şi brejneviană ca şi conţinut [„nu concediaţi cadrele"… ci doar rotiţi-le… privilegii, şi nu sentinţe la închisoare pentru nomenclatură]".

care a aderat la această mişcare – iar acest lucru are, indiscutabil, o semnificaţie deosebită.[11] În ciuda naturii vădit personaliste (şi nu corporatiste) a regimului lui Ceauşescu, a gradului ridicat de teamă şi a lipsurilor cu care se confrunta societatea şi în pofida izolării ţării de restul statelor est-europene, semnatare ale Pactului de la Varşovia, a fost aproape imposibil ca România să nu fie afectată de implicaţiile colapsului partidului comunist din celelalte state.[12] În ciuda diferenţelor, erau, pur şi simplu, prea multe similitudini instituţionale şi ideologice sau, după cum indică particularităţile acestui caz, ceea ce a contat a fost maniera în care membrii statului şi ai societăţii au interpretat aceste chestiuni. „Ultima intrare pe scenă" [în special în teatru] implică, inevitabil, faptul că oportunităţile de mimare, oportunism, simulare[13], pe de o parte, şi de disimulare[14], pe de altă parte, sunt mult mai mari faţă de cele ale predecesorilor... şi, într-adevăr, se poate spune că ceea ce s-a observat în România în decembrie 1989 reflectă cu tărie acest lucru.

Multe dintre discuţiile despre ceea ce s-a întâmplat la sfârşitul lui 1989 se axează pe maniera în care putem defini acele evenimente... şi consecinţele lor.[15] [Din punct de vedere analitic, acestea pot fi privite ca două categorii distincte şi, în funcţie de cum vor fi definite, luându-se în considerare doar evenimentele în sine sau consecinţele acestora sau evenimentele şi consecinţele lor, se va modela, inevitabil, răspunsul căutat]. Toate tentativele de găsire a unei definiţii clare au pivotat în jurul

---

[11] Pentru a consulta ultima discuţie despre efectul de „difuzie" sau „demonstraţie" şi schimbarea regimului, consultaţi, de exemplu, lucrarea semnată de Valerie Bunce şi Sharon Wolchik, *Difuziune internaţională şi revoluţii electorale postcomuniste* [*International Diffusion and Postcommunist Electoral Revolutions*]. *Studii comuniste şi postcomuniste*, vol. 39, nr. 3 (septembrie 2006), pp. 283-304;

[12] Pentru o discuţie amănunţită, consultaţi Hall 2000.

[13] Pentru o dezbatere cu privire la terminologie, consultaţi lucrarea scrisă de Michael Shafir, *România: Politică, economie şi societate [Romania: Politics, Economics and Society]* (Boulder, 1985).

[14] Pentru o dezbatere cu privire la terminologie, consultaţi lucrarea semnată de Ken Jowitt, *Noua dezordine mondială* [*New World Disorder]* (University of California Berkely Press, 1992).

[15] Pentru a urmări discuţiile anterioare despre această temă, dintr-o perspectivă teoretică, puteţi consulta, de exemplu, lucrarea semnată de Peter Siani-Davies, *Revoluţia română a loviturii de stat?* [*Romanian Revolution of Coup d'etat?*]. *Studii comuniste şi postcomuniste*, vol. 29, nr. 4 (decembrie 1996), pp. 453-465; Stephen D. Roper, *Revoluţia română din perspectivă teoretică* ["The Romanian Revolution from a Theoretical Perspective"]. *Studii comuniste şi postcomuniste*, vol. 27, nr. 4 (December 1994), pp. 401-410 şi Peter Siani-Davies, *Revoluţia română din decembrie 1989* [*The Romanian Revolution of December 1989*], (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005), pp. 1-52 ff, însă în mod special (cap. 7) pp. 267-286. Pentru a face un ultim efort de aprofundare a acestei întrebări, consultaţi lucrarea semnată de Timothy Garton Ash, *Revoluţia de catifea: Perspective ["Velvet Revolution: The Prospects"*], „The New York Review of Books*"*, vol. 56, nr. 19 (decembrie 3, 2009) pe web site-ul http://www.nybooks.com/articles/23437. Pentru o mai bună comparaţie şi analiză a scrutinului opiniei publice realizat în 2009 şi 1999 cu privire la clasificarea care a avut loc în decembrie 1989, consultaţi studiul lui Cătălin Augustin Stoica publicat pe pagina web: http://www.jurnalul.ro/stire-special/a-fost-revolutie-sau-lovitura-de-stat-527645.html.

controversei dacă evenimentele din decembrie 1989 şi consecinţele acestora au constituit / constituie elementele unei revoluţii sau ale unei lovituri de stat. Încă de atunci, atât românii, cât şi observatorii străini au construit fel de fel de improvizaţii lingvistice pentru a îngloba natura hibridă, obscură a evenimentelor şi a consecinţelor acestora. Poate că definiţia cea mai neutră, cinică şi fatalistă este dată de însăşi expresia generică „evenimentele din decembrie 1989", expresie care trebuie să spunem că a fost îmbrăţişată, inclusă şi promovată chiar şi de nostalgicii fostei *Securităţi* şi ai regimului comunist.

Încărcaţi de mult mai multă originalitate sunt alţi termeni, ca, de exemplu, *rivoluţie* (o invocare aparentă sau o aluzie la piesa de teatru a faimosului satirist român, Ion Luca Caragiale, *Conu Leonida faţă cu reacţiunea*[16], în care acesta a folosit vechea scriere colocvială: *revuluţie*) sau *loviluţie* (cuvânt aparent născocit de umoriştii de la „Academia Caţavencu", prin asocierea termenilor româneşti *lovitură de stat* şi *revoluţie*).

Următoarea caracterizare a ceea ce s-a întâmplat în decembrie 1989 vine de la un comentator online, Florentin, care fusese detaşat la garnizoana din Târgovişte, aceeaşi garnizoană unde Nicolae şi Elena Ceauşescu vor fi judecaţi pe fugă şi executaţi în 25 decembrie 1989. Şi, deşi definiţiile sale sunt prea sumare pentru gustul meu – autoritarism / dictatură vs. democraţie ar fi fost de preferat – iar imaginea pe care o conturează pare mult prea simplificată pe alocuri, caracterizarea sa arată faptul că vorba simplă, pe şleau, a cetăţeanului de rând poate pune punctul pe „i" mult mai bine decât mii de pagini scrise în ton academic:

„Mi-am făcut stagiul militar la Târgovişte, chiar în cazarma unde au fost executaţi soţii Ceauşescu... Se pare că a fost organizată o lovitură de stat şi chiar dusă la bun sfârşit, dovadă felul în care a murit însuşi preşedintele Republicii Socialiste România, dar, în paralel, a existat şi o revoluţie. De aici toate confuziile. Este un caz unic în istorie, din câte cunosc eu, poate mă înşel. Au ieşit spontan oameni în stradă, care au cerut nu doar căderea preşedintelui de atunci, ci schimbarea unui regim politic, iar asta se cheamă revoluţie. Această revoluţie a triumfat, deoarece acum nu mai e comunism, nici măcar cu faţă umană, sau neocomunism. Uniunea Europeană nu ar fi acceptat un stat comunist în cadrul ei. Organizatorii loviturii de stat vizau doar înlocuirea dictatorului şi rămânerea la comunism / neocomunism, ceea ce nu le-a reuşit, deşi încă mai speră şi acum că vor reuşi. Unii vorbesc despre furtul acelei revoluţii, dar realitatea este că trăim în capitalism, deşi

[16] http://ro.wikisource.org/wiki/Conu_Leonida_fa%C5%A3%C4%83_cu_reac%C5%A3iunea.

ceea ce a fost în acești ani a fost mai mult o tentativă de capitalism, întreținută de oligarhia cu diverse interese..."[17]

Aceasta este, într-adevăr, ironia principală şi, probabil, tragică a ceea ce s-a întâmplat în decembrie 1989 în România: fără Revoluţie, exista posibilitatea ca lovitura de stat să eşueze[18] , însă fără această Lovitură, nici Revoluţia nu ar fi reuşit. Ultima variantă este extrem de greu de acceptat pentru partizanii prinşi în rigiditatea ideologică şi politică şi, cu toate acestea, este mai mult decât un simplu subiect de discuţie şi un subterfugiu de legitimare a nomenclaturii de treaptă a doua care a acaparat puterea (cu toate că această variantă poate fi privită şi astfel). Tocmai atomizarea societăţii româneşti[19], puternic alimentată şi constant exploatată de regimul lui Ceauşescu, explică de ce România s-a alăturat ultima valului de schimbare din toamna lui 1989, dar şi de ce a fost şi ar fi fost, practic, imposibil pentru adevăraţii reprezentanţi ai societăţii (vorbim aici de dizidenţi şi protestatari) să formeze, în 22 decembrie, un organism de

[17] Extras din forum la adresa http://www.gds.ro/Opinii/2007-12- 20/Revolutia:+majoratul+rusinii!

[18] Acesta este un aspect căruia i-a fost acordată atenţie, pentru prima dată, de Michael Shafir în lucrarea *Revizuind trecutul, ne pregătim de viitor* [*Preparing for the Future by Revising the Past*], publicată în *Raportul „Europei Libere" cu privire la Europa de Est*, vol. 1, nr. 41 (12 octombrie 1990). Cu toate acestea, este din ce în ce mai clar, dacă avem în vedere că al XIV-lea Congres al PCR, organizat între 20-24 noiembrie 1989, a decurs fără nici cea mai mică tentativă asupra dizidenţei aflată pe holul congresului, pierzându-se, astfel, o potenţială oportunitate, şi dacă ţinem seama de faptul că aceia care au complotat au eşuat lamentabil în a acţiona în timpul a ceea ce ar fi părut a fi momentul de aur pentru a pune capăt „Erei de Aur", respectiv în cursul celor aproape 48 de ore când Nicolae Ceauşescu se afla în vizită de lucru în Iran, între 18 şi 20 decembrie 1989, după ce forţele de represiune fuseseră deja mobilizate pentru a se opune manifestanţilor paşnici şi după ce acestea au tras primele focuri în Timişoara. Cu alte cuvinte, revolta anti-regim era deja iminentă, iar dacă lovitura de stat ar fi fost atât de minuţios pregătită, aşa cum unii critici afirmă, acesta ar fi fost momentul perfect pentru a acapara puterea, a pune punct protestelor anti-sistem care au urmat, dar şi pentru a-l exila pe Ceauşescu şi a se ascunde în umbra legitimităţii revoltei populare. Extrem de interesant este faptul că aceia care au complotat nu au acţionat în acest moment; mai mult decât atât, s-a aşteptat colapsul aproape complet al autorităţii statului, în dimineaţa zilei de 22 decembrie 1989, pentru a se acţiona. Acesta este, de asemenea, un alt motiv pentru care caracterizările Frontului, ca şi contra-ofensivă a birocraţiei partidului-stat, se dovedesc a fi doar palavre partizane, deoarece, departe de a se fi anticipat ca puncte de referinţă în cazul unei revolte populare sau ca o manieră de a contracara o revoluţie, cei care au complotat au presupus, greşit, după cum se va dovedi, că românii nu se vor răscula împotriva dictatorului şi deci că doar atunci vor putea acţiona. Cu toate acestea, este adevărat că, odată ce şi-au consolidat puterea, complotiştii au încercat să încetinească, să redirecţioneze şi chiar să înăbuşe avântul progresist al revoluţiei şi că revoluţionarii, împinşi de la spate după decembrie 1989, i-au împins în reforme şi măsuri menite să deschidă calea spre o politică şi economie competitivă, iar aceste lucruri probabil că nu ar fi putut fi iniţiate de revoluţionari fără sprijinul primilor.

[19] Am fost impresionat de ceea ce Linz şi Stepan au subliniat în 1996: potrivit unui studiu elaborat de Radio „Europa Liberă" în iunie 1989, în Bulgaria activau treisprezece organizaţii independente, conduse de lideri ale căror nume erau cunoscute publicului, în timp ce în România activau doar două organizaţii independente ce îşi aveau sediile în interiorul ţării, conduse de lideri ale căror nume erau necunoscute (Juan J. Linz şi Alfred Stepan, *Problemele tranziţiei şi consolidării democratice: Europa de Sud, America de Sud şi Europa postcomunistă* [*Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Post-Communist Europe]*, (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1996), p. 352). Pentru discuţii mai ample asupra acestui subiect dar şi asupra temelor conexe, consultaţi Hall 2000.

guvernare alternativ, organism *ale cărui decizii ar fi fost privite ca fiind destul de autoritare pentru a fi respectate şi implementate de restul birocraţiei partidului-stat, în special de forţele armate, de securitate şi de structurile poliţieneşti.*

Haosul care ar fi rezultat (implicând posibilitatea unor multiple centre de putere organizate geografic) ar fi dus, probabil, la un număr mult mai mare de victime şi le-ar fi permis celor care încă pariau pe întoarcerea lui Ceauşescu să recupereze, ulterior, puterea sau să împiedice, în mod semnificativ şi pe termen lung, funcţionarea oricărui guvern nou format.

Atât faptul că Revoluţia a permis artizanilor loviturii de stat să acapareze puterea, cât şi aspectul că lovitura a permis Revoluţiei să triumfeze ar trebui privite ca o altă versiune (o versiune specială, capabilă să reflecte idiosincraziile regimului comunist român) a ceea ce Linz şi Stepan au identificat ca şi costuri sau compromisuri ale tranziţiei de la statul autoritarist. În Polonia, de exemplu, acest lucru s-a reflectat în faptul că 65% din Seim a fost ales în cadrul unor alegeri necompetitive, însă, dată fiind autoritatea egală acordată Senatului, autoritate care stipula că „unui organism cu origini nedemocratice i s-a acordat un rol important în elaborarea unei constituţii democratice", putem spune, de fapt, că primele alegeri competitive din această ţară au avut loc, pentru ambele camere ale Parlamentului, de fapt, abia în octombrie 1991, la doi ani de la formarea primului guvern de solidaritate, în august 1989.[20]

În România, acest lucru a însemnat că nomenclaturiştii din rândul doi (o generaţie strămutată, de elite dornice să li se acorde atenţie, generaţie care încă întreţinea, într-o mare măsură, doar idei inspirate de politicile Perestroikiste ale lui Gorbaciov, privind schimbările considerate a fi necesare pentru sistem) au putut să îşi consolideze puterea după căderea cuplului Ceauşescu.

Autocaracterizarea Frontului de Salvare Naţională (FSN-ului), făcută de înalţii oficiali ai acestuia (Ion Iliescu), dar şi de promotorii media (ca, de exemplu, Darie Novăceanu în „Adevărul"), ca o „emancipare a Revoluţiei", nu pare să fie justificată.[21] Pare, mai degrabă, legată direct de două evenimente care au avut loc în cea de a doua parte a lunii ianuarie 1990, respectiv decizia luată de liderii Frontului ca acesta să candideze ca partid

[20] Președinția a fost, de asemenea, o funcție de oprire comunistă, fără a fi supusă alegerilor libere, până în toamna anului 1990. A se consulta lucrarea semnată de Linz şi Stepan, *Problemele tranziţiei şi consolidării democratice: Europa de Sud, America de Sud şi Europa postcomunistă* [„*Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America and Post-Communist Europe*"], pp. 267-274.

[21] Pentru o discuţie mai amplă privind rădăcinile şi originea acestor termeni, consultaţi studiul semnat de Matei Călinescu şi Vladimir Tismăneanu, *Revoluţia din 1989 şi viitorul României, Problemele comunismului,* vol. XL, nr. 1-2 (ianuarie-aprilie 1991), p. 52, în special nota de subsol nr. 38.

politic la primele alegeri post-ceaușiste, şi contestarea, din stradă, a legitimităţii lor de a organiza alegerile şi, totodată, de a candida. În acelaşi timp, această caracterizare legitimă era extrem de greu de apărat din punct de vedere obiectiv, date fiind o serie de aspecte controversate: potrivit propriilor relatări ale conducătorilor Frontului, aceştia fuseseră în permanentă legătură unii cu alţii, plănuind răsturnarea guvernului condus de Ceauşescu înainte ca Revoluţia să aibă loc; în plus, în 22 decembrie 1989, nu exista nicio alternativă viabilă, competitivă şi non-comunistă la acest regim (argument adus chiar de aceştia) şi, nu în cele din urmă, liderii nu fuseseră investiţi oficial în fruntea FSN-ului. Mai mult decât atât, atunci când conducătorii Frontului, Iliescu aflându-se printre aceştia, şi-au proclamat, în mai 1990, victoria cu două treimi din voturile pentru înfiinţarea noului parlament şi cu 85% din voturile pentru preşedinţie acordate lui Iliescu, aceste cifre în sine – chiar şi dincolo de deja vădita manipulare, monitorizare şi intimidare a partidelor de opoziţie, a contracandidaţilor, a mişcărilor de stradă, a societăţii civile şi a organizaţiilor non-guvernamentale care au caracterizat întreaga campanie electorală – constituie un semnal clar al caracterului corupt şi parţial liber şi echitabil al primelor alegeri postcomuniste.

Însă chiar dacă FSN-ul şi Ion Iliescu nu se pot defini clar şi legitim ca o „emanaţie a Revoluţiei", pare, oarecum înţelept, să afirmăm că folosirea sintagmei de „revoluţie furată"[22] este deplasată. Această sintagmă sugerează, inevitabil, caracterul ideologic central, uşor de identificat şi *suficient de coerent* al revoluţiei, dar şi al prezenţei unei autorităţi alternative non-ceauşiste, non-FSN-iste, care ar fi putut asigura retragerea forţelor de represiune şi, totodată, care ar fi putut guverna şi administra ţara în zilele şi săptămânile care au urmat. Absenţa acestei conduceri alternative a fost mai mult decât evidentă în 22 decembrie 1989, când, deşi în Iaşi, Timişoara şi Arad, printre alte oraşe ale ţării,

[22] Stephen Kotkin asociază conceptul, cu precizie, dacă nu incomplet, cu cele expuse de Tom Gallagher şi Vladimir Tismăneanu, în lucrarea sa *Societatea necivilă: Anul 1989 şi implozia structurilor comuniste* [„*Uncivil Society: 1989 and the Implosion of the Communist Establishment*"] (Modern Library Chronicles, 2009), pp. 147-148, nr. 1. Concepte similare au primit alte denumiri, de exemplu, „*războiul pe calea undelor*" („*operetta war*"), propus, însă nu neapărat acceptat, de Nestor Rateş, *România: Revoluţia încâlcită [„Romania: The Entangled Revolution"]*(Praeger, 1991) sau „punerea în scenă a revoluţiei" [susţinută] de Andrei Codrescu în *Gaura din steag* (Morrow & Comp., 1991). Cartea semnată de Dumitru Mazilu în 1991 a fost denumită tocmai „Revoluţia furată". Charles King a afirmat în 2007 că Raportul CPADCR „repetă punctul comun de vedere (cel puţin al mediului academic occidental), potrivit căruia revoluţia a fost deturnată", sintagmă echivalentă, în fond, cu expresia folosită în România, aceea de „revoluţie furată", însă, după cum Tismăneanu şi-a intitulat lucrarea, atât comisia, cât şi secţiuni ample din capitolele Raportului asupra evenimentelor din decembrie 1989, folosesc scrierile anterioare ale acestuia (fără însă a se cita de unde provin respectivele referinţe). Este, prin urmare, dificil să tratăm constatările Raportului ca fiind independente de opiniile identice exprimate de Tismăneanu (pentru a urmări discuţiile anterioare axate pe această temă, consultaţi articolele semnate de Hall în 2008).

activau deja nuclee autentice, regionale, care conduceau mişcările locale (ca exemplu putem da Frontul Democrat Român), în Bucureşti nu exista nicio autoritate directă, iar aşa-numitele guverne alternative provizorii de „22 de minute", conduse de Dide şi Verdeţ, erau chiar mai compromise de incluziunea foştilor înalţi demnitari comunişti decât FSN-ul (cel puţin ultimul guvern provizoriu, condus de Dumitru Mazilu, a fost răsturnat imediat şi inclus în FSN).

În ceea ce priveşte aspectul caracterului ideologic al revoltei împotriva lui Ceauşescu, este, încă o dată, util să ne îndreptăm spre ceea ce participanţii direcţi, în cazul de faţă, protestele din Timişoara, au de spus. Marius Mioc[23], participant direct atât la mişcarea de apărare constituită în jurul pastorului Tőkés, cât şi la demonstraţiile stradale care continuau să crească în amploare, arestat, interogat şi maltratat din 16 decembrie până la data eliberării acestuia, împreună cu alţi deţinuţi, în 22 decembrie, şi care continuase să scrie cu vădită ostilitate împotriva fostei Securităţi şi oficialilor de partid, dar şi împotriva lui Iliescu, a FSN-ului şi succesorilor acestei prime formaţiuni postrevoluţionare, relatează, într-o manieră ingenuă şi onestă, adevărul despre acele demonstraţii, adevăr care vine în contradicţie flagrantă cu interpretările post-factum şi adesea mult prea politizate ale evenimentelor din decembrie 1989, preferate de altfel de ideologi:

„Nu ştiu dacă Revoluţia din 1989 a fost atât de anticomunistă, aşa cum tendinţa actuală ne îndeamnă să afirmăm. De la balconul Operei din Timişoara s-au strigat atât sloganuri de tipul «Nu vrem capitalism, vrem socialism democratic», dar şi numele câtorva demnitari locali ai Partidului Comunist Român. Totuşi, aspectele acestea nu trebuie generalizate, întrucât se poate să fi fost doar manevre tactice. În acelaşi timp, se auzeau şi sloganuri de genul «Jos cu comunismul! » şi se vânturau steaguri cu stema PCR-ului decupată, iar acest fapt semnifică, fără doar şi poate, o delimitare clară de comunism. [Însă] Revoluţia nu a avut o orientare ideologică distinctă, revoluţionarii cereau, mai degrabă, alegeri libere şi dreptul la liberă exprimare".[24]

Astfel, deşi decembrie 1989 a însemnat, pentru România, atât o revoluţie, cât şi o lovitură de stat, caracteristica de bază a evenimentelor acestui sfârşit de an se încadrează în tiparul clar al unei revoluţii, după cum subliniază şi „Florentin" şi Marius Mioc, mai sus. La toate cele de mai sus

[23] Mioc nu vorbeşte prea mult despre experienţa sa personală: iată aici unul din cele câteva exemple, http://www.Timişoara.com/newmioc/5.htm.

[24] Preluat de pe pagina web http://mariusmioc.wordpress.com/2009/09/29/o-diferentiere-necesara-comunisti-si-criminali-comunisti/#more-4973.

trebuie să se adauge şi aspectul aproape neconfirmat sau despre care se vorbeşte mult prea puţin astăzi: contrarevoluţia din decembrie 1989. Înainte de 22 decembrie 1989, principala ţintă a reprimării era societatea civilă şi, implicit, manifestanţii paşnici, deşi Armata era atât autorul represiunii, cât şi ţinta forţelor de Securitate, ce încercau să îşi confirme nu doar loialitatea faţă de regim, dar şi participarea directă în culpabilizarea represiunii demonstranţilor.

După 22 decembrie 1989, violenţele vizau, în principal, Armata şi civilii care ridicaseră armele şi mai puţin masa mare a populaţiei. Se justifică, probabil, afirmaţia că, în termeni tactici, după 22 decembrie 1989, acţiunile forţelor de represiune se opuneau, în esenţă, loviturii de stat, acestea fiind pregătite pentru eventualitatea dezertării Armatei şi pentru posibilitatea unei intervenţii externe menite să sprijine această dezertare. Cu toate acestea, dacă ţinem cont, în special, de ceea ce s-a întâmplat înainte de 22 decembrie 1989, şi anume reprimarea brutală, sângeroasă a manifestanţilor paşnici, şi dacă avem în vedere faptul că succesul loviturii de stat era necesar pentru reuşita revoluţiei în curs de desfăşurare, putem afirma, cu destul de multă precizie, că acţiunile regimului lui Ceauşescu, luate ca întreg, au constituit, de fapt, o contrarevoluţie.

Dacă, într-adevăr, artizanii mişcării de masă nu ar fi putut prelua efectiv puterea după fuga lui Ceauşescu, în 22 decembrie 1989, şi dacă Ceauşescu sau acoliţii săi ar fi avut posibilitatea să reacapareze puterea, am fi vorbit acum nu despre succesul unei lovituri de stat, ci despre cel al unei contrarevoluţii.

Un element-cheie al contrarevoluţiei din decembrie 1989 îi vizează pe cei care atunci au fost denumiţi, generic, ca „teroriști", cei despre care se credea că luptă pentru a-i apăra pe soţii Ceauşescu. Este adevărat, aşa cum afirma şi Siani-Davies, că Revoluţia înseamnă mult mai mult decât „Frontul" şi „teroriştii"[25]. Total de acord, unul dintre aspectele încă nerezolvate şi care încă mai dă naştere multor controverse privind sfârșitul anului 1989, aspect care s-a soldat cu 942 de morţi şi 2.251 de răniţi după 22 decembrie 1989, este, fără doar şi poate, chestiunea „teroriștilor". Aflarea unor adevăruri, de exemplu, dacă aceştia au existat cu adevărat, cine erau şi pe cine apărau, de fapt, rămâne, chiar şi după două decenii, o întrebare-cheie, imposibil de evitat, a lui decembrie 1989.

[25] Peter Siani-Davies, *Revoluţia Română din decembrie 1989* [*The Romanian Revolution of December 1989*] (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005), p. 286.

„Pierdut”... în timpul anchetei: când absenţa dovezilor nu este o dovadă a absenţei[26]

Încă de la începutul anilor ’90, cei care au participat sau care au fost direct afectaţi de evenimentele din decembrie 1989 au confirmat eforturile intense de muşamalizare a ceea ce se întâmplase. În mod semnificativ şi sporind credibilitatea acestor acuzaţii, cei care au clamat aceste lucruri vin din diverse medii şi oraşe, dar şi din întreg spectrul politic postceauşist. În marea majoritate a cazurilor, pentru a-şi consolida credibilitatea, aceştia nu încearcă să încadreze incidentele în relatări mai ample despre ceea ce s-a întâmplat în decembrie 1989, ci, mai degrabă, le menţionează ca fapte veridice în contextul expunerii propriilor experienţe.

Să luăm cazul lui Simion Cherla, participant la evenimentele din decembrie 1989 în Timişoara. Iată cum relatează Radu Ciobotea povestea lui Cherla, în mai 1991:

„Soseşte şi Simion Cherla, tulburat. A primit încă o ameninţare cu moartea, cu cuvinte decupate din ziar. Lângă ea, în cutia poştală, i s-a pus un cartuş. I s-a explicat, adică, în ce fel o va sfârşi dacă...

– Dacă vorbesc. Sau dacă am vreo copie după dosarul pe care l-am sustras în 22 decembrie 1989 din biroul şefului Securităţii Judeţene. Acolo era harta cu cele opt dispozitive ale Ministerului de Interne din Timişoara şi «registrul-jurnal al acţiunilor unice operative ordonate». Le-am predat maiorului Constantin Grecu (între timp, trecut în rezervă), care le-a dat colonelului Zeca şi generalului Gh. Popescu. Actele au fost de mare folos în... lupta armatei împotriva teroriştilor.

– Ştiţi ce-i aia un dispozitiv? Când am văzut harta, mi s-au împăienjenit ochii. Dispozitivele lor erau zone întregi în care acţionau câte 10-12 cuiburi de foc, programate să tragă pe ore şi minute! Vă imaginaţi! Şi eu, ca să contribui la lupta împotriva teroriştilor, le-am predat! ***Acum am cerut să fie folosite în proces. În registru scria tot: cine ordonă, cine execută misiunea, locul, ora, durata, efectul. Ei bine, actele alea se zice că au dispărut. Şi eu sunt ameninţat că o să dispar şi eu.***”[27]

Găsirea şi apoi dispariţia acestor hărţi care indicau dispoziţia şi acţiunile unităţilor Ministerului de Interne, şi în special ale Securităţii, a fost relatată şi de alte persoane la începutul anilor ’90.[28] Şi, cu toate acestea, după cum am văzut în mărturia dată de dr. Nicolae Constantinescu, redată mai sus, Parchetul nu a luat în considerare nicio astfel de declaraţie**.** Jean

[26] Originea acestei expresii este, aparent, atribuită astronomului şi cercetătorului Carl Sagan, devenind, ulterior, una din expresiile preferate ale fostului secretar american al Apărării, Donald Rumsfeld.

[27] Radu Ciobotea, *Spitalul groazei nu are amintiri*, „Flacăra”, nr. 19 (8 mai 1991), p. 4.

[28] A se consulta sursele enunţate în nota de subsol 59, Hall 2006.

Constantinescu [nicio relaţie aparentă cu Nicolae Constantinescu], împuşcat în clădirea C.C. al P.C.R. în 23 decembrie 1989, a relatat următoarele într-o declaraţie dată anul trecut (după cum îşi aminteşte jurnalistul de investigaţie Romulus Cristea):

„Am avut două întâlniri cu reprezentanţii Parchetului. Primul procuror m-a vizitat acasă, la circa două luni de la evenimente, a ascultat şi notat cu atenţie relatarea mea şi, ca o concluzie personală, informală, mi-a spus ceva de genul «cunoaştem deja mare parte dintre trăgători, aceştia sunt în măsură să plătească şi daune civile, puteţi să vă declaraţi parte civilă şi să solicitaţi daune consistente». După o ezitare, am adăugat şi o astfel de pretenţie, la sfârşitul scurtei declaraţii scrise, pe care am semnat-o...

DOCUMENT

GLOANŢE SPECIALE SAU CE S-A MAI GĂSIT ÎN CLĂDIREA DIRECŢIEI A V-A

„UN ASTFEL DE CĂRTUŞ AVEA ÎN VIRF O PITRĂ ALBĂ, TRANSPARENTĂ"

„AU GĂSIT LĂZI ÎNTREGI, CONŢINÎND DE LA GLOANŢE SPECIALE, PÎNĂ LA GLOANŢE DE VÎNĂTOARE"

Piaţa Romană, 22 decembrie '89. După un an şi jumătate aflăm cine se ţintea în spatele scuturilor. Foto: ŞTEFAN IONIŢĂ

Al doilea procuror, ajuns mai târziu să conducă instituţia, m-a invitat, după câteva luni, la Parchetul situat pe lângă Piaţa Rosetti. La sfârşitul convorbirii, acesta încerca să mă convingă că ne-am împuşcat între noi [cu alte cuvinte, că nu a existat un duşman real şi deci că nu a existat niciun terorist]."[29]

Acţiunile celui de-al doilea procuror, potrivit relatării lui Constantinescu, ne par mai mult decât familiare. Deja la jumătatea lunii ianuarie 1990, participanţii la baia de sânge din Braşov declarau presei că s-au pierdut dovezi esenţiale şi că fosta Securitate încerca să schimbe istoria evenimentelor din decembrie 1989:

Florin Crisbăşan: ***„Acum, securiştii propagă propria lor versiune: V-aţi împuşcat între voi, ca idioţii!"***... „Aproape 100 de persoane au fost arestate sub suspiciunea de terorism, însă acum ni se spune că nu îi mai au...

[29] http://romuluscristea.wordpress.com/2009/04/21/cautari-dupa-20-de-ani/#more-2603. Ar fi interesant să se spună sau, cel puţin, să se ştie cine a fost al doilea procuror, deşi bănuiesc cine ar fi putut fi.

hârtiile au dispărut, nu se mai ştie cum şi ce: o casetă video, cu filmările de atunci, la care am vrut să ajung, nu se mai găseşte..."
Emil Ivaşcu: ***„Dacă ni se spune că «am tras noi în noi», de unde dracu' muniţia aia cu care [teroriştii] au tras?"*** „Un singur glonţ îţi putea reteza piciorul. Am văzut cu ochii noştri arme din alea. De unde le-ar fi avut civilii?"[30]

În mai 1991, Gheorghe Bălaşa şi Radu Mircea i-au descris în detaliu jurnalistului Dan Badea muniţia atipică pe care au găsit-o la sediul central al Direcţiei a V-a Securitate (direcţie ce asigura paza şi protecţia lui Ceauşescu), incluzând gloanţe dum-dum şi gloanţe speciale (aparent, cartuşe cu cap Vidia). Au menţionat, de asemenea, şi civilii şi soldaţii care au asistat la această descoperire, indicând, totodată, că un anume Spiru Zereş, care filmase întreaga scenă, a afirmat că toate casetele urmau să fie puse la dispoziţia Parchetului Militar.[31]

În 2007, jurnalista şi realizatoarea de documentare Maria Petraşcu, care, de la decesul soţului său, Marius, a continuat neîncetat să investigheze evenimentele de la Braşov, atrage, de asemenea, atenţia asupra tipului de muniţie folosit în decembrie 1989: „Multă vreme Parchetul Militar Braşov n-a făcut nimic, deşi aveau probe, declaraţii, documente, poze şi chiar *gloanţe atipice* aduse de familiile celor ucişi sau răniţi"[32]. Recent, un soldat împuşcat în 23 decembrie 1989 în Buzău a confirmat că medicii care l-au tratat şi-au schimbat declaraţiile privitoare la glonţul care l-a lovit: deşi un alt soldat internat alături de el a identificat respectivul glonţ ca fiind „vidia", medicii au declarat că au extras un cartuş standard, de 7,62mm.[33] În toamna anului 2006, fiica unui preot a relatat următoarele:

„În decembrie '89, după ce a sosit de la Timişoara, tata a stat la mine, pe Bulevardul Ştefan cel Mare [în Bucureşti]. Când ne-am întors acasă, pe Strada Amiral Bălescu colţ cu Rosenthal, ***am găsit dulapul, pur şi simplu, ciuruit, erau vreo 8-10 gloanţe. Cine se pricepea a zis că erau gloanţe vidia. Au fost duse la o comisie, dar nu ştiu ce s-a mai întâmplat.***"[34]

Această relatare readuce în prim-plan ceea ce colonelul de armată Ion Stoleru afirma în 1992: „teroriştii" erau echipaţi cu „arme cu amortizoare, cu

---

[30] Mircea Florin Şandru, *Braşov: Întrebări care aşteaptă răspuns (II)*, „Tineretul liber", 17 ianuarie 1990, p. 1, p. a III-a.
[31] Am abordat toate aceste aspecte în detaliu, incluzând o traducere parţială în limba engleză a articolului, în Hall 2008.
[32] http://www.portalulrevolutiei.ro/forum/index.php?topic=1.msg214, Răspuns #131.
[33] http://1989.jurnalul.ro/stire-special/baiete-ai-avut-zile-526579.html.
[34] Christian Levant, *Dacă tata nu-l salva pe Tökés, dacă nu salva biserici, tot se întâmpla ceva*, „Adevărul", 30 septembrie 2006, ediţie online la https://adevarul.ro/sanatate/medicina/daca-tata-nu-l-salva-tokes-nu-salva-biserici-intampla-ceva-1_50abdabd7c42d5a663815a28/index.html.

mecanisme cu lunetă, pentru lupta pe timp de noapte (în «infraroşu»), gloanţe cap-vidia. Arme foarte moderne", la care a mai adăugat ceva elocvent: „***Comisiile civile şi militare nu şi-au dus treaba de elucidare la capăt...***"[35]

Şi totuşi, în mod uluitor, în ciuda tuturor mărturiilor privind existenţa şi folosirea gloanţelor atipice sau, mai bine spus, ca urmare a acestora, în august 1991, Răsvan Popescu afirma că „din miile de proiectile care s-au tras împotriva revoluţionarilor în decembrie 1989, Parchetul a intrat în posesia a... doar patru gloanţe. Cu adevărat ridicol!"[36]

Raţiuni întemeiate pe lipsa probelor...

Dacă relatarea lui Răsvan Popescu este corectă, este de înţeles de ce funcţionarii regimului lui Ceauşescu s-au bazat atât de multă vreme pe lipsa probelor. De exemplu, atunci când a fost întrebat dacă în decembrie 1989 s-au folosit şi alte arme faţă de cele cu calibru standard de 7,62 mm, aparţinând Armatei, dr. Vladimir Beliş, la acel moment director al Institutului de Medicină Legală (IML), susţine că nu ştie şi nu poate afirma nimic, deoarece, potrivit declaraţiilor sale, nu s-au făcut vreodată autopsii ale celor împuşcaţi, lăsând, astfel, jurnaliştii să concluzioneze că „în consecinţă, relatările cu teroriştii care au tras cu gloanţe dum-dum, gloanţe cu cap vidia sau gloanţe de calibru mare, atipice pentru dotările armatei române, vor rămâne doar simple basme, ce nu pot fi nici confirmate şi nici negate"[37].

Fostul ofiţer de Securitate, devenit între timp jurnalist, romancier şi figură publică, Pavel Coruţ, a abordat, în scrierile sale, în mod ironic şi sarcastic, aproape batjocoritor, existenţa acestei muniţii atipice şi folosirea ei în decembrie 1989:

„Mai târziu, am citit relatări fanteziste şi patetice referitoare la moartea acestui ofiţer [de Armată], lovit de gloanţe vidia şi explozive [dum-dum]. Nu este singurul militar mort accidental în luptă..."[38]

„Acum ştim că toate informaţiile... s-au dovedit a fi false: nu a existat o gardă specială care să fi depus un jurământ de credinţă (de tipul

---

[35] Colonelul de armată Ion Stoleru, intervievat de Mihai Gălăţanu, *Din celebra galerie a teroriştilor*, „Expres", nr. 151 (22-28 decembrie 1992), p. 4 şi *Am văzut trei morţi suspecţi cu faţa întoarsă spre caldarâm*, „Flacăra", nr. 29 (22 iulie 1992), p. 7. Citat în Hall, 2008.

[36] Răsvan Popescu, *Patru gloanţe dintr-o tragedie*, „Expres", nr. 32(81), 13-19 august 1991, p. 10.

[37] Laura Toma, Toma Roman Jr. şi Roxana Ioana Ancuţa, *Beliş nu a văzut cadavrele Ceauşeştilor*, „Jurnalul naţional", 25 octombrie 2005, http://jurnalul.ro/special-jurnalul/belis-nu-a-vazut-cadavrele-ceausestilor-34668.html, dezbătut în Hall 2008.

[38] Paul Cernescu (cunoscut, de asemenea, ca Pavel Coruţ), *Cine a tras în noi?*, „Expres Magazin", nr. 66 (43), 30 octombrie-5 noiembrie 1991, p. 12. Paul Cernescu este pseudonimul confirmat al lui Pavel Coruţ. De-a lungul carierei jurnalistice la ziarul „Expres Magazin", condus de Ion Cristoiu, Pavel Coruţ a început să scrie sub acest pseudonim.

legionarilor) faţă de dictator, nu au existat lunetişti dotaţi cu sisteme de ochire cu infraroşu, nu s-a tras cu gloanţe vidia..."[39]

„Gloanţele vidia nu există nicăieri în lume. Şi, cu toate astea, chiar şi Armata a crezut că „teroriştii de la Securitate" au folosit gloanţe cu cap vidia... Toate aceste informaţii au avut menirea să creeze [impresia aşa-numiţilor] terorişti, să arate oamenilor, dar şi întregii lumi, acei terorişti fanatici".[40]

Nu în ultimul rând, procurorii militari, puternic înrădăcinaţi în era ceauşistă, au asimilat sau chiar au reflectat aceste argumente. Generalul Dan Voinea, care a condus anchetele desfăşurate în perioadele 1997-2001, respectiv 2004-2008, declara următoarele:

Romulus Cristea (jurnalist): „Muniţia specială, gloanţele cu cap vidia sau dum-dum, a provocat victime? Presa de la acea vreme a fost plină cu astfel de relatări..."

Dan Voinea: „***Nu au existat victime (persoane împuşcate) nici de la gloanţele cu cap vidia, nici de la dum-dum. Pe durata evenimentelor s-a folosit muniţie de război, muniţie normală, care se găsea, la vremea respectivă, în dotarea Ministerului de Interne şi a Ministerului Apărării Naţionale.*** Confuzia şi informaţiile false au apărut de la faptul că se foloseau calibre diferite şi, deci, zgomotul produs era altfel perceput."[41-42] (S-a subliniat această ultimă frază).

---

[39] Paul Cernescu (cunoscut, de asemenea, ca Pavel Coruţ), *Cine a tras în noi?*, „Expres Magazin", nr. 65 (42), 23-29 octombrie 1991, p. 12.

[40] Pavel Coruţ, *Fulgerul albastru*, Editura Miracol, Bucureşti, 1993, p. 177. Pentru o prezentare în limba engleză a lui Coruţ, consultaţi lucrarea semnată de Michael Shafir, *Romane poliţiste de succes caută să reabiliteze Securitatea română* [*"Best Selling Spy Novels Seek To Rehabilitate Romanian 'Securitate'*], publicată în Raportul de cercetare, Radio „Europa Liberă" / Radio „Libertatea", vol. 2, nr. 45, pp. 14-18.

[41] Generalul Dan Voinea, intervievat de Romulus Cristea, *Toţi alergau după un inamic invizibil*, „România liberă", 22 decembrie 2005, ediţie online. Interviu reprodus, de exemplu, pe următoarea pagină web: http://asociatia21decembrie.ro/phpBB2/viewtopic.php?t=31&sid=f9403c7a52a7ac9c8b53b8042226f135. A se consulta, de asemenea, afirmaţiile fostului procuror militar Teodor Ungureanu (Facultatea de Drept, 1978), decembrie 2005, accesând linkul de mai jos:
http://www.piatauniversitatii.com/forum/viewtopic.php?p=3912&sid=c76d79333718bc7fdfad0eb8e22eb913
şi
http://www.piatauniversitatii.com/forum/viewtopic.php?t=202&postdays=0&postorder=asc&start=0. Nici Teodor Ungureanu nu crede în existenţa teroriştilor sau a gloanţelor cap-vidia, dum-dum sau, în general, în existenţa muniţiei atipice:
„La cele de mai sus va trebui să adăugăm fabulaţiile cu privire la celebrele «gloanţe-widia». Prin lansarea acestei aberaţii, cei mai de seamă reprezentanţi ai Armatei s-au compromis lamentabil. Ceea ce prezentau în emisiuni TV ori în paginile unor ziare, ca fiind teribilele instrumente ale morţii, nu erau nimic altceva decât miezurile din oţel care intrau în alcătuirea internă a proiectilului cal. 7,62 mm-scurt, destinat armelor tip AKM. Tot aşa aveau să fie făcute speculaţii asupra folosirii muniţiei explozive (de tip dum-dum), de către persoane care erau fie străine de efectele provocate asupra corpului uman de proiectile cu diverse energii cinetice (la momentul străpungerii) ori de fragmente din proiectile dezmembrate la un anterior impact cu un corp dur, fie de cei angajaţi într-o reală acţiune de dezinformare..."

Logica minunată şi legitimă (disculpatoare) a lui Voinea şi a colegilor acestuia sună cam aşa: există victime care pretind acordarea de daune pentru rănile, decesele, pierderile de bunuri sau proprietăţi suferite în timpul violenţelor din decembrie 1989 şi, întrucât pierderile sunt reale, toate aceste victime merită să fie compensate de statul român; însă cei care, iniţial, au fost consideraţi vinovaţi pentru toate aceste pierderi materiale şi de vieţi omeneşti şi reţinuţi, în decembrie 1989 sub suspiciunea de

---

[42] În opinia lui Sorin Ilieşiu, cineastul care pretinde că a editat capitolul referitor la decembrie 1989 în aşa-numitul Raport Final Tismăneanu, „spiritul constatărilor lui Voinea se regăseşte în Capitol". Într-adevăr, capitolul cuprinde citate dintr-un interviu ce i-a avut protagonişti pe Dan Voinea şi Andrei Badin („Adevărul", decembrie 2006). „Neobositul" Voinea, aşa cum îl numea Tom Gallagher, este, în continuare, apărat de Vladimir Tismăneanu, care şi-a exprimat susţinerea faţă de anchetele derulate de Voinea „atât din punct de vedere juridic, cât şi istoric" (a se consulta notele din 21 septembrie 2009, accesând site-ul web http://tismaneanu.wordpress.com), evitându-se, în acelaşi timp, orice menţiune referitoare la motivele pentru care Voinea a fost concediat de la conducerea Parchetului Militar, greşeli despre care procurorul general Laura Codruţa Kövesi afirmă: „Când ai asemenea dosare în lucru, nu faci astfel de greşeli de începător" (pentru mai multe detalii despre acest subiect, consultaţi Hall 2008):

„Ce îi reproşaţi, totuşi, lui Voinea? Punctual, ce greşeli a făcut în instrumentarea cauzelor?

Sunt foarte multe greşeli, o să menţionez însă doar câteva. Spre exemplu, s-a început urmărirea penală faţă de persoane decedate. Poate îmi explică dumnealui cum poţi să faci cercetări faţă de o persoană decedată! Apoi, s-a început urmărirea penală pentru fapte care nu erau prevăzute în Codul Penal. În plus, deşi nu a fost desemnat să lucreze, spre exemplu, într-un dosar privind mineriada (repartizat unui alt procuror), domnul procuror Dan Voinea a luat dosarul, a început urmărirea penală, după care l-a restituit procurorului de caz. Vă imaginaţi cum ar fi dacă eu, ca procuror general, aş lua dosarul unui coleg din subordine, aş începe urmărirea penală, după care i l-aş înapoia. Cam aşa ceva s-a întâmplat şi aici.

Mai mult, a început urmărirea penală într-o cauză, deşi, potrivit unei decizii a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, era incompatibil să mai facă asta. E vorba despre dosarul 74/p/1998 (dosar în care Voinea l-a acuzat pe fostul preşedinte Ion Iliescu că, în iunie 1990, a determinat cu intenţie intervenţia în forţă a militarilor împotriva manifestanţilor din Capitală – n.r.).

Apoi au fost situaţii în care s-a început urmărirea penală prin acte scrise de mână, care nu au fost înregistrate în registrul special de începere a urmăririi penale. Aceste documente, spre exemplu, nu prevedeau în ce constau faptele comise de presupuşii învinuiţi, nu conţin datele personale ale acestora. De exemplu, avem rezoluţii de începere a urmăririi penale care-l privesc pe Radu Ion sau pe Gheorghe Dumitru, or nu ştim cine este Gheorghe Dumitru, nu ştim cine este Radu Ion."

„Parchetul să-şi asume tergiversarea anchetelor"

„Credeţi că, în cazul lui Voinea, au fost doar greşeli sau că a fost vorba de intenţie, ştiind că acuzaţii vor scăpa?

Nu cunosc motivele care au stat la baza acestor decizii şi, prin urmare, nu le pot comenta.

Poate fi vorba şi despre complexitatea acestor dosare?

Când ai asemenea dosare în lucru, nu faci astfel de greşeli, de începător. Eşti mult mai atent când ai cauze de o asemenea importanţă pentru societatea românească."

Citat preluat de la: http://www.evz.ro/detalii/stiri/kovesi-despre-revolutia-ratata-a-lui-voinea-a-gresit-ca-un-incepator-868918.html /

„terorişti”, au fost eliberaţi în ianuarie 1990, astfel că, din punct de vedere juridic, nu există, în prezent, niciun inculpat; totodată, în afară de doar patru gloanţe, Parchetul Militar pare să nu mai deţină probele materiale (hărţi, imagini video etc.) predate în perioada 1990-1991. Să nu uităm de faptul că, potrivit declaraţiilor oficiale, nu s-au efectuat autopsii asupra celor împuşcaţi în decembrie 1989. Astfel că, în lipsa fişelor de autopsie, în absenţa suspecţilor iniţiali şi în pofida probelor materiale din ce în ce mai puţine, tot ceea ce a rămas efectiv sunt crimele în sine şi mărturiile celor intervievaţi în cursul ultimelor două decenii... Concluzia: gloanţele atipice nu au existat, nu s-au folosit, nu au mutilat şi nu au ucis pe nimeni şi nu au existat terorişti, oamenii se împuşcau unii pe alţii, în haosul creat în acele momente. Cu alte cuvinte, se foloseşte acelaşi argument care, după cum am văzut mai sus, ne-a însoţit din momentul în care Florin Crisbăşan şi Emil Ivaşcu din Braşov au expus „raţionamentul” fostei Securităţi, în a doua parte a lunii ianuarie 1990.

Richard Andrew **HALL**

Acţiuni represive ale Armatei în 1989. Deschiderea focului în Piaţa Libertăţii din Timişoara

The Romanian Army has been deeply involved in the Romanian Revolution of 1989, its contribution being highlighted from two distinct perspectives: 1) Active participation in the repression at the level of the entire country, until Nicolae Ceauşescu fled Bucharest, abandoning the power; 2) Involvement in the actions to establish order, actions dictated by the evolutions taking place after the setting up of the new power centres. Until December 20th 1989, 11:00 a.m., the Army has effectively acted as a force of repression in Timisoara, considering both its efforts and its close co-operation with other structures of public order and national security. In Bucharest and other main cities of Romania, the Army actually defended the communist regime until the 22nd of December 1989, 10.00 a.m. The times given here are for reference purposes only, because there are no clear, properly individualised moments when the Ministry of National Defence gave up shooting the demonstrators. Also, some militaries and troops have deliberately avoided taking any action, adopting a passive, deferral attitude.

Although extremely rare, there were some cases when brave soldiers explicitly refused to get involved in repressing the protesters. Of course, the period after Ceauşescu fled Bucharest was full of confusion for the Army too, as it remained without its supreme commander and without a minister.

Keywords: Revolution, 1989, Timişoara, Libertăţii Square, Army.
Cuvinte cheie: revoluţie, 1989, Timişoara, Armata, Piaţa Libertăţii.

Un număr mare de persoane ucise

Armata a făcut multe victime, cele mai multe nevinovate, în decembrie 1989. Argumentele legate de starea generală de confuzie, de slaba pregătire (de luptă şi psihică), obedienţa celor mai mulţi dintre comandanţi, sunt importante, dar nu decisive atunci când analizăm numărul mare de persoane ucise ori care au avut de suferit. Deschiderea focului către propriii cetăţeni nu are nicio justificare. Faptul că mai mult de jumătate, poate un procent de 70-80% ar fi mai corect, dintre victimele Revoluţiei, dinainte şi după înlăturarea lui Ceauşescu, aparţin trupelor M.Ap.N. reprezintă dovada efortului distructiv al Armatei în perioada respectivă. Implicarea în noua ordine de stat a fost diferită, cele mai multe energii fiind canalizate spre susţinerea noului regim instituit de Ion Iliescu. Sub pretextul unităţii de acţiune şi de instaurare a unui centru coerent care să administreze treburile curente ale ţării, Armata, coordonată de persoane aflate în sfera puterii provizorii, s-a implicat în destructurarea unor noi poli de putere (constituiţi din revoluţionari, foşti lideri ai Partidului Comunist ori din lideri ai partidelor istorice redevenite active), barând accesul acestora la televiziune şi la radio sau împiedicând activităţile acestora, identificate ca pericole pentru ţară.

Alături de celelalte forţe de represiune, Armata a deschis focul în localităţi, în special în marile oraşe, acolo unde nu existau forţe armate străine cu care să se confrunte, ci doar cetăţeni ai propriei ţări, uneori rude sau prieteni. În 17 decembrie 1989, trupele M.Ap.N. au afluit către Timişoara din zonele învecinate (Arad, Lugoj, Buziaş), dar şi de la Caracal sau Buzău. Aceste forţe s-au alăturat celor din Timişoara, acţionând împreună cu acestea şi cu cele din cazărmile aflate aproape (Giroc, Săcălaz sau Giarmata). Misiunea lor era la frontiera de stat, acolo unde ar fi trebuit să fie inamicul extern, nu în marile oraşe. Chiar şi trupele de Grăniceri, trecute cu o săptămână înainte de începerea Revoluţiei din subordinea M.Ap.N. în cea a Ministerului de Interne, efectuau paza frontierei cu spatele către ţările vecine. La graniţa de vest, militarii erau foarte atenţi la apropierea transfugilor români, nu la un posibil atac din afară. Armata nu s-a deplasat către graniţă nici când s-a declanşat tirul propagandistic al atacului extern, ci a angajat lupte în oraşe, acolo unde nu a existat ca adversar nicio persoană civilă înarmată.

Rolul Armatei cu privire la faptele comise în Revoluţie şi mai ales în cea de la Timişoara este controversat doar din punct de vedere juridic, deoarece este evident că generali, ofiţeri, subofiţeri şi militari în termen din rândul forţelor Ministerului Apărării Naţionale fie au organizat represiunea, fie au participat activ şi sângeros la încercarea de a stăvili mişcările revoluţionare. Semnificativ este faptul că represiunea s-a amplificat la Timişoara duminică, 17 decembrie 1989, după ora 16,00, pe la 16,15-16,30, atunci când s-a deschis focul din sediul Diviziei 18 Mecanizată, aflat în Piaţa Libertăţii. Multe victime au existat şi în preajma unităţilor militare. Înainte de abandonarea puterii de către Nicolae Ceauşescu, multe victime au fost făcute aproape de cazarma din Calea Lipovei. Fără nicio justificare, dar supunându-se cu obedienţă ordinelor de partid, tancurile unităţii militare din Giroc, de la marginea Timişoarei, au intrat în oraş. Scopul lor era de a intimida populaţia, de a o teroriza psihic, pentru a descuraja revolta, căci nu aveau cum să tragă cu obuze în oameni şi clădiri. Când tancurile au fost blocate, recuperarea lor, de către un număr important de forţe militare, s-a făcut cu multă vărsare de sânge, Calea Girocului devenind Calea Martirilor. Acţiunea nu s-a oprit la recuperarea tancurilor, ci a însemnat un carnagiu în tot oraşul, ceea ce demonstrează din nou caracterul profund represiv al acţiunilor trupelor M.Ap.N. După căderea dictatorului, foarte multe victime s-au înregistrat în apropiere de Cazarma Oituz, aproape de centrul oraşului. Alţi militari au căzut în perimetrul obiectivelor pe care le apărau de terorişti, terorişti care nu au fost găsiţi niciodată.

Bastoane, scuturi şi căşti

Forţele Ministerului Apărării Naţionale au început operaţiunile de represiune de la Timişoara încă din 16 decembrie 1989, seara, pe la 21,30, când, la ordinul ministrului Vasile Milea, cinci patrule a zece militari au fost trimise în oraş[1]. Până atunci au acţionat liderii comunişti şi administrativi locali, alături de efectivele Ministerului de Interne, adică Miliţia şi Securitatea, alături de trupele de Pompieri şi cele de Grăniceri, din unităţile militare staţionate în oraş. Confruntările cu demonstranţii din seara de 16 decembrie vor fi încă moderate, căci nu se va trage în populaţie. Vor fi aduşi scutieri de la unitatea de pază şi securitate, cea de pe Strada George Bariţiu. Aceştia vor interveni cu scuturi, bastoane şi căşti, o apariţie inedită şi surprinzătoare pentru timişoreni. Pompierii vor pune în funcţiune tunuri cu apă, iar miliţienii vor face arestări în mai multe locuri din oraş, sprijiniţi activ de trupele de Grăniceri, care vor instala cordoane şi puncte de control. Securiştii se vor ocupa de strângerea de informaţii, supraveghind atent persoanele cunoscute cu atitudini ostile faţă de regimul comunist.

Toate aceste forţe implicate nu au reuşit să oprească valul de manifestaţii împotriva lui Ceauşescu şi a sistemului. Motivele sunt mai multe. Nu trebuie să omitem din discuţie ideea că unele persoane din structurile de represiune, pur şi simplu, s-au făcut că se implică, tergiversând ordine, neluând decizii, refuzând, în mod voalat, desigur, să execute sarcini. Un alt motiv este dat de faptul că unii componenţi ai aparatului administrativ şi represiv de la acea vreme erau, pur şi simplu, speriaţi. Slujeau regimul, însă vărsarea de sânge nu le plăcea. Un alt motiv a fost cel al lipsei de pregătire şi experienţă a celor scoşi să intervină. Iar cel mai important motiv va fi stupizenia unor factori de decizie. În acest context a intrat în luptă Armata. Purtând arme, le-a folosit, consumând milioane de cartuşe. După mai bine de trei zile şi nopţi de teroare, în 20 decembrie 1989, forţele armate se vor retrage de pe străzile Timişoarei şi vor desfiinţa cele opt dispozitive de luptă instalate începând din noaptea de 17 spre 18 decembrie. Militarii (cei din M.Ap.N.) au făcut parte din formaţiunile de luptă (represive!) alături de lucrători de Miliţie, Securitate, Pompieri sau chiar din Gărzile Patriotice. Însă Armata a dat grosul trupelor. Pe străzi au putut fi văzute cordoane formate din militari îmbrăcaţi în kaki. Puteau fi (şi au fost!) şi efective de la Grăniceri. Trupele de la Pază şi Securitate, tot în subordinea acestui minister, erau îmbrăcate în uniforme albastre, specifice.

[1] Gino Rado, *Incursiuni în istoricul instituţiilor participante la reprimarea Revoluţiei Române din 1989, Timişoara-Decembrie 1989*, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, pp. 58-59.

Şi în rândul acestora, ca şi la Grăniceri, erau mulţi militari în termen, deci îşi satisfăceau stagiul militar obligatoriu.

Este adevărat că populaţia nu a făcut decât în mică măsură distincţia între forurile de apartenenţă ale militarilor implicaţi în reprimarea Revoluţiei, în prima fază, şi în apărarea ei, după fuga lui Ceauşescu şi abandonarea puterii. Lumea i-a văzut în uniforme de diferite culori, dar a ştiut că sunt trupe regulate, cu mulţi tineri care nu erau militari de carieră, indiferent de subordonare. Când, în 1990, au apărut primele acte de tragere la răspundere a celor care au tras în populaţie sau au luat alte măsuri de înăbuşire a luptei pentru libertate, mare a fost surpriza generală când s-a văzut că nu este anchetată nicio persoană din Ministerul Apărării Naţionale. Abia târziu, după câţiva ani, au fost începute cercetări în privinţa unor cadre de conducere din Armată. Au fost procese la Timişoara, Cluj şi Sibiu, iar la Bucureşti au fost inculpaţi generalii Mihai Chiţac şi Victor Atanasie Stănculescu. Aceştia aveau să fie şi condamnaţi.

Confuzii menţinute peste ani

Confuzia avea să fie menţinută multă vreme. Semnificativă este o ştire transmisă în 9 iulie 2008 de agenţia de presă Mediafax. Aici se precizează: „Trupe de Securitate, Miliţia, Securitatea în civil şi Trupele U.S.L.A. au acţionat, alături de militari, pentru oprirea manifestaţiilor de la Timişoara, din decembrie 1989, potrivit *Jurnalului de luptă* depus la dosarul Revoluţiei de la Timişoara de la instanţa supremă". Nu ni se spune însă că acest jurnal de luptă este al Armatei, mai exact al Diviziei 18 Mecanizată din Timişoara! Jurnalul a fost folosit în apărarea sa în proces de către Victor Atanasie Stănculescu. Aflarea adevărului despre cele întâmplate la Timişoara în decembrie 1989 a fost blocată de frica participanţilor de a mărturisi ce au făcut şi văzut, cu referire directă la cei din instituţiile statului, grupaţi atunci mai degrabă în forţele de represiune. Este ceea ce susţine şi Lavinia Stan: „Cele mai noi cercetări sugerează că Armata a omorât mai mulţi oameni decât Securitatea, însă linia de comandă şi responsabilitatea individuală a fiecărui general rămân un mister, toţi susţinând apăsat fie că sunt nevinovaţi, fie că nu au făcut decât să urmeze ordinele superiorilor lor"[2].

Există deosebiri fundamentale între declaraţiile date de către foştii demnitari comunişti, miliţieni şi securişti în primele zile de după căderea lui Ceauşescu, când mulţi dintre aceştia erau reţinuţi, şi declaraţiile făcute

[2] Lavinia Stan, *România*, în Lavinia Stan (coord.), *Prezentul trecutului recent: Lustraţie şi decomunizare în postcomunism,* Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2010, pp. 241-286.

ulterior, uneori chiar în timpul proceselor judecate. Este un aspect subliniat şi de Dumitru Tomoni atunci când se va referi la Cornel Pacoste. Acesta fusese prim-secretar al Comitetului Judeţean al P.C.R. Timiş. În decembrie 1989 era secretar al C.C. al P.C.R. şi viceprim-ministru, iar la Timişoara a venit în cadrul grupei de lideri comunişti însărcinaţi cu represiunea. Despre activitatea lui Pacoste la Timişoara, Sofronie Florea a susţinut represiunea, inclusiv prin invocarea ordinului primit de Armată de a trage în manifestanţi. Apoi: „În proces, Florea nu mai recunoaşte această declaraţie, o pune pe seama unei confuzii”[3].

Presa postrevoluţionară a subliniat de la început implicarea Armatei în represiune. Au fost zone din Timişoara unde au acţionat exclusiv cadre ale acestui minister. Se poate exemplifica prin Calea Girocului, devenită ulterior Calea Martirilor, tocmai pentru că aici au acţionat ofiţeri zeloşi ai M.Ap.N. Pe listă pot fi trecuţi generalul Ştefan Guşă şi ofiţerii Paul Vasile, Constantin Rogin, Eugen Bădălan, Dumitru Marcu. S-au scris multe pagini despre implicarea celor menţionaţi în masacrul de acolo. Comisia Guvernamentală constituită la nivelul judeţului Timiş pentru cercetarea faptelor îşi încheia raportul astfel: „Faptul că lt.-col. Rogin Constantin a preluat comanda celor două unităţi militare şi a dispus împrăştierea demonstranţilor, acţionând chiar cu focul de armă, rezultă din declaraţiile maiorului Paul Vasile, ale maiorului Marcu Dumitru, ale căpitanului Neagu Adrian, ale lt.-maj. Cristea Maricel, precum şi din declaraţia numitului Trandafir Sorin, fost mecanic conductor pe TAB-ul în care s-a deplasat lt.-col. Rogin Constantin. Din declaraţia aceleiaşi persoane rezultă cu claritate faptul că lt.-col. Rogin Constantin a dat ordin să se tragă în demonstranţi. Faţă de cele de mai sus, propunem cercetarea penală a maiorului Paul Vasile şi a lt.-col. Rogin Constantin”[4]. Este doar unul dintre forurile de anchetă care aveau să ajungă la o astfel de concluzie.

Manevre pentru a scăpa de răspundere

În ciuda acestor argumente şi a altor susţineri formulate de diverse persoane implicate, în documentele elaborate de procurori nu au existat niciodată referiri directe şi probe indubitabile cu privire la implicarea acestor persoane în represiune. Mai mult, nu a fost formulată nicio acuzaţie oficială, deci nici nu s-a pus problema trimiterii lor în judecată. Mulţi ani am crezut că

---

[3] Dumitru Tomoni, *Comandanţii represiunii: Cornel Pacoste în decembrie 1989*, „Memorial 1989”, nr. 1 (11), 2013, pp. 52-66.

[4] Lucian-Vasile Szabo, *Sindromul Timişoara 1989: Adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă*, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2013, p. 139.

maiorul Paul Vasile a fost implicat în represiune, poate nu atât cât colegii lui, dar că, în mod cert, ştie cine a deschis focul în Calea Girocului din Timişoara în 17 decembrie 1989. Am avut mai multe discuţii cu această persoană, încercând să demonstrez, în ziarul „Timişoara", că ascunde adevărul. Într-un rând, am fost cu colonelul Paul, pe atunci, la unitatea militară din Giroc. Am intrat cu el în unul din tancuri, pentru că dorea să-mi demonstreze cât de gravă ar fi fost situaţia dacă muniţia cu care erau dotate ar fi explodat. De fapt, acest militar a avut mereu o atitudine duplicitară şi controversată. Pe de o parte, susţinea necesitatea folosirii forţei, cu orice mijloace, pentru recuperarea tancurilor imobilizate de revoluţionari, iar pe de altă parte a făcut tot posibilul ca să nu fie legat de numărul mare de victime de acolo.

Dar, verificând şi alte informaţii apărute, extrem de credibile, deoarece provin de la alţi militari implicaţi, rezultă foarte clar că Paul Vasile nu s-a ocupat doar de recuperarea tancurilor, după ce trupele conduse de Constantin Rogin au trecut în viteză de locul respectiv, înaintând pe Calea Girocului, devenită Calea Martirilor. Trupele conduse de Paul Vasile, cele îmbarcate în TAB-uri (transportoare amfibii blindate), cu care acesta sosise de la unitatea sa de la Lugoj, au deschis focul în acel loc. Într-un material publicat în „Armata română" nr. 43, din 1991, căpitanul Marcel Rusu declară că a îndeplinit funcţia de ochitor în TAB 1-P-244, aflat în zona tancurilor de recuperat. Acest ofiţer declară textual: „În jurul TAB-ului 1-P-244 erau militari din Lugoj, care trăgeau ritmic foc de avertisment în sus, militari cărora le-am dat aproximativ 220 de cartuşe, fiindu-le frică să nu se apropie grupurile de civili prea mult pentru a-i putea răni"[5] .

Foc în oameni, nu în aer!

În decembrie 1989, lt.-col. Nicolae Predonescu avea funcţia de locţiitor al comandantului Diviziei 18 Mecanizate Timişoara. Este şi unul dintre cei care au lansat diversiunea cu „alte forţe" care au tras în populaţie în Calea Girocului. În apărarea sa, Stănculescu avea să invoce, în iulie 2008, şi un raport al M.Ap.N, unde se face referire şi la acest ofiţer. Citäm după agenţia Mediafax: „De asemenea, colonelul Nicolae Predonescu raporta că «oraşul Timişoara, în timpul Revoluţiei, perioada 16-20 decembrie 1989, a fost caracterizat printr-o totală necunoaştere a situaţiei reale, amplificată de o evidentă provocare a Armatei, Miliţiei şi Securităţii, efectuată de forţe necunoscute nouă, concretizate în grupuri de turbulenţă cu atac direct la persoane»".

[5] Constantin Sava şi Constantin Monac, *Revoluţia română din decembrie 1989 retrăită prin documente şi mărturii,* Editura Axioma Edit, Bucureşti, 2001, p. 293.

În *Jurnalul de luptă* indicat mai sus apar şi alte referiri la acest personaj. Este descifrat un episod din după-amiaza zilei de 17 decembrie 1989, din Piaţa Libertăţii din Timişoara, episod la care am fost martor ocular. Conform *Jurnalului de luptă*, „o santinelă aflată în balconul comandamentului, în prezenţa lt.-col. Predonescu, a tras câteva cartuşe în aer". Sunt consemnate şi două victime, deci dacă s-ar fi tras în aer, acestea nu ar fi existat... De fapt, ofiţerul doreşte să acrediteze ideea că au fost trupe necunoscute (neidentificate), aşa cum susţine mai sus. În realitate, lucrurile sunt limpezi: Nicolae Predonescu a dirijat doi militari în termen (nu unul!), iar aceştia au tras în persoanele aflate pe trotuarul din faţa comandamentului. La evacuarea unei astfel de persoane, rănită în mână şi în piept, am participat, pe când militarii schimbau încărcătoarele la arme! Şi Nicolae Predonescu avea să fie făcut general de preşedintele Traian Băsescu.

Momentul va fi reţinut de Sava şi Monac atunci când vor reda un material intitulat *Jurnale sinteză ale misiunilor primite şi acţiunilor de luptă ale unităţilor armatei din garnizoanele „fierbinţi", în perioada 12-16 decembrie 1989*. Cu referire la acest episod (nu foarte) controversat, autorii vor preciza: „Fiind informat telefonic despre situaţia creată, ministrul Apărării Naţionale, după o scurtă ezitare, ordonă deschiderea focului de avertisment pentru descurajarea atacatorilor. Santinelele retrase în balconul clădirii trag câteva salve în aer, după care atacatorii se retrag şi, apoi, se împrăştie"[6]. O declaraţie în acest sens apare şi în alte lucrări[7]. De fapt, lucrurile au stat altfel, santinelele deschizând focul asupra unor tineri care nu participaseră la devastările invocate la comandamentul Diviziei 18 Mecanizată. De asemenea, vedem foarte clar faptul că jurnalele de luptă ale unităţilor militare au fost cosmetizate după Revoluţie, în ideea de a şterge implicarea totală a Armatei române în reprimarea acţiunilor de protest de la Timişoara.

Episodul cu balconul Diviziei este recunoscut (în parte) chiar de Nicolae Predonescu: „Când militarii din postul de santinelă, dispuşi în balcon, au fost loviţi cu pietre şi sticle, au executat foc de avertisment în sus. Personal le-am dat acest ordin, să nu tragă în populaţie, alături de mine fiind mai mulţi ofiţeri şi salariaţi civili, care m-au auzit"[8]. Despre deschiderea focului, în jurul orei 16,30, în Piaţa Libertăţii din Timişoara, chiar de către militarii aflaţi de gardă la Divizia 18 Mecanizată, vorbeşte şi plutonierul Constantin Oneaţă, lucrător al unităţii, implicat în evenimente. Declaraţia este reprodusă de Constantin Gomboş, iar aici se specifică

---

[6] *Idem*, p. 235.
[7] Constantin C. Gomboş, *Noi, cei din Calea Lipovei*, Editura Eurostampa, Timişoara, 2012, p. 50.
[8] Constantin Sava şi Constantin Monac, *op. cit.*, p. 292.

faptul că, la încercările protestatarilor de a intra în sediu, „garda a executat foc în sus, de avertizare”[9].

Toate referirile la deschiderea focului sunt întărite de declaraţia făcută de lt.-col. Constantin Zeca, împuternicitul la comanda Diviziei 18 Mecanizată. În timpul Procesului de la Timişoara, în care au fost judecaţi 21, apoi 25 de lideri politici, de Miliţie şi Securitate (niciunul de la Armată!) pentru acţiunile represive împotriva demonstranţilor, acesta va susţine că Divizia a fost atacată între 16,00 şi 16,30. Sunt descrise distrugerile şi riposta militarilor aflaţi în serviciul de gardă. Zeca merge chiar mai departe, recunoscând că acolo au fost persoane împuşcate: „Atunci s-a deschis foc de către cele două santinele, care se găseau dispuse în balconul de la etajul unu, de lângă biroul comandantului şi ofiţerului de serviciu. Foc de avertizare în sus (...). Ulterior, am aflat că în faţa Comenduirii de Garnizoană a fost împuşcată o femeie şi soţul acesteia”[10].

Victimele depun mărturie

În altă parte, găsim nuanţări ale acestor poziţii, venite de la persoanele luate la ţintă. Irinel Maxim: „Am fost împuşcat în Piaţa Libertăţii, cum să zic... au fost împuşcături în toată regula, au tras cu automatul, sărea betonul în sus, ca în filme, şi eu am fost împuşcat al doilea, în picior, şi atunci am fugit repede. Eu am fost împuşcat fix lângă Casa Armatei şi au tras de la balcon”[11]. Să reţinem acum ce a consemnat instanţa, atunci când Cristian Câmpean a fost audiat în Procesul de la Timişoara: „Elev, 14 ani. Rănit în după-amiaza de 17 decembrie, în Piaţa Libertăţii. Focul a venit de la balconul Casei Armatei. Împuşcat în picior, în fosta staţie a tramvaiului 5. Erau două persoane care trăgeau, în ţinută kaki. Au căzut în jur de zece persoane”[12].

Adrian Zaharia, militar în termen la acea dată, a depus, în 17 iulie 1991, mărturie în Procesul de la Timişoara. Era soldat şi a fost scos în stradă împreună cu colegii ca să apere „cuceririle socialismului”. Iată ce s-a consemnat în instanţă: „În 17 decembrie 1989 se afla în dispozitiv în Piaţa Libertăţii. În jurul orei 16,30 s-a deschis focul dinspre sediul Diviziei 18 Mecanizată. A fost împuşcat în umărul stâng şi apoi, în răsucire, şi în spate”[13].

---

[9] Constantin C. Gomboş, *op. cit.*, pp. 48-50.
[10] Miodrag Milin şi Traian Orban (ed.), *Procesul de la Timişoara*, volumul IV, Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989, Timişoara, 2005, pp. 1914-1915.
[11] Irinel Maxim, *Copiii şi Revoluţia*, *Memorial 1989*, nr. 1 (3), 2008, pp. 87-88.
[12] Traian Orban şi Gino Rado (ed.), *Procesul de la Timişoara*, volumul IX, Asociaţia Memorialul Revoluţiei 16-22 Decembrie 1989, Timişoara, 2010, p. 122.
[13] *Idem*, p. 171.

Se pare că gloanţele au venit din armele celor doi militari în termen, care au deschis focul, la comanda colonelului Nicolae Predonescu, fost şef de stat major, din balconul mic al Diviziei 18 Mecanizată, aspect despre care am mai relatat[14]. Evenimentul este prezentat în mod halucinant în *Jurnale sinteză ale misiunilor primite şi acţiunilor de luptă ale unităţilor armatei din garnizoanele „fierbinţi", în perioada 12-16 decembrie 1989*: „Între orele 16-17, în timp ce o patrulă a UM 01024 Timişoara se înapoiază din misiune, comandantul ei, locotenent-colonel Vasile Gioară, observă cum un grup de manifestanţi violenţi dezarmează subofiţerul de Miliţie care păzea agenţia C.E.C. din zona Hotelului Continental. Din mijlocul acestui grup de manifestanţi se va trage apoi asupra militarilor din patrulă, fiind rănit soldatul Zaharia Adrian Constantin"[15]. În aceeaşi lucrare va fi reluat un fragment dintr-o declaraţie a aceluiaşi Vasile Gioară, redată de publicaţia „Armata României", nr. 24, 1994. Aici miliţianul era de la Circulaţie...

În concluzie, forţele Ministerului Apărării Naţionale, formate din militari de carieră şi tineri care îşi satisfăceau stagiul militar obligatoriu, au participat activ la reprimarea manifestărilor revoluţionare de la Timişoara. Înainte de sosirea generalilor şi ofiţerilor superiori din eşaloanele superioare de la Bucureşti, care vor prelua comanda operaţiunilor, comandanţii Diviziei 18 Mecanizată Timişoara vor ordona deschiderea focului. În jurul orei 16,00, duminică, 17 decembrie 1989, se va trage din balconul mic al unităţii aflate în Piaţa Libertăţii. Santinelele vor executa foc cu muniţie de război, trăgând în civilii din piaţă, unii minori, fără să existe vreo certitudine că persoanele respective ar fi fost în grupul celor care au atacat şi incendiat unitatea militară cu puţin timp înainte.

Lucian-Vasile **SZABO**

---

[14] Lucian-Vasile Szabo (ed.), *Mass-media, represiune şi libertate. Revoluţia de la Timişoara în presa locală, naţională şi internaţională*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2010, p. 25; Lucian-Vasile Szabo, *Sindromul Timişoara 1989: Adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă*, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2013, p. 69.

[15] Constantin Sava şi Constantin Monac, *op. cit.*, p. 291.

Elevi timişoreni în Decembrie 1989 (Partea a II-a)

978 persons have been arrested by the Militia, Securitate and Army officers, in different areas of the city, from December 16th to December 19th 1989. The people arrested on the streets, irrespective of whether they had been simple passers-by or active protesters, were either directly sent to the Penitentiary of Timisoara or, in first stage, to different locations such as the Garrison's Commandment's Office, the hall of the Mayor's Office of the city of Timisoara, the head office of Timis County Militia and the Securitate offices. Irrespective of the locations where they had been sent, all those people were molested, physically and psychically abused and maltreated. The same treatment has been "administered" to over 150 minor children, mostly students in the secondary schools of Timisoara.

Keywords: Revolution, students, prosecutors, Andreea Borşoş, Irinel Maxim, Doru Bogdan, Mihai Zamfirescu, Florin Cazacu, Lucian Marius Oprescu, Silviu Viorel Manea, Maria Trăistaru.

Cuvinte cheie: revoluţie, elevi, procurori, Andreea Borşoş, Irinel Maxim, Doru Bogdan, Mihai Zamfirescu, Florin Cazacu, Lucian Marius Oprescu, Silviu Viorel Manea, Maria Trăistaru.

I. Calvarul din Penitenciar

În zilele de 16-19 decembrie 1989 au fost reţinute de către miliţieni, securişti şi militari 978 de persoane în diferite zone ale oraşului[1]. Cei reţinuţi pe stradă, protestatari sau simpli trecători, au fost duşi direct la Penitenciarul Timişoara sau, în prima etapă, în diferite locaţii: Comenduirea Garnizoanei, holul Primăriei Timişoara, sediul Miliţiei Judeţene Timiş şi al Securităţii. Indiferent de locaţie, cei reţinuţi erau molestaţi, bătuţi şi maltrataţi.

De acest tratament „au beneficiat" şi cei aproape 150 de minori, în cea mai mare parte elevi ai şcolilor timişorene. Astfel, Cazacu Florin, după ce a fost reţinut în seara zilei de 16 decembrie 1989 în zona Catedralei şi dus în sediul Comitetului Municipal al P.C.R., a fost „luat la palme", întins pe burtă cu mâinile întinse şi ţinut în această poziţie aproximativ jumătate de oră. Apoi, toţi cei reţinuţi au fost îngrămădiţi într-un autoturism Aro şi duşi în curtea Miliţiei, unde au fost, din nou, bătuţi „cu pari şi bastoane" şi introduşi într-un cerc de miliţieni care îi loveau din toate părţile[2]. Întregul

[1] *ALTAR 1989. Revoluţia din Decembrie: primii paşi*, ediţie îngrijită de Miodrag Milin, Editura Pardon, Timişoara, 2008, p. 21 (în continuare: *ALTAR 1989*...).

[2] Arhiva Memorialului Revoluţiei din Timişoara, *Dosar arestaţi*, Declaraţia lui Cazacu Florin din 02.09.1992.

grup a fost băgat în celule, iar dimineaţa, cei arestaţi au fost duşi la Penitenciar şi băgaţi în celule.

De un tratament asemănător a avut parte şi elevul de la Poştă şi Telecomunicaţii, Zamfirescu Mihai, reţinut tot în seara zilei de 16 decembrie 1989. După ce a fost luat de pe stradă de militari şi dus la Garnizoană, unde a fost bătut şi întrebat ce cauta pe stradă, a fost dus de un echipaj de Miliţie la sediul din Strada Leontin Sălăjan. Aici, teroarea continuă, potrivit propriei declaraţii: „Acolo, când am ajuns, ne-au culcat pe burtă şi au început să ne lovească cu picioarele, înjurând de Dumnezeu şi Cristoşi şi aşa mai departe, şi ne-au spus că ne dau şi pâine şi libertate şi căldură”[3].

După miezul nopţii a fost arestată şi eleva Borşoş Andreea, lângă Grădina Botanică, de un echipaj de miliţie însoţit de 4-5 camioane ale armatei. A fost dusă la sediul Securităţii Timiş şi supusă unui tratament pe care nu îl poate uita: „Când ne-au dat jos, ne-au trecut printr-un cordon de miliţieni cu bastoane în mână, care dădeau cum apucau în noi. La subsol, unde am intrat, ne-au luat datele şi am fost repartizaţi femei la femei şi bărbaţi la bărbaţi. Maşinile soseau foarte des în curtea Securităţii şi se pare că pe ceilalţi i-au primit altfel decât pe noi. Pe unii îi culcau unul peste celălalt, pe alţii puneau câinii... Unii au fost bătuţi atât de tare, încât nici nu puteau să stea în picioare”[4].

În aceeaşi noapte a fost arestat, alături de un grup de zeci de protestatari, şi elevul Oprescu Lucian Marius, în zona intersecţiei străzilor Gheorghe Lazăr şi Circumvalaţiunii, de „militari în ţinută kaki cu petliţe albastre”. Nici el nu poate uita loviturile primite în acea noapte: „Am fost transportaţi cu camioanele la Inspectoratul Judeţean Timiş al M.I. (Ministerului de Interne, n.n.) şi debarcaţi în curte. Aici am fost obligaţi să îngenunchiem şi să plecăm fruntea la sol. Am fost loviţi de cadrele Miliţiei şi civili cu bastoane din lemn şi din cauciuc. Loveau fără milă, indiferent dacă erau copii sau femei. Toată această bătaie a durat 10-15 minute, după care am fost duşi în arest”[5]. În aceeaşi declaraţie dată în calitate de martor în şedinţa publică din 2 octombrie 1990 a Curţii Supreme de Justiţie, Secţia Militară, elevul se referă şi la comportamentul adjunctului şefului Securităţii Judeţului Timiş, maior Radu Tinu: „Menţionez că în cursul după-amiezii de 19 decembrie 1989 l-am văzut pe maiorul Radu Tinu de la Securitate, care făcea un fel de selecţie a celor reţinuţi şi chiar l-am văzut lovind pe unii

[3] *Ibidem*, Declaraţia lui Zamfirescu Mihai din 02.12.1992.
[4] *Ibidem*, Declaraţia lui Borşoş Andreea.
[5] *Ibidem*, Declaraţia lui Oprescu Lucian Marius din 02.10.2009.

dintre aceştia, de fiecare dată justificând că atitudinea acestora de a ieşi în stradă la demonstraţie impune un astfel de tratament”[6].

În după-amiaza zilei de 17 decembrie 1989 a fost reţinut în faţa Judeţenei de Partid şi elevul Manea Silviu-Viorel, alături de alţi protestatari, urcaţi într-un camion militar, unde au fost loviţi cu coada de lopată de infanterie „pe tot drumul” până la Unitatea Militară din Calea Lipovei şi apoi în curtea Miliţiei Judeţului Timiş, unde au fost „daţi jos în lovituri de baston” şi culcaţi pe iarbă cu faţa în jos. „După un timp – îşi aminteşte fostul elev – am fost duşi în celulă, unde am fost puşi să stăm în genunchi şi cu faţa la perete, de unde cred, în jurul orei 16,00-17,00, am auzit primele împuşcături, moment în care am fost, din nou, ameninţaţi (prin vizieră) că vom fi scoşi afară şi împuşcaţi. După ce s-a lăsat întunericul, am fost scoşi din celule, duşi prin tunelul de bastoane şi bâte şi urcaţi în duba penitenciarului şi daţi jos la Penitenciarul Popa Şapcă”[7].

Comportamentul abuziv al celor care au reţinut demonstranţii în zilele şi nopţile de protest este confirmat şi de declaraţiile procurorilor chemaţi la Penitenciar pentru a-i audia. În informarea făcută la 22 februarie 1990, procurorul Petru Miculescu consemnează: „Cea mai mare parte a celor audiaţi mi-au declarat, verbal, că au fost crunt bătuţi în curtea Inspectoratului Miliţiei. Alţii au declarat că au fost aduşi direct de pe stradă la Penitenciar, fără a fi bătuţi. În timpul cercetărilor în Penitenciar nu am auzit şi nici nu am văzut persoane audiate care să fie bătute acolo”[8]. Acelaşi aspect îl consemnează şi procurorul Valentin Românu: „Am constatat faptul că o parte din persoanele audiate prezentau urme de violenţă, aspect pe care l-am discutat şi cu ceilalţi colegi, care au confirmat situaţii asemănătoare, precum şi faptul că au fost reţinute în mod abuziv. Acest aspect s-a discutat şi cu organele care coordonau activitatea procurorilor la Penitenciarul Timişoara, procurorul Popa Constantin, procuror şef adjunct la Procuratura Timişoara, şi procuror Ionescu Mihai din cadrul Procuraturii Generale a României”[9].

În vederea anchetării persoanelor reţinute în Penitenciar, în dimineaţa zilei de 17 decembrie 1989, în jurul orei 8,00, au ajuns la Timişoara cu avionul adjunctul procurorului general, Gheorghe Diaconescu, şi procurorii Gheorghe Mocuţa, Mihai Ionescu, Mihai Onofrei şi Ioan Mihai Alexandru de la Procuratura Generală, trimişi de procurorul general Nicolae Popovici. Cei cinci procurori au fost conduşi la sediul Inspectoratului

[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem*, Declaraţia lui Manea Silviu Viorel din 16.12.2009.
[8] *ALTAR 1989...,* p. 202.
[9] *Ibidem,* p. 280.

Judeţean de Interne, unde era constituit un colectiv de analiză a situaţiei create la Timişoara, format din generalii Emil Macri, Constantin Nuţă şi Velicu Mihalea, precum şi din şefii organelor judeţene de Miliţie şi Securitate. Adjunctul procurorului general a fost informat că în noaptea de 16/17 decembrie au fost reţinute fără forme legale şi depuse la penitenciar peste 100 de persoane, dintre care unele au comis infracţiuni de furt[10].

În după-amiaza zilei de 17 decembrie 1989, adjunctul procurorului general, împreună cu cei patru procurori din Procuratura Generală şi 12 procurori din Timişoara, s-au deplasat la Penitenciar pentru a verifica situaţia persoanelor reţinute. În urma acestor verificări au rezultat câteva concluzii: persoanele reţinute nu aveau acte procedurale de luare a acestei măsuri, multe dintre ele prezentau urme de violenţă, peste 20% din cei reţinuţi erau minori şi nu existau indicii că ar fi săvârşit vreo faptă penală.

Audierile au continuat şi în zilele următoare în două săli şi în clubul Penitenciarului, procurorii fiind suprinşi de numărul mare de elevi reţinuţi fără temei juridic şi, de aceea, au propus eliberarea lor. Astfel, procurorul Gheorghe Mocuţa consemna în informarea făcută în 22 februarie 1990: „Mai mult, am fost şocaţi că aproximativ 180 de reţinuţi sunt minori, cei mai mulţi fiind sub 14 ani, şi tocmai de aceea am cerut punerea lor în libertate. Doleanţa noastră a fost însuşită parţial, în sensul că punerea în libertate s-a realizat a doua sau a treia zi, numai după ce minorii au fost predaţi părinţilor, unui reprezentant al autorităţii tutelare şi al directorului instituţiei de învăţământ din care făceau parte”[11]. Aceeaşi poziţie a avut-o şi procurorul Mihai Ionescu: „La un moment dat, în clasă au fost aduşi şi minori şi atunci am plecat la biroul comandantului, unde am întrebat dacă ştie că i-au fost aduşi şi minori sub 18 ani. Mi-a spus că vor veni directorii de şcoli, care îi vor prelua pe minori”[12]. Procurorul Livius Creţu, de la Procuratura Judeţeană Timiş, a audiat într-o sală de clasă, în care se făcea pregătirea cadrelor Penitenciarului, 3-4 minori, constatând că n-au comis niciun act de sustragere sau vandalism, ei fiind, pur şi simplu, luaţi de pe stradă pentru că au circulat în oraş la ore târzii. De aceea, el a recomandat punerea lor în libertate[13]. Nici procurorul Alexandru Crişan, de la Procuratura Locală Timişoara, nu constată vinovăţia elevilor audiaţi: „S-a început audierea minorilor. Personal am audiat 6 sau 7 elevi. Toţi mi-au declarat că au fost luaţi de pe stradă, de către miliţieni sau persoane

[10] *Procesul de la Timişoara*, vol. VI, ediţie îngrijită de Miodrag Milin, Editura Fundaţiei Academia Civică, Bucureşti, 2008, p. 3527.
[11] *ALTAR 1989...*, p. 204.
[12] *Ibidem*, p. 193.
[13] *Ibidem*, p. 175.

îmbrăcate civil, urcaţi în maşini şi duşi la Penitenciar. Au negat săvârşirea vreunei fapte penale”[14]. La aceleaşi concluzii ajunge şi colegul său, Alexandru Gheorghiţă: „Deoarece, din declaraţiile luate, rezultă că nu se pot reţine fapte penale, s-a insistat a li se da drumul, acest lucru discutându-se de către toţi cei care erau acolo”[15].

Ca urmare a acestor mesaje, primul-secretar Radu Bălan a hotărât, în după-amiaza zilei de 18 decembrie 1989, constituirea a cinci comisii mixte, formate dintr-un reprezentant al Comitetului Judeţean Timiş al P.C.R., ofiţeri ai Ministerului de Interne, reprezentanţi ai conducerilor unităţilor socialiste şi câte un procuror[16]. Comisia, formată din Vasile Bolog, secretar cu probleme de propagandă, un lucrător de la Miliţia Bucureşti, procurorul şef adjunct al Procuraturii Judeţene Timiş, Ştefan Pârvulescu, şi mai mulţi directori de şcoli şi diriginţi, s-a ocupat de audierea elevilor pentru a stabili împrejurările în care aceştia au fost reţinuţi. În urma acestor audieri, au fost eliberaţi 50 de elevi din clasele V-XII şi încredinţaţi familiilor prin intermediul diriginţilor şi directorilor de şcoli[17]. De-a dreptul dramatică a fost situaţia elevului Bogdan Roger-Doru, care locuia doar cu mama sa, Clipa Silvia. Fiind şi ea arestată, elevul va rămâne la internatul Liceului Industrial Nr. 7 până la eliberarea mamei[18]. A doua zi, în 19 decembrie 1989, comisia revine la Penitenciar şi continuă audierea elevilor în prezenţa inspectorului şcolar general Ştefan Bărbulescu. Cu această ocazie, au fost eliberaţi în jur de 100 de elevi şi duşi la Inspectoratul Şcolar Judeţean Timiş, unde se desfăşura o şedinţă cu directorii de şcoli din judeţ. Şi aceşti elevi au fost încredinţaţi familiilor pentru a nu mai fi reţinuţi de pe stradă[19]. Din păcate, nu toţi elevii au fost eliberaţi odată cu cele două grupuri preluate de către directori şi diriginţi. Astfel, Oprescu Lucian Marius va fi eliberat doar în seara zilei de 19 decembrie, la orele 21,30, deoarece aflaseră că avea peste 18 ani[20], iar Zamfirescu Mihai abia în dimineaţa zilei de 20 decembrie[21]. Tot în ziua de 20 decembrie, sub presiunea a peste o sută de

[14] *Ibidem*, p. 178.
[15] *Ibidem*, p. 186.
[16] *Ibidem*, p. 234.
[17] *Ibidem*, p. 213.
[18] Arhiva Memorialului Revoluţiei din Timişoara, *Dosar arestaţi*, Declaraţia lui Bogdan Roger-Doru.
[19] *ALTAR 1989...*, p. 213.
[20] Arhiva Memorialului Revoluţiei din Timişoara, *Dosar arestaţi*, Declaraţia lui Oprescu Lucian-Marius din 02.10.1990.
[21] *Ibidem*, Declaraţia lui Zamfirescu Mihai din 02.12.1992.

mii de timişoreni, a fost eliberat şi elevul Silviu Manea, care, şi după două decenii de la acele evenimente, susţine că „l-a eliberat Timişoara”[22].

Şi după transformarea revoltei în revoluţie, prin declanşarea grevei generale şi ieşirea în stradă a peste o sută de mii de timişoreni, în 20 decembrie 1989, elevii erau peste tot unde credeau ei că sunt utili, că pot servi, cu entuziasm şi curaj, cauza revoluţiei. Nu puteau lipsi nici din balconul Operei, chiar dacă era periculos şi se simţeau expuşi, aşa cum mărturiseşte şi inginerul Alexandru Ciura: „Sus în foaier – fete de 16 şi 18 ani, băieţi de aceeaşi vârstă. Şi îndeplineau orice dispoziţie, nu se temeau de nimic, înainte de a zice «Da» nu-şi făceau niciun calcul!”[23].

Dintre tinerii din foaierul Operei s-a remarcat, prin dezinvoltură şi voluntarism, Maria Trăistaru, „cea mai strălucită absolventă de liceu din Timişoara, lucrarea ei de dizertaţie la *Bacalaureatul vieţii*, pentru idee în sine, pentru modul în care a tratat subiectul – *Tânărul şi Societatea în care trăieşte* – a impresionat urbea noastră, România, întreaga lume”[24]. Aşa cum va mărturisi după 20 de ani de la acele evenimente înălţătoare, Maria Trăistaru s-a născut şi a trăit într-o familie modestă, dar, în acelaşi timp, bogată „datorită valorilor pe care le aveam în familie. Copilărie frumoasă pe de o parte, frustrantă din alte puncte de vedere. Pe atunci ne lipseau multe lucruri. Înainte de toate – Libertatea. Care bloca curajul de a te exprima dezinvolt, îndrăzneala de a ajunge la informaţii, de a le transmite mai departe. Ce era caracteristic acelor vremuri? Lipsurile şi cozile. Înainte de a merge la şcoală, mama mă trezea la ora 6 pentru un litru de lapte ori un pachet de unt. De nenumărate ori pâinea, iaurtul se terminau în faţa mea. Pe de altă parte, eram bogaţi, pentru că am avut valori. Ni le transmiteau bunicii, părinţii, la noi în special mama”[25].

Maria Trăistaru a „luat contact cu revoluţia din primele zile”, dar ceea ce a impresionat-o în mod deosebit a fost moartea dramatică a lui Sorin Leia pe treptele Catedralei din Timişoara, în după-amiaza zilei de 18 decembrie 1989. Acele imagini nu le poate uita, după două decenii de la acea tristă zi de decembrie, ce a bulversat milioane de oameni: „Se afla lângă mine, a murit sub ochii mei, cu privirea spre mine, în Catedrală, după ce s-au deschis porţile Sfântului Lăcaş. Păcat că a fost nevoie să se întâmple ce s-a întâmplat. Imaginile acelea, stările sufleteşti, le-am purtat în mine, le

---

[22] Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă împotriva timpului*, Editura Memorialul Revoluţiei 1989, Timişoara, 2011, p. 300 (în continuare: Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă...*).
[23] Titus Suciu, *Lumea bună a balconului*, ediţie revizuită, Editura Institutului Revoluţiei Române din Decembrie 1989, Bucureşti, 2008, p. 88.
[24] Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă...*, p. 453.
[25] *Ibidem.*

port şi acum, m-au marcat, nu le voi uita niciodată. Văzusem duminică oameni fugind, auzisem şfichiuiturile gloanţelor, mă oripilau patrulările monştrilor de oţel, dar ceea ce s-a petrecut pe treptele Catedralei nu-mi va ieşi din minte şi suflet niciodată”[26].

De la această scenă dramatică şi până la urcarea în foaierul Operei nu a fost decât un pas de... două zile. Cum a ajuns Maria Trăistaru în foaierul Operei aflăm din interviul dat scriitorilor Titus Suciu şi Vasile Bogdan: „Piaţa era plină, ne găseam acolo toţi timişorenii, în balcon apăruseră două-trei persoane care ne vorbeau, în jur tineri, foarte mulţi tineri, cei pe care brutele comuniste nu reuşiseră să ne împuşte şi care, sper să fiţi de acord cu mine, ar fi fost în stare, dacă situaţia ar mai fi cerut-o, să înfrunte gloanţele cu pieptul dezvelit, şi ei. Numai că nimeni nu vorbea de tineri, nimeni nu ne spunea nimic. Nu pretind că aş fi avut până atunci vise mai frumoase, mai îndrăzneţe decât alţi adolescenţi, dar, pentru că nu vorbea nimeni de fabuloasele noastre vise, m-am simţit obligată să urc să le prezint Timişoarei eu”[27]. Odată urcată în balcon, a luat microfonul şi „în faţa întregii Timişoare” şi-a rugat sora mai mică să meargă acasă pentru a avea grijă de mama lor.

În balcon a făcut ceea ce a simţit că trebuie să facă: le-a vorbit timişorenilor din piaţă, a încercat să le menţină moralul ridicat, a recitat poezii, a cântat „Sfârşitul veacului trăim” împreună cu demonstranţii din piaţă etc. „Cu toată tinereţea mea – mărturiseşte Maria Trăistaru – am participat destul de consistent la viaţa familiei din foaier, am scris documente, le-am transmis, am îndeplinit orice misiune încredinţată, mi-am prezentat sugestiile când mi s-a părut că erau potrivite, una peste alta, am făcut parte din personalul activ, din oamenii activi ai familiei.”[28] Prin acţiunile întreprinse dorea să le transmită celor din jur „bucurie, seninătate, încredere”, să creeze o stare de bine „pentru toţi cei din foaier, pentru toţi timişorenii de jos, pentru toţi românii”, deoarece îşi dorea ca fiul sau fiica sa „să fie om liber, cu perspective, să aibă posibilităţi reale de afirmare”. Cu siguranţă că a reuşit acest lucru şi nu întâmplător a fost cooptată în Biroul Permanent al Frontului Democratic Român, prima formaţiune politică liberă constituită în 20 decembrie 1989[29].

Pentru Maria Trăistaru momentele de tensiune maximă s-au consumat în seara zilei de 22 decembrie 1989, când „Opera se cam golise”

---

[26] *Ibidem*, pp. 453-454.
[27] *Ibidem.*
[28] *Ibidem*, p. 456.
[29] *Rolul Frontului Democratic Român în cadrul Revoluţiei Române din decembrie 1989*, coordonator Lorin Fortuna, Editura Artpress, Timişoara, 2006, p. 112.

şi s-a trezit relativ singură şi gloanţele şuierau fără oprire. Şi totuşi au fost momente de neuitat, dovadă că Maria Trăistaru le evocă, şi peste ani, cu firească emoţie: „A fost fenomenală empatia stabilită între noi, cei din balcon şi cei de jos, ne-am simţit una cu ei, ei una cu noi, unii ne refăceam încrederea datorită celorlalţi, s-a dovedit că împreună am fost puternici până la capăt şi, pentru că ne-am dat unii altora ceea ce ne revigora, am învins”[30].

Şi după transformarea revoltei populare în revoluţie elevii timişoreni s-au aflat în primele rânduri, transmiţând încredere şi hotărâre zecilor de mii de demonstranţi, până la prăbuşirea regimului dictatorial. Vestea fugii lui Ceauşescu a fost primită cu un entuziasm fără limite, specific celor aflaţi la vârsta adolescenţei. Din păcate, şi după victoria revoluţiei, în acele zile voit confuze, vor fi victime şi din rândul elevilor.

Dumitru **TOMONI**

[30] Titus Suciu, Vasile Bogdan, *Candelă...*, p. 456.

VIAŢA ŞTIINŢIFICĂ

Memorialul Revoluţiei la... „Orizont”. Lansare de cărţi şi reviste şi rendez-vous cu autorii lor

On 20th December 2013, on the occasion of the commemoration of the Revolution of December 1989, The Memorial of Revolution Association launched its latest publications at “Orizont” Hall.

The „Sextet” consisted of two original books centred on the symptoms, focal points, manifestations and sequels of the Revolution of Timisoara, as well as on those found guilty for the repression from 1989: *Sindromul Timişoara: adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă (Timisoara Syndrome: Truth and Imagination. Mass-Media Communication Strategies in an Explosive reality)*, authored by Lucian-Vasile Szabo, and *Procesul de la Timişoara. Audierea în cadrul urmăririi penale a celor 21+4 inculpaţi (Trial of Timisoara. Hearing of the 21 + 4 defendants, during the criminal prosecution)* coordinated by Gino Rado. The aforementioned volumes were accompanied by the 10th, 11th and 12th issues of the scientific and information bulletin, 1989 *Memorial*. The novelty of this event was brought by the publication of the English version of our scientific and information bulletin, comprising the most representative studies and articles from the preceding issues.

Exciting and extremely interesting speeches were delivered by: Cornel Ungureanu, President of the Writers’ Union of Romania - Timisoara Branch; Lucian-Vasile Szabo, journalist; Viorel Marineasa, writer; Lucian Ionică, film producer and writer; Marius Mioc, revolutionary, author of a series of books on the Revolution, and on behalf of the Memorial of Revolution, Traian Orban and Gino Rado.

Keywords: Memorial of Revolution, „Orizont” Hall, Cornel Ungureanu, Lucian-Vasile Szabo, Viorel Marineasa, Lucian Ionică, Marius Mioc, Traian Orban, Gino Rado, Romanian Revolution, Timişoara, defendants, bulletin.

Cuvinte cheie: Revoluţia Română, Timişoara, Orizont, Memorialul Revoluţiei, inculpaţi, buletin, Cornel Ungureanu, Lucian-Vasile Szabo, Viorel Marineasa, Lucian Ionică, Marius Mioc, Traian Orban, Gino Rado.

Memorialul Revoluţiei din Timişoara a reiterat în decembrie 2013, cu ocazia comemorării Revoluţiei, un eveniment cu care i-a obişnuit pe timişoreni în ultimii ani: prezentarea ultimelor publicaţii editoriale, care au văzut, pentru al treilea an consecutiv, lumina tiparului la editura cu acelaşi nume.

Lansarea din 19 decembrie 2013 de la Sala „Orizont”, unde amfitrion a fost, ca în fiecare an, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România, Filiala

Timişoara, Cornel Ungureanu, a adunat laolaltă, de această dată, două cărţi şi patru reviste. Un „sextet” plin de surprize şi inedit, precum Luna Cadourilor.

Jurnalistul Lucian-Vasile Szabo, vechi colaborator al Memorialului Revoluţiei, a dovedit că are şi stofă de... doctor. Chiar de chirurg, pentru că a disecat cu precizie sau, mai concret, a tăiat în carne vie... Cei vizaţi de Lucian-Vasile Szabo nu sunt pacienţi, ci jurnalişti, sociologi şi analişti care au cercetat, începând cu 1990, îndeaproape, simptomele, focarele, manifestările şi sechelele Revoluţiei de la Timişoara. Mai concret, *Sindromul Timişoara: adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă* este titlul cărţii unde, pe parcursul a 165 de pagini, cititorul are ocazia să retrăiască episoade ale Revoluţiei ce au suscitat discuţii aprinse şi chiar controverse atât în România, cât şi în străinătate: masacrul de la Timişoara, cu al său număr de morţi când exagerat, când minimalizat; dezhumarea morţilor din Cimitirul Săracilor, atât a celor pretins căzuţi la Revoluţie, cât şi a adevăraţilor noştri eroi, vânătoarea din saloanele Spitalului Judeţean, iniţiată de Securitate pentru „obţinerea de informaţii care să-i incrimineze atât pe cei aflaţi pe patul de spital, pe cei aflaţi deja în morga unităţii sanitare, pe arestaţii din arestul Miliţiei şi din penitenciar, precum şi alte persoane participante la mişcările de protest”; cazurile de moarte suspectă a unor răniţi internaţi la Spitalul Judeţean; sustragerea cadavrelor din morga aceluiaşi spital; copiii Revoluţiei. Şi lista ar putea continua, deoarece la subiectele de mai sus, care au, la rândul lor, o serie de ramificaţii, se adaugă şi altele, ce au făcut din sângeroasa şi încă sângerânda noastră Revoluţie Română una plină de... originalitate. Originalitate ce le-a permis celor ce s-au aplecat asupra ei să îşi impregneze cercetările cu o doză substanţială de senzaţional şi chiar de mistificare.

Referindu-se la ultimul său volum, Lucian-Vasile Szabo a evidenţiat, în primul rând, abundenţa de lucrări dedicate Revoluţiei, vehiculând nume precum Jean Baudrillard şi Noam Chomsky: „(...) exact cum spuneam aici, pe coperta 4, sigur că despre Revoluţia de la Timişoara s-a scris foarte mult. Atunci, imediat, în 22, când jurnaliştii au reuşit să intre în Timişoara, jurnaliştii străini, avalanşa aceasta mediatică s-a dezlănţuit. S-au comis foarte multe greşeli. Ceea ce este însă absolut bulversant este faptul că şi oamenii de specialitate, analiştii, ca să zicem aşa, atunci când au analizat fenomenul acesta al derapajului mediatic au comis, şi ei, un derapaj academic”.

Documentându-se mai întâi din toate izvoarele posibile despre Revoluţie (presă autohtonă şi străină, declaraţii ale martorilor şi ale inculpaţilor, interviuri, documentele Spitalului Judeţean), Lucian-Vasile Szabo a parcurs, citind ulterior ce a apărut în străinătate despre subiectul dezbătut, drumul invers: „Eu, când am luat aceste afirmaţii şi am venit la document şi am încercat să văd sursa originală, din acel moment, lucrurile s-au schimbat total”. S-ar fi putut evita „minciunile

mass-media" şi s-ar fi limpezit neclarităţile dacă se apela la jurnalişti precum William Totok sau Radu Portocală, consideră Lucian-Vasile Szabo.

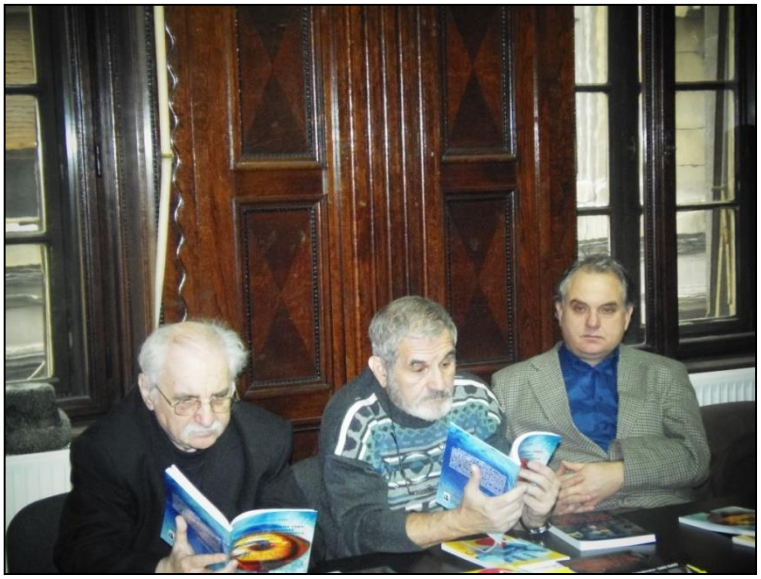

Prezent la lansare, scriitorul Viorel Marineasa, un alt colaborator al Memorialului Revoluţiei, la a cărui editură au fost tipărite primele numere ale buletinului nostru, a mers pe firul ideii cărţii lui Lucian-Vasile Szabo, subliniind că „documentele care neagă fenomenul acesta al Revoluţiei, care a început la Timişoara, covârşesc de multe ori şi sunt mult mai numeroase decât cele care caută să descifreze faptele... Manipularea şi dezinformarea au continuat mai abitir după Revoluţie decât înainte. Deci libertatea şi democraţia le-a creat un câmp liber celor care au acţionat după aceea cu o frenezie demnă de o cauză mai bună".

În aceeaşi direcţie se înscrie şi Traian Orban, ca participant la Revoluţie şi preşedinte al Memorialului Revoluţiei, referindu-se la „foştii", deveniţi actualii, omniprezenţi şi, foarte des, omnipotenţi: „sigur că şi tovarăşii respectivi au o strategie de a deturna şi scriu cărţi, sunt finanţaţi de persoane care controlează încă multe domenii din ţara noastră, inclusiv presa, şi atunci, cum în primele luni după Revoluţie s-au publicat o serie de neadevăruri, au manipulat prin presă, domnul Lucian-Vasile Szabo dezvăluie o parte din acestea şi cred că este mult loc pentru a continua această cercetare, pentru că este o cercetare bine fundamentată".

A doua carte prezentată la Sala „Orizont" a fost *Procesul de la Timişoara. Audierea în cadrul urmăririi penale a celor 21+4 inculpaţi*, al cărei coordonator este Gino Rado, vicepreşedinte al Memorialului Revoluţiei.

Volumul în discuţie reuneşte primele declaraţii ale inculpaţilor de la Timişoara, luate „la cald", când „dumnealor" încă mai ştiau de frică şi nu apucaseră să îşi ia postura de ne- sau prea puţin vinovaţi, cum se va întâmpla ulterior. Sunt prezente aici numele pe care timişorenii, şi nu doar ei, le cunosc prea bine. Începând cu Coman Ion şi terminând cu Grui Tiberiu, ca să respectăm ordinea din cuprinsul cărţii.

Munca susţinută în vederea finalizării acestui proiect a fost una laborioasă şi de durată, iar în final „au rezultat, după cum precizează Gino Rado în al său *Argument*, 297 de casete, iar apoi 9 volume cu aproximativ 5300 de pagini".

În carte au fost inserate, la capitolul *Anexe*, câteva din declaraţiile de mână ale inculpaţilor de la Timişoara, semnate cu aceeaşi mână, mai mult sau mai puţin tremurândă: cea a lui Postelnicu Tudor (fost ministru de Interne), a lui Sima Traian (fost şef al Securităţii Timiş), a lui Macri Emil (fost director al Direcţiei a II-a din Departamentul Securităţii Statului), a lui Deheleanu Ion (fost şef al Miliţiei Timiş), precum şi a lui Matei Ilie (fost membru al C.C. al P.C.R. şi fost prim-secretar al Comitetului Judeţean Timiş).

Procesul de la Timişoara. Audierea în cadrul urmăririi penale a celor 21+4 inculpaţi „poate deveni un instrument deosebit de util pentru o cercetare comparativă a declaraţiilor date de către inculpaţi şi pentru o mai uşoară apropiere de adevărul atât de mult căutat cu privire la vinovaţii crimelor din Decembrie 1989 de la Timişoara", precizează Gino Rado la finele *Argumentului* său.

Buletinul Memorialului Revoluţiei a ajuns deja la numărul 12. Lansate au fost, cu acest prilej, numărul 10, care îşi „aştepta", de ceva vreme, „botezul", dar lipsiseră fondurile necesare, precum şi următoarele două numere.

Alături de articolele dedicate evenimentelor din viaţa Memorialului Revoluţiei, de recenziile şi studiile centrate pe comunism şi Revoluţie, numărul 10 mai conţine fragmente din teza de doctorat a profesorului american Richard Andrew Hall, susţinută în decembrie 1996 la Universitatea Indiana şi preluate, după cum precizează revoluţionarul Marius Mioc, care le-a tradus şi adnotat, din site-ul http://romanianrevolutionofdecember1989.com. O lucrare echilibrată, ce nu cade în capcana exagerărilor şi a minciunilor (ne)intenţionate, constituind un alt punct de pe „ordinea de zi" a întrunirii de la sediul Uniunii Scriitorilor.

Numărul 11 al buletinului cuprinde, în ale sale pagini, un material inedit al omului de litere şi de film Lucian Ionică, intitulat *Fotografi timişoreni ai Revoluţiei*, o serie de mărturii ale celor aflaţi pe străzi, în calea armelor, doar cu arma lor cu blitz, în decembrie 1989. „Ceea ce ne-am propus, punctează Lucian Ionică, este să facem cunoscute poveştile şi pe oamenii din spatele fotografiilor, devenite, în timp, documente extrem de importante. Surprinse în imagini,

chipurile oamenilor şi gesturile lor de atunci sunt elocvente. Ele permit o mai bună înţelegere a atmosferei din oraş şi a felului în care ea s-a schimbat, pe măsură ce evenimentele au evoluat. Momentele Revoluţiei au fost trăite intens de timişoreni, ca niciodată. Fără această dimensiune subiectivă, ceea ce s-a întâmplat la Timişoara în acele zile ar apărea distorsionat, existând riscul unei înţelegeri superficiale, inadecvate".

Participant la lansare, Lucian Ionică a devoalat, cu privire la fotografiile Revoluţiei, o problemă importantă şi, totodată îngrijorătoare, ce ar trebui să îşi găsească, cât mai curând, rezolvarea: „S-au făcut foarte multe fotografii la Revoluţie, în timp, oamenii s-au obişnuit cu imaginile, dar nu cunosc povestea imaginilor şi nu cunosc oamenii care au făcut acele imagini. Şi am încercat să păstrez, să găsesc aceste informaţii despre cum au fost realizate imaginile şi am constatat un lucru surprinzător: foarte mulţi dintre cei care au fotografiat la Revoluţie nu mai au filmele pe care au fotografiat. Şi există doar imaginile care au ajuns la Memorial, fotografii pe hârtie, dar nu filmul efectiv, documentul original, şi trebuie depus un efort în continuare pentru a descoperi şi găsi aceste filme şi a le prezerva cumva, ele sunt nişte documente extraordinar de valoroase, dar lumea nu a acordat importanţa cuvenită".

În premieră, Memorialul Revoluţiei a publicat şi un buletin în cea mai de circulaţie limbă (până acum), un proiect mai vechi, concretizat la sfârşitul lui 2013. Referindu-se la *Scientific and Information Bulletin*, Gino Rado a explicat de ce acest demers: „Pentru că avem semnale că se doreşte a fi citite, am făcut un număr special în limba engleză, o compilaţie a mai multor studii şi documentare realizate în primele 10 numere, tocmai pentru a încerca să aducem informaţia despre Revoluţia Română şi în afara ţării, să fie mai uşor citită, să poată fi înţeleasă. Domnul Marineasa ne-a spus anul trecut, acum doi ani, de fapt, la o altă lansare, că nu suntem văzuţi afară, că nu suntem citiţi afară, că n-au posibilitatea. Iată, acesta este un prim pas ca să fim citiţi şi afară, sigur că vom încerca să facem şi o distribuire în afară, acolo unde trebuie şi unde este nevoie, pentru a putea să se documenteze mai uşor cercetătorii de afară despre ceea ce se întâmplă la noi, aici, ce s-a întâmplat în Timişoara şi în România lui 1989".

Încheiem cu cuvintele de început ale criticului literar Cornel Ungureanu: „De obicei, după atâtea întâmplări, pierdem sentimentul adevărului de lângă noi, imediat, al acelui Decembrie '89". Pentru a nu-l pierde, trebuie să mai citim. Câte o carte sau o revistă a Memorialului Revoluţiei (şi nu numai, desigur!). Sau să mai privim câte o fotografie. A fotografilor timişoreni ai Revoluţiei. În definitiv, ne place sau (unora) nu, este Istoria noastră. Recentă. Sunt Eroii noştri. Şi nu avem voie să(-i) uităm!

Adina **HORNEA ABRUDA**

Cartea de nisip, visul american şi 1001 de nopţi... în nisip

On 20th of December 2013 the writer Costel Balint published a new volume, abandoning this time the theme he used to approach: The Revolution of December 1989. In the book *Visul american. 1001 de nopţi în nisip* (*The American Dream. 1001 Nights in the Sand*) he made an in-depth analysis of the international terrorism, a "disease" which boosted in the 20th century and which subsequently turned into a real epidemics.

The book describes not only the military interventions of the U.S.A. in Vietnam, Iran, Beirut, Grenada, Tripoli, Panama, Persian Gulf, Somalia, Haiti, Bosnia and Kosovo but also the other side of the coin: the terrorist assaults which terrified America on September 11th 2001.

The author offers plenty of useful information on the most well-known terrorist organisations in the world, penetrating somehow into the Arabian assaulter's psychology, which is unique in its own way and which can give us some explanations (but not excuses!) for the atrocious acts that have been committed.

The author also dedicated a chapter to Carlos "the Jackal" who came „to visit" Romania during the summer of 1985, as well as to the terrorist attacks (some prevented and some not) planned during the period before and after the Revolution.

The end of the book is focused on the figure of the most well-known terrorist in the world, Ossama bin Laden, alive, and then dead, intensely supported for his actions, on one side, and intensely cursed, due to the same actions, on the other side.

Keywords: terrorism, terrorists, America, Romania, Carlos the Jackal, Ossama bin Laden, Nicolae Ceauşescu.

Cuvinte cheie: America, România, terrorism, terorişti, Carlos Şacalul, Ossama bin Laden, Nicolae Ceauşescu.

În 20 decembrie 2013, în pragul Crăciunului, Librăria „Cartea de nisip" a fost locul lansării unei noi cărţi a scriitorului revoluţionar (a se citi adjectivul în toate sensurile!) Costel Balint. Subiectul abordat şi acordat, în acord cu o mulţime de documente, cu generozitate cititorilor timişoreni (şi, sperăm, nu numai!) este, de această dată, terorismul. Cel al bărbaţilor, pentru că despre cel al femeilor încă nu s-a gândit nimeni să scrie!

Cartea lui Costel Balint a fost prezentată din mai multe perspective, care converg, toate, spre o concluzie finală: abundenţa de date şi informaţii, după o documentare ambiţioasă şi laborioasă.

Cornel Ungureanu o aşează cu arma... istoricului literar în panoplia scrierilor centrate pe geopolitică, după o scurtă etapizare a acesteia: „Costel Balint, după opt cărţi frumoase, importante despre Timişoara lui 1989 sau Timişoara noastră, vine cu o carte surprinzătoare, care trebuie gândită, judecată pornind un pic mai de departe, fiindcă este cartea unei ştiinţe activate mai ales în ultimii 20-30 de ani, pe care unii politologi o numesc încă, cu prudenţă, geopolitica. Cum trăim într-o lume în schimbare, uneori într-o violentă schimbare, e important să apelăm şi la acest termen, în

circulaţie la sfârşitul sec. al XIX-lea, cu o circulaţie un pic mai mare după Primul Război Mondial, activând mai ales o lume de savanţi germani care erau stimulaţi de ideea de reîmpărţire a lumii".

Negată, renegată sau acceptată, geopolitica este astăzi o ştiinţă de care nu se poate face abstracţie, o *Grenzwissenschaft* care fascinează prin „teritoriile" peste care se întinde, geografice şi nu numai. Geopolitica pe care o decelează Cornel Ungureanu în *Visul american. 1001 de nopţi în nisip* este prezentă în straturi, atât spaţiale, cât şi temporale. America militantă şi militară, care a luptat, în decenii consecutive, în Vietnam, Iran, Beirut, Grenada, Tripoli, Panama, Golful Persic, Somalia, Haiti, Bosnia şi Kosovo, este „concurată" de Afganistan, precum şi de alte ţări arabe, ce scot la iveală, pe bandă, terorişti explozivi.

Ce-i redă cartea lui Costel Balint cititorului? Pe lângă descrierea unui univers al forţei şi terorii, îi redă memoria pierdută sau estompată, deoarece „este important – punctează tot Cornel Ungureanu – să ne întoarcem la geopolitică într-un timp în care suntem confiscaţi de ştirile ultimei ore, ale ultimei zile, de imaginile de pe ecran, şi de asta mă întorc la cartea pe care ne-o propune Costel Balint, o carte care este, deopotrivă, despre întâmplările ultimelor decenii, deopotrivă despre personajele importante, fundamentale ale geopoliticii ultimelor decenii, o carte care se implică din unghiul de vedere al unui autor ce are o poziţie definită prin

cărţi, a unui autor care, de data aceasta, aş spune că este neutru, are o poziţie proprie".

Un autor neutru, care, deşi nu mai abordează în această ultimă carte Revoluţia din Decembrie 1989, nu o abandonează complet. Se simt şi aici reverberaţiile acesteia, pentru că cine a trăit Revoluţia ca spectator şi, cu atât mai mult, ca participant direct nu mai poate să (o) uite. „Cartea aceasta aş spune că este remarcabilă, fiindcă propune o neutralitate a analizelor. Documentul este activat de un autor, de un scriitor care nu mai are nici opţiuni de stânga, nici opţiuni de dreapta – precizează Cornel Ungureanu. Personajele care apar în carte sunt amintirea, trăiesc sub semnul amintirii unei experienţe politice, dacă vreţi, timişorene, a unei Revoluţii şi, în acest timp, a schimbărilor atât de rapide de lume. O carte vie, fiindcă sunt foarte multe documente ale unei istorii pe care o uităm în fiecare zi, documente foarte noi pentru unii dintre noi, documente neobişnuit de importante pentru cei care nu ne amintim ce am văzut acuma 20 de ani sau alaltăieri la televizor."

Referindu-se la cartea lui Costel Balint, prozatoarea Nina Ceranu a început prin a o cita, într-o notă ludică şi, parcă, uşor amară, pe doamna Smara, feminista sec. al XIX-lea, care a susţinut 12 conferinţe la Ateneul Român, în ciuda condiţiei femeii din acea vreme, pe care, aflăm, o sintetiza la modul ri(t)mat: „Femeia la cuptor, bărbatul la for". Nici prin minte nu-i trecea emancipatei doamne Smara că se va ivi, nu peste foarte mult timp, femeia-kamikaze, care va schimba cuptorul cu... detonatorul!

Pentru Nina Ceranu, „(...) marea calitate a acestei cărţi peste vreme va fi aceea de document, o carte de istorie, o carte interdisciplinară, o carte la care oricine, de aici încolo, se poate referi, când memoria ne joacă feste şi uităm ce se întâmplă în jurul nostru. M-a fascinat cartea, pentru că cuprinde o mulţime de date, o mulţime de nume, o mulţime de scenarii posibile şi imposibile de acceptat, şi când mi-am dat seama că trăim, să zicem aşa, pe un butoi de pulbere, că în jurul nostru se ţes o mulţime de scenarii de care e bine că noi nu ştim, până la urmă, pentru că ne-am înspăimânta şi mai tare".

Gino Rado, vicepreşedinte la Memorialul Revoluţiei din Timişoara, a subliniat şi alte valenţe ale volumului lui Costel Balint, prin prisma activităţii pe care o desfăşoară aici: cercetare şi editare de cărţi despre comunism, Securitate şi Revoluţie: „Cartea lui Costel Balint este o carte grea. Noi, prima dată, am auzit mai mult despre terorism în '89, dar nu ştiam precis cine sunt teroriştii, ce înseamnă a fi terorist. Iată, citind această carte, ne putem lămuri deplin ce înseamnă terorismul, ne dăm seama cât de amplă este această mişcare teroristă, ce implicaţii pe plan mondial are această mişcare teroristă".

Teroriştii din exteriorul României comuniste şi-au dat, de nenumărate ori, mâna cu cei din interiorul ei, aspect subliniat şi de Gino Rado: „Aflăm şi despre implicarea Securităţii din timpul lui Ceauşescu în aceste mişcări teroriste, despre contactul lui Carlos Şacalul cu fosta conducere comunistă de atunci, până la cel mai înalt nivel al Securităţii, prin generalul Pleşiţă, şi chiar despre contactul direct cu Nicolae Ceauşescu. Aflăm lucruri neştiute până acuma, întâmplate şi în ţară, sprijinul pe care l-a dat Partidul Comunist terorismului până în ’89. Şi aceasta este o parte din istoria noastră, a României”.

Titlul cărţii de faţă duce cititorul pe o pistă falsă. Pentru că, citind *Visul american. 1001 de nopţi în nisip*, nu poţi, deloc, visa. Nici la mult râvnita (de către unii) Americă, nici la frumoasa Şeherezada... Aşa cum afirma, în încheierea prezentării sale, Gino Rado, „este o carte foarte alertă, nu te poţi plictisi. Toată cartea este un dinamism, multe date, multe nume, multă acţiune. Ar trebui să fie şi curaj aici, să te înhami la o asemenea muncă, la o asemenea documentare, cu asemenea ramificaţii, nu este deloc uşor”.

Adina **HORNEA ABRUDA**

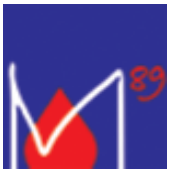

COLAJE DE CELULOID

Misterele Revoluţiei Române
„Cine a tras în noi... după 22?”

Many have spoken and still do, particularly during every winter, in December, about the authenticity of the revolution, which everyone takes upon itself and acclaims. Beyond vanities and empty statements, we all end up with only one truth – a bloody revolution, the only one of this kind in the Eastern Europe, which ended the year of 1989 and radically changed the course of our modern history. And we certainly have something else: many, many mysteries that surround the Romanian Revolution.

In this paper, the revolutionary leaders who later on became state leaders and several persons appointed in key positions, share what they had during those days, revealing some of the mysteries surrounding the actions that preceded and then followed the crucial moment of December 1989. We go back in time, penetrating somehow the secrets of the institutions that brought about the wave and wind of change through a media setback, as a source of communication, account and knowledge.

Keywords: Romanian Revolution, Memorial of Revolution, mysteries, Ion Iliescu, Petre Roman, Dumitru Burlan.

Cuvinte cheie: mistere, Revoluţia Română, Petre Roman, Ion Iliescu, Dumitru Burlan, Memorialul Revoluţiei.

Continui cu acest episod privind enigmele Revoluţiei Române şi manipularea macropolitică şi socială, pe fondul vidului de putere, după cum am promis în numărul trecut. În această ediţie, supun atenţiei cititorilor un „recul” (după cum, edificator, a folosit termenul şi Vasile Popovici la Radio Timişoara, în 1990, într-o radiografie a Revoluţiei de la Timişoara), un recul mediatic al evenimentelor decembriste petrecute la Bucureşti, evenimente care au dat siguranţă Timişoarei, după sângeroasa săptămână definitivată prin declararea acesteia *oraş liber de comunism* – primul din ţară, dacă mai trebuie repetat – şi îndepărtarea lui Nicolae Ceauşescu şi a guvernului său comunist de la putere, fapt consumat cu mult sânge nevinovat, pierderi inutile de vieţi omeneşti pentru constituirea noii puteri, înainte de Crăciun, când a avut loc execuţia cuplului dictatorial la Târgovişte, după un proces-fulger.

Pe acest fond, am selectat câteva producţii mediatice în care sunt prezente dezbateri şi opinii asupra unor evenimente ale istoriei noastre recente, precum şi consideraţiile lui Ion Iliescu – primul preşedinte ales al

României postdecembriste – în timpul vizitei efectuate în anul 2004 la Timişoara. Dialogul l-a purtat cu revoluţionarii prezenţi la fostul sediu al Memorialului Revoluţiei. Practic asistăm, ca martori invizibili, la o scenă în care se discută despre trecut, prezent şi viitor, cu accent pe reminiscenţele trecutului.

„Diversiunea". Fragment din talk-show-ul „6! Vine presa!" – B1 TV

Petre Roman (lider revoluţionar, om politic, fost prim-ministru al României): – (...) Al doilea lucru – şi aici îl invit cu toată deferenţa, dar şi cu toată hotărârea de om care am trăit ce am trăit în revoluţie –, dacă n-au fost teroriştişi dumnealui afirmă că au fost oameni care au tras în populaţie, fiind comandaţi să facă treaba asta...

Moderatoarea: – Da. S-a transformat revoluţia într-o diversiune la televizor...

Petre Roman: – Diversiune. Exact!

Moderatoarea: – ... şi a fost dirijată de la centru.

Petre Roman: – Dar diversiunea respectivă a produs morţi. A produs sânge...

Moderatoarea: – Tocmai acest lucru este grav.

Petre Roman: – E adevărat sau nu? Bun! Oamenii aceştia, care au produs diversiunea, care au omorât şi care au creat panică şi aşa mai departe, acuma înţeleg că domnul Dan Voinea îi cunoaşte. Că, dacă nu, n-ar face această afirmaţie. Să-i arate! Şi ei sunt, în acelaşi timp, oameni care trebuie condamnaţi, pentru că au omorât, pentru că au creat panică, dar, în primul rând, pentru că au murit mult mai mulţi oameni după 22 decembrie, ora 18, decât înainte. Prin urmare...

Moderatoarea: – Domnul Dan Voinea l-a numit pe fostul preşedinte Ion Iliescu şi i-a spus că ar putea fi tras la răspundere.

Petre Roman: – Doamnă, numai o secundă! Văd că nu vreţi să mă înţelegeţi ce spun! Dumnealui a spus exact că e o diversiune. Diversiunea asta au făcut-o nişte militari, nişte oameni care au tras. Înseamnă că-i cunoaştem. Pentru că nu poţi să afirmi că-i o diversiune fără actori. Atunci înseamnă că-i o supoziţie cât se poate de fantezistă. Ori este o diversiune pe care dumnealui o cunoaşte, asta înseamnă că ştie cine sunt actorii acelei diversiuni, ştie cine i-a comandat, Iliescu, cine o fi fost. Eu, unul, care am trăit în miezul acestor evenimente – baricada, balconul, televiziunea, Ministerul Apărării Naţionale – toată perioada respectivă, n-am avut niciodată sentimentul că cineva, undeva, de-acolo, de unde ne aflam noi, conduce această teroare. N-am avut nicio clipă sentimentul. Dar să zicem că domnul Dan Voinea a descoperit ceva. Păi, trebuie să ne spună! Pentru că, dacă afirmă că e o diversiune, dar actorii diversiunii nu ştim cine sunt,

militarii care au tras, sângele care a curs, nu se poate! Eu ţin minte că am stat de vorbă cu dumnealui, în legătură cu evenimentele din 13-15, şi mi-a spus un lucru foarte corect şi care m-a impresionat. Mi-a spus: „Domnu' Roman, eu am nişte victime şi nişte oameni care reclamă să fie lămurit cine sunt autorii victimelor". Asta i-am spus şi eu acum domnului Dan Voinea. Au fost nişte victime, s-a tras în populaţie, au murit oameni, a fost o diversiune. Bun! O fi aşa. Dar cine sunt, înseamnă că-i ştim! Te rog, adu-i la Parchet, acuză-i pentru ceea ce au făcut şi, cu această ocazie, aceia să dovedească că cineva i-a comandat! Cine sunt aceia? Să vedem! Foarte bine! Eu spun că, în ceea ce mă priveşte, n-am avut cunoştinţă de aşa ceva. Da-s două lucruri importante: 1. nu se poate să fii şi partea revoluţiei, şi partea justiţiei, mi se pare incorect; 2. dacă a fost o diversiune, să ne arate ucigaşii care au realizat această diversiune. Cred că e clar ce spun.
Moderatoarea: – L-aş întreba pe domnul Horia Alexandrescu dacă domnia sa crede că are dreptate fostul preşedinte Ion Iliescu să cerem recuzarea procurorului Dan Voinea.
Horia Alexandrescu (jurnalist): – Deci aici subscriu şi eu la ce a spus domnul Petre Roman. Deci domnul Dan Voinea, în primul rând, ar trebui să-şi explice rolul la Procesul Ceauşescu, pe care l-a incriminat nu numai Europa, l-a incriminat întreaga lume. Deci el a fost procurorul acuzării.
Ioan Talpeş (fost şef S.I.E.): – Pe ce bază a acuzat?
Horia Alexandrescu: – Păi, pe baza unor materiale care au venit de la el, eu nu cred că i le-a pus cineva în braţe. Deci aici e problema. Ce s-a întâmplat. Ăsta-i un plan. Din această perspectivă, eu cred că ar trebui să stea pe partea revoluţionarilor şi să spună: Domnule, eu, în revoluţie, am făcut asta, mi-am asumat asta, nu mă băgaţi pe mine...
Petre Roman: – Şi-a asumat un lucru cu adevărat foarte greu.
Horia Alexandrescu: – Şi curajos.
Petre Roman: – Şi curajos, pentru care eu îl consider partea revoluţiei.
Horia Alexandrescu: – Da. Şi eu am spus din capul locului acelaşi lucru. Toată stima. Doi – apropo şi de ce spune domnul Petre Roman. Domnule, în clipa în care afirmi că n-au fost terorişti, trebuie să ai o documentare, în primul rând, o viziune perfectă asupra tuturor investigaţiilor care s-au făcut în România. Nu numai cu zece criminalişti de la Poliţie sau de unde a spus dânsul că „a studiat cazurile"... Eu vorbesc despre seriozitatea şi temeinicia unei investigaţii care nu poate fi completă fără să ia în calcul investigaţii făcute în 15 ani. Nu ştiu. Îl avem pe domnul Talpeş aici, care a fost şeful S.I.E. S-a dus, vreodată, domnul Voinea la S.I.E., să vadă dacă există vreun document care priveşte oameni ieşiţi subit din ţară, imediat după evenimente?

Petre Roman: – Străini, nu români.
Horia Alexandrescu: – Străini, vorbim de străini, sigur!
Ioan Talpeş: – Nu ştiu, iar S.I.E. nu putea să informeze asupra oamenilor ieşiţi din ţară.
Horia Alexandrescu: – Am întrebat dacă a ieşit şi vreodată şi-a pus această întrebare.
Ioan Talpeş: – Nu ştiu.
Horia Alexandrescu: – Eu pot să vă dau nişte cazuri, ca gazetar. Eu, de exemplu, ştiu că la Craiova a existat un caz teribil cu cele cinci sau şase maşini ruseşti ţinute în curtea poliţiei, luni de zile. După care a venit frumos armata americană, că erau... armata rusă, că era G.R.U., că era nu ştiu cine, să le ceară: „Dom'le, sunt ale noastre", dar ele erau, „aparţineau" unor turişti care au trecut pe-acolo, în care s-au găsit şi nişte arme, de exemplu, ştiu că la Gara de Nord a fost... un microbuz cu nişte „diplomaţi" (în ghilimele) care aveau nişte pistoale fumegânde. De exemplu, ca să mai dau un caz...
Ioan Talpeş: – Cazurile pot fi multiplicate. Este evident că a existat aşa ceva. Ba chiar mai mult, există în literatura apărută în străinătate, care vorbeşte foarte clar şi deschis despre forţe militare care au fost introduse în România. Desigur că în România nimeni nu a fost informat despre acele forţe. Este evident că aceia care au venit n-au venit în uniformele armatelor lor sau ale serviciilor lor, dacă ar fi existat asemenea uniforme...
Moderatoarea: – Să înţelegem că serviciile din România n-au putut...? Avem servicii secrete. Ce se întâmpla în perioada aia?
Ioan Talpeş: – Păi, cine a mai ştiut atunci? Noi vrem să judecăm o lume aflată în explozie totală. Ceea ce era România, la data aceea, cu cine... cine erau serviciile secrete?
Horia Alexandrescu: – Eu zic să spunem serviciilor secrete să nu ne omoare pe noi, ci să ne ajute!
Moderatoarea: – Eu nu zic să spunem serviciilor secrete, ci serviciile secrete să afle!
Petre Roman: – Oricum, toate planurile făcute de serviciile străine occidentale, sovietice...
Horia Alexandrescu: – „Prietene". Spuneţi „prietene".
Petre Roman: – ... nu au dus la nimic. Schimbarea regimului, prăbuşirea dictaturii s-a făcut sub presiunea...
Horia Alexandrescu: – Străzii. De acord!
Petre Roman: – ... poporului.
Horia Alexandrescu: – Nimeni nu neagă asta.

Petre Roman: – Nimeni nu se aştepta la treaba asta. Toată lumea spunea: „Dom'le, cât mai rezistă această dictatură monstruoasă?" Care a devenit şi sângeroasă. Pentru că, la fel de bine, după ce ne-a omorât acolo, la baricadă, dacă nu ieşea poporul în stradă, ne prindea pe fiecare. Fiindcă toţi am fost filmaţi şi ne putrezeau oasele, dacă nu ne şi împuşcau! Aşa că... eu sunt sătul până peste cap de aceste chestiuni! Dar au fost. Sigur că au fost. Au fost tot timpul. Şi Ceauşescu a fost informat. Din cauza asta el şi vorbea.
Horia Alexandrescu: – Agenţiile. „Agenturile"...
Petre Roman: – Dar nu ei au decis.
Horia Alexandrescu: – Dar nici nu spunem.
Petre Roman: – De decis, au decis românii care au ieşit, zeci de mii, sute de mii, în stradă. Eu nu pot să uit momentul în care Ceauşescu iese pe balcon, la ora 12 fără 20, aşa ceva, iese pe balcon, noi, din piaţă de-acolo, într-un cor, îl huiduim şi nu pot să uit, eram chiar sub balcon, nu pot să uit figura lui de spaimă îngrozitoare, pentru prima dată în viaţa lui, ca dictator, şi-a dat seama că, de fapt, oamenii de-acolo l-ar linşa. De frică, s-au spus multe prostii... de frică a fugit Ceauşescu. De frică. Nu că l-a împins cineva în elicopter, nu că nu ştiu ce combinaţie. Nu. El a văzut o mulţime de 100.000 de oameni (cu care era el obişnuit să-l aclame) care l-au huiduit.
Moderatoarea: – Spuneţi „misterele". Până când vor mai dura misterele pentru sutele de mii de oameni de-acolo?
Petre Roman: Mi-aţi pus o întrebare foarte dureroasă şi la care vreau să spun inclusiv ceva critic, în legătură cu trecutul. Am fost la guvernare, din nou, în perioada 1997-2000. Am cerut atunci, cu cerul şi cu pământul, să lămurim aceste lucruri. Să facem tot ce se poate. Din 2000-2004 l-am avut preşedinte chiar pe Ion Iliescu. Domnul Talpeş a fost consilierul prezidenţial. De ce nu s-a făcut atunci maximum de eforturi ca să nu ajungem în situaţia de a se spune toate ticăloşiile şi netrebniciile pe care le auzim acuma, pentru că noi, dacă, într-adevăr, se puneau toate, toate la bătaie, aflam.
Moderatoarea: – Nu cumva e o întrebare retorică pentru dumneavoastră? Aşa pare în acest moment.
Petre Roman: – Nu. Eu spun că este inclusiv critică în ce mă priveşte, pentru că, şi când eram preşedintele Senatului – de fapt, eram preşedintele uneia dintre componentele de bază ale Guvernului –, am cerut: „Haide, dom'le, să lămurim povestea asta cu Revoluţia!"
Moderatoarea: – Haideţi să o lămurim şi cu ceilalţi doi invitaţi ai mei, pe scurt, vă rog! Cât vor mai dura aceste mistere, 30 de ani, 50 de ani? Putem afla sau nu?
Ioan Talpeş: – Eu cred că, atunci când ceea ce a fost în decembrie 1989 se va transforma în istorie, ne vom apropia de adevăr. Fără adevărurile pe care

să ni le spună cinstit ceilalţi – şi ceilalţi o vor face, fiţi siguri, la 20-25 deja au început să le facă –, nu vom ajunge nici la adevărul nostru. Pentru că au existat două baricade. O baricadă a celor care au ieşit în stradă şi sunt acele sute de mii, cu adevărat, acelea au impus totul, dar au existat şi nişte jocuri pe care le-au iniţiat alţii. Acum e adevărat şi susţin acest lucru. Nu jocurile acelea au dus la ceea ce s-a întâmplat.
Horia Alexandrescu: – Aşa e!
Ioan Talpeş: – Dar nu putem să nu sesizăm că ele au iniţiat ceea ce s-a întâmplat. În mai multe privinţe, au stimulat ceea ce s-a întâmplat. Daţi-mi voie să vă spun doar un singur lucru! Eu, într-o discuţie, la patru ani de la evenimentele acelea, cu şeful unui serviciu – un serviciu extraordinar din lumea aceasta –, l-am întrebat şi i-am spus: „Domnule, te rog, lămureşte-mă şi pe mine, cum de noi nu ne-am prăbuşit în decembrie 1989? Pentru că am fost aberanţi!" La care omul a început să râdă şi, pe urmă, zice: „Domnule, dumneata ai răspuns! Aţi fost aberanţi!" Nimeni n-a mai ştiut despre ce este vorba în România şi, până la urmă, toţi au lăsat ca lucrurile să evolueze în România. Şi aşa s-a întâmplat.

„Având pistolul la ceafă." Declaraţie din documentarul „Conspiraţia Securităţii", realizat de Marian Oprea – Revista „Lumea", difuzat la OTV, în 2004

Ion Iliescu (preşedintele României): – Mi-am dat seama că sunt chestii puerile şi că aşa ceva nu e de conceput, mi-am dat seama că nu e posibil de creat o structură care să intervină, să spunem, la nivelul conducerii. Toţi cei pe care nu-i cunoşteam erau greu de controlat şi era periculos, eu eram o figură urmărită şi chiar eu căutam să-i protejez, evitând contactele cu oamenii care, la rândul lor, se temeau să aibe contacte cu mine. Deci pe linie politică, acest lucru era clar că nu-i posibil de închegat. (...) Dacă ar fi fost posibilă, în România, constituirea unui asemenea mecanism, care să fi dus la scoaterea din joc al lui Ceauşescu, poate că şi noi am fi avut şansa unei revoluţii de catifea, cum au avut cehii.
Dumitru Burlan (ofiţer în rezervă, Securitatea Statului): – Generalul Militaru şi generalul Iulian Vlad au fost cam de aceeaşi părere...
Ion Iliescu: – Pe linie militară, generalul Militaru a încercat câteva contacte. L-au turnat la securitate. A intrat în cercetare. Lucrurile au şi evoluat în aşa fel încât noi am şi întrerupt ulterior legăturile din cauza aceasta.
Dumitru Burlan: – Şi, din discuţiile generalului Militaru cu generalul Iulian Vlad, au fost cam de aceeaşi părere, că – „trebuie Nicolae Ceauşescu"... eu n-am nimica cu... în privinţa asta, foarte bine că au mers şi-au făcut, dar...

„De ce, domnule general, l-aţi omorât pe colonelul Trosca?!” La care dumnealui mi-a spus că nu el l-a omorât. „Păi – zic –, dar cine? Că dumneavoastră l-aţi chemat!” „Nu, nu eu l-am chemat, ci l-a chemat şeful lui, colonelul Ardeleanu.” Păcat că nu mai trăieşte, pentru că eu i-am zis atunci: „Colonelul Ardeleanu i-a chemat pe aceşti bravi ofiţeri, dar având pistolul la ceafă!”

„Ceauşescu a fost dat jos de o revoltă sau de o revoluţie?” Ion Iliescu în dialog cu revoluţionari timişoreni, la Memorialul Revoluţiei (în muzeul fostului sediu, din Strada Emanuil Ungureanu Nr. 8)

Ing. arh. Pompiliu Alămoreanu (revoluţionar): – Domnule preşedinte, în Raportul Comisiei Senatului României, în articolul... scrie aşa: „Revoluţia din Decembrie 1989 constituie un moment crucial în istoria României, declanşată prin revolta populară de la Timişoara continuată la Bucureşti.” O propunere şi vă rog s-o analizaţi! Fundaţia Naţională a Revoluţiei, împreună cu alte trei organizaţii membre ale Blocului Naţional, vă propunem să dispară „prin revolta populară” şi să spună aşa: „declanşată la Timişoara şi continuată în restul ţării”. Pentru că, revoltă populară, dacă tot vorbiţi de moralitate, Timişoara, în 20 decembrie 1989 - datorită lui Lorin Fortuna şi celorlalţi care au fost în balconul Operei -, avea întocmite toate criteriile teoretice ale unei revoluţii. În sensul că: exista un Comitet Revoluţionar, declarat public, în Piaţa Operei, în faţa manifestanţilor, exista un partid...
– În ilegalitate.
Lorin Fortuna: – Revolta nu e totuna cu revoluţia! Pentru că, dacă noi o facem revoltă, atunci evenimentele...
Ion Iliescu: – Revoluţia Română s-a declanşat printr-o revoltă populară. Asta este cert. Chiar şi apariţia unui program.
– Dar pe urmă nu mai ştie nimeni.
Ion Iliescu: – Daţi-mi voie! Chiar şi apariţia unui program şi a unei structuri, întâi la Timişoara şi apoi la Bucureşti, dacă ea nu se şi înfăptuia, cu programul, deci dacă nu căpăta caracter amplu, atunci nu mai era revoluţie. Mişcări revoluţionare în viaţa ţării au fost multe care nu s-au finalizat prin transformarea societăţii. Revoluţia înseamnă procesul care duce la transformări de esenţă în viaţa societăţii. Primul pas e numai proclamarea unor principii revoluţionare. Şi a unui program revoluţionar. Şi constituirea în ţară a unui organism. Dacă este înăbuşit, nu se mai înfăptuieşte nicio revoluţie. A fost o mişcare revoluţionară şi-atât. Iar la noi, caracterul declanşării... revoluţie fără declanşare nu există. Au fost situaţii în care n-a fost niciun fel de declanşator. Cei care vorbesc de revoluţia lor de catifea,

fără să aibă un asemenea lucru. În Portugalia, a fost o revoluţie care a schimbat o dictatură într-un regim democratic printr-o acţiune a militarilor. A fost o lovitură de stat militară care a determinat un proces revoluţionar de transformare. Şi-aşa mai departe. La bulgari, au intrat în clădirea CC.-ului, au decis înlăturarea lui Teodor Jivkov, deci schimbări revoluţionare. La noi, caracterul popular al Revoluţiei române a fost determinat de acest caracter de esenţă populară. N-a fost posibilă niciun fel de masă rotundă ca la polonezi; perestroikă, ca la ruşi şi aşa mai departe. Nicio lovitură de palat, de stat, care să-l fi izolat pe Ceauşescu şi care să fi declanşat schimbarea. A fost mişcarea populară. Revolta populară. Întâi la Timişoara, apoi la Bucureşti şi-n restul ţării, care a dus la schimbările ce-au urmat...
Pompiliu Alămoreanu: – Ceea ce spuneţi dumneavoastră este foarte bine, mai ales că ne-a dat argumentele. În primul rând, aţi vorbit de *revoluţia de catifea*. Să nu existe discriminare. Timişoara - revoltă şi restul revoluţie!...
Ion Iliescu: – Nu-i adevărat. A fost o revoltă populară... Nu. A fost o revoltă populară, declanşată la Timişoara, urmată de alte centre care s-au alăturat acestei revolte populare şi care s-a finalizat printr-o revoluţie care a avut un program cu conturarea lui la Timişoara, într-o formă şi-o structură de guvern, la Bucureşti, a fost Comunicatul către ţară, întocmit de consiliu cu cele 10 puncte programatice, în trei direcţii mari: în plan politic, economic şi în plan internaţional, dar abia după aceea a urmat propriu-zis procesul care a determinat, într-adevăr, caracterul revoluţionar al schimbărilor din România.
Lorin Fortuna: – Domnu' preşedinte, aici el are dreptate, într-adevăr, în ceea ce spune, am mai avut discuţia asta... Numai puţin! E vorba de altceva. La Bucureşti s-a continuat revoluţia şi nu revolta. Adică revoluţia...
– Mişcarea revoluţionară.
Lorin Fortuna: – Adică revolta s-a transformat în revoluţie la Timişoara... (n.b.: 20-22), după apariţia F.D.R.-ului, a unui program şi aşa mai departe... De ce? Pentru că, altminteri, apare problema pe care am ridicat-o noi: Cine l-a dat jos pe Ceauşescu, revoluţia sau revolta? Pentru că, dacă n-a fost Revoluţia de la Timişoara şi la Bucureşti nu a fost continuată revoluţia, ci revolta, înseamnă că Ceauşescu a fost dat jos de o revoltă sau de o revoluţie? Pentru că, o revoluţie... aveţi dreptate, revoluţia se certifică prin faptul că există sau se condamnă prin faptul că nu există. Dar, în contextul în care a existat, atunci trebuie trecut momentul în care s-a declanşat.
Ion Iliescu: – Aici aşa-i, într-adevăr, teoretic, dar nu şi practic.
– Dacă legea este bună aşa cum au făcut-o şi cum o pronunţaţi, noi asta dorim!
Tudorin Burlacu (lider revoluţionar): – Daţi-mi voie, deci până în 20 o fost o revoltă, dar din 20 decembrie, revolta, printr-un program, s-a transformat

într-o mişcare revoluţionară, aşa cum dumneavoastră aţi spus. Deci, mişcarea revoluţionară în 20 a început la Timişoara. Dar în lege spune numai de 21...
Ion Iliescu: – De aia spune numai de 21. S-a finalizat în 21 structurarea ei, în noaptea de 21...
– Domnu' preşedinte, noi am depus un amendament la Secretariat...
– Noi acest amendament l-am verificat.
Tudorin Burlacu: – Domnule ministru, putem să nu derogăm şi să terminăm discuţia?! Pentru că noi am discutat asta...
Ion Iliescu: – Dacă tot e vorba de lege, ce am adăugat la lege, în ultima formă, pentru că eu vreau să apreciez ceea ce-aţi făcut voi, aici, la Timişoara. Este tot meritul Timişoarei că a fost avangarda acestei revoluţii, că aţi creat această revoluţie, or ce aţi făcut voi aici, la Timişoara, şi ca instituţie şi element de muzeu, şi ca instituţie de studiu a proceselor şi a problemelor Revoluţiei române. (Fond audiovizual - A.M.R.)

Liza **KRATOCHWILL**

Masacrul din Calea Lipovei (Partea a II-a). Un dosar controversat

One of the most important areas of the City of Timisoara, a junction point of the city with Dumbrăviţa commune, is Calea Lipovei, a neighbourhood close to city outskirts, "at the end stop of the trolley bus no. 14" – as the inhabitants refer to the trolley bus line that crosses the area. This neighbourhood fostered, in December 1989, three distinct Military Units, fully operational. And this very place there was a real theatre of war where six lives had been taken and other 43 had been dramatically changed following the brutal repression of protesters with war ammunition, even after the Army joined the revolutionaries. One of the hottest crossroads in the city, where lack of information, uncertainty, fear, chaos – which ruled both in those military units and on the streets – and violence caused casualties among civilians of all ages, as well as among militaries. All these events have been duly documented in what we now know as the "Calea Lipovei" case, where three officers have been firstly charged with aggravated first-degree murder, then arrested, acquitted, retried and finally pardoned, a case consisting of thousands of pages of criminal investigations and judicial proceedings which lasted for over a decade.
Keywords: Calea Lipovei, Military Prosecution, Romeo Bălan, Rotariu Constantin, the wounded.
Cuvinte cheie: Calea Lipovei, Procuratura Militară, răniţi, Romeo Bălan, Rotariu Constantin.

Unul dintre cele mai sângeroase locuri din Timişoara unde demonstranţii au fost seceraţi de gloanţe este Calea Lipovei, un lucru deja cunoscut. Despre masacrul petrecut aici am făcut o incursiune cu declaraţii de martor în numărul 2 (9) / 2011. Acest număr vine în completare, cu o prezentare documentată din mai multe surse şi mai puţin accesibilă publicului larg.

Ce se ştie mai puţin sunt unele aspecte, amănuntele precise care lipsesc chiar şi în procesul bazat pe controversatul dosar Calea Lipovei. Ca şi faptele petrecute în Lipovei, urmărirea penală a fost spinoasă, dosarul aflat pe masa Parchetului Militar la fel de contradictoriu, cu multe lacune, cântărind greu. Numai sentinţa din 1994 dată de Tribunal are 63 de file, pe lângă celelalte acte doveditoare: probe, registre, jurnalul acţiunilor, situaţii, motive de apel, ordonanţe de revocare, decizii. Părţile vătămate au făcut, şi ele, recursuri în instanţă, după cum exemplificăm în documentele scanate, provenite de la Secţia Militară a Parchetului.

Am confruntat aceste date cu altele publicate, precum şi consemnările unui ofiţer din unitatea în cauză, de pe Lipovei, participant la acele evenimente, dar şi istoric. Din actele de la dosar reiese că 50 de ofiţeri şi 50 de militari în termen au constituit apărarea cazărmii din Calea Lipovei, în 17.12.1989. Mai multe despre forţele implicate pot fi văzute în adresa de

mai jos a M.Ap.N. către Procuratura Militară Timişoara (vezi Anexe 1). Trebuie precizat de la început un lucru: inculpatul Rotariu Constantin îndeplinea şi funcţia de comandant al Garnizoanei Militare Timişoara, aşa cum atestă şi documentele Procuraturii Militare. Privind ordinele primite în teritoriu şi cum s-a acţionat ierarhic, prezentăm un aspect evidenţiat şi de istoricul Gomboş, care în 1989 era ofiţer în Bg. 41 Rd. Th. (U.M. 01864) din Lipovei: „În timpul cercetărilor Procuraturii Militare, un ofiţer al U.M. 01140 Lugoj, lt. maj. Maricel Cristea, a atras atenţia asupra unui aspect pe care diferitele medii româneşti implicate în problema revoluţiei l-au ignorat. În legătură cu ordinele primite în după-amiaza de 17 decembrie, el a declarat: *Precizez că, deşi s-a dat ordinul alarmă de luptă parţială – Radu cel Frumos – nu ni s-a dat niciun document de alarmă, nici caracteristicile de lucru radio, nu s-a precizat nicio misiune, niciun inamic, nu s-a respectat nicio prevedere a Planului de alarmă în astfel de situaţii şi nici nu ni s-a dat nicio misiune sau informaţie, deşi toţi militarii erau echipaţi cu armament şi muniţie. Aceasta a creat o stare de confuzie totală atât la cadre, cât şi la militarii în termen*".

O situaţie hilară, într-adevăr, chiar şi un necunoscător s-ar întreba de ce sunt scoşi în stradă „să calmeze" populaţia cei de la apărarea antiaeriană, când misiunea şi strategia lor de luptă sunt cu totul altele... Situaţiile critice în care s-au aflat militarii, în general, au fost cauzate de neclaritatea ordinelor, de improvizaţiile în acoperirea dispozitivelor, de necunoaşterea modalităţilor de adaptare a focului la incidente urbane, de lipsa de pregătire a militarilor în termen şi de precaritatea informaţiilor primite de la ofiţeri

La studierea probelor şi actelor din dosarul Calea Lipovei am constatat că treisprezece militari în termen de la intrarea în U.M. 01942 au executat atunci foc (Anexa 2).

Dar cartuşele rătăcite în apartamentele celor ce locuiau în străzile învecinate cine le-a tras? Mulţi martori s-au prezentat cu gloanţe care le-au ciuruit pereţii garsonierelor – ca probaţiune – la Procuratura Militară, în timpul cercetărilor, chiar dacă nu au fost participanţi sau parte vătămată.

La gradul şi răspunderea pe care le aveau ofiţerii inculpaţi, nu ar fi trebuit să cunoască amplasarea militarilor în seara zilei de 17 decembrie 1989?!

Potrivit Jurnalului acţiunilor de luptă, U.M. 01942 a fost operativă până în 24 decembrie 1989, după ora 24.00, la aceasta fiind dislocate alte două unităţi pentru apărarea unor obiective în Timişoara, conform Jurnalului de luptă al U.M. 01942.

Despre evenimentele petrecute la cazarma din Calea Lipovei, iată ce consemnează în jurnalul său de militar, din interiorul unităţii, lt. col.

Constantin Gomboş: „În ziua de 17 decembrie 1989, din ordinul comandantului gen. mr. Mihalache Vasile, la compania din curtea cazărmii de pe Calea Lipovei au fost adunate efectivele.

La ora 20. 00 se afla în dispozitiv tura de gardă comandată de lt. col. Gomboş C. Constantin, dispuşi de-a lungul gardului de beton. În momentul deschiderii focului de avertisment de la poarta principală (Calea Lipovei), ofiţerul s-a aflat în al doilea foişor de la gardul cazărmii de pe str. Câmpina. Dispozitivul de pază din cazarmă era funcţional, militarii erau înarmaţi şi aveau muniţie de război. (...)

Între 20.00-21.30 cadrele şi militarii în termen aflaţi în dispozitiv de luptă pe latura dinspre Calea Lipovei au asistat la manifestările ostile ale celor aflaţi pe trotuarul din faţa unităţii. Col. Rotariu Constantin se afla în biroul său (cu vedere spre Calea Lipovei) împreună cu gen. b. mr. Cârneanu Florea, secretarul Consiliului Politic al C.A.A.T.-ului, trimis special al generalului Ilie Ceauşescu la Timişoara. Comandantul diviziei a ordonat de cele mai multe ori deschiderea focului de avertisment, mai ales că cerul Timişoarei era brăzdat de rafale de cartuşe trasoare, dar cei aflaţi în prima linie (la poarta principală – col. Cherăscu Gavrilă, col. Socaciu Petre şi lt. col. Păun Ioan) nu au executat ordinul, deoarece, deşi manifestările celor adunaţi peste drum de unitate erau ostile, acestea nu erau agresive, ci erau vociferări, injurii la adresa militarilor şi a regimului comunist, spargerea vitrinelor din apropiere.

În jurul orei 21.30-21.45 s-au întors din oraş un ARO şi un microbuz care transportase hrana militarilor aflaţi în dispozitivul din centrul Timişoarei, care nu mâncaseră din zori, precum şi muniţia, în lăzi sigilate, pe efective... (150 militari au efectuat paza clădirilor B.N.R., a Poştei Centrale şi a Hotelului «Continental» până în dimineaţa zilei de 18.12.1989, ora 08.00, când efectivele s-au înapoiat în cazarmă, neexecutând focuri asupra mulţimii, apoi de la ora 15.00 s-au constituit două detaşamente de 60 de militari în termen şi cinci cadre pentru paza sediului Poştei, sub comanda mr. Zburlea Nicolae şi a mr. Taifas Ilie, până în 20, când au fost retrase în cazarma de pe Calea Lipovei, fără a se fi executat foc asupra populaţiei). În clipa în care poarta principală s-a deschis automat pentru intrarea celor două autovehicule, autoturismul ARO a depăşit, iar microbuzul a aşteptat în mijlocul străzii, înainte de a vira spre stânga pentru a intra în unitate. Potrivit militarilor aflaţi în apărare, maşina a fost atacată de manifestanţi cu pietre, s-au repezit după ea, până în mijlocul şoselei. Poarta a rămas deschisă. Fără comandă, s-a dezlănţuit un potop de foc..."

Din consemnările armatei, manifestanţii au încercat să intre în incinta unităţii, în spatele maşinilor. „După câteva minute a apărut un

autoturism Dacia cu sirenă, care a trecut pe străzile vecine, apoi o dubă a miliţiei, care i-a luat pe toţi demonstranţii din faţa porţii, căzuţi în învălmăşeala provocată de salva de foc. Plutonul de intervenţie comandat de lt. maj. Gheorghe Constantin a ieşit în faţa porţii şi a tras focuri de avertisment pentru împrăştierea demonstranţilor rămaşi pe străzile vecine." Încă o informaţie care contrariază şi iscă reacţii retorice: Aceşti protestatari, rătăciţi sau curioşi din străzile vecine, constituiau un real pericol pentru cazarmă de la acea distanţă?...

Declaraţiile militarilor şi martorilor sunt contradictorii chiar şi în privinţa traiectoriei tragerilor. Conform regulamentelor, în mod normal, strada era obiectivul de intervenţie şi restabilire a ordinii şi liniştii publice ce revenea brigăzilor M.I.: miliţie, securitate, gărzi patriotice, iar armata trebuia să îşi apere unitatea. Mai mult, din cele redate de col. C. Gomboş, „(...) plutonul s-a deplasat din colţul cazărmii, de mai multe ori, în lanţ de trăgători, spre baricadă, la 75-100 m depărtare, intersecţia Str. Borzeşti cu Câmpina. La fiecare deplasare, în militari se arunca cu pietre. S-au tras de mai multe ori focuri de avertisment. În jurul orei 22.30, s-a primit informaţia că un magazin alimentar din apropiere a fost spart şi jefuit de persoane necunoscute. I s-a dat foc. Locatarii erau alarmaţi că pe acolo trece conducta de gaze a blocului şi există pericol de explozie. Lt. maj. Gheorghe Constantin s-a deplasat la magazin. A reţinut câţiva oameni cu sticle de băuturi în mâini." De observat, din nou, aceste personaje aflate sub influenţa alcoolului, provocatoare de scandal şi spargeri, apar consemnate în toate punctele fierbinţi ale oraşului în care s-au înregistrat şi cele mai multe victime. În total, în acea noapte, pe Calea Lipovei au fost consumate 800 de cartuşe (vezi cifra totală, exactă, în Anexa – 3 Situaţia muniţiei trase, document scanat). Efectul (conform concluziilor pe fond ale Procuraturii Militare): „Şase victime împuşcate mortal, prezentând un singur orificiu de intrare a glonţului, şi 21 răniţi – dintre care şase femei." La aceasta trebuie să adaug că au fost şi copii răniţi, doi băieţi, dintre care unul chiar în ziua Crăciunului.Veţi afla din informaţiile şi lista redată la sfârşitul documentarului că numărul total al răniţilor este mult mai mare, fiind înregistrate cazuri, în Lipovei, până în 26 decembrie 1989.

Boţoc Virgil arăta în instanţă că fiica sa (decedată), Boţoc Luminiţa (minoră, 14 ani), a fost împuşcată „lângă biserica din spatele Complexului Comercial, în timp ce se trăgea din două Dacii şi două autoturisme ARO, care circulau cu luminile stinse pe Strada Borzeşti, o stradă perpendiculară pe Calea Lipovei". Acest caz a fost prezentat şi în interviul cu Maria Boţoc, mama Luminiţei Boţoc, publicat în nr. 1 (4) / 2009.

Conform altei mărturii, la acea oră, când se vorbeşte de măsura de apărare a unităţii militare, în Piaţa Lipovei erau răniţi copii, alte victime, ale cui? Martorul Potroghir Lucica, mama fetiţei Potroghir Iustina, de doar 7 ani, declara la audiere că: „În 17.12.1989, după ora 19.00... când am ajuns la capăt, am întrebat militarii care erau acolo dacă pot să merg mai departe sau nu. Şi-au zis: «Doamnă, puteţi să mergeţi până la dispensar, dar mai departe nu puteţi merge!» Deoarece copiii aveau febră, erau bolnavi amândoi, am mers până la dispensar (dispensarul de zonă nr. 20). Când am ajuns la dispensar, nu mai era nimeni acolo. Am aşteptat puţin, ne-am întors. Când am ajuns în piaţă, am văzut o maşină roşie care a trecut şi din care a început să tragă. Atunci, în momentul când s-a tras, eu cu fetiţa şi cu copilul şi lumea care era acolo ne-am adăpostit sub mesele din piaţă, Piaţa Lipovei. Este o piaţă mică acolo. Şi, la un moment dat, am văzut fetiţa plină de sânge. A început să plângă şi mi-a zis: «Mămica, curge sânge!»..."

Dosarul Calea Lipovei (nr. 433/1994, cu 11 volume**)** a făcut obiectul unui proces derulat mai mulţi ani, cu trei ofiţeri: generalul Rotariu Constantin (a dat ordin de tragere), lt. col. Păun Ioan şi cpt. Gheorghe Constantin, care au executat ordinul (ultimul rănit, şi el, grav, la scurt timp, internat la Spitalul Militar şi avansat, la patru zile după evenimente, la gradul de lt. col., decedat, ulterior, la 50 de ani).

Prin mandatele 73/P/1990, Păun Ioan şi Gheorghe Constantin au fost arestaţi pentru comiterea infracţiunii de genocid. Judecarea celor trei şi sentinţele date au stârnit diverse reacţii pro şi contra, chiar şi un sondaj în cadrul unităţii respective, valuri de opinii publicate în mass-media şi consemnate în documente oficiale, mai cu seamă graţierea din 2002 – după cum consemnează şi istoricul Constantin Gomboş, colonel (r).

Despre cum a acţionat comandantul Rotariu au fost mai multe declaraţii strânse în timpul instrumentării cazului. Una dintre ele este cea a lui Simion Gheorghe, militar în termen la U.M. 01864 Timişoara, dată în şedinţa publică din 09.02.1998 (vezi Anexa 4).

Toate informaţiile şi probele de mai sus sunt confirmate într-o situaţie care mi-a fost prezentată de cei doi procurori militari care au răspuns de întocmirea dosarelor pentru trimiterea în judecată.

Interviu cu Romeo Bălan, fost şef al Procuraturii Militare Timişoara (la sediul Secţiei Parchetului, 15.12.2000):

– (...) dosarul Calea Lipovei, în care a fost trimis în judecată generalul Rotariu, colonelul Păun şi locotenent major sau căpitan Constantin, la vremea respectivă. Aceştia au fost arestaţi în '90, au fost cercetaţi, după aceea dosarul a fost retrimis în instanţă în 1994. În 1994 cei trei au fost

achitaţi de Tribunalul Militar Teritorial Bucureşti, nu mai funcţionau acele instanţe speciale, ci a fost trimis dosarul direct la Bucureşti, pentru «omor deosebit de grav», au fost achitaţi, considerându-se că nu sunt vinovaţi de morţii şi răniţii de pe Calea Lipovei, soluţie care a fost îmbrăţişată şi de următoarea instanţă, de Curtea Militară de Apel, şi în recursul procurorului s-a ajuns la Secţia Militară a Curţii Supreme, secţie care a dispus retrimiterea spre rejudecare a cauzei. S-a reluat judecata, în anii '96-'97-'98, a început, din nou, de la Tribunalul Militar Bucureşti, care i-a achitat din nou, apreciindu-se că sunt nevinovaţi, s-a ajuns, din nou, la Curtea de Apel, care a avut aceeaşi părere, de „nevinovaţi". Şi-acum, dosarul, tot pe recursul Secţiei Parchetelor Militare, e judecat de Secţia Penală a Curţii Supreme, fiindcă din 1998 s-a desfiinţat Secţia Militară, vor fi judecaţi, practic, de judecători civili, de la Secţia Penală a Curţii Supreme de Justiţie. A doua oară se ajunge cu această cauză până la Curtea Supremă, sperăm că se va da o soluţie temeinică şi legală. Noi, ca magistraţi, n-avem voie să comentăm soluţiile judecătorilor, dar avem căile legale de a le ataca cu apel sau cu recurs şi să ne batem pentru soluţiile... pentru dosarele pe care noi le-am promovat în instanţă. Oricum, este o concepţie diferită a instanţelor militare faţă de a noastră. Deci toate soluţiile acelea de achitare, v-am spus, de două ori, ale Teritorialului şi ale Curţii Militare de Apel, merg pe ideea că focul de armă a fost justificat, pentru că s-a atacat unitatea, fapt care nu rezultă din probele administrate; au fost împuşcaţi oameni în locuinţe, au fost împuşcaţi oameni pe stradă, care nu atacau unitatea. Deci riposta faţă de ceea ce s-a întâmplat acolo, în faţă. Sigur că au fost şi grupuri violente, dar se diferenţiau de marea masă a demonstranţilor, deci represiunea care a avut loc nu se justifica. Probabil că se va ajunge la Curtea Supremă, la o soluţie aproape de realitate.

Liza Kratochwill: – Există vreun dosar care intră sub incidenţa legii privind amnistia?

General Romeo Bălan: – Poate vreţi să întrebaţi de prescripţie.

General Dan Voinea: – E altceva. Amnistia n-a fost dată...

Liza Kratochwill: – N-a fost dată, da. Ştiu că s-a făcut vâlvă în presă pe asta.

General Dan Voinea: – Şi ar fi un mare păcat să se dea.

General Romeo Bălan: – Prescripţia la infracţiunile care fac obiectul acestor dosare, deci „omor deosebit de grav şi tentativă la această infracţiune", fie că sunt infracţiuni consumate, fie în fază de tentativă, pentru aceste infracţiuni termenul de prescripţie a răspunderii penale este de 15 ani, prevăzut de lege.

General Dan Voinea (fost procuror general – Parchetul Militar): – Deci este timp suficient să le terminăm.

General Romeo Bălan: – Şi este prevăzut în articolul 122 din Codul de Procedură Penală. Deci 15 ani este termenul de prescripţie. Dar acest termen, prin efectuarea unor acte de urmărire penală împotriva unor persoane distincte, este întrerupt. Şi curge un nou termen de prescripţie, din momentul în care acesta s-a întrerupt. Şi-n momentul în care, în aceşti 15 ani, se face un act care i se comunică celui învinuit sau inculpat de anumite infracţiuni, acest termen se întrerupe şi curge un nou termen de prescripţie. Deci acestea sunt dispoziţii legale clare. Deci de amnistie aţi întrebat. Sigur, nu s-a dat o amnistie. S-a dat amnistia aceea, din Decretul-lege 4 din 3 ianuarie 1990, care a privit fapte relativ mărunte, le spunem noi. Sigur, pentru cel care a luat bătaie pe stradă sau în curtea miliţiei sau în curtea penitenciarului constituie infracţiune gravă. Aşa s-a apreciat, la vremea respectivă, pentru că erau sute de persoane. Deci toţi cei care au fost în cordoane de ordine trebuiau să fie trimişi în judecată. Eventual toată miliţia, toată securitatea, toată armata, toţi grănicerii ar fi putut fi trimişi în judecată pentru acele lovituri pe stradă, deci pentru purtări abuzive care, de fapt, au fost şi reciproce. Că şi din rândul forţelor de ordine am avut oameni loviţi. Deci atunci când sunt asemenea lupte de stradă... ar fi fost bine să fi rămas numai la acest nivel. Deci fără să se facă uz de armă. Pentru că nici cealaltă parte, deci tabăra revoluţionarilor, n-au fost înarmaţi. Deci dacă rămâneau la nivel de lovituri reciproce, probabil că de aceea s-a apreciat, la vremea respectivă, s-a dat acest decret: amnistia privind numai fapte mărunte, deci nu infracţiuni grave, de omor deosebit de grav sau de omor.

Deznodământul este elocvent şi din Decizia 52/20.06.1995 şi Minuta 200/ 16.11.1998, ca şi din Dosarul 108 – Concluzii contencios – Tribunalul Bucureşti.

Conform Rechizitoriului Procuraturii Militare Timişoara (datat 29 martie 1990), menţionez că, din ordinul direct al generalului Nuţă Constantin, cu aprobarea inculpatului Coman Ion, membru în Comitetul Politic Executiv al P.C.R. – gen. lt. în rezervă, absolvent al Academiei Militare, fost şef al Marelui Stat Major între anii 1974-1976 – au fost constituite, pe raza oraşului Timişoara, opt dispozitive mobile cu ofiţeri şi subofiţeri de miliţie, completate cu subunităţi ale trupelor de securitate şi de grăniceri comandate de câte un ofiţer din acele trupe (25-30 de militari în termen), cu ordin să se tragă fără nicio somaţie. În acuzare, se învederează exemplificativ că 30 de persoane au fost împuşcate pe raza dispozitivului din Calea Lipovei, din care şase decedate. În această zonă însă, în ansamblu, evenimentele sfârşitului de an 1989 au provocat mult mai multe victime. La o confruntare a mai multor evidenţe (existente la forurile abilitate, inclusiv

la Asociaţia Memorialul Revoluţiei), aceste date statistice includ şi victime survenite în cartierul respectiv, după 22 decembrie 1989 – la două zile după ce armata „fraternizase" cu civilii şi Timişoara era deja „oraş liber", după cum se declarase de la balconul Operei. De remarcat numărul mare de împuşcaţi după 22 decembrie, îndeosebi militari, persoane ţintite în zone vitale, în special în partea superioară a trupului, dar şi copii. Despre copii orfani, persoane care au murit pe lângă blocurile din apropiere şi din faţa unităţii militare am scris în numerele trecute ale buletinului nostru, ca şi despre **martirii din 17 decembrie 1989. În Calea Lipovei au fost uciși prin împuşcare:**

. Boţoc Luminiţa Florentina, 14 ani, lângă Complexul Comercial „Dumbrava" (un martor a declarat Procuraturii că a văzut o fată de circa 14 ani, desfigurată, aruncată la containerele din Strada Lotusului (Dosar, vol. 5, fila 79); trupul a fost recuperat de familie din groapa comună – Cimitirul Săracilor, 12 ianuarie 1990);

. Miron Ion, 58 de ani, pensionar, în jurul orelor 21.00-21.30 aflându-se cu Cheptenariu Radu pe spaţiul din faţa căminului de nefamilişti nr. 1; plagă picior stâng, situaţie complicată, la Spitalul Judeţean, cu leziuni la organe interne şi vase mari, cu hemoragie internă şi externă.

. Motohon Silviu, 32 de ani, ajutor maistru, împuşcat în cap pe Strada Ialomiţei, la intersecţia cu Calea Lipovei.

. Oteliţă Aurel, 34 de ani, muncitor, împuşcat în torace, în Calea Lipovei – la locuinţa din Căminul de nefamilişti nr. 8. (Potrivit declaraţiei la dosar a soţiei Irina – parte vătămată – , între orele 22.30-23.00 s-a uitat de la fereastră în stradă şi a fost împuşcat. În mărturia video pe care mi-a dat-o în 2009 susţine că, de fapt, au venit din oraş cu copilul şi s-au oprit cu grupul de oameni din faţa blocului unde locuiau, moment în care soţul i-a fost împuşcat, dar, de teamă, nu a declarat această versiune în timpul cercetărilor Procuraturii).

. Pinzhoffer Georgeta, 35 de ani, plagă toracică, decedată pe loc, între blocuri, pe teren viran – Strada Lotusului, între orele 21.30-22.00, conform declaraţiei de martor (vol. 5, fila 30 verso): „(...) un autoturism care venea dinspre Dumbrăviţa pe Calea Lipovei a cotit pe Strada Câmpina. În acest moment, am auzit prima oară făcându-se uz de armă şi nişte scântei în asfaltul şoselei..."

. Simicin Nicolae – plagă toracică cu hemoragie internă, împuşcat pe Strada Lotusului, lângă Complexul Comercial „Dumbrava", între orele 20.30-21.00.

. Sporer Rudolf Herman, 33 de ani, zugrav, împuşcat în torace pe Calea Lipovei.

Trupurile a patru dintre aceşti martiri au fost sustrase, alături de celelalte 39, din morga Spitalului Judeţean, transportate la Crematoriul „Cenuşa" din Bucureşti şi arse rapid, pe ascuns, alte două trupuri fiind recuperate din groapa comună – Cimitirul Săracilor.

Iată, în continuare, persoanele vătămate care au supravieţuit represiunii, aşa cum figurează în liste:

Răniţi în Calea Lipovei

17 decembrie 1989:
Berghiu Rozalia, 60 de ani, pensionară, împuşcată în picior
Boariu Dumitru, 35 de ani, zidar, împuşcat în picior
Bugulecea Angelica, 26 de ani, vânzătoare, împuşcată în abdomen
Buzatu Robert Constantin, 20 de ani, electrician, împuşcat în picior
Cheptenaru Radu, 60 de ani, pensionar, împuşcat în torace
Chiţu Eugen, 20 de ani, muncitor, împuşcat în picior
Criste Monica, 26 de ani, casnică, împuşcată în torace
Csipak Emil, 39 de ani, muncitor, împuşcat în abdomen
Edves Marcel, 15 ani, elev, împuşcat în torace
Felecan David, 44 de ani, muncitor, împuşcat în picior
Gafiuc Liviu, 19 ani, muncitor, împuşcat în picior
Ghinea Ioan, 37 de ani, sudor, împuşcat în torace
Hauder Elza, 49 de ani, casnică, împuşcată în torace
Horvath Ioan, 34 de ani, muncitor, împuşcat în picior
Iacob Francisc, 54 de ani, muncitor, împuşcat în picior
Ivaşcu Sorin, 35 de ani, împuşcat -
Jebelean Zorin, 27 de ani, muncitor, împuşcat în mână
Lungănaşu Radu, împuşcat -
Lupşan Dumitru, împuşcat -
Maritescu Ioan, 30 de ani, muncitor, împuşcat în membru
Neag Teodor, 30 de ani, împuşcat -
Olar Ioan, 40 de ani, muncitor, împuşcat în abdomen
Opeltz Maria, împuşcată -
Poja Ecaterina, 20 de ani, casnică, împuşcată în mână
Popovici Petru, 45 de ani, dulgher, împuşcat în picior
Potroghir Lucica, 31 de ani, muncitoare, împuşcată - (mama cu fetiţa Iustina, 7 ani)
Pricop Ioan, 33 de ani, împuşcat în mână

Prodan Virgil, 32 de ani, şofer, împuşcat în picior
Ranisav Duşan, 35 de ani, frigotehnist, împuşcat în abdomen
Sera Andras, 24 de ani, zidar, tăieturi membre (!)

23 decembrie 1989:
Baptan Gheorghe, 20 de ani, paznic, împuşcat în torace
Busuioc Costel, 31 de ani, maistru militar U.M. 01942, împuşcat în torace
Gheorghiu Constantin, 36 de ani, sudor, împuşcat în abdomen
Griga Ioan, 20 de ani, plutonier U.M. 01926, împuşcat în picior
Popa Florin, 20 de ani, militar UM 02819, împuşcat în picior
Sur Ioan, 47 de ani, electrician, împuşcat în mână

24 decembrie 1989:
Achim Petru, 22 de ani, muncitor, împuşcat în cap
Dincă Petre, 21 de ani, militar U.M. 02819, împuşcat -
Dobrică Petre, 21 de ani, militar U.M. 02819, împuşcat în torace
Măntăluţă Aurel, 43 de ani, plutonier adjutant U.M. 01864, împuşcat în mână
Raţiu Ştefan, 19 ani, militar U.M. 02918, împuşcat în torace

25 decembrie 1989:
Ioniţă Constantin, 9 ani, elev, împuşcat în mână

26 decembrie 1989:
Gheorghe Constantin, 36 de ani, căpitan U.M. 01942, Calea Lipovei, împuşcat în torace.

Liza **KRATOCHWILL**

Anexa 1

ROMANIA
MINISTERUL APARARII NATIONALE
Unitatea Militară 01942

NESECRET

446
130

Timişoara
Nr. 913 din 11.05.1990

Către

PROCURATURA MILITARA TIMISOARA

La cererea dumneavoastră, adresată telefonic vă comunic următoarele:

1. In seara zilei de 17.12.1989, pentru paza şi apărarea cazărmii din C.Lipovei au acţionat aproximativ 5o ofiţeri maiştri militari şi subofiţeri, 5o de militari în termen, constituiţi în 3 plutoane şi 12 militari din garda unităţii, de la 6 posturi de santinelă dublate, din U.M.01942, 01864 şi 01926 Timişoara.

2. Dispozitivul de apărare a fost organizat ad-hoc, cu efectivele la dispoziţie, potrivit situaţiei create şi precizărilor comendantului U.M.01942 Timişoara. Menţionez că, nu aveam un plan special dinainte stabilit, din care să rezulte folosirea acestor efective, pentru că, nu s-a preconizat apariţia unei asemenea situaţii.

3. Pe latura cazărmii dinspre C.Lipovei au acţionat aproximativ 15-2o cadre militare din U.M.01942, 29 militari în termen, constituiţi în 2 plutoane şi 4 militari din garda unităţii, de la 2 posturi de santinelă.

4. Pe latura cazărmii dinspre str.Cîmpina au acţionat aproximativ 3o cadre militare din U.M.01942 şi 01864, 2o militari în termen, constituiţi într-un pluton şi 8 militari din garda unităţii de la 4 posturi de santinelă.

COMANDANTUL U.M. 01942
General-maior
Emil Ciobanu

Anexa 2

ANEXĂ LA Nr. 1437 1960

TABEL NOMINAL
CU MILITARII IN TERMEN DIN PLUT.P.A.F. CARE AU ACTIONAT LA INTOARCEREA IN U.R.S.S.1942

1. Cpt. Gheorghe Constantin (Cdt.de pluton)
2. Serg. Tomonica Ion
3. Frt. Istrate Ion
4. Sold. Oros Ioan
5. Sold. Tucra Cristian
6. Sold. Iacobescu Iustin
7. Sold. Jurcan Adrian
8. Sold. Hodigan Ionel
9. Sold. Ciba Dumitru
10. Sold. Maier Alexandru
11. Sold. Florea Marius
12. Sold. Miu Bogdan
13. Sold. Roda Dumitru
14. Sold. Mihai Ion
15. Sold. Dascălu Daniel

Ultimii doi fiind şoferi nu au tras nici un cartuş în seara zilei de 17.12.1989.

Anexa 3

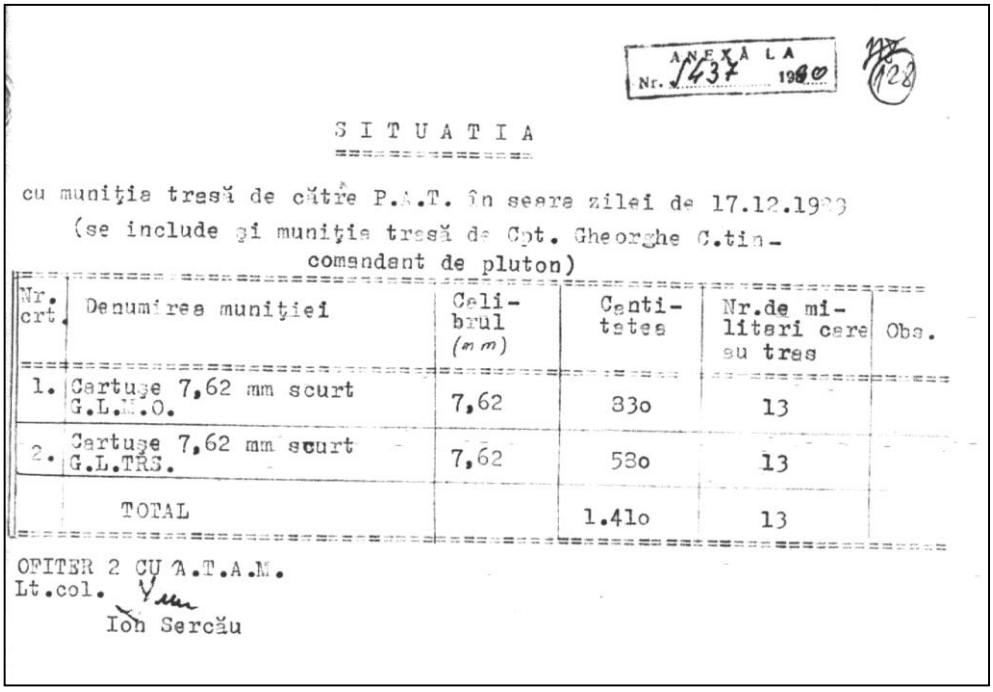

ANEXĂ LA Nr. 1437 1980

128

S I T U A T I A

cu muniţia trasă de către P.A.T. în seara zilei de 17.12.1989
(se include şi muniţia trasă de Cpt. Gheorghe C.tin - comandant de pluton)

Nr. crt.	Denumirea muniţiei	Calibrul (mm)	Cantitatea	Nr.de militari care au tras	Obs.
1.	Cartuşe 7,62 mm scurt G.L.M.O.	7,62	83o	13	
2.	Cartuşe 7,62 mm scurt G.L.TRS.	7,62	58o	13	
	TOTAL		1.41o	13	

OFITER 2 CU A.T.A.M.
Lt.col.
Ion Sercău

Anexa 4

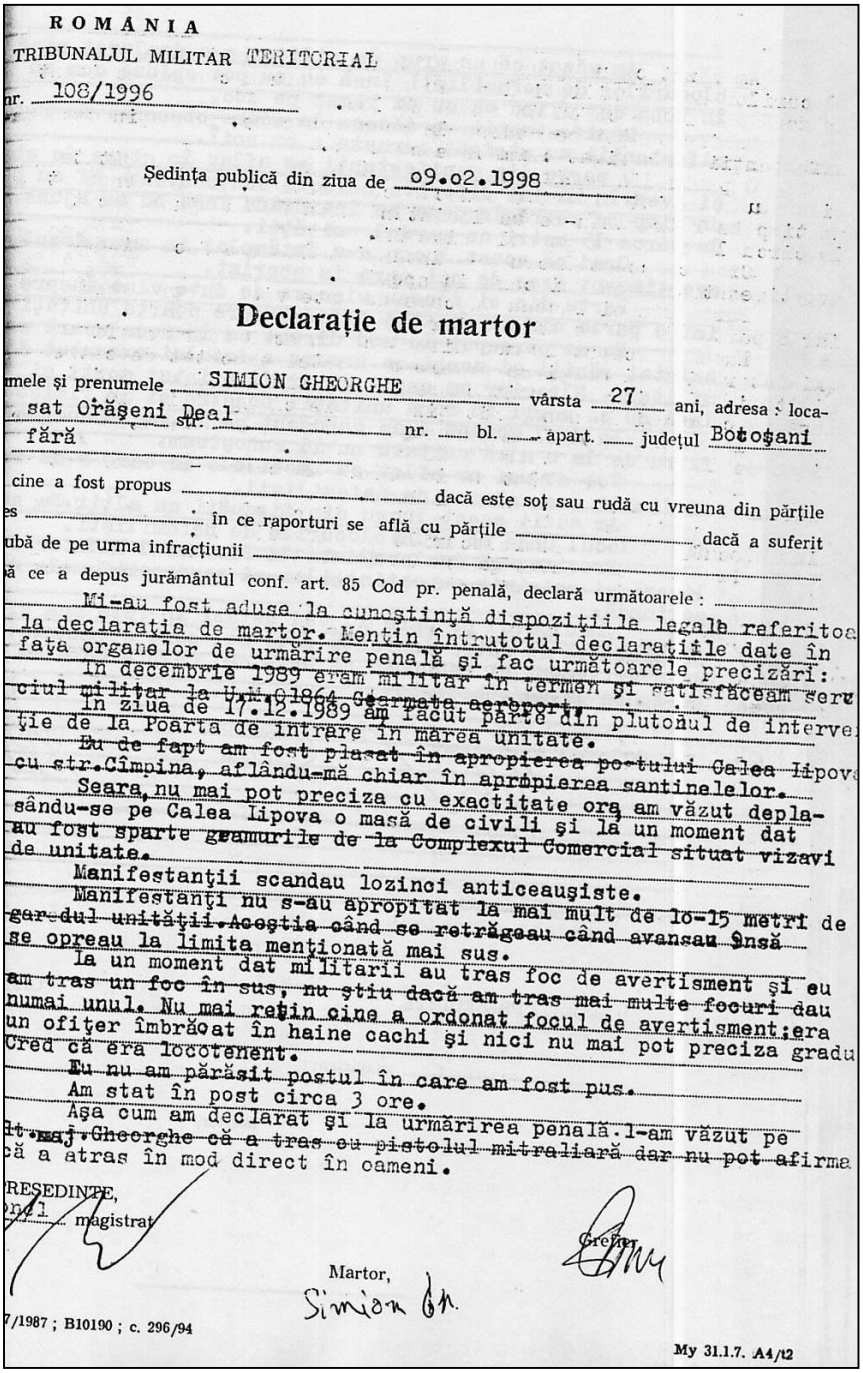

ROMÂNIA
TRIBUNALUL MILITAR TERITORIAL
nr. 108/1996

Şedinţa publică din ziua de 09.02.1998

Declaraţie de martor

mele şi prenumele SIMION GHEORGHE vârsta 27 ani, adresa : loca-
sat Orăşeni Deal str. nr. bl. apart. judeţul Botoşani
fără

cine a fost propus dacă este soţ sau rudă cu vreuna din părţile
es în ce raporturi se află cu părţile dacă a suferit
ubă de pe urma infracţiunii

ă ce a depus jurământul conf. art. 85 Cod pr. penală, declară următoarele :

Mi-au fost aduse la cunoştinţă dispoziţiile legale referitoa
la declaraţia de martor. Menţin întrutotul declaraţiile date în
faţa organelor de urmărire penală şi fac următoarele precizări:
În decembrie 1989 eram militar în termen şi satisfăceam serv
ciul militar la U.M. 01864 Garmata aeroport.
În ziua de 17.12.1989 am făcut parte din plutonul de interve
ţie de la Poarta de intrare în mărea unitate.
Eu de fapt am fost plasat în apropierea po-tului Calea Lipov
cu str.Cîmpina, aflându-mă chiar în apropierea santinelelor.
Seara, nu mai pot preciza cu exactitate ora am văzut depla-
sându-se pe Calea Lipova o masă de civili şi la un moment dat
au fost sparte gramurile de la Complexul Comercial situat vizavi
de unitate.
Manifestanţii scandau lozinci anticeauşiste.
Manifestanţi nu s-au apropitat la mai mult de 10-15 metri de
gardul unităţii.Aceştia când se retrăgeau când avansau însă
se opreau la limita menţionată mai sus.
La un moment dat militarii au tras foc de avertisment şi eu
am tras un foc în sus, nu ştiu dacă am tras mai multe focuri dau
numai unul. Nu mai reţin cine a ordonat focul de avertisment;era
un ofiţer îmbrăcat în haine cachi şi nici nu mai pot preciza gradu
Cred că era locotenent.
Eu nu am părăsit postul în care am fost pus.
Am stat în post circa 3 ore.
Aşa cum am declarat şi la urmărirea penală.l-am văzut pe
lt.maj.Gheorghe că a tras cu pistolul mitraliară dar nu pot afirma
că a atras în mod direct în oameni.

RESEDINTE,
magistrat

Grefier

Martor,
Simion Gh.

7/1987 ; B10190 ; c. 296/94

My 31.1.7. A4/12

PORTRET DE EROU

Giuchici Slobodan Milorad

The last letter written by private Slobodan Milorad Giuchici several hours before being shot, overwhelms our hearts with sorrow; definitely, Milan felt his end coming, the terrible fear he would not be able to go back and never see the loved ones but, at the same time, he wanted to do his duty, to be able to keep his head high with dignity for he has faithfully served the Romanian Army and the country.

The letter reflects the tensioned moments of those days, the confusion, the chaos and the anxiety of an army soldier ready to fight the terrorists who jeopardized the young democracy we earned during the Revolution days.

Keywords: Slobodan Milorad Giuchici, heroes of the Revolution, Army, terrorists, family.

Cuvinte cheie: Erou al Reviluţiei, armată, terorişti, familie, Giuchici Slobodan Milorad.

Mulţi din Eroii Revoluţiei vor rămâne, din păcate, anonimi... ce a

fost în sufletul lor atunci când au decis să lupte pentru libertate, ce au simţit cu câteva ore, minute înainte de trecerea lor în lumea de dincolo, nu putem şti...

Un soldat în Armata română... militar în termen la Craiova. Giuchici Slobodan Milorad. Unul dintre cei mulţi... scrie o scrisoare acasă, familiei... Aparent, o banală scrisoare, una din miliardele câte or fi scris soldaţii de pretutindeni, vreodată... O scrisoare-testament, în care tânărul tânjeşte la dragostea familiei, se stinge de dorul ei, nutreşte sentimente mai puternice ca niciodată, descrie pulsul evenimentelor, aşa cum le trăieşte el, printre grijile pe care le poartă celor dragi. Parcă simte teama că nu se va mai întoarce, că nu-i va mai revedea niciodată pe cei dragi... Dar vrea să-şi facă datoria, să poată sta cu fruntea sus. Şi stă... Acolo de unde-şi veghează trista familie nemângâiată...

La câteva ore de la scrierea epistolei, în noaptea de 23 spre 24 decembrie 1989, în timpul unei misiuni de pază şi apărare a cazărmii, Milan, cum se semna, a fost împuşcat mortal, decesul datorându-se unor plăgi prin împuşcare abdominale şi frontale. Un tânăr care, poate, n-a fost învăţat nici să ţină bine puşca în mână, pe „Adina", cum o numea el... Câte vise neîmplinite, speranţe irosite, la numai 19 ani... A rămas în urma lui un brevet de Erou, un petic de hârtie şi multă suferinţă...

Dragii mei părinţi şi fraţi,

ROMÂNIA

BREVET

Prin decretul
nr. 30 din 20 februarie 1992
Se conferă post mortem
sublocotenentului GIUCHICI MILORAD
născut la 21/9/1970 în Sînicolau Mare, fiul lui Slobodan şi Elena
Titlul de
EROU-MARTIR
AL REVOLUŢIEI ROMÂNE
DIN DECEMBRIE 1989"
în semn de omagiu pentru jertfa adusă în
Revoluţia din decembrie 1989.

PREŞEDINTELE ROMÂNIEI,

Deşi nu v-am mai scris demult, eu, totuşi, nu v-am uitat. Toată ziua mă gândesc la voi şi mă înfior la veştile ce le aflu de la radio. Acum parcă vă iubesc şi mai mult decât înainte, deoarece aici singurul ideal este de a scăpa cu viaţă şi a ajunge acasă la ai tăi.

Nu vă speriaţi, deoarece, deşi este greu şi trag asupra noastră mercenarii libieni, mie nu mi-e frică, deoarece au tras de departe, iar trupele sunt de „Komando", dar nu ştiu ce m-aş face dacă s-ar apropia. Acum, la noi, nopţile durează două-trei ore maxim, în care timp dormim sau, mai bine zis, ne gândim, cu şi mai mare insistenţă, la cei dragi de acasă.

Deşi situaţia pare calmă, aici se trage asupra noastră, iar civilii ne dau concursul, ne ajută în toate şi gestul ce m-a mişcat cel mai mult este că civilii aduc şi dau gratis la soldaţi necunoscuţi ţigări ca să le fumeze. Totuşi să ştiţi, ca şi până acum, v-am iubit foarte mult, dar acum vă iubesc şi mai mult; să nu faceţi ce fac eu, când veţi citi scrisoarea, eu plâng, gândindu-mă la ce este acasă, cum v-am lăsat şi cum voi găsi oare?

Noi suntem la paza regimentului, dar, în caz de se întâmplă ceva, mă gândesc la voi şi la TIMIŞOARA. Astăzi am stat 2 ore, de la 6 la 8, sub focul trasoarelor şi ai noştri au răspuns cu valuri. Oricum, eu am grijă de mine, dar vă rog, aveţi şi voi!

Şi la odihnă stăm înarmaţi, în caz de alarmă. Acum vă scriu, dar nu ştiu dacă îmi veţi primi scrisoarea şi, dacă reuşiţi, scrieţi-mi câteva rânduri despre voi şi Timişoara!

Astăzi am avut un mort şi un rănit. Aici ziua se dau foc bunurilor publice, iar noaptea se atacă depozitele de muniţii şi unităţi militare (sâmbăta). Vineri, înainte de alarmă, am fost la instrucţie, iar de la popotă am venit la 12 şi m-am sculat la 2 noaptea.

Să nu vă gândiţi la mine, orice se va întâmpla, deoarece aici este cine să aibă grijă de mine şi acum m-am învăţat să am singur grijă. Dacă vreţi, încercaţi să-mi scrieţi! Acum, sunt foarte obosit şi sufleteşte, gândindu-mă la voi, dar şi trupeşte, dar acum este la amiază şi nu o simt încă. Nu are rost să vă agitaţi sau să vă îngrijoraţi din cauza mea.

Vineri am avut un moment de reculegere în cinstirea celor căzuţi la Timişoara, iar în faţa unităţii scria „Lacrimi pentru Timişoara", pe lângă care era o lumânare aprinsă cu panglici negre.

Acum vă las cu bine şi cu dor, dar cu nădejdea că îmi voi face datoria şi că veţi avea grijă de voi, că eu am acum grijă de mine cu „ADINA", care este pistolul-mitralieră. Tot am sperat să vă fac o surpriză de Revelion, dar această speranţă mi s-a spulberat. Mi-ar veni foarte greu să aflu că aţi păţit ceva, de aceea v-am scris, să vă liniştesc că eu, aici, sunt bine, obosit şi mai gras. Dar eu îmi fac griji în privinţa voastră. Astăzi, înainte de a deschide ei foc, m-am gândit de la 2-6 numai la voi, cei din Timişoara, dragi mie. Îmi cer scuze că nu v-am trimis felicitări de sărbători, dar, de când am fost acasă, nu ne-au mai dat drumul în oraş. Oricând suntem pregătiţi chiar să părăsim Craiova şi să venim la Timişoara, dar nu a vrut nimeni, deoarece aici sunt mulţi timişoreni şi trebuia să venim împotriva poporului.

Iar acum, după ce v-am făcut încheierea, vă las cu bine şi sper să ne întâlnim cât mai repede!

Al vostru fiu, cel ce vă are în gând tot timpul liber neocupat de treburile militare,

MILAN

P.S. Sper să-mi fac datoria şi să mă întorc acasă cu fruntea sus! Scuzaţi-mi scrisul, dar sunt grăbit să apuc câteva clipe de odihnă.
AVEŢI GRIJĂ DE VOI!

Simona **MOCIOALCĂ**

Casa de Cultură a Studenților din Timișoara în anii 1950-1960

The entire study is focused on the Students' Culture House of Timişoara during 1950-1960. The paper describes the cultural-artistic activities taking place there, underlining, at the same time, the special importance it had in improving the students' political-educational activity. During the communist period the Students' Culture House was under the direct guidance of the Party, and this fact gave it a strong political character, being thus one of the means of the party's propaganda among students, a propitious opportunity to politically indoctrinate the students.

The Party assigned the Students' Culture House to educate and cultivate the young students in a communist manner, following the lines of both the Marxist-Leninist ideological principles and the socialist patriotic core ideas. Despite the political control, the Students' Culture House of Timişoara managed to play an important role in guiding and educating the young students, being, at the same time, a welcoming place where the students had the opportunity to meet, to entertain and relax, as well as to communicate and share knowledge.

By reviewing several activities organised by the Students' Culture House of Timişoara, this study proves that the cultural events held there were also centred on the scientific instruction and training of the students and not only on their political indoctrination.

Keywords: Culture House, Timişoara, students, communism, education.
Cuvinte cheie: Casa de Cultură, Timişoara, studenți, comunism, învăţământ.

Casele de cultură studenţeşti (în continuare C.C.S.) au fost create pe baza Hotărârii Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 1956, fiind una din măsurile de îmbunătăţire a muncii politico-educative în rândul studenţilor şi reprezentând o pârghie importantă în educarea comunistă a studenţilor.

Casa de Cultură a Studenţilor din Timişoara a fost înfiinţată prin Ordinul Ministerului Învăţământului şi Culturii nr. 1015/21 iunie 1957. La 29 iunie 1957 s-a organizat o adunare de inaugurare a acesteia. În prezidiul adunării festive au fost prezenţi: Ioan Voradi, secretar al Comitetului Regional al Partidului Muncitoresc Român; Vasile Botezatu, preşedintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular Orăşenesc Timişoara; Marin Rădoi, rector al Institutului Politehnic; Gheorghe Micota, prim-secretar al

Comitetului Regional al Uniunii Tineretului Muncitoresc (în continuare U.T.M.); Arke Marcus, membru în Consiliul Orăşenesc al asociaţiilor studenţeşti din Timișoara, studenţi şi cadre didactice[1].

Casa de Cultură a Studenţilor din Timișoara a avut la bază un model iniţiat încă din anii '30, odată cu apariţia primei instituţii de acest fel din ţară, la Bucureşti. Aceasta a cunoscut o evoluție rapidă, ajungând să creeze, în anii 1960-1970, momente importante pentru viața culturală a studenților timișoreni. Tinerii studenți din Centrul Universitar Timișoara vedeau în Casa de Cultură locul unde puteau să își urmeze interesele artistice și culturale sau să scape de mâna lungă a regimului pentru a-şi savura tinereţea într-un mod care nu le era impus de nimeni, existând o anumită formă de libertate. Revoluţia culturală a regimului comunist a ajuns şi la C.C.S., însă aceasta a încercat să menţină un spirit şi o ştachetă a culturii demnă de generaţia pe care o reprezenta[2].

C.C.S. din Timişoara s-a călăuzit, în îndeplinirea sarcinilor educaţiei comuniste a studenţilor, după învăţătura marxist-leninistă în domeniul educaţiei comuniste a tineretului, după hotărârile partidului, ale U.T.M.-ului, ale Consiliului Uniunii Asociaţiilor Studenţilor şi ale Ministerului Învăţământului şi Culturii. Sub îndrumarea directă a organelor de partid regional orăşenesc şi cu sprijinul direct al organelor U.T.M. i s-a imprimat întregii activităţi a C.C.S. un puternic conţinut politic. Regimul comunist a făcut prin directivele și ordinele date ca C.C.S. să-şi aducă o contribuţie importantă la formarea ideologică, marxist-leninistă a studenţilor, la înarmarea acestora cu cunoaşterea politicii partidului şi statului „democrat popular", pentru educarea lor patriotică socialistă şi în spiritul frăţiei între popoare, pentru formarea unor intelectuali capabili, devotaţi cu trup şi suflet cauzei poporului muncitor – *CONSTRUIREA SOCIALISMULUI ÎN PATRIA NOASTRĂ*[3].

În cadrul C.C.S. şi-au desfăşurat activitatea mai multe cercuri, dintre care menţionăm:

Folclor

„Doina Timișului", ansamblu folcloric de marcă, s-a născut în 1959 prin unificarea diverselor grupări de folclor existente în prealabil, devenind unul din cele mai importante ansambluri folclorice la nivel naţional şi

[1] *Inaugurarea Casei de Cultură a studenţilor din Timişoara*, în „Drapelul Roşu", anul XIV, nr. 3893, 29 iunie 1957, p. 1.

[2] http: //www.ccs-tm.ro, 30 iunie 2012.

[3] Arhivele Naționale Direcția Județeană Timiș (în continuare A.N.D.J.T.), fond *Casa de Cultură a Studenţilor*, d. 18/1958-1960, f. 65.

european. În ultimii 48 de ani, „Doina Timişului“ a bătut cărările planetei şi a ajuns să promoveze folclorul românesc pe toate continentele. În acest răstimp, a obţinut numeroase premii naţionale şi internaţionale. Astfel, generaţii întregi de tineri şi studenţi timişoreni au deprins valorile folclorului autentic românesc într-o epocă în care interesul tinerilor pentru folclor, în general, a fost în declin. În 1969 activitatea în domeniul folclorului a C.C.S. din Timişoara s-a îmbogăţit prin apariţia ansamblului sârbesc de dansuri populare „Mladost", care a reprezentat tradiţia folclorică sârbească a Banatului vreme de mulţi ani[4].

Dans

Încă din 1971, maestrul Marcel Botscheller a iniţiat grupul de dans „Reflex", care a pornit de la 4 membri la peste 60 în prezent. Având o continuitate şi o longevitate remarcabilă, în contextul în care mediul muzical şi coregrafic este unul cu o evoluţie rapidă, grupul „Reflex" a fost completat de grupul de dans modern „Matrix", iniţiat după Revoluţie. Aceste grupuri au introdus un nou capitol la lumea dansului studenţesc din Timişoara, cu reuşite la numeroase festivale naţionale[5].

Teatru

Teatrul a fost şi este reprezentat cu cinste de grupul „Thespis", unul din cele mai reprezentative ale Casei de Cultură a Studenţilor. Grupul a luat fiinţă în 1969 şi dezvoltarea sa a stat sub semnul lui Diogene Valeriu Bihoi, fondatorul şi mentorul „Thespis" vreme de mulţi ani. Abordând adesea satira politică, dar încurajând, simultan, studenţii să îmbrăţişeze arta dramatică, grupul „Thespis" a devenit un punct de reper pe harta culturală a oraşului[6].

Fotografie

O tradiţie longevivă are şi fotografia în Casa de Cultură a Studenţilor, reprezentată prin cercul de fotografie „Iris", fondat încă din 1958. Într-o vreme în care fotografia era încă privită ca un „mic sport burghez", cercul foto a creat o posibilitate binevenită pentru fotografii din Timişoara, oferindu-le acestora un cadru organizat în care să îşi **perfecţioneze cunoştinţele în domeniu. Vernisajele şi tehnicile de**

[4] http: //www.ccs-tm.ro/doinatm.html, accesat 30 iunie 2012.
[5] http: //www.ccs-tm.ro/paveldan.html, accesat 30 iunie 2012.
[6] http: //www.tntimisoara.com/, accesat 30 iunie 2012.

fotografiat inovatoare utilizate au conferit cercului „Iris" un rol important în viaţa culturală timişoreană[7].

Literatură

În anul 1958 a luat fiinţă cenaclul literar care, din 1965, poartă numele de „Pavel Dan". Veritabilă pepinieră pentru tineri scriitori timişoreni, cenaclul a publicat reviste şi a organizat tabere şi festivaluri naţionale cu scopul de a-i încuraja pe tinerii scriitori. De-a lungul timpului, cenaclul s-a aflat sub îndrumarea unor importanţi critici literari şi scriitori timişoreni, precum Ioan I. Popa, Vasile Creţu, Rodica Bărbat, Cornel Ungureanu, Viorel Marineasa, Eugen Bunaru, Marcel Tolcea şi Viorel Boldureanu. Acestuia i s-au adăugat, pe parcurs, trupa de teatru de limbă maghiară „Thalia", cercul de bibliofilie, grupul de turism „Montan Grup", revista „Forum studenţesc", formații muzicale[8].

Autoritățile comuniste explicau că rolul caselor de cultură era să contribuie la o mai bună cunoaștere a valorilor culturale și materiale prin organizarea de acțiuni culturale, prin activitățile de informare și prin vânzarea de bunuri culturale. Ele erau persoane juridice, supuse legislației juridice. Directorii organizau și conduceau întreaga activitate a caselor de cultură, pentru care purtau întreaga răspundere. Aceștia răspundeau pentru respectarea legislației și a principiilor politicii interne și externe.

Casele de cultură desfășoară:

a) activități din domeniile literaturii, teatrului, filmului, muzicii, artelor plastice, științei, învățământului și culturii de masă, dintre care expoziții, concerte, recitaluri, proiecții de filme, seri literare, întâlniri cu oameni de știință și cultură, cursuri de limbă și altele;
b) o activitate de informare asupra vieții culturale, economice și politice a statului fondator prin consultarea și împrumutarea de cărți și publicații periodice din fondul bibliotecilor, organizarea de expuneri și discuții, difuzarea de materiale de popularizare, editarea unui buletin de informare propriu și altele;
c) o activitate de vânzare a bunurilor culturale[9].

[7] http: //www.ccs-tm.ro/iris.html, accesat 30 iunie 2012.

[8] http: //www.ccs-tm.ro/trupe.html, accesat 30 iunie 2012.

[9] Consiliul de Stat – Colegiul Redacţional al Buletinului Oficial al Republicii Socialiste România, *Hotărârea nr. 599 din 21 mai 1971 pentru aprobarea Convenției dintre guvernul Republicii Socialiste România și guvernul Republicii Sovietice Socialiste Cehoslovace privind înființarea de case de cultură pe bază de reciprocitate*, în *Colecţia de*

Pentru organizarea unor manifestaţii cultural-artistice de către casele de cultură şi cluburile studenţeşti din centrele universitare trebuiau respectate următoarele instrucţiuni:

1. Pentru lărgirea cunoştinţelor de cultură generală ale studenţilor, casele de cultură şi cluburile studenţeşti puteau organiza concursuri literare şi muzicale cu premii. Anual se organizau cinci concursuri literare, cinci concursuri muzicale şi trei concursuri pe aceeaşi tematică la Cluburile Studenţeşti[10]. Premiile constau din: cărţi, obiecte de îmbrăcăminte, materiale sportive etc. Valoarea premiilor la un concurs era în total de cel mult 450 de lei, premiul pentru primul clasat era de 200 de lei, pentru cel de al doilea clasat de 150 de lei, iar pentru cel de la treilea de 100 de lei.

Juriul, la casele de cultură, era format din trei salariaţi ai casei de cultură, un reprezentant al Asociaţiei Studenţilor şi o persoană cooptată din afara casei de cultură în specialitatea respectivă.

Juriul, la Cluburile Studenţeşti, era format din două cadre didactice delegate de rectorul institutului de învăţământ superior, care tutelau clubul studenţesc, și un reprezentant al Asociaţiei Studenţilor.

Distribuirea premiilor se făcea în public, în prezenţa juriului. Justificarea acestor premii se făcea prin procese-verbale semnate de juriul care distribuia premiile şi aprobate de directorul C.S.S., iar pentru cluburi, de către rectorul institutului de învăţământ superior care conducea clubul.

2. Casele de cultură studenţeşti puteau organiza anual cinci concursuri „Cine ştie câştigă”, între institute sau facultăţi[11]. Conducerea caselor de cultură studenţeşti putea hotărî dacă se percepeau taxe de intrare la concursurile „Cine ştie câştigă”, însă numai dacă perceperea acestor taxe nu împiedica reuşita organizării acestora. Sumele încasate la aceste concursuri constituiau mijloace speciale ale casei de cultură studenţeşti respective. Premiile constau din obiecte de îmbrăcăminte acordate câştigătorilor participanţi, în valoare de până la 500 de lei. Persoana care conducea concursul era remunerată cu 300 de lei, iar persoana care pregătea materialul pentru concurs era plătită cu 200 de lei. Pentru fiecare concurs se întocmea un regulament aprobat de conducerea casei de cultură sau a clubului studenţesc.

Casele de cultură şi cluburile studenţeşti puteau acorda cadouri delegaţiilor oficiale din străinătate care vizitau unitatea. Cadourile constau din obiecte de artă românească şi se puteau acorda în cursul unui an, în

---

Hotărâri ale Consiliului de Miniştri şi alte acte normative 1 aprilie-31 iunie 1971, Întreprinderea Poligrafică „Grafica Nouă”, vol. II, 1971, pp. 84-85.

[10] A.N.D.J.T., fond *Casa de Cultură a Studenţilor***,** d. 16/1958-1961, f. 3.

[11] Idem, d. 10/1958, f. 1.

limita sumei de 2.000 de lei la Casa de Cultură din Bucureşti, 1.000 de lei la cele din Cluj Napoca, Iaşi şi Timişoara, şi câte 500 de lei la cluburile studenţeşti pe centru universitar. Dacă obiectele oferite erau în inventarul casei de cultură sau al clubului studenţesc, se puteau scădea din inventar în baza unui proces-verbal aprobat de conducătorul unităţii. Casele de cultură şi cluburile studenţeşti pe centre universitare puteau servi delegaţiilor străine mici gustări, care nu trebuiau să depăşească suma de 15 lei pentru fiecare persoană. Se puteau oferi flori oamenilor de ştiinţă şi artă care ţineau conferinţe sau susţineau programe artistice. Valoarea acestor flori nu depăşea suma de 1.000 de lei anual pentru Casa de Cultură a Studenţilor din Bucureşti şi câte 500 de lei anual la celelalte Case de Cultură şi cluburi studenţeşti din ţară. Studenţii care cântau în orchestra de muzică uşoară la reuniunile studenţeşti puteau primi gustări de până la 15 lei de persoană. Se menţiona că, în cazul în care studenţii din orchestră erau plătiţi, acestora nu li se acordau gustări.

În cazul reuniunilor cu plată, biletele de intrare erau procurate prin secţia financiară, plătindu-se impozitul legal. Studenţii interpreţi atât la competiţii, cât şi la spectacole publice puteau fi serviţi cu gustări, până la 3 lei de persoană.

Casele de cultură şi cluburile studenţeşti pe centre universitare puteau programa săptămânal câte un film pentru studenţi, cu plată. Încasările respective constituiau mijloace speciale extrabugetare[12]. Casele de cultură studenţeşti reprezentau pârghii de seamă în munca politică-educativă în rândurile studenţilor[13]. C.S.S. acordau o atenţie deosebită menţinerii relaţiilor cu Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (în continuare, U.R.S.S.), astfel erau organizate diverse activităţi în vederea atingerii acestui scop. Casele de cultură şi cluburile studenţeşti organizează mai multe cercuri, dintre care şi cercul „Prieteni prin corespondenţă”[14].

Corespondenţa se făcea prin scrisori, ce erau, în fapt, schimburi de idei, experienţe. Acest schimb avea loc între studenţii români şi studenţii străini din U.R.S.S., Republica Democrată Germană etc[15]. În scrisori se făceau referiri şi la examene, burse, activităţi şcolare şi extraşcolare din cadrul instituţiilor de învăţământ superior[16]. Pentru acest cerc, casele de cultură şi cluburile studenţeşti puteau procura mărci poştale, reviste, vederi,

[12] Idem, d. 11/1958, ff. 40-41.
[13] Idem, d. 10/1958, f. 6.
[14] Idem, d. 11/1958, f. 41.
[15] Idem, d. 17/1958-1961, f. 4.
[16] *Ibidem*, f. 174.

fotografii etc., care erau trimise studenţilor străini cu care se ţinea corespondenţa.

În scopul stimulării activităţii creatoare a celor mai buni membri ai formaţiunilor artistice, precum şi a instructorilor se acordau premii în numerar de 500 de lei pentru instructori şi 200 de lei pentru fiecare student care reuşea să se evidenţieze în anumite spectacole organizate. Premiile erau propuse de către o comisie de specialişti şi aprobate de conducătorul unităţii. Pentru studenţii din formaţiunile artistice, de cor şi dansuri C.C.S. şi cluburile studenţeşti puteau acorda abonamente de tramvai pe ruta domiciliului, locul repetiţiilor şi retur. Pentru machiajul artiştilor care jucau în piese se putea plăti suma de 100 de lei la fiecare spectacol, dacă machiorul întrebuinţa materialele sale. Casele de cultură şi cluburile studenţeşti puteau efectua turnee în centrele studenţeşti din ţară şi în localităţile unde erau trimişi studenţii în tabere. Turneele nu trebuiau să afecteze activitatea şcolară a studenţilor. În timpul deplasărilor, studenţilor interpreţi li se asigura masa gratuită până la suma de 20 de lei pe zi de persoană[17].

Pentru anul 1958, casele de cultură şi instituţiile de învăţământ superior pe lângă care funcţionau cluburi studenţeşti aveau obligația de a întocmi planurile de venituri şi cheltuieli din mijloacele speciale, pe care le înaintau spre aprobare în termen de 15 zile de la primirea instrucţiunilor.

Planurile de venituri şi cheltuieli din mijloace speciale cuprindeau:

La venituri (surse) se obţineau încasări din: reuniuni, spectacole, teatru, cântece şi dansuri de orchestră, concursuri, filme.

La cheltuieli, acestea puteau fi: premiile acordate la concursurile de literatură, muzică, „Cine ştie câştigă”, premiile acordate studenţilor şi instructorilor care se evidenţiază în spectacole, cadourile pentru delegaţiile străine, gustările servite, costul filmelor, abonamentele de tramvai etc[18].

În 8 martie 1957 s-au deschis la Casa de Cultură a Studenţilor din Bucureşti lucrările Conferinţei pe ţară a Asociaţiilor Studenţeşti din Republica Populară Română (în continuare R.P.R.). Au luat parte 445 de delegaţi aleşi la Conferinţele Asociaţiilor Studenţeşti din cele 10 centre universitare ale ţării: Bucureşti, Cluj Napoca, Iaşi, Timişoara, Târgu Mureş, oraşul Stalin Craiova, Arad, Galaţi şi Petroşani. La deschiderea lucrărilor conferinţei au luat parte: Miron Constantinescu, Nicolae Ceauşeşcu, Leonte Răutu, C. I. Parhon, Florin Dănălache, Petre Lupu etc. Cuvântul de deschidere a fost rostit de Ştefan Bîrlea, membru în Comitetul de Organizare

[17] Idem, d. 11/1958, f. 42.
[18] Idem, d. 11/1958, f. 42.

a Asociaţiilor Studenţeşti din R.P.R., delegat al Centrului Universitar Bucureşti. În prezidiul conferinţei au fost aleşi Virgil Trofin, prim-secretar al Comitetului Central al U.T.M.; Ion Iliescu, preşedintele Comitetului de Organizare al Asociaţiilor Studenţeşti din R.P.R.; Ion Teoreanu, delegat al Universităţii din Bucureşti; Rozalia Costea, delegat al Universităţii din Timişoara, Judith Biro, delegat al Universităţii din Cluj Napoca[19].

O activitate importantă a C.C.S. din Timişoara era organizarea de conferinţe. În 1 octombrie 1958 (miercuri, ora 20.00) a avut loc conferinţa „Republica Populară Chineză pe drumul construirii socialismului", din ciclul „Să cunoaştem ţările de democraţie populară". În continuarea acesteia a rulat un film chinezesc şi un jurnal de actualităţi. În 2 octombrie 1958 (joi, ora 20.00) a avut loc întâlnirea cu participanţii la războiul de eliberare a ţării noastre, cu ocazia „Zilei Forţelor Armate ale R.P.R.", fiind luată în discuţie tema „Patria şi patriotismul". În continuare, s-a deschis expoziţia „Contribuţia armatei R.P.R. la distrugerea fascismului". În 3 octombrie 1958 (vineri, ora 20.00) a avut loc prezentarea filmului sovietic în culori „Aşa s-a călit oţelul".

În 4 octombrie 1958 (sâmbătă, ora 20.00) s-a desfăşurat o cronică a evenimentelor internaţionale. Duminică, 5 octombrie 1958, la ora 11.00, s-a desfăşurat conferinţa pe tema „Ce sunt sectele religioase?", în colaborare cu Societatea pentru Răspândirea Ştiinţei şi Culturii (în continuare, S.R.S.C.), în ciclul „Ştiinţă şi adevăr". Tot în aceeaşi zi, la ora 12.00, a avut loc deschiderea expoziţiei „Din activităţile ştiinţifice studenţeşti din Timişoara", cu ocazia aniversării unui deceniu de la reforma învăţământului. În 5 octombrie 1958, la ora 20.00, a avut loc o întâlnire cu tinerii muncitori fruntaşi de la întreprinderile IMB, Electromotor şi „Gheorghe Doja" din Timişoara. În continuare, a fost organizată o reuniune tovărăşească.

În 7 octombrie 1958, la ora 20.00, a avut loc deschiderea festivă a „Lunii Prieteniei Româno-Sovietice". În continuare, a rulat filmul sovietic „Vladimir Ilici Lenin". În 8 octombrie 1958, la ora 20.00, a fost organizat un simpozion pe tema „Republica Democrată Germană pe drumul păcii şi socialismului", din ciclul „Să cunoaştem ţările de democraţie populară", unde au luat cuvântul Gheorghe Pîrlea, student în anul IV la Facultatea de Chimie, şi Tiberiu Sîrbu, student în anul IV la Facultatea de Electrotehnică. În continuare, s-a ascultat muzică din RDG.

În 9 octombrie 1958, la ora 20.00, au avut loc audiţii muzicale în cadrul „Festivalului George Enescu", iar în 10 octombrie 1958, la ora 20.00,

[19] *Deschiderea Conferinţei pe ţară a asociaţiilor studenţeşti din R.P.R.*, în „Drapelul Roşu", anul XIV, nr. 3800, 10 martie 1957, p.1.

a fost prezentat filmul românesc „Ciulinii Bărăganului”. Tot în aceeaşi zi, în colaborare cu Institutul Pedagogic din Timişoara, a fost organizată o seară literară: „Şcoala de ieri şi de azi în literatură”. În 11 octombrie 1958, la ora 20.00, a avut loc un simpozion pe aceeaşi temă, „Şcoala de ieri şi de azi”. Au luat cuvântul prorectorul Institutului Politehnic, ing. Gheorghe Savii, decanul Institutului de Medicină, doctorul N. Dragomir, profesorul Petru Stanciu, şeful secţiei de învăţământ şi cultură etc. În continuare, s-a desfăşurat un program artistic al şcolilor medii din oraşul Timişoara. În 11 octombrie 1958, la ora 15.00, Clubul Sportiv „Ştiinţa” din Timişoara a organizat un turneu fulger, „Cupa 10 ani de la reforma învăţământului”, la următoarele discipline sportive: volei fete, volei băieţi, baschet băieţi, tenis de masă şi şah. În 12 octombrie 1958, la ora 11.00, a fost organizată, în colaborare cu S.R.S.C., conferinţa „Cum a apărut religia şi în ce constă esenţa ei?”, în ciclul „Ştiinţă şi adevăr”. În continuare, a rulat un film documentar. La ora 20.00 s-a desfăşurat concursul „Figuri de tineri în literatură”, iar în continuare a avut loc o reuniune tovărăşească.

În 14 octombrie 1958, ora 20.00, a avut loc o seară tematică: „Despre hotărârile Congresului pentru Dezarmare şi Cooperare Internaţională de la Stockholm”. În continuare, a avut loc o audiţie muzicală închinată luptei pentru pace. În 15 octombrie 1958, la ora 20.00, s-a desfăşurat conferinţa „Zece ani de la reforma învăţământului”, la care a luat cuvântul Radu Petru. În continuare, a rulat filmul românesc în culori, „Nufărul roşu”. În 16 octombrie 1958, la ora 20.00, au avut loc audiţii muzicale din cadrul Festivalului „George Enescu”. În data de 17 octombrie 1958, la ora 20.00, a fost prezentat filmul sovietic în culori, „Comunistul”.

În 19 octombrie 1958, la ora 11.00, în colaborare cu S.R.S.C., în ciclul „Ştiinţă şi adevăr”, s-a desfăşurat conferinţa „Religia în perioada imperialismului”, iar în continuare au rulat filme documentare. În 24 octombrie 1958, la ora 20.00, a fost prezentat filmul sovietic „Zboară cocorii”. În 25 octombrie 1958, la ora 20.00, s-a desfăşurat un spectacol de cântece şi dansuri dat de formaţiile artistice ale Cluburilor C.F.R. din Timişoara. În 26 octombrie 1958, la ora 11.00, în colaborare cu S.R.S.C., în ciclul „Ştiinţă şi adevăr”, a avut loc conferinţa „Ştiinţa şi religia despre suflet şi viaţa spirituală a omului”. În 31 octombrie 1958, la ora 20.00, s-a difuzat filmul sovietic „Marea cotitură”[20].

Activitatea de cercetare ştiinţifică din instituţiile de învăţământ superior trebuia să urmărească ridicarea calificării ştiinţifice a cadrelor didactice, creşterea cadrelor tinere, ridicarea nivelului procesului de

[20] A.N.D.J.T., fond *Casa de Cultură a Studenţilor*, d. 18/1958-1960, ff. 49-54.

învăţământ, angrenarea cadrelor didactice la rezolvarea problemelor ridicate de dezvoltarea economiei, ştiinţei şi culturii naţionale, precum şi la elaborarea de manuale, cursuri şi material didactic ajutător[21].

În perioada 1 ianuarie-27 august 1958, la Casa de Cultură a Studenţilor din Timişoara au avut loc următoarele manifestări instructiv-educative:

Spectacole de teatru, cântece, dansuri şi muzică uşoară în interpretarea formaţiilor artistice ale Centrului Universitar Timişoara şi ale Casei de Cultură, la care au participat 9.400 de studenţi.

Reuniuni tovărăşeşti – cu aproximativ 6.300 de participanţi.

Audiţii muzicale – cu circa 11.700 de studenţi.

Concursuri de tenis de masă şi şah – cu circa 300 de studenţi.

Concursuri „În pas cu viaţa" – au participat 900 de studenţi.

Conferinţe politice pe teme de estetică – la care au participat 5.300 de studenţi.

Concerte oferite de către Opera de Stat, Filarmonică și Uniunea Compozitorilor – 140, la care au participat 2.400 de studenţi.

Simpozioane literare – cu participarea a 1.200 de studenţi.

În această perioadă s-au organizat 5 excursii în diferite locuri din Banat: Lipova, Buziaş, Băile Herculane, Ada Kaleh, Arad, la care au participat, în total, aproximativ 15.000 de studenţi[22].

Din oraşul Timişoara, 354 de studenţi de la diferite facultăţi au fost propuşi să-şi petreacă vacanţa în taberele organizate de Ministerul Învăţământului şi Culturii în colaborare cu diferite facultăţi, iar 164 de studenţi și-au petrecut vacanța în staţiuni balneare. Prin C.C.S. 195 de studenţi au plecat 12 zile în tabere de odihnă.

În ţările socialiste „prietene" au plecat 33 de studenţi. Pe timpul verii mulţi studenţi erau prezenţi la activităţile organizate de casa de cultură: şah, tenis de masă, conferinţe cu conţinut politic, educativ şi estetic, audiţii muzicale educative. Casa de cultură organiza chiar şi concursuri cu premii în timpul vacanţei studenţilor. Excursiile se făceau la Poiana Mărului şi Buziaş. Revista „Veac nou" a organizat concursul „Croaziera prieteniei". Trebuie menţionat că în timpul vacanţelor biblioteca din cadrul Casei de Cultură era deschisă[23].

În cadrul C.C.S. existau mai multe formaţii teatrale.

---

[21] Idem, fond *Institutul Politehnic din Timişoara*, d. 131/1956, f. 42.

[22] Idem, fond *Casa de Cultură a Studenţilor*, d. 18/1958-1960, ff. 25-27.

[23] *Studenţii petrec o vacanţă plăcută*, în „Drapelul roşu", anul XV, nr. 4246, 20 august 1958, p. 3.

Piesele de teatru interpretate de formaţiile teatrale studenţeşti în anul universitar 1958-1959:
Dramaturgia românească:
Iaşii în carnaval, *Canţonete* – Vasile Alecsandri
O noapte furtunoasă, *Momente şi schiţe* – I. L. Caragiale
Domnişoara Nastasia – G. M. Zamfirescu
Nunta din Peruggia, *Gaiţele* – Al. Kiriţescu
Nota zero la purtare – Virgil Stoenescu
Cetatea de foc – Mihail Davidoglu
Ecaterina Teodoroiu – Nicolae Tăutu
Preludiu – Ana Novac
Lumina de la Ulmi – Horia Lovinescu
Iarbă rea – Aurel Baranga
Ziariştii – Alexandru Mirodan
Ultimul mesaj – Laurenţiu Fulga

Dramaturgia sovietică:
În căutarea fericirii, *Într-un ceas bun* – Victor Rozov
Ani de pribegie, *Tania*, *Oraşul din zare*, *Deportări de necuprins*, *Oraşul primăverii* – Aleksei Arbuzov
Liceenii – Konstantin Treniov
Paloşul şi stelele – Iuri Cepurin
Poveste despre dreptate – Margarita Aliger
Un flăcău din oraşul nostru – Konstantin Simonov
Tinereţea părinţilor – Boris Gorbatov

Dramaturgia din alte ţări socialiste:
Viaţa nouă – Miroslav Stehlik
Învăţătoare – Bródy Sándor
Fii bun până la moarte! – Móricz Zsigmond

Dramaturgia progresistă:
Inspectoratul de poliţie – J. B. Priestley
Jurnalul Annei Frank – Frances Goodrich şi Albert Hackett

Dramaturgia clasică universală:
Pace – Aristofan
Prometeu – Eschil
Preţioasele ridicole, *Doctor fără voie* – Molière

Ursul, Cerere în căsătorie – A. P. Cehov[24]

Forme concrete pentru realizarea educaţiei muzicale:
Un cor mixt de 100 de persoane
Un cor de femei pe trei voci egale (60 de persoane)
Cercul „Prietenii muzicii" (audiţii, concert-lecţie)
Concursuri de cunoştinţe muzicale

Tematica cercurilor şi a concursurilor şi repertoriul formaţiilor corale era hotărâtoare şi decisivă pentru educaţia estetică, muzicală şi comunistă:
Dragostea fierbinte faţă de patria noastră socialistă, faţă de regimul democrat-popular şi de partidul clasei muncitoare.
Dragostea şi recunoştinţa pentru Uniunea Sovietică.
Ataşamentul nostru faţă de lagărul socialist.
Lupta pentru pace.
Prietenia poporului român cu minorităţile naţionale.
Opoziţia fermă faţă de orice manifestare a ideologiei străine, faţă de orice încercare de infiltrare a revizionismului şi liberalismului.
Spiritul ascuţirii vigilenţei revoluţionare faţă de manevrele politice ale duşmanului de clasă.
O poziţie revoluţionară, partinică şi continuu combativă.
Tematica pentru activităţile corale se regăsea în imnuri, cântece patriotice, cântece de prietenie, cântece de muncă, cântece ale ţărănimii muncitoare, cântece de tineret, cântece studenţeşti, cântece de literatură clasică universală.

În alegerea cântecelor s-a ţinut seama de:
– creaţia contemporană autohtonă (R.P.R.) care reflectă viaţa nouă, construirea socialismului,
ideile şi sentimentele omului de tip nou
– creaţia contemporană din U.R.S.S. şi din lagărul socialismului
– creaţia corală românească, rusă şi din ţările democrat-populare
– creaţia corală clasică universală
– respectarea principiului multinaţional din regiunea noastră (minorităţile naţionale).

Creaţiile muzicale ale corului subliniau caracterul de clasă al operei de artă, astfel că se concretizau sub aspecte variate:

[24] A.N.D.J.T., fond *Casa de Cultură a Studenţilor*, d. 18/1958-1960, f. 98.

Lupta poporului pentru libertate în muzica românească.
Imagini ale patriei în muzica românească.
Lucrări muzicale inspirate de plaiurile şi oamenii noi ai patriei.
Cântece inspirate din lupta partidului.
Imagini ale vieţii noi din patria noastră, oglindită în muzică sub soarele patriei.
Compozitorii cântă viaţa nouă a patriei.
Apărarea patriei, înaintarea spre noi victorii.
Prezentarea unor cântece de prietenie dintre popoare.

Repertoriul corului mixt în perioada 1 octombrie-31 decembrie 1958:
Imnul de stat al R.P.R. – M. Socor
Imnul de stat al U.R.S.S. – A. Alexandrov
„Noi te cântăm, tinereţe!" – G. Klein
„Sub al păcii stindard" – I. D. Kirescu
Imnul partizanilor păcii – D. Şostacovici
„Floarea bănăţeană" – Gh. Goian
„Trandafir de pe răzoare" – D. V. Drăgoi
Cor ţărănesc din opera „Marin pescarul" – Marţian Negrea, actul I – Marea Neagră
Corul final din opera „Ivan Susanin" – Mihail Glinka

Au fost organizate două concursuri de cunoştinţe teatrale, unul în ianuarie 1958, iar al doilea în mai 1959. Primul concurs a avut ca temă „Dramaturgia revoluţionară sovietică", cu piesele „Sfârşitul escadrei", „Platon Krecet" şi „Crângul de călini", de Alexandr Korneiciuk.

Al doilea concurs a avut ca temă „Dramaturgia revoluţionară a zilelor noastre", cu piesele „Cetatea de foc" de Mihail Davidoglu, „Arcul de triumf" şi „Anii negrii" de Aurel Baranga[25].

În cercul de estetică marxist-leninistă, profesorul Marin Bucă a subliniat, cu ocazia discutării caracterului de reflectare a operei de artă, importanţa teoriei leniniste a reflectării ei şi a combătut teoria idealistă a transfigurării realităţii prin operele de artă. Exista şi un cerc de materialism dialectic. S-au ţinut mai multe referate, precum: **„**Fond şi formă**"**, „Spaţiu şi timp", „Rolul matematicii la fizica modernă", „Curente şi stiluri"[26].

[25]A.N.D.J.T., fond *Casa de Cultură a Studenţilor*, d. 18/1958-1960, ff. 34-40.
[26] *Spre un nivel tot mai înalt în studierea învăţăturii marxist-leniniste*, în „Drapelul roşu", anul XV, nr. 4166, 18 mai 1958, p. 2.

Din lucrările clasicilor marxism-leninismului au apărut 145 de titluri, într-un tiraj total de peste 7.400.000 de exemplare. Au apărut: „Opere" de Marx şi Engels, precum şi alte lucrări ale lui Marx şi Engels, dintre care amintim: „Capitalul", „Mizeria filosofiei", „Contribuţii la critica economiei politicii" – de Karl Marx, iar de Friedrich Engels: „Dialectica naturii", **„**Anti-Dühring**"**, „Ludwig Feuerbach şi sfârşitul filosofiei clasice germane". A apărut, de asemenea, volumul „Opere" al lui V. I. Lenin, precum şi alte lucrări ale acestuia: „Partidul – forţa conducătoare în statul socialist şi în construcţia comunistă", „Imperialismul – stadiul cel mai înalt al capitalismului", „Statul şi revoluţia", „Materialism şi empiriocritism**"**, „Împotriva revizionismului", „Alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime"[27]. Aceste cărţi au văzut lumina tiparului la Editura Politică, ce fusese înfiinţată în 1944. Aici se publicau: lucrările învăţământului de partid, lucrări de economie, de filosofie, de istorie şi de politică internaţională[28].

În conformitate cu Regulamentul privind funcţionarea caselor de cultură studenţeşti, la 27 martie 1958 Ministerul Învăţământului şi Culturii a trimis o directivă către Casa de Cultură a Studenţilor din Timişoara, prin care s-a acceptat ca Sfatul Casei de Cultură să aibă următoarea componenţă:

Savii Gh. – prorector al Institutului Politehnic;
Apostolescu N. – decan al Facultăţii de Filologie din Institutul Pedagogic;
Drăcea Iulian – decan al Facultăţii de Agronomie din Institutul Agronomic;
Dragomir N. – prodecan al Facultăţii de Medicină din Institutul de Medicină;
Gheorghiu Octavian – profesor la Institutul Politehnic;
Radu Petre – şeful secţiei de Ştiinţe şi Cultură a Comitetului Regional de Partid Timiş;
Popovici C. – şeful catedrei de Socialism Ştiinţific din Centrul Universitar Timişoara;
Marcus Arke – secretar al Comitetului Orăşenesc al U.T.M.;
Tache Gh. – preşedintele Consiliului Uniunii Asociaţiilor Studenţeşti din Timişoara;
Kondor Iosif – de la Comitetul Orăşenesc al P.M.R. Timişoara;
Balechici Maria – directoarea Uzinei Textile Timişoara;
Şerbănescu Gh. – directorul Teatrului de Stat din Timişoara;

---

[27] *Lucrări ale clasicilor marxism-leninismului*, în „Drapelul roşu", anul XVI, nr. 4605, 20 octombrie 1959, p. 2.
[28] *15 ani de la înfiinţarea Editurii Politice*, în „Drapelul roşu", anul XVI, nr. 4606, 21 octombrie 1959, p.3.

Gropşanu N. – directorul Operei de Stat din Timişoara;
Românu Gh. – directorul Filarmonicii de Stat „Banatul" din Timişoara;
Liebhard Franz – scriitor;
Marcu Ioan – de la Casa de Creaţie;
Soare Sava – preşedintele Consiliului Sindical Orăşenesc;
Boboescu Nicolae – secretar al Uniunii Asociaţiilor Studenţeşti de la Institutul Politehnic;
Preşedintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al oraşului Timişoara;
Directorul Casei de Cultură a Studenţilor[29].

Între 1958-1959 ciclurile de conferinţe au fost următoarele:
„U.R.S.S. pe drumul construirii desfăşurate a comunismului";
„P.M.R. – inspiratorul şi conducătorul construcţiei socialiste";
„Ţările de democraţie populară pe drumul construirii socialismului";
„Lupta popoarelor pentru pace şi socialism" etc.

În cadrul fiecărui ciclu s-au ţinut conferinţe, de exemplu:
„Însemnătatea mondială a Congresului al XXI-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice";
„Industria U.R.S.S. în anii septenalului";
„Agricultura U.R.S.S. în anii septenalului";
„Ştiinţa, arta şi cultura U.R.S.S. în anii septenalului sau în cadrul celui de al doilea ciclu";
„Politica P.M.R. în domeniul industrializării socialiste a ţării noastre cu privire specială în regiunea Timişoara";
„Politica P.M.R. în domeniul transformării socialiste a agriculturii şi cu privire specială în regiunea Timişoara";
„Politica P.M.R. în domeniul industriei electrotehnice";
„Politica P.M.R. în domeniul industriei chimice";
„Politica P.M.R. în domeniul sănătăţii publice";
„Politica P.M.R. în domeniul ştiinţei, artei şi învăţământului"[30].

Exista o tradiţie în organizarea evenimentului „Luna prieteniei româno-sovietice"[31]. Sărbătorirea acesteia era o tradiţie a poporului român, partidul vedea în ea un prilej pentru oamenii muncii din România de a da o expresie tot mai vie sentimentelor profunde de dragoste pe care o poartă

[29] A.N.D.J.T., fond *Casa de Cultură a Studenţilor*, d. 18/1958-1960, ff. 34-48.
[30] *Ibidem*, f. 66.
[31] Idem, d. 10/1958, f. 14.

U.R.S.S.-ului şi „marelui popor sovietic”. Prin aceasta se urmărea adâncirea necontenită a legăturilor „frăţeşti indestructibile” cu poporul sovietic, cunoaşterea mai pe larg a victoriilor U.R.S.S.-ului în construcţia comunismului, a bogatei sale experienţe în toate domeniile, a culturii sale înaintate. Se preciza că între poporul român şi cel rus au existat întotdeauna relaţii strânse de prietenie şi colaborare, amintindu-se anul 1877, când românii au primit ajutor şi sprijin de la ruşi, câştigându-şi independenţa de stat.

În cadrul „Lunii prieteniei româno-sovietice” se sublinia că U.R.S.S. a oferit ajutor economic şi tehnic României în construirea socialismului, transformând-o dintr-o ţară agrară într-una industrială, în plină dezvoltare. Se susţinea că U.R.S.S. a ajutat România în domeniul transformării socialiste a agriculturii cu utilaje agricole precum tractoare, combine şi maşini agricole[32].

Între Casa de Cultură a Studenţilor şi Casa Prieteniei Româno-Sovietice a intervenit un acord care prevedea ca, în cursul anului universitar 1958-1959, pentru obiectivele care urmăresc cunoaşterea U.R.S.S.-ului, popularizarea culturii şi tehnicii sovietice, comemorarea savanţilor ruşi şi sovietici, acţiunile să se facă în comun, folosindu-se următoarele metode: cicluri de conferinţe, simpozioane, seri literar-muzicale, prezentări de filme, jurnale tehnico-ştiinţifice şi concursuri din ştiinţă şi tehnică sovietică, însoţite de premii[33]. În toate domeniile ştiinţifice, sportive şi artistice era reflectată o teorie naţional-comunistă şi revoluţionară.

Pe baza hotărârilor Comitetului Central al U.T.M., Casa de Cultură a Studenţilor a organizat, împreună cu Consiliul Asociaţiilor Studenţilor din Centrul Universitar Timişoara, concursul permanent pentru citirea literaturii de către tineret, „Iubiţi cartea!”. Scopul concursului era să răspândească cartea în rândurile tineretului, să-i stimuleze interesul pentru citit şi să-i lărgească orizontul de cultură generală. Participanţilor care reuşeau la acest concurs li se înmânau insigna de „Prieten al cărţii” şi brevetul de purtător al acestei insigne. Condiţia de obţinere a insignei era ca fiecare tânăr să citească, în termen de cel mult un an de la data înscrierii sale în concurs, cărţile indicate ca obligatorii şi câte o carte din celelalte grupe prevăzute în listele bibliografice indicate mai jos.

Înscrierile se făceau la Biblioteca C.C.S. din Timişoara, Bulevardul **Jdanov** Nr. 9, începând cu data de 10 februarie 1959.

---

[32] Idem, fond *Institutul Politehnic Timişoara*, d. 110/1956, ff. 7-8.
[33] *Ibidem*, ff. 4-9.

Câteva dintre cărţile obligatorii:

Lista A:

Lenin V. I. – *Sarcinile Uniunilor Tineretului*
Caragiale I. L. – *Momente şi schiţe*, vol. I şi II
Creangă Ion – *Amintiri din copilărie, Poveşti şi povestiri*
Sadoveanu Mihail – *Neamul Şoimăreştilor*
Gorki Maxim – *Mama*
Ostrovski Nikolai – *Aşa s-a călit oţelul*
Arghezi Tudor – *1907 – Peisaje*
Poeme maghiare

Lista B:

Lenin V. I. – *Sarcinile Uniunilor Tineretului*
Coşbuc George – *Poezii*, vol. I
Sadoveanu Mihail – *Mitrea Cocor*
Șolohov Mihail – *Pământ desţelenit*
Stancu Zaharia – *Desculţ*
Creangă Ion – *Amintiri din copilărie, Poveşti şi povestiri*
Sütő András – *Pornesc oamenii*

Lista C:

Lenin V. I. – *Despre tineret*
Dreiser Theodore – *O tragedie americană*, vol. I şi II
Tolstoi Lev – *Război şi pace*
Sadoveanu Mihail – *Nicoară Potcoavă*
Eminescu Mihai – *Poezii*
Beniuc Mihai – *Poezii*
Șolohov Mihail – *Pe Donul liniştit*, vol. I şi II
Nagy István – *La cea mai înaltă tensiune*
Preda Marin – *Moromeţii*
Popovici Titus – *Străinul*

Lista cărţilor la alegere

– literatură clasică română
– literatură contemporană din R.P.R.
– literatură clasică universală
– literatură sovietică[34].

[34] Idem, d. 18/1958-1960, ff. 25-27.

În primăvara anului 1957 s-a întrunit la Comitetul Regional U.T.M. comisia regională a concursului de citit literatură de către tineret**,** „Iubiţi cartea!”. La această acţiune de masă pentru citirea literaturii de către tineret s-au înscris 30.000 de tineri din regiune. Cei mai pregătiţi au primit insigna „Prieteni ai cărţii”. Principalii factori care au răspuns de reuşita concursului au fost: Comitetul Regional U.T.M., Biblioteca Regională, secţia regională de învăţământ[35].

În toate institutele din Centrul Universitar Timişoara funcţiona câte un club pe lângă căminele studenţeşti. Cluburile funcţionau zilnic, în cadrul lor studenţii puteau citi ziare şi reviste, puteau juca şah şi tenis de masă, iar la Institutul Pedagogic şi Politehnic puteau asculta programe de radio.

C.C.S. a desfăşurat, în concordanţă cu directivele venite de la partid, o intensă activitate în vederea educării şi pregătirii studenţilor. Această instituţie a îndrumat şi educat tineretul studenţesc, dar în acelaşi timp a reprezentat pentru studenţi un loc de întrunire, un mediu de distracţie şi relaxare, precum şi de comunicare şi cunoaştere. C.C.S. a organizat diverse activităţi culturale, a căror menire era pregătirea ştiinţifică a tinerilor, şi a constituit, alături de celelalte organizaţii (Uniunea Asociațiilor Studențești, U.T.M. etc.) un mijloc de propagandă comunistă printre studenţi, o posibilitate de îndoctrinare politică a studenţilor.

Cristina **TUDOR**

[35] *Să asigurăm desfăşurarea permanentă a concursului „Iubiţi cartea!”*, în „Drapelul roşu”, anul XIV, nr. 3820, 3 aprilie 1957, p. 4.

BIBLIOGRAFIE:

IZVOARE

a) Arhive

A.N.D.J.T., fond *Casa de Cultură a Studenţilor*".
A.N.D.J.T., fond *Institutul Politehnic din Timişoara*

b) Presă

„Drapelul roşu", 1957, 1958, 1959.

BIBLIOGRAFIE SPECIALĂ

Consiliul de Stat – Colegiul Redacţional al Buletinului Oficial al Republicii Socialiste România, *Hotărârea nr. 599 din 21 mai 1971 pentru aprobarea Convenției dintre guvernul Republicii Socialiste România şi guvernul Republicii Sovietice Socialiste Cehoslovace privind înființarea de case de cultură pe bază de reciprocitate,* în *Colecţia de Hotărâri ale Consiliului de Miniştri şi alte acte normative 1 aprilie-31 iunie 1971,* Întreprinderea Poligrafică „Grafica Nouă", vol. II, 1971.
Deschiderea Conferinţei pe ţară a Asociaţiilor Studenţeşti din R.P.R., în „Drapelul roşu", anul XIV, nr. 3800, 10 martie 1957.
Inaugurarea Casei de Cultură a Studenţilor din Timişoara, în „Drapelul roşu", Anul XIV, Nr. 3893, 29 iunie 1957.
Lucrări ale clasicilor marxism-leninismului, în „Drapelul roşu", anul XVI, nr. 4605, 20 octombrie 1959.
Studenţii petrec o vacanţă plăcută, în „Drapelul roşu", anul XV, nr. 4246, 20 august 1958.
Spre un nivel tot mai înalt în studierea învăţăturii marxist-leniniste, în „Drapelul roşu", anul XV, nr. 4166, 18 mai 1958.
Să asigurăm desfăşurarea permanentă a concursului „Iubiţi cartea!", în „Drapelul roşu", anul XIV, nr. 3820, 3 aprilie 1957.
*15 ani de la înfiinţarea Editurii Politic*e, în „Drapelul roşu", anul XVI, nr. 4606, 21 octombrie 1959.

SURSE INTERNET

http: //www.ccs-tm.ro, 30 iunie 2012.
http: //www.ccs-tm.ro/doinatm.html, 30 iunie 2012.
http: //www.ccs-tm.ro/paveldan.html, 30 iunie 2012.
http: //www.tntimisoara.com/, 30 iunie 2012.
http: //www.ccs/tm.ro/iris.html, 30 iunie 2012.
http: //www.ccs-tm.ro/trupe.html, 30 iunie 2012.

Procesul colectivizării agriculturii în judeţul Timiş-Torontal în perioada 1949-1953

The paper examines the period 1949-1953 which meant to transform the Romanian agriculture and to take the Banat region as a point of reference.

The agriculture, as well as the Romanian village reformation belongs to a unitary plan applied by Romanian communists with the aim of demonstrating their loyalty to the Soviets. At the domestic level, the purpose was to destroy the existing social structures and to replace them with new ones based on the Stalinist pattern, a perfect substitution with practices and norms of the model state. The case of Romania, and specifically the case of Banat, does not differ from what happened in the other countries of Central and South-Eastern Europe, which passed under the influence of a state incapable of legitimate politics. Intending to create a frame as complex as possible, the study focused on the first period of collectivization of the Romanian agriculture, taking into consideration the premises of this reformation of the Romanian village, the methods used by the authorities to attain their goal and last but not least, the results obtained by this politics, as well as the consequences on the Romanian village and the Romanian peasant.

Keywords: collectivisation, the "share" system, kulak, collective agricultural economy, amalgamation.

Cuvinte cheie*:* colectivizare, sistemul cotelor, chiabur, gospodărie agricolă colectivă, comasare.

Datorită contextului internaţional, imediat după terminarea Celui De-al Doilea Război Mondial, s-a afirmat pe scena politică din România Partidul Comunist Român. Venirea sa la conducerea ţării, prin instalarea guvernului dr. Petru Groza, în martie 1945, a însemnat subordonarea totală a României faţă de Uniunea Sovietică. Pe plan intern, scopul urmărit a fost acela de a distruge structurile sociale existente şi de a le înlocui cu noi structuri după modelul stalinist, înlocuirea având loc întocmai cu practicile şi normele statului model.

Fenomenul colectivizării, dezbătut în lucrarea de faţă, a fost considerat, de către specialiştii comunişti, o componentă fundamentală în edificarea comunismului. Strategia cu privire la colectivizare urma recomandările făcute de Lenin şi Stalin în diferite momente ale procesului de colectivizare în U.R.S.S.

Procesul colectivizării a afectat întreaga populaţie rurală a României, care în 1948 era de 12 milioane de locuitori din totalul de 16 milioane de persoane[1]; de fapt, ceea ce se urmărea era pierderea ataşamentului ţăranului

[1] Dan Cătănuş, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică 1949-1953*, vol. I., INST, Bucureşti, 2000, p. 14.

român faţă de pământ – faţă de ceea ce îi asigurase, de-a lungul timpului, atât lui, cât şi înaintaşilor lui, existenţa –, dezrădăcinarea acestuia.

Romulus Rusan, directorul Centrului Internaţional de Studii asupra Comunismului, considera că „Ziua când a fost decretată colectivizarea seamănă cu căderea Constantinopolului. Răpuşi de glonţ sau de ideologie, ţăranii sunt cele mai numeroase şi inocente prăzi ale comunismului”[2].

Procesul colectivizării nu a fost imediat declanşat, comuniştii asigurându-se de crearea unui climat propice declanşării fenomenului. Imediat după venirea la putere, guvernul comunist, motivat de factorii politici şi nicidecum de cei economici, sub masca apropierii de ţăranul român şi a sprijinirii acestuia, va iniţia reforma agrară din 23 martie 1945, prin care pământul, efectivul de animale şi inventarul agricol al proprietarului de pământ care poseda terenuri de peste 50 ha au fost expropriate fără despăgubire[3]. Confiscările vor continua, astfel, la sfârşitul anului 1947, proprietăţile familiei regale au fost naţionalizate, în anul următor sunt confiscate pământurile şcolilor confesionale şi cele ale instituţiilor sanitare particulare, dar şi cele ale Bisericii Greco-Catolice.

Însă ceea ce avea să reprezinte un adevărat coşmar pentru ţărănimea română a fost sistemul cotelor, care erau, de fapt, un răspuns imediat la nevoile unei ţări abia ieşite din război, cu o economie, practic, inexistentă şi cu datorii externe.

Cei care se sustrăgeau de la predarea cotelor erau trimişi în judecată pentru „sabotaj” şi ajungeau fie la închisoare, fie la muncă forţată. În „Scînteia”, ziarul oficial al partidului, atitudinea ţăranilor faţă de acest nou sistem al cotelor era prezentată ca fiind favorabilă. Erau prezentaţi ţărani mulţumiţi că dau statului din recolta lor. „Ceea ce dau, e din toată inima”, se zice că ar fi spus Ludovic Marosinski din comuna Biled, judeţul Timiş, iar Aron Pop nu e mai prejos: „Doar nu m’oi apuca să înşel Statul...!”[4].

Campania de colectivizare în România va fi declanşată oficial odată cu Plenara C.C. al Partidului Muncitoresc Român din 3-5 martie 1949, când s-a decis, fără discuţii, „transformarea socialistă a agriculturii”, un proces complex, care includea înfiinţarea gospodăriilor agricole colective, dar şi „îngrădirea chiaburilor” cu chip „veninos şi hrăpăreţ”, a ţăranilor înstăriţi din sate, care reprezentau un pericol pentru planurile partidului[5].

---

[2] Cristina Spiridon, *Pradă inocentă a comuniştilor*, ziarul „Ziua”, nr. 4488/17 martie 2009.
[3] Dennis Deletant, *România sub regimul comunist*, Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 2006, p. 91.
[4] Florentina Tone, *Colectivizarea a ucis satul românesc*, ziarul „Adevărul”, 30 aprilie 2009, http://www.adevarul.ro/articole/colectivizarea-a-ucis-satul-romanesc.html.
[5] *Ibidem.*

În cadrul Plenarei s-a hotărât împărţirea societăţii rurale în categorii, în funcţie de proprietatea deţinută. Din prima categorie făceau parte moşierii, adică acele persoane care au deţinut 50 ha sau ale căror proprietăţi depăşeau această suprafaţă şi care au fost expropriate şi în martie 1945. Din a doua categorie făceau parte chiaburii, acei ţărani înstăriţi care deţineau o suprafaţă de teren cuprinsă între 10-49 ha. Din a treia categorie făceau parte ţăranii mijlocaşi, iar în a patra intrau ţăranii cu puţin pământ sau fără pământ[6], de fapt, acea categorie de ţărani care vor fi deschişi spre a accepta reformarea agriculturii, propusă de comunişti, deoarece ei vor fi cei care vor deveni, peste noapte, fruntaşii satului.

S-a hotărât exproprierea atât a pământului, cât şi a inventarului viu, instalaţiilor agricole, produselor agricole, creanţelor, titlurilor şi participărilor decurgând din activitatea exploatărilor moşiereşti (art. 2). Rezistenţa la confiscare sau tăinuirea bunurilor se pedepseau cu 5-15 ani de muncă silnică şi confiscarea averii (art. 4)[7].

Liderii comunişti erau conştienţi de dificultăţile care stăteau în calea colectivizării: reputaţia proastă a colhozurilor sovietice printre ţărani, ataşamentul ţăranului faţă de pământ, dificultăţile economice, seceta din anii 1946-1947 şi urmările ei, dar nevoia colectivizării era sprijinită pe convingerea că proprietatea mică, ţărănească nu era rentabilă şi nu avea mijloacele tehnice necesare progresului şi adaptării la cerinţele economiei moderne.

Principalul obiectiv stabilit de Plenară, transformarea socialistă a agriculturii, urma să se realizeze pe 2 direcţii: prin organizarea de structuri colectiviste de tip G.A.C. (Gospodării Agricole Colective), S.M.T. (Staţiuni de Maşini şi Tractoare), G.A.S. (Gospodării Agricole de Stat) şi intensificarea luptei de clasă la sate, lupta împotriva chiaburilor fiind prioritară[8].

În Rezoluţia Plenarei se preciza: „Ne sprijinim pe ţărănimea săracă, strângem alianţa cu ţăranii mijlocaşi şi ducem o luptă neîntreruptă împotriva chiaburimii". Portretul chiaburului realizat de Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta astfel: „chiaburimea-burghezia satelor e un tip cu totul deosebit, un tip care şi-a întocmit gospodăria muncind, asudând, exploatând şi speculând, e un tip combativ, un element care nu se deosebeşte mult de restul ţărănimii dacă te uiţi la îmbrăcămintea lor, la faptul că muncesc"[9].

---

[6] Dan Cătănuş, Octavian Roske*, op. cit.,* p. 14.

[7] Gheorghe Iancu, Virgiliu Ţârău, Ottmar Traşcă, *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative. 1945-1962*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, pp. 86-88.

[8] Dan Cătănuş, Octavian Roske*, op. cit.,* p. 15.

[9] *Ibidem*, p. 16.

Satele colectivizate în primul val, 1949-1953, erau situate, în general, în regiuni în care agricultura suferise profund de pe urma războiului şi a secetei, şi în care ţăranii săraci constituiau o masă de manevră foarte vulnerabilă la presiunile administrative ale partidului, mai ales în condiţiile dereglării mecanismelor sociale locale prin eliminarea şi deportarea moşierimii[10]. Multe localităţi în care se înfiinţaseră gospodării agricole de producţie încă din 1949 au încheiat procesul de colectivizare numai în anii 1961-1962, cu toate că în aceste localităţi campania de colectivizare înregistrase progrese însemnate.

O categorie aparte de sate colectivizate în primul val erau cele situate în zone considerate nesigure de către partid sau în care mişcările de rezistenţă anticomunistă erau mai puternice, precum în Dobrogea sau Maramureş. În aceste zone, colectivizarea timpurie era o formă de represiune sau chiar de „pedepsire" şi disciplinare a populaţiei locale, existând o corelaţie directă între intensitatea rezistenţei anticomuniste şi violenţa procesului de colectivizare[11].

Pe un ton entuziast, „Scînteia" a prezentat măreţul eveniment al înfiinţării primelor cinci gospodării agricole colective din Republica Populară România, în 24 iulie 1949, „zi de răscruce pentru ţărănimea muncitoare din ţara noastră". Se precizează clar faptul că ţăranii sunt cei care au cerut C.C. al Partidului Muncitoresc Român şi Guvernului să se înfiinţeze gospodării colective în satele lor, iar comuniştii le-au făcut această favoare[12].

Primele gospodării colective vor avea denumiri grăitoare: „Tractorul Roşu" din comuna Luna de Jos (Cluj), „Ogorul Roşu" din comuna Laslea (Târnava-Mare), „Zorile" din comuna Turnişor (Sibiu), „Drum Nou", aflat în comuna Zăbrani (Arad)[13].

Pentru buna desfăşurare a procesului de colectivizare la nivelul Comitetelor Judeţene de Partid au fost create Secţii Agrare. La nivel local, un rol important era rezervat Comisiilor Agricole înfiinţate pe lângă Sfaturile Populare şi Organizaţiilor de Partid Săteşti, care aveau ca sarcină să ducă o „stăruitoare şi permanentă muncă de lămurire şi convingere" în favoarea gospodăriilor colective. Organele de Miliţie şi Securitatea aveau ca

---

[10] Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi, *Ţărănimea şi puterea*, Editura Polirom, Iaşi, 2005, pp. 177-194.

[11] *Ibidem*, pp. 195-209.

[12] Florentina Tone, *Colectivizarea a ucis satul românesc*, ziarul „Adevărul", 30 aprilie 2009, http://www.adevarul.ro/articole/colectivizarea-a-ucis-satul-romanesc.html.

[13] *Ibidem.*

sarcină elaborarea periodică a unor rapoarte cu privire la activitatea duşmanului de clasă la sate şi sprijinirea aplicării politicii partidului[14].

Aceste organe de represiune au jucat un rol important în ceea ce priveşte înfiinţarea gospodăriilor agricole ţărăneşti, forţa fiind un element prezent pe tot parcursul procesului de colectivizare al satului tradiţional românesc. În spatele frumoaselor imagini arătate de ziarul „Scânteia", realitatea era alta, mult mai cruntă. Bătăi, schingiuiri, ameninţări şi felurite constrângeri, zeci de mii de arestări, deportări şi chiar execuţii sumare au avut loc pentru a servi drept exemplu.

În procesul colectivizării agriculturii în România se pot distinge trei faze:

1. *1949-1953* – faza în care structurile colectiviste au fost implantate prin violenţă şi persuasiune.
2. *1953-1956* – perioadă caracterizată printr-o destindere în politica de colectivizare, reducându-se povara fiscală asupra gospodăriilor ţărăneşti.
3. *1957-1962* – fază în care are loc accelerarea colectivizării apelându-se la mijloace violente[15].

Primul val al colectivizării în România, cel dintre anii 1949-1953, a fost caracterizat de directive politice contradictorii venite de la Bucureşti, care, de-a lungul acestei campanii, au cauzat progrese forţate, dar şi retrageri dramatice.

Colectivizarea agriculturii şi înfiinţarea gospodăriilor agricole colective şi a gospodăriilor agricole de stat încep cu acţiunea de comasare a terenurilor. Primele comasări din judeţul Timiş-Torontal s-au desfăşurat în două etape.

În prima etapă (18 septembrie-1 octombrie 1949) s-au comasat terenurile din 32 de comune însumând o suprafaţă de 984 ha provenind de la 4.087 de ţărani, iar în cea de-a doua etapă (1 octombrie-13 octombrie 1949) suprafaţa comasată creşte la 8.299 ha din 37 de comune, teren provenind de la 5.089 de ţărani[16]. Din aceste date se poate observa cum într-un timp atât de scurt, de aproximativ două săptămâni, suprafaţa comasată creşte spectaculos.

---

[14] Dan Cătănuş, Octavian Roske, *op. cit.*, p. 17.
[15] Dumitru Sandru, *Colectivizarea agriculturii şi problema agrară, repere social-politice* în *Ţărănimea şi puterea*, Editura Polirom, Iaşi, 2005, p. 54.
[16] D.J.T.A.N., Fond Comitetul Judeţean al P.C.R. Timiş-Timişoara, dosar 64/1949, f. 55.

Comasările s-au făcut pe principiul luptei de clasă, căutându-se ca terenurile cele mai fertile să fie introduse în G.A.C.-uri şi G.A.S.-uri. Cei care au refuzat intrarea în colectiv, la început, s-au trezit cu pământul luat, primind, în schimb, un teren nefertil situat departe de comună. Acest lucru a avut loc în cel mai fericit caz, dar în multe situaţii schimbul nu s-a mai produs.

De exemplu, în comuna Jebel, în anul 1949 Comitetul provizoriu al comunei, având-i în componenţă pe Iacobescu Iosif – preşedinte, Râmneanţu Teodor – secretar şi Iovanovici Teodor – membru, a întocmit lista nominală a chiaburilor din această comună: „Comitetul provizoriu al comunei Jebel (...) ne-am constituit în colectiv pentru formarea listei de chiaburi din această comună şi după cercetări, investigaţii minuţioase şi, luând în considerare Rezoluţia din 3-5 martie 1949 a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, am stabilit lista nominală a chiaburilor din această comună, conform anexatului tabel”[17].

Acest tabel cuprindea numărul total al populaţiei comunei: 3.860 de locuitori, numărul total al muncitorilor salariaţi: 708, numărul total al comercianţilor: 11, numărul total al ţăranilor fiind de 3141, dintre care 352 erau consideraţi chiaburi, 954 mijlocaşi şi 1.834 săraci[18]. A mai fost întocmit un tabel cu instituţiile şi intreprinderile din comună: numărul morilor de stat – 1, numărul morilor particulare – 0, numărul uleinţelor de stat – 1, numărul uleinţelor particulare – 0, numărul magazinelor de stat – 0, numărul cooperativelor – 0[19]. Se poate observa că în luna august 1949 în comuna Jebel instituţiile şi întreprinderile particulare nu mai existau, naţionalizarea având loc pe tot cuprinsul ţării, fără excepţie.

În general, ţărănimea mică şi mijlocie a primit bine comasările ce au avut loc, la acest lucru contribuind faptul că gospodăria colectivă s-a instalat în conacul unui fost moşier, că a primit sprijinul statului şi că a primit numeroase unelte de la muncitorii fabricilor din judeţ, iar în comunele Beregsău Mic, Ionel, Sânmartinul Sârbesc, Cenei şi Gătaia oamenii şi-au manifestat chiar bucuria. În alte comune, ca Răuţi, Mănăştiur, Cruceni, Giarmata şi Bulgăruş au existat nemulţumiri[20], ţăranii au opus rezistenţă faţă de procesul de comasare iniţiat de autorităţile comuniste.

Dincolo de imaginile şi textele frumoase din „Scînteia”, numeroase presiuni şi constrângeri s-au aflat în spatele semnăturilor de intrare în colectiv. Aşadar, bătăi, schingiuiri, ameninţări cu ducerea la

[17] Idem, Fond Primăria comunei Jebel, dosar 204/1949, f. 30.
[18] *Ibidem*, dosar 1037/1949, f. 34.
[19] *Ibidem*, f. 35.
[20] Idem, Fond Comitetul Judeţean al P.C.R Timiş-Timişoara, dosar 64/1949, f. 34.

munca de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, cu probleme ale copiilor la şcoli şi cu eliminarea lor din facultăţi, cu datul afară din serviciu şi, mai grav, arestări şi execuţii, ca să se sperie lumea. În genere, însă, se începea cu discuţiile „cu binişorul", cu lămuririle îndrumătorilor de la raion, oameni scoşi din producţie, nepregătiţi pentru această sarcină.

În urma comasărilor, în anul 1949, în judeţul Timiş-Torontal au fost înfiinţate primele 2 gospodării agricole colective: „Victoria" în comuna Lenauheim şi „Ştefan Plăvăţ" în comuna Cenadul Mare, întemeiată din 57 de familii şi 30.374 ha pământ[21]. Înfiinţarea de gospodării ţărăneşti va creşte în fiecare an, metodele de propagandă şi convingere sau, în multe cazuri, de constrângere s-au diversificat.

În anul 1950 s-au format încă 7 G.A.C.-uri, în judeţul Timiş-Torontal, acestea luând fiinţă în comunele: Variaş, Biled, Tormac, Cărpiniş, Satu Mare, Diniaş şi Sânpetru Mare, în unele dintre aceste comune au existat împotriviri ale ţăranilor înstăriţi. În octombrie 1950 în judeţul Timiş-Torontal numărul G.A.S.-urilor înfiinţate ajunsese la 26, însumând 56.000 ha teren arabil şi un număr de 5.000 de salariaţi[22].

Au existat cazuri în care o astfel de gospodărie agricolă lua fiinţă după mai multe încercări eşuate, un astfel de exemplu se regăseşte într-un raport care arăta că la sfârşitul anului 1950 s-a inaugurat, după multe încercări eşuate, o gospodărie agricolă colectivă în comuna Tomnatic, unde au intrat un număr de 46 de ţărani, dintre care: 18 fără pământ, 18 ţărani săraci şi 10 mijlocaşi, făcând precizarea că, la momentul respectiv, comuna avea 4.713 locuitori[23]. Acest exemplu arată clar dorinţa ţăranului de a se înscrie în asemenea gospodării, dar şi faptul că acestea erau preferate de cei cu o situaţie precară, care nu aveau decât de câştigat prin aderarea la un plan de transformare a agriculturii româneşti.

În anul 1951, numărul G.A.C.-urilor din judeţ crescuse la 74, dar acum sunt excluşi din colectiv cei care s-au înscris „pentru că au vrut să scape de pământ" şi cei care refuzau să participe la muncile colective din cadrul gospodăriei[24].

Propaganda oficială prezenta colectivizarea ca pe un proces logic şi necesar pentru creşterea productivităţii în agricultură, dar realitatea era alta: în 1951 în judeţele Timiş-Torontal situaţia se prezenta ca fiind dezastruoasă.

---

[21] Idem, dosar 118/1949, f. 121.
[22] *Ibidem*, f. 118.
[23] Smaranda Vultur, *Etnicitate şi colectivizare în Banat: cazul comunei Tomnatic, 1949-1956*, în *Ţărănimea şi puterea*, p. 219.
[24] D.J.T.A.N., Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, dosar 6/1951, f. 279.

Înfiinţarea noilor G.A.C.-uri era prezentată, de către ziarul „Scînteia”, ca eveniment marcant în lumea satelor, iar textele propagandistice abundă în personaje model: ţăranul bătrân care a luptat pentru pământ în 1907, nepoţica pentru care îşi dă bunicul pământul la colectiv, familia care hotărăşte să intre în G.A.C. ca să le asigure copiilor un viitor fără griji, ţăranul român care a vizitat un colhoz sovietic şi e gata să certifice că spice de grâu aşa de bogate ca în U.R.S.S. el n-a mai văzut sau ţăranul nehotărât, care ajunge, în cele din urmă, la concluzia că G.A.C.-urile reprezintă viitorul satului şi, implicit, al ţării.

Referatul din data de 30 martie 1951 al Comitetului Regional Timişoara prezenta faptul că în unele G.A.C.-uri colectiviştii nu aveau ce mânca. În raionul Deta, la G.A.C.-urile din Banloc, Denta, Stamora Germană, Ghilad şi Dolaţi între 10 şi 25 de familii solicitau ajutoare alimentare. Cei din G.A.C.-ul Ghilad refuză să mai meargă la muncă şi îi ameninţă cu moartea pe preşedintele colectivului şi pe brigadier[25]. Cu toate greutăţile existente, numărul G.A.C.-urilor creşte, ajungând în 1952 la 106, cu un total de 7.428 de familii (13.576 de braţe de muncă). Dintre aceştia 1.506 erau membri de partid[26], situându-se, totodată, pe o treaptă mai sus decât restul consătenilor.

Situaţia în anul 1953 în judeţul Timiş-Torontal se prezenta astfel: luaseră fiinţă 129 de G.A.C.-uri, dintr-un număr de 1.997 de G.A.C.-uri în toată ţara, 13.997 de familii de ţărani şi 73.204 ha, 98 de întovărăşiri agricole cu 3.590 de familii şi o suprafaţă de 14.515 ha[27].

Principala formă de protest a ţăranilor împotriva colectivizării şi faţă de abuzurile la care erau supuşi a constat în încercarea de a se sustrage de la achitarea cotelor obligatorii.

În anul 1949 o mare parte a ţăranilor mijlocaşi şi chiar a celor săraci a refuzat să care recolta la arii pentru a fi treierată şi a i se putea ţine evidenţa. În multe localităţi ce aparţineau de Gătaia, Periam, Ciacova, Buziaş şi Chizătău, sătenii au transportat, pe ascuns, cantităţi de cereale şi le-au treierat acasă, iar cei descoperiţi au fost trimişi în judecată pentru „sabotaj economic”.

Unii proprietari de batoze le-au defectat intenţionat, în unele localităţi, ţăranii înstăriţi au reuşit să-i mituiască pe delegaţii de la batoze pentru a nu le înregistra întreaga cantitate de cereale.

În comuna Iecea Mică au fost atacate organele de miliţie. Agitaţii s-au produs şi în comunele Secusigiu, Sânpetru Mare şi Felnac, această

[25] Idem, dosar 38/1951, f. 10.
[26] Idem, dosar 8/1952, f. 17.
[27] Idem, dosar 69/1953, f. 98.

revoltă fiind datorată faptului că, după predarea cotelor, ţăranilor nu le-a mai rămas nici cantitatea de cereale strict necesară întreţinerii familiilor[28].

Ţăranii au continuat să se sustragă predării cotelor, încercând să ascundă recolta fie la vecini, fie lăsând-o pe câmp, dar autorităţile le promit celor care-i denunţă pe cei ce se sustrag cotelor că vor primi 25% din cantitatea ascunsă. Un exemplu este cazul lui Petru Uzun din Beşenova Veche, care a ascuns recolta la Vichente Lazarov, dar au fost pârâţi de Ioan Topciov, care primeşte 25% din cerealele ascunse[29]. Prin această promisiune a autorităţilor că le va ceda 25% din recolta ascunsă se urmărea izolarea ţăranului de apropiaţii săi, de prieteni şi vecini şi, totodată, creşterea încrederii în Partidul Comunist, partid care încerca să-şi asocieze imaginea cu dreptatea, nefiind de acord cu minciuna şi înşelătoria.

Planul de colectări în judeţul Timiş-Torontal nu s-a realizat nici în anul 1952. La grâu, planul s-a realizat doar în proporţie de 68,5%, la secară de 99,8%, la orz de 66,5%, la ovăz de 57,3%. Recoltele de toamnă au fost, în mare parte, calamitate de secetă, apoi de îngheţul timpuriu, iar unii ţărani nu au înregistrat întreaga recoltă obţinută. Planul de colectări s-a realizat doar în proporţie de 20,7% la porumb, de 21,4% la floarea-soarelui, de 20,7% la cartofi şi 67,2% la fân. Nici planul de colectări la carne şi lapte nu a fost realizat[30]. Procentele mici din cadrul colectărilor demonstrează ineficienta gestionare a autorităţilor şi reticenţa ţăranului faţă de dorinţa comuniştilor de a crea un nou model de agricultură.

Asul din mânecă al comuniştilor a fost folosirea forţei, constrângerea, crearea unei psihoze în lumea satului, cu ajutorul căreia să obţină rezultatele aşteptate şi calculate teoretic anterior, fără a se ţine seama de realitate.

Pentru a-i determina pe ţărani să-şi predea cotele, s-au trimis un număr de 1884 somaţii la ţăranii înstăriţi şi 768 la ţăranii mijlocaşi, iar cei care nu s-au conformat au fost trimişi în judecată în 674 de procese civile şi 88 de procese penale. În urma acestor procese s-au efectuat 270 de execuţii silite şi s-a obţinut suma de 320.607 lei[31].

Un exemplu în acest sens este cazul ţăranului înstărit Iosif Erja din comuna Jebel, care conform procesului-verbal încheiat la 14 noiembrie 1952 de către Comitetul Executiv al comunei Jebel, „n-a însămânţat decât 3,06 ha din 10 ha cu care a fost planificat la grâu şi 1,16 ha din 2,31 ha la porumb. Totodată acest chiabur se găseşte cu restanţe la cote [...]. Având în

[28] Idem, Fond Comitetul Judeţean al P.C.R. Timiş-Timişoara, dosar 85/1949, f. 281.
[29] Idem, Fond Comitetul Regional al P.C.R. Banat, dosar 6/1950, f. 194.
[30] Idem, dosar 7/1952, f. 422.
[31] *Ibidem*, f. 426.

vedere că acest chiabur nu respectă legile şi hotărârile Partidului Muncitoresc Român şi ale Guvernului Republicii Populare Române, cerem judecarea lui în public”[32].

Un document de partid din 1952, care avea antetul „Strict pentru uz intern”, descrie abuzurile care s-au comis asupra ţăranilor pentru a-i determina să se înscrie în colectiv sau în întovărăşirile agricole: impunerea unor cote obligatorii foarte mari pe care ţăranii nu le puteau achita, ameninţări, folosirea unor metode coercitive, rechiziţii de animale, sigilări de locuinţe, totul până semnau cererea de înscriere în G.A.C.[33]

Unii responsabili cu colectările au recurs la ameninţări de genul: „Pentru ca ţăranii să-şi predea cotele, putem aplica orice măsură, le putem lua şi măselele din gură” sau „Pentru un kg de boabe nepredat la colectare, un kg de boarfe sau un an de închisoare”, „Ai să vezi tu că ajungi la Canal!” sau „Te ducem şi te aruncăm în Dunăre! Semnezi?”[34].

Se încerca prin ameninţare şi teroare imprimarea unei „psihologii a fricii” cum o numea Karel Kaplan, prin aceste metode ţăranul devenind un instrument în mâna comuniştilor, ce doreau o transformare a omului care gândeşte în omul care execută. Folosirea metodelor represive asupra ţărănimii de către cei ce au acceptat ideile comuniştilor pentru a ieşi din starea lor de sărăcie, de marginalizare în care se aflau, s-a datorat, mai degrabă, unui exces de zel, definit de Tzvetan Todorov ca fiind urmarea „beţiei puterii”[35].

Ca şi în celelalte judeţe ale României, şi în judeţul Timiş-Torontal s-au comis abuzuri, de exemplu echipele de colectări din localităţile Deta, Oraviţa, Dudeşti, prin violări de domiciliu, au ridicat şi ultimele cantităţi de cereale, chiar şi de la cei care achitaseră cotele. Un caz semnificativ este cel al activistei Elena Moşuţ, care, însoţită de organele de miliţie, sub pretextul căutării unor arme de foc, a percheziţionat şi confiscat ultimele cereale ale ţăranilor din comunele Dudeşti, Gladna Română şi Ohaba Română[36].

Chiar şi în G.A.C.-uri situaţia nu era cea dorită de autorităţi. Din multe dintre acestea au fost excluse familii de ţărani, deoarece refuzaseră să participe la muncă sau să aducă inventarul agricol în colective, situaţie întâlnită în 14 G.A.C.-uri. În 26 G.A.C.-uri s-au făcut „excluderi

[32] Idem, Fond Primăria Comunei Jebel, judeţul Timiş, dosar 272/1952, f. 31.
[33] Eugen Mioc, *Comunismul în Banat,* vol. I, editura Excelsior Art, Timişoara, 2007, p. 225.
[34] DJTAN, fond Comitetul regional P.C.R. Banat, dosar 1/1952, f. 202.
[35] Tzvetan Todorov, *Confruntarea cu extrema. Victime şi torţionari în secolul XX*, editura Humanitas, Bucureşti, 1996, p. 191.
[36] D.J.T.A.N., fond Comitetul regional P.C.R. Banat, dosar 7/1952, f. 215.

nejustificate" a 83 de familii care îngrijeau doar de vitele personale, fie lăsau recolta pe câmp sau nu întreţineau inventarul agricol[37].

La sfârşitul anului 1952 se arăta că doar 71 de G.A.C.-uri îşi îndepliniseră obligaţiile faţă de stat şi doar în 54 se ţineau şedinţe în mod regulat, membrii de partid fiind exemple în muncă şi cotele erau achitate la zi[38].

După moartea liderului Uniunii Sovietice, Iosif Visarionovici Stalin, unii colectivişti au făcut cereri de ieşire din G.A.C.-uri. Asemenea situaţii s-au întâlnit în raionul Deta, în localităţile Craiul Nou şi Dolaţ[39], dar şi în localităţile Iecea Mare, Sânmartinul Sârbesc, Diniaş şi Săcălaz. Până în septembrie 1953 se înregistrează un număr de 849 de familii care făcuseră cereri de renunţare la colectiv[40].

Aceste cereri nu au fost soluţionate favorabil pentru ţărani, deoarece autorităţile comuniste nu au permis ieşirea din colectiv. În cadrul Plenarei Comitetului Central al P.M.R. din 19-20 august 1953 s-a recunoscut oficial că s-au comis abuzuri în campania de colectivizare, că au avut loc impuneri exagerate de impozite, cote, diferite obligaţii care au dus la scăderea producţiei gospodăreşti, la lăsarea lor în paragină.

În perioada 1949-1953, prima etapă a colectivizării agriculturii, în judeţul Timiş-Torontal a fost un eşec total. Multe dintre G.A.C.-uri au fost înfiinţate prin constrângere, iar interesul ţăranilor era scăzut, ei practicând o agricultură de subzistenţă. Cei care nu s-au înscris în colectiv, fie au fost încarceraţi sau deportaţi, fie au sărăcit, datorită cotelor şi impozitelor foarte mari. Exemplul luat în discuţie, cazul judeţului Timiş-Torontal, este asemănător oricărui alt judeţ din România. Nu se vor şti cu exactitate datele şi procentele reale sau numărul celor care au avut de suferit în urma acestui proces al colectivizării dezvoltat şi controlat de activiştii de partid, datele din documentele oficiale ale partidului pot conţine inexactităţi şi pot crea eronata impresie a unei reuşite sau a unui eşec în ceea ce priveşte procesul colectivizării.

Loredana **TĂNASIE**

[37] Idem, dosar 69/1953, f. 99.
[38] *Ibidem*, f. 100.
[39] Idem, dosar 5/1953, f. 414.
[40] Idem, dosar 26/1953, f. 265.

Aurel Cosma Junior – condamnat în „Lotul ziariştilor”

Aurel Cosma Junior’s complex personality emerges from his activities covering numerous fields of activity: lawyer, publicist (and also owner of a cultural revue), politician, diplomat, memoir writer, historian, researcher in the field of mythological folklore and writer. Aurel Cosma Jr. is the author of a wide, comprehensive work which reveals his concern in the purpose of the Romanian culture development.

The establishment of the pro-soviet regime of dr. Petru Groza meant the beginning of the persecutions against intellectuals. ”The People’s Court” convicted in august 1945 the most important representatives of Romanian journalism.

The life sentences changed Aurel Cosma’s destiny. He lived for the next two decades in the underground, hiding in the mountains, then a few years in the communist prisons. After the liberation, he found very hard to integrate in the society, but in time he managed to follow his vocation as a journalist until his dead in 1983.

The rehabilitation of the political convicted journalist was accomplished in 1995.

Keywords: Aurel Cosma, communism, journalists, political convicted, persecution, The People’s Court.

Cuvinte cheie: Comunism, Tribunalul Poporului, Aurel Cosma, journalist, condamnat politic.

Aurel Cosma Junior s-a născut la 25 martie 1901 în cartierul Fabric al Timișoarei, în familia lui Meletie Dușan Cosma (fratele marelui om politic Aurel Cosma, primul prefect român al Timișului) și a Elenei (născută Pocan). După studiile primare, gimnaziale și liceale în orașul natal, a urmat cursurile Facultății de Drept din București și a susținut doctoratul în drept la Paris.

Personalitatea complexă a lui Aurel Cosma Junior reiese din activitățile sale, care au acoperit mai multe domenii: jurist, ziarist (dar și editor de ziar), politician, diplomat, memorialist, istoric, cercetător al folclorului și mitologiei, dar și prozator, este autorul unei vaste opere care îi trădează preocupările în scopul revigorării culturii românești în Banat.

Activitatea sa politică s-a integrat pe aceleași coordonate cu cea a unchiului său, dr. Aurel Cosma, membru marcant al Partidului Național Liberal, primul prefect român al județului Timiș și ministru în mai multe guverne liberale, alături de care a participat la evenimentele care au dus la constituirea statului român. Aurel Cosma Junior a fost ales în Parlamentul României în trei legislaturi, începând din anul 1927. În acest context, a participat la conferințele internaționale interparlamentare, alături de oameni politici și diplomați de primă mărime, cum sunt Nicolae Titulescu, Mircea Djuvara și Vespasian V. Pella. De altfel, activitatea sa diplomatică este precedată de susținerea, la Paris, a tezei de doctorat cu titlul *La Petite*

Antante, lucrare care lasă să se întrevadă interesul autorului pentru diplomație. Tot în anul 1926, odată cu publicarea tezei sale de doctorat, îi apare o altă scriere din același domeniu, *Acordurile de la Locarno*, editată de ziarul *Nădejdea* din Timișoara.

Rolul jucat de Aurel Cosma Junior în viața socială și culturală a Timișoarei interbelice este unul de mare importanță, acesta fiind fondatorul a numeroase asociații culturale și științifice, atât în Timișoara, unde, alături de alte personalități, înființează asociațiile *Astra Bănățeană, Asociația bănățeană de arte frumoase* și *Institutul de studii sociale Banat-Crișana,* cât și în București, unde este promotorul *Cercului studenților bănățeni,* care „avea mai mult un profil și un scop cultural și de cenaclu literar”[1], și al cenaclului literar *Gând bănățean*. Acestor demersuri li se adaugă cele amintite deja, care au vizat promovarea literaturii și culturii române în rândul tinerilor timișoreni. Numărul impresionant de studii care au ca subiect viața culturală a românilor din Banat, publicate de Aurel Cosma Junior, acoperind toate sferele vieții culturale, ne îndreptățesc să îl calificăm drept unul dintre cei mai activi promotori ai culturii bănățene de expresie românească, lăsând impresia predecesorilor că acest efort a constituit adevăratul scop al existenței sale, menirea sa de intelectual.

La 27 ianuarie 1941 a fost instaurat regimul antonescian, regim politic totalitar, în cadrul căruia Ion Antonescu, devenit conducător al statului, deținea puterea legislativă, executivă și controla justiția, guverna prin intermediul decretelor-legi, controlând atât politica internă, cât și pe cea externă. Spre deosebire de regimurile fasciste, regimul antonescian nu avea o ideologie și nu se baza pe un partid politic[2]. În noile condiții politice, Aurel Cosma Junior a acceptat să facă parte din aparatul administrației centrale al acestui regim, devenind, la 1 martie 1943, consilier ministerial pe lângă Ministerul Propagandei (portofoliul ministerial fiind deținut, la acea vreme, de către Mihai A. Antonescu), responsabil cu presa străină[3]. Mai târziu, reflectând la situația creată prin acceptarea pactului cu regimul antonescian, Aurel Cosma Junior avea să-și exprime regretele: „Eu am fost condus de-a lungul vieții, îndeosebi în anii din urmă ai maturității mele, de niște slăbiciuni omenești, ca mulți alții, și am pornit pe drumuri greșite, care mi-au creat multiple necazuri. Am fost dominat de imboldul lăuntric al unor

[1] Aurel Cosma Jr., *Memorii,* ediție, studiu introductiv și note de Carmen Albert, Editura Mirton, Timișoara, 2010, p. 161.
[2] Radu Păiușan, Eusebiu Narai, *Introducere în istoria românilor în secolul al XX-lea,* Editura Eurostampa, Timișoara, 2011, p. 267.
[3] Aurel Turcuș, *Șapte personalități bănățene*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2008, p. 141.

necugetate ambiții și poate și de un orgoliu personal, dinamizat de unele gânduri eronate și de influențe nefaste, care mi-au modificat prevestirile și comandamentele prescrise de soarta inițială. Am fost robit de iluzii și perspective care mi se păreau favorabile pentru viitorul meu în lumina născocirilor vremii în care am trăit și am fost și eu luat, ca mulți alții, de torentul ce s-a revărsat peste omenire, fără să-mi dau seama că șuvoiul mă va duce la dezastru și voi fi chemat să răscumpăr greșeala orientării mele în problemele viitorului și ale destinului general”[4].

Actul de la 23 august 1944 a condus la căderea regimului antonescian, încercându-se restaurarea unui regim monarhic constituțional (23 august 1944-6 martie 1945), eșuată datorită presiunilor determinate de prezența trupelor sovietice. La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul procomunist condus de dr. Petru Groza, care a avut ca scop comunizarea României. Au fost emise o serie de decrete-legi în scopul reprimării oricărei încercări de opoziție politică. Printre acestea, s-a numărat și Legea nr. 312 din 24 aprilie 1945, pentru urmărirea și sancționarea celor vinovați de dezastrul țării sau de crime de război. Noua lege punea bazele sistemului juridic comunist, care răsturna toate principiile de bază ale justiției românești[5]: a fost abolită prezumția de nevinovăție (cei arestați erau considerați vinovați), dreptul la apărare era doar formal, sentința era stabilită, de regulă, înaintea procesului, în timpul anchetei, a fost instituit principiul retroactivității legii penale: orice persoană putea fi arestată și condamnată pentru acțiuni făptuite cu ani în urmă, într-o perioadă când legile în vigoare atunci nu le incriminau, inexistența recursului. Aceste procese erau judecate de Tribunalul Poporului, care, conform legii, era alcătuit din cinci judecători numiți de Ministerul Justiției și cinci judecători ai poporului, aleși dintre membrii celor șapte grupări politice care intrau în compunerea guvernului (art. 11).

Între 14 mai și 8 august 1945, Tribunalul Poporului a avut șase „procese” pe rol, dintre care al doilea, desfășurat între 23 mai-4 iunie, a fost cel al „Lotului ziariștilor”, din care a făcut parte și Aurel Cosma Junior, alături de personalități marcante ale presei românești interbelice: Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, Pamfil Șeicaru, directorul ziarului „Curentul”, Ilie Rădulescu, directorul ziarului „Porunca vremii”, Ilie Popescu-Prundeni, redactor-șef la același ziar, Radu Demetrescu–Gyr, Alexandru Hodoș, ziarist, scriitor și membru al guvernului Goga-Cuza, director al Teatrului Național, consilier de presă, director al radiojurnalului

[4] D.J.T.A.N., Fond familial Cosma Aurel, dosar nr. 199, fila 3.
[5] Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria românilor, vol. IX. România în anii 1940-1947*, Editura Enciclopedică, București, 2008, p. 570.

la Societatea Română de Radiodifuziune și consilier cultural în Elveția, Grigore Manoilescu, director al ziarului „Buna Vestire" și al Institutului Germano-Român și ministru al Propagandei în „guvernul național" al lui Horia Sima, constituit în Germania, Gabriel Bălănescu, redactor al „Revistei funcționarilor publici", Pantelimon Vizirescu, profesor și publicist, fost director al revistei „Muncitorul român", și Vladimir Christi[6].

Includerea lui Aurel Cosma Junior ca inculpat în „Lotul ziariștilor" a însemnat, de fapt, o recunoaștere din partea regimului comunist a apartenenței sale la această breaslă, a calității sale de profesionist în acest domeniu. Avocat, diplomat, politician, Aurel Cosma Junior s-a considerat, în primul rând, ziarist, profesie pe care nu a părăsit-o până la sfârșitul vieții.

Actul de acuzare, întocmit de acuzatorii publici ai Tribunalului Poporului, Constantin Vicol și I. D. Ioan, la 16 mai 1945 și semnat de Petru Groza și Gheorghe Tătărescu la 17 mai 1945, i-a găsit vinovați, pentru că „prin articole de ziare, broșuri sau conferințe s-au pus în slujba propagandei fasciste sau hitleriste și au contribuit prin acțiunea lor la susținerea unui regim odios, (...) la antrenarea României într-o aventură dezastruoasă și prăbușirea politică și militară a țării". Procesul ziariștilor a anunțat, mai evident ca orice altă decizie politică, încetarea oricărei libertăți a presei[7]. În expunerea de motive a acestui act, se arată că „Aurel Cosma Junior, avocat, ziarist, conferențiar, publicist, are o activitate proprie, de îndelungată și perseverentă propagandă în favoarea fascismului și hitlerismului.

Începând din 1932, prin toate mijloacele de difuzare, Aurel Cosma acționează asupra opiniei publice spre a o câștiga pentru scopurile politice imperialiste ale Italiei și Germaniei.

Este unul din inițiatorii criminalei propagande ce a dus la dezastrul țării și a contribuit personal în mare măsură la realizarea acestei propagande.

La 1 martie 1943, pentru meritele sale în acest domeniu și pentru întărirea propagandei germane, la sugestiile cercurilor germane cu care era în legătură, Aurel Cosma este numit consilier pe lângă Ministerul Propagandei, unde colaborează activ și intim cu Mihai Antonescu (martori Alexandru Marcu și Oskar W. Cizek), contribuind în largă măsură la întocmirea directivelor de propagandă date presei.

Sunt reținute, ca exemplificare a acțiunii sale de propagandă, următoarele volume din imensul material ce Aurel Cosma a creat spre folosul vrăjmașului de moarte al Europei.

1) „România în noua ordine europeană" – 1941

[6] Ioan Opriș, *Procesul ziariștilor „naționaliști", 22 mai-4 iunie 1945*, Editura Albatros, București, 1999, p. 32.
[7] *Ibidem*, p. 35.

2) „Rumänien an der Seite Deutschland” – 1941
3) „L’Europe nationaliste et la solidarité continentale” – 1941
4) „Il nuovo ordine italo-romeno” – 1941
5) „Wir und Deutschland” – 1942
6) „Die Europäische Neuordnung” – 1942

Aurel Cosma militează direct pentru o nouă ordine a lui Hitler și pentru determinarea României de a susține scopurile hitlerismului, prin aservirea politicii acestuia.

Prin raționamente pornite evident de la premize mincinoase, Aurel Cosma pretinde să „justifice” această atitudine.

El este vinovat pentru dezastrul țării, prin comiterea de crime de război, prin aceea că: a contribuit cu intenție criminală la realizarea scopurilor politice ale fascismului și hitlerismului, prin fapte proprii: manifestările sale publicistice de tot felul și „îndrumările” de propagandă date presei, „îndrumări la care a colaborat în calitate de consilier ministerial, fapte prevăzute și pedepsite de art. 2 și art. 3 din Legea nr. 312 din 24 aprilie 1945, pentru urmărirea și sancționarea vinovaților de dezastrul țării și de crime de război.”[8]

Președintele completului de judecată a fost Alexandru Voitin, viitorul acuzator al lui Lucrețiu Pătrășcanu. Componența tribunalului, aprobată la 2 mai de către ministrul justiției, Lucrețiu Pătrășcanu, a fost: Ilie Țabrea (consilier la Curtea de Apel), Alexandru Voitinovici (procuror), Niță Vasile (muncitor, membru P.C.R.), Gheorghe Ionescu (constructor, membru P.N.L. – Gheorghe Tătărescu), Ioan Păuna (muncitor, membru P.S.D.), Petre Bruteanu (industriaș, membru P.N.Ț. – Anton Alexandrescu), Dumbravă Ioniță (plugar, membru al Frontului Plugarilor), Constantin Țiulescu (muncitor, din partea Conferinței Generale a Muncii), Stelian Nițulescu (avocat, din partea Uniunii Patrioților)[9].

Acuzatorul public Ion D. Ion anunța că „Tribunalul poporului are de judecat o frântură de echipă din faimoasa echipă de presă a defunctului regim, acești mânuitori de condei, care în activitatea lor s-au dovedit a fi antidemocrați, antisemiți și filogermani, aliatofobi și care au îndemnat poporul pe drumul războiului, pe drumul învrăjbirii, ca să strice și să fărâme

[8] A.C.N.S.A.S., Fond penal, dosar nr. 77, vol. 3, ff. 11-15, apud Emil Rus, *Delictul de opinie. Procesul ziariștilor 1945*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2012, pp. 122-123.
[9] Emil Rus, *Delictul de opinie. Procesul ziariștilor 1945*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, p. 101.

pacea și buna orânduială de la noi”[10]. Este de remarcat prezența în rândul acuzatorilor la acest proces a Alexandrei Sidorovici, soția lui Silviu Brucan.

Depozițiile martorilor din oficiu privindu-l pe acuzatul Aurel Cosma au fost neutre. Oskar W. Cizek, director al secției de Relații Culturale la Ministerul Afacerilor Străine, a declarat că Aurel Cosma „cultiva în mod deosebit pe membrii legațiilor germane și italiene, este autorul unor broșuri privind noua ordine în Europa, propagând idei favorabile Axei”, iar Alexandru Marcu, profesor universitar, a declarat că nu cunoaște activitatea pe care a desfășurat-o Aurel Cosma în calitatea sa de la Direcția Presei[11].

Cu excepția celor plecați din țară (Stelian Popescu, Pamfil Șeicaru și Vladimir Christi) și a celor dispăruți (Grigore Manoilescu, Gabriel Bălănescu, Pantelimon Vizirescu, Nichifor Crainic și Aurel Cosma Junior, care a fugit și s-a ascuns în zona Sibiului, schimbându-și identitatea sub numele de Ilie Pop), acuzații din „Lotul ziariștilor” au fost „judecați” în regim de urgență. Pedepsele pronunțate de Tribunalul Poporului au fost: Pamfil Șeicaru a fost condamnat la detenție pe viață și degradare civică pe 10 ani, confiscarea averii sale, a soției și a descendenților, fiind considerat „un gangster al presei românești”[12], Ion Dumitrescu, redactor al ziarelor „Cuvântul” și „Curentul”, „se face portretistul lingușitor al lui Ion Antonescu”[13], motiv pentru care este condamnat la detenție grea pe 20 de ani și degradare civică pe timp de 10 ani și confiscarea averii, aceeași pedeapsă i-a fost hotărâtă și lui Romulus Dianu, pentru că „prin articolele sale a contribuit la realizarea scopurilor politice ale hitlerismului și la menținerea dictaturilor filogermane”[14], Romulus Seișanu a fost condamnat la pedeapsa detenției grele pe viață și degradare civică pe timp de 10 ani, pentru că „în calitate de redactor al cronicii războiului la ziarele «Universul» și «Curentul» și la posturile de radio, s-a pus în slujba hitlerismului și fascismului”[15], arestat la 30 martie 1945, a trecut prin închisorile de la Aiud, Craiova, Văcărești, unde a murit bolnav de neoplasm pulmonar în anul 1955[16]. Ilie Rădulescu a fost condamnat la pedeapsa muncii silnice pe viață și degradare civică pe 10 ani pentru faptul că „în calitate de director al ziarului «Porunca vremii», prin articolele publicate, a determinat cu intenție

[10] Ioan Opriș, *Procesul ziariștilor „naționaliști”, 22 mai-4 iunie 1945*, Editura Albatros, București, 1999, p. 47.
[11] Emil Rus, *op. cit.*, pp. 128-129.
[12] *Ibidem*, p. 216.
[13] *Ibidem*, p. 219.
[14] *Ibidem*, p. 223.
[15] *Ibidem*, p. 238.
[16] Ioan Opriș, *op. cit.*, p. 166.

criminală comiterea de către alți criminali de război a ordonării sau desăvârșirii unor acte de teroare și cruzime sau de suprimare asupra populației din teritoriile în care s-a purtat războiul, a determinat ordonări și săvârșiri de represiuni colective și individuale în scop de persecuție tot prin propagandă și articolele sale au incitat și determinat pe alții să ordone și să organizeze deplasări de persoane în scopul exterminării acestora”[17], Ilie Popescu-Prundeni, care student fiind, debutează în ziarul „Țara noastră”, unde „ia primele lecții de huliganism”, fiind format la „școala urii, antisemitismului și reacțiunii”, este condamnat la detenție grea pe viață și degradare civică pe 10 ani, Alexandru Hodoș, ziarist care „a avut o activitate continuă în favoarea dictaturilor”[18], a fost condamnat la 20 de ani detenție grea și degradare civică pe 10 ani, poetul Radu Demetrescu-Gyr a fost condamnat la detenție riguroasă pe 12 ani și degradare civică pe timp de 10 ani pentru vina de a fi autorul imnurilor legionare și doctrinar al acestei mișcări, a deținut recordul întemnițării, din 1945 până în 1956 și, din nou, între 1958 și 1963[19], Grigore Manoilescu este considerat vinovat de „a-și permite să ironizeze efortul supraomenesc făcut de guvernul Uniunii Sovietice de a salva grupul de savanți ruși aflați la Polul Nord”, fiind condamnat la pedeapsa detenției grele pe viață și degradare civică pe 10 ani, aceeași pedeapsă le-a fost hotărâtă și celorlalți membri ai lotului: Gabriel Bălănescu, considerat antienglez, antiamerican și antisovietic, Pantelimon Vizirescu (acesta, la fel ca Aurel Cosma Junior, a reușit să stea în clandestinitate două decenii, scăpând de detenție[20]), Ion Dobre (Nichifor Crainic), care inițial reușise să se ascundă, a fost prins doi ani mai târziu, Stelian Popescu și Aurel Cosma Junior, acuzat de faptul că „în calitatea sa de avocat, ziarist, conferențiar și publicist a avut o activitate proprie de îndelungă și perseverentă propagandă în favoarea fascismului și hitlerismului”[21].

Reabilitarea condamnaților din „Lotul ziariștilor” a venit mult prea târziu și nu a fost lipsită de erori judiciare. La 8 mai 1995 a fost emisă Decizia nr. 17/1995 a Curții Supreme de Justiție – Secțiile unite – prin care a fost admis recursul în anulare declarat de procurorul general al României, Vasile Manea Drăgulin, și care casează hotărârea nr. 2 din 4 iunie 1945 a Tribunalului Poporului, numai în privința inculpaților Pamfil Șeicaru, Ion

[17] Emil Rus, *op. cit.,* p. 239.
[18] *Ibidem,* p. 231.
[19] Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950,* Editura Humanitas, Bucureşti, 2011, p. 313.
[20] *Ibidem,* p. 265.
[21] Emil Rus, *op. cit.,* p. 235.

Dimitrescu, Romulus Dianu, Romulus Seișanu, Alexandru Hodoș, Gabriel Bălănescu, Pantelimon Vizirescu, Aurel Cosma Junior, Stelian Popescu, Nichifor Crainic (nu și pentru Radu Demetrescu-Gyr, Grigore Manoilescu, Ilie Rădulescu și Ilie Popescu-Prundeni). Este de remarcat opinia separată a judecătorului Paul Florea, care constată inexistența faptelor care ar fi putut fi considerate infracțiuni (prin Decretul 1626 din 31 august 1944 a fost repusă în vigoare Constituția din 1923, care prevedea în art. 5 libertatea presei, prin art. 25 garantarea „libertății de a comunica și publica ideile și opiniile prin viu grai, prin scris sau prin presă", iar pe de altă parte, plasa în ilegalitate Tribunalul Poporului, prevăzând, în art. 101, că „tribunalele extraordinare nu se pot crea sub niciun fel de numire și sub niciun fel de cuvânt în vederea unor anume procese, fie civile, fie penale, sau în vederea judecării unor anume persoane"). Judecătorul a propus achitarea lor, pentru că „faptele reținute ca infracțiuni nu au existat". Opinia judecătorului Paul Florea se încheie cu sublinierea faptului că, în cazul în care s-ar fi hotărât achitarea inculpaților, aceștia ar fi avut dreptul să obțină despăgubiri de la stat pentru condamnarea nedreaptă pe care au suferit-o[22].

Despre perioada în care s-a ascuns în zona Sibiului, trăind sub o altă identitate, Aurel Cosma Junior nu a lăsat informații. Singura mărturie a existenței sale în acest timp a fost exprimată în textul *Vești din Athos la Paștile din anul 1947,* pe care Aurel Cosma Junior îl cuprinsese în volumul *Caleidoscop cultural* (nepublicat): „După război, prin anul 1947, când am pribegit prin țară și am stat atunci la Sălișstea Sibiului, am aflat că acolo tocmai venise un călugăr de la Muntele Athos la micul schit Foltea de lângă Galeș, un părinte ieromonah cu numele Dometie. (...) Câțiva prieteni mi-au spus, după ce l-au vizitat, că părintele Dometie le-a vorbit credincioșilor despre viața petrecută la Athos, amintind în special că eu i-am vizitat pe călugării de la Sfântul Munte, sprijinindu-i pe cei români multă vreme din toate punctele de vedere. Își aducea aminte de mine, accentuându-mi numele cu vădită dragoste frățească și cu un deosebit respect plin de gratitudine. Prietenii mei, cunoscându-mi situația de pribeag în țara mea, nu m-au divulgat că trăiam pe atunci la Sălișste, ca refugiat politic. Oricât de mare mi-ar fi fost dorința să-l văd și să stau de vorbă cu el, eram nevoit să-mi continui viața ascunsă, fără să mă divulge, pentru a nu-i crea și lui unele neplăceri"[23].

În data de 19 august 1960, Aurel Cosma Junior a fost descoperit la Eforie și a fost încarcerat până în data de 28 iulie 1964. A fost arestat

[22] *Ibidem*, p. 272.
[23] D.J.T.A.N., fond familial Cosma Aurel, dosar nr. 184, fila 244.

(Securitatea i-a confiscat colecția de timbre, evaluată la 5859,35 lei, un ceas „Atlantic" și un deșteptător) și închis întâi la Constanța, apoi la Jilava și Aiud[24], fiind eliberat în urma amnistiei deținuților politici. Din perioada detenției, Aurel Cosma Junior nu oferă nicio informație. Din corespondența cu George Sbârcea, și el fost deținut politic și fost coleg cu Aurel Cosma la Ministerul Propagandei, se pot întrezări ecouri ale stării sufletești prin care a trecut fostul deținut politic: „De-a lungul anilor m-au ajutat și pe mine răbdarea și credința. Am avut mereu încredere în mine și în viață. Am suportat cu demnitate toate loviturile destinului. M-am simțit și eu necontenit ocrotit și ajutat de ceva ce depășește puterea perceptivă a unui muritor. Nu m-am simțit niciodată singur sau părăsit, deși de multe ori am avut zile de solitudine. Această credință mi-a dat energia răbdării și a speranței, după cum îmi luminează și acum calea vieții. Am trăit o viață de roman. Un roman pe care aș fi preferat să-l scriu decât să-l trăiesc. Nici cea mai fecundă închipuire n-ar fi putut să realizeze din condeiul unui scriitor atâtea peripeții pe care mi le-a regizat soarta să le trăiesc ca actor principal în desfășurarea acțiunii dinaintea propriei mele drame"[25].

Revenit acasă, după 20 de ani de absență, își găsește soția, pe Maria Cosma, locuind în casa părintească, „restructurată", adică împărțită mai multor familii de chiriași, împreună cu mama și sora sa. Condițiile de trai ale unui fost deținut politic sunt precare: „Un mare neajuns este încă pentru noi lipsa spațiului locativ. Chiar și până la venirea mea, cele două camere lăsate familiei n-au fost suficiente, iar de la venirea mea trăim îngrămădiți, fără confort și mai ales fără loc îndestulător pentru nevoile unui trai obișnuit, ca să nu mai subliniez că spațiul nostru locativ nu îngăduie satisfacerea pretențiilor unui intelectual care vrea să citească ori să scrie. Condeiul îmi dă din nou târcoale, dar lipsa de loc îl îndepărtează și atunci caută refugiu la birou, în lucrările de servici"[26].

Integrarea socială și profesională a lui Aurel Cosma Junior, după perioada detenției, este un alt motiv de durere și insatisfacție: „Imediat după sosirea mea, am fost repartizat să lucrez ca economist în sectorul contabil-financiar al unei întreprinderi locale. Desigur că lumea cifrelor migăloase și a calculelor istovitoare în care m-au îngropat nevoile materiale ale existenței nu este mediul de muncă potrivit năzuințelor mele spirituale și intelectuale.

---

[24] Ioan Opriș, *op. cit.*, p.168.

[25] Aurel Cosma jr., *Corespondență*, prefață de Crișu Dascălu, ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției și indice toponomastic de Raul Ionuț Rus și Teodora Drăghici, tabel cronologic de Ioan David, Editura David Press Print, Timișoara, 2012, p. 128.

[26] *Ibidem*, p. 129.

Aș putea fi mult mai folositor și aș reuși să dau rezultate mult superioare într-o ambianță de preocupări și de creație originale, unde să-mi pun la contribuție cunoștințele mele eclectice și experiența mea multilaterală de ordin cultural și estetic, dar pentru moment sunt mulțumit că pot munci, că am un loc de muncă și că primesc pentru lucrările mele interminabile o retribuție care să-mi asigure traiul".

După revenirea în orașul natal, la Timișoara, alături de familie, Aurel Cosma a încercat să-și reia vechea activitate, cea de gazetar. În noile condiții politice însă, i-a fost foarte greu să publice, datorită vigilenței cenzurii comuniste. Reușește, totuși, să primească „dreptul de semnătură" și să publice articole în revista „Mitropolia Banatului", pe teme ce privesc mai ales istoria bisericii române din Timișoara, dar și evocări ale personalităților din trecut. La începutul anului 1971, după o perioadă de îndelungi tergiversări, Aurel Cosma Junior a fost primit ca membru în Uniunea Scriitorilor și publică, sporadic, în revista „Orizont", ziarele „Drapelul roșu", „Neue Banater Zeitung", „Szabat Szó" și „Banatske novine", mai ales la momente aniversare, când sunt solicitate memorii ale participanților la diferite evenimente istorice.

Deși scrie mult în această ultimă perioadă a activității sale, reușește să publice foarte puțin. Îi apar tipărite doar două lucrări: *Monografia Institutului Politehnic* (în colaborare, Timișoara, 1970) și *Prin Timișoara de altădată* (Editura Facla, Timișoara, 1977). Lucrarea *Caleidoscop cultural* (un al doilea volum de evocări din trecutul Timișoarei) a rămas nepublicată, deși cuprinde, alături de teme abordate anterior în alte articole și studii, și subiecte inedite, de o deosebită importanță pentru istoricul Timișoarei, dintre care amintim: *Deputatul student Ion Păşuică, Talente populare din Vasiova, Muzicanții din cafenelele de altădată, Lăutarii bănățeni, Incendiul teatrului din Timişoara, Teatrele din Timişoara de altădată, Hoteluri istorice în Timişoara de altădată;* evocă hotelurile și cafenelele Timișoarei din secolul al XIX-lea, locuri încărcate de istorie datorită călătorilor celebri care au poposit aici și evenimentelor cărora le-au fost martori; *Evocări despre Romulus Miloș,* capitol care aduce în atenție personalitatea bibliotecarului Timișoarei, a cărui muncă, deși deosebit de importantă pentru cercetătorii timișoreni, a rămas în anonimat; *Cenaclul literar „Gând bănățean" din București*, în care prezintă inițiativa, rămasă necunoscută, în fruntea căreia s-a plasat autorul, de a reuni la București scriitorii bănățeni sau legați de această provincie; *La un examen de diplomat. Amintiri despre Titulescu,* capitol dedicat marelui diplomat român, apropiat al lui Aurel Cosma Junior, care îi păstrează o pioasă amintire și îi dedică în această lucrare și un alt capitol, *Nicolae Titulescu, cetățean de onoare al*

Timişoarei, alături de capitole privind memoria unor personalități: *Pictorul Atanasie Demian la Athos, Folcloristul George Cătană (1865-1944), Pictorul timişorean Brutus Haneş (1893-1932), Ioan Jivi-Bănățeanu (1891-1963). Primul traducător al operei lui Omar Kayam*.

Adina Laura **NASTA**

BIBLIOGRAFIE

Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (D.J.T.A.N.), fond familial Cosma Aurel.

Boia, Lucian, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930-1950*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2011.

Cosma, Aurel jr., *Corespondență*, prefață de Crișu Dascălu, ediție îngrijită, studiu introductiv, notă asupra ediției și indice toponomastic de Raul Ionuț Rus și Teodora Drăghici, tabel cronologic de Ioan David, Editura David Press Print, Timişoara, 2012.

Cosma, Aurel Jr., *Memorii*, ediție, studiu introductiv și note de Carmen Albert, Editura Mirton, Timişoara, 2010.

Giurescu, Dinu C., (coordonator), *Istoria românilor, vol. IX. România în anii 1940-1947*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2008.

Opriș, Ioan, *Procesul ziariştilor „naționaliști", 22 mai-4 iunie 1945*, București, Editura Albatros, 1999.

Păiușan, Radu; Narai, Eusebiu, *Introducere în istoria românilor în secolul al XX-lea*, Editura Eurostampa, Timişoara, 2011.

Rus, Emil, *Delictul de opinie. Procesul ziariştilor 1945*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2012.

Turcuș, Aurel, *Șapte personalități bănățene*, Editura Orizonturi Universitare, Timişoara, 2008.

DOCUMENTAR

Acţiunile Armatei în Timişoara.
U.M. 01841 Caracal – Regimentul 56 Paraşutişti

From December 17th 1989 to December 25th 1989, the Ministry of National Defence deployed numerous military troops from several military units located in different areas of the country, to Timişoara.

Every edition of our bulletin will be focused on the structure and activity carried out in Timişoara by each of these military units.

This issue familiarizes our readers with the Military Unit 01841 Caracal – The 56 Parachute Regiment. This Military Unit played an active role in Timişoara, particularly during the evening and night of December 22nd/23rd 1989. It is more than interesting the fact that, on December 23rd 1989, the same Military Unit was sent to Bucharest to defend the Romanian National Television, the "Otopeni" and "Băneasa" Airports while on December 25th 1989, it was assigned to defend "Victoria" Palace and to provide the protection of the C.P.U.N[i]. members.

Keywords: 1989, Army, 56 Regiment, Paratroopers, Caracal, Timişoara, Operei Square, Main Post Office, „Solventul", terrorists.
Cuvinte cheie: 1989, Armata, regimentul 56, paraşutişti, Caracal, Timişoara, Piaţa Operei, Poşta Mare, Solventul, terorişti.

În perioada 17 decembrie 1989-25 decembrie 1989, la Timişoara, Ministerul Apărării Naţionale a dislocat militari de la unităţi militare din mai multe zone ale ţării. Amintesc aici de UM 01140 Regimentul Mecanizat Lugoj, UM 01380 Regimentul Mecanizat Arad, UM 01841 Regimentul 56 Paraşutişti Caracal, UM 01068 Regimentul Mecanizat Vânju Mare, UM 01233 CIMLT Buziaş, UM 01171 DIA Buzău şi UM 01875 Regimentul 79 Elicoptere Caransebeş.

În fiecare număr al revistei vom prezenta componenţa şi activitatea din Timişoara a câte unei unităţi militare mai sus-menţionate. Astăzi aducem în faţa cititorilor UM 01841 Caracal – Regimentul 56 Paraşutişti.

I. Prezentare unitate

Comandantul unităţii militare era lt.-colonel Gogonţea Mircea, şef de Stat Major – maiorul Tabacu Nicolae şi secretar de partid – maiorul Vişan Gheorghe. În perioada 19-22 decembrie ordinele pe unitate erau primite prin colonelul Dan Gabor, comandantul secţiei Paraşutişti din cadrul Comandamentului Aviaţiei Militare.[1]

Unitatea militară avea în componenţă aproximativ 800 de militari, cadre şi personal civil.

Transportul trupelor se executa cu 2 avioane AN 2 de la Deveselu sau cu avioane AN 24 şi AN 26 de la Aeroportul Otopeni militari. Dotarea standard a militarilor cuprindea pistol Carpaţi calibru 7,65, pistol-mitralieră AKM cu pat rabatabil calibrul 7,62, puşcă mitralieră calibrul 7,62 şi mitralieră calibrul 7,62.[2]

Batalion 1 – comandant maior Tudor Vasile
Compania 1 paraşutişti
Compania 2 paraşutişti – comandant căpitan Obretin Marin
Batalion 2 – comandant maior Gurschi Ilie
Şef stat major – căpitan Diaconescu Laurenţiu Denis
locţiitor politic – căpitan Gâtman Gheorghe
Compania 3 paraşutişti – comandant căpitan Niţu Marin
Plutonul 1 – comandant lt. major Turcu Dorel
Plutonul 2 – comandant lt. major Pătraşcu Marcel
Grup sanitari – sanitar-şef sg. major Badea Gigi
Compania 4 – comandant căpitan Manda Dumitru Marin
Pluton 1 – comandant lt. major Petrache Marin
Compania 1 antitanc – căpitan Breazu Ilie
Pluton 1 antitanc – căpitan Filip Victor
Compania 2 antitanc – căpitan Tudosă Gicu
Pluton 1 antitanc - căpitan Găină Ion Giorgian
Pluton 2 antitanc – căpitan Maria Liviu
Artilerie – comandant maior Cantuniari Şerban
Subunitate 1 – comandant căpitan Petrică Mihai
Subunitate 2 – căpitan Niţu Marin, căpitan Manda Marin
Mitraliere antiaeriene – comandant căpitan Ciocârlie Stelian
Contrainformaţii – lt. major Ilarie Constantin
Subunitate cercetare – comandant căpitan Enache Constantin
Grup cercetare1 – comandant lt. major Cioabă Ionel

[1] Declaraţie Diaconescu Laurenţiu-Denis, p. 3, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[2] *Ibidem*, p. 2.

Grup cercetare 2 – comandant lt. major Ştefănescu Smarandache Nicolae
Grup cercetare 3 – comandant lt. major Văduva Marian
Grup cercetare 4 – comandant lt. major Câmpeanu Nicolae
Protecţie anti-chimică – căpitan Coznea Nicolae
Geniu – comandant căpitan Gioabă Viorel
Transmisiuni – comandant căpitan Albu Ion
II. Activitate perioada 19.12.-23.12.1989

În ziua de 17 decembrie s-a primit ordinul „Radu cel Frumos". Ofiţerii au fost informaţi că la Timişoara au loc manifestări antisociale, sunt distrugeri de bunuri, incendieri de clădiri şi dezordine publică. Pe regiment au fost executate activităţi de pregătire a unor misiuni de război şi au fost împărţite pe companii muniţia de război. Fiecare soldat a primit 200 de cartuşe.[3]

19 decembrie

După-amiaza, în jurul orei 15,00, s-a dat ordin pentru pregătirea de îmbarcare către Timişoara. A fost dat ordinul ca, din militarii care pleacă în misiune la Timişoara, să nu facă parte soldaţi în termen din judeţul Timiş şi judeţele limitrofe.[4] Militarii au primit hrană pentru o zi şi o unitate de foc pentru armamentul individual de infanterie. Au fost îmbarcaţi un număr de 61 de cadre şi 268 de militari în opt avioane AN 24 si AN 26 şi au aterizat pe aerodrom la Giarmata între orele 17,30 şi 19,00. Ajunşi la Timişoara, s-a descoperit că, în componenţa trupelor, se mai află patru soldaţi şi doi ofiţeri originari din Timişoara, care au fost trimişi înapoi la Deveselu. Ofiţerii au fost convocaţi la un instructaj de către un ofiţer de contrainformaţii de la Bucureşti, care susţinea că în Timişoara acţionează elemente iredentiste şi şovine care urmăresc anexarea Transilvaniei la Ungaria. Totodată, acesta a dat ordin să se tragă asupra lor.[5] Efectivul militar sosit de la Caracal a fost încartiruit la Divizia de Apărare Antiaeriană, la unitatea de grăniceri din Calea Lipovei, şi împărţit în trei batalioane. Aici, ofiţerii au fost, din nou, adunaţi de către un general-maior, care a ordonat folosirea armamentului din dotare împotriva „elementelor care urmăresc destabilizarea Timişoarei"[6].

Efectivele regimentului au fost însoţite şi de maiorul Constantin Vasile, venit de la Comandamentul Aviaţiei Militare din Bucureşti. Practic,

[3] Declaraţie Spiru Vasile, p. 2, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[4] Declaraţie Diaconescu Laurenţiu-Denis, fila 2, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[5] Declaraţie Cornea Nicolae, p. 3, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[6] *Ibidem*, p. 4.

comandantul regimentului, colonel Gogonţea Mircea, se subordona acestui maior venit de la comandament.[7]

20 decembrie

Batalionul 1, sub comanda maiorului Vasile Tudor, a primit ca obiectiv paza Intreprinderii „Solventul", Batalionul 2, sub comanda maiorului Gurschi Ilie, la Comitetul Municipal de Partid, iar Batalionul 3 a avut în sarcină împiedicarea afluirii muncitorilor de la U.M.T. către centrul oraşului.

La ora 10,00 plutonul 1 şi 2 din compania a 3-a, batalionul 2 a primit ordin să se deplaseze cu un camion la Comitetul Judeţean de Partid pentru a transporta o staţie de sonorizare.[8] Compania 1 şi 2 din cadrul Batalionului 1 au primit, în jurul orei 12,00, ordin să apere Comitetul Judeţean de Partid. La venirea manifestanţilor, militarii s-au retras la cazarmă, în faţa Comitetului Judeţean de Partid rămânând forţe ale Ministerului de Interne.[9] O altă companie a primit ordin de a intra în dispozitiv la Piaţa Operei, cu misiunea de a nu permite afluirea demonstranţilor. În jurul orei 16,00 militari din regiment au fost la Aeroportul Timişoara pentru a escorta demnitarii veniţi de la Bucureşti.[10]

În jurul orei 19,00 s-a comunicat starea de necesitate şi o parte din subunităţile regimentului au asigurat paza Inspectoratului Judeţean de Miliţie Timiş. În jurul orelor 22,00 majoritatea efectivelor au fost duse în zona Miliţiei Judeţene Timiş.

Noaptea, o altă subunitate a evacuat demnitarii din Comitetul Judeţean de Partid şi i-a escortat la Aeroportul Timişoara. Din această noapte, până pe data de 22, paza Comitetului Judeţean de Partid a fost efectuată tot de militarii acestui regiment.

21 decembrie

În jurul orei 16,00 majoritatea efectivelor au fost mutate de lângă sediul Miliţiei la Comitetul Judeţean de Partid. Aproximativ pe la ora 17,30 s-a intervenit, la ordin, şi la tipografie, muncitorii fiind evacuaţi şi tipografia închisă până în 22 decembrie.[11]

22 decembrie

---

[7] Declaraţie Cantuniari Şerban, p. 3, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[8] Declaraţie Turcu Dorel, p. 3, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[9] Declaraţie Obertin Martin, p. 2, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[10] Declaraţie Diaconescu Laurenţiu-Denis, fila 4, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[11] Declaraţie Diaconescu Laurenţiu-Denis, fila 4, Dosar 97.P.1990 Caracal.

După-amiaza un batalion primeşte ordin de deplasare la ieşirea din Timişoara în dreptul localităţii Giarmata, cu misiunea de a organiza un filtru, deoarece dinspre Lugoj se deplasau spre Timişoara teroriştii îmbarcaţi în tiruri.[12] Fără a fi avut incidente, în jurul orei 21,30 batalionul pleacă spre Intreprinderea „Solventul" pentru a o apăra. Fabrica era păzită de o altă unitate de la trupele de securitate, astfel că au primit ordin de deplasare în Piaţa Operei, unde teroriştii executau foc. În Piaţa Operei militarii unităţii din Caracal sunt confundaţi cu teroriştii şi sunt atacaţi cu focuri de armă din mai multe zone. De asemenea, în jurul orei 22,00, un camion cu militari, care se îndrepta spre Poşta Mare, este întâmpinat cu foc pe Strada Popa Şapcă, în zona penitenciarului. Camionul, care avea cauciucurile sparte, a fost abandonat, iar militarii s-au refugiat la fostul hotel al partidului.[13] Subunităţi ale regimentului au fost şi la Hotelul „Continental", la Palatul Poştelor şi la Comitetul Judeţean de Partid.

Grupul de cercetaşi condus de căpitanul Cîmpeanu Nicolae a primit ordin de a merge pe platforma „Solventul" şi de a aresta o unitate de securitate care asigura paza obiectivului. Interesant este că grupa de cercetaşi s-a deplasat cu un autoturism Dacia de culoare albă.

Din declaraţia căpitanului Cornea Nicolae, şeful protecţiei antichimice din cadrul unităţii, rezultă că militarii de la Caracal au fost, de fapt, folosiţi pe post de terorişti, au fost dezinformaţi şi permanent vânaţi de celelalte forţe militare aflate în Timişoara.

23 decembrie

10,00-11,00: ordin de deplasare la aeroport, cu destinaţia Bucureşti. Până în jurul orei 14,00 militarii de la Caracal părăsesc Aeroportul Militar Giarmata, cu destinaţia de zbor Bucureşti. În drum către aeroport, penultimul camion din coloană s-a răsturnat, astfel încât în jur de 50 de militari au plecat doar a doua zi.

În urma activităţilor desfăşurate la Timişoara şi la Bucureşti, foarte mulţi ofiţeri şi subofiţeri au fost înaintaţi în grad, o parte având şi certificate de revoluţionar.

Gino **RADO**

[12] Declaraţie Cornea Nicolae, p. 5, Dosar 97.P.1990 Caracal.
[13] Declaraţie Manda Marin, p. 3, Dosar 97.P.1990 Caracal

BIBLIOTECA REVOLUŢIEI

Ştefan Ehling, ***Nu-l blamaţi pe optimist!*****,** Editura Tim, Reşiţa, 2013, 359 p.

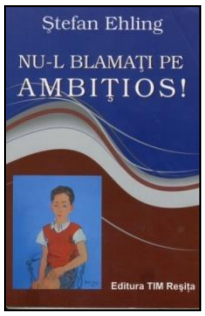

Don't blame the optimist, he is a survivor of the system, although it is worth mentioning that because the system itself he was able to finish his studies. Irrespective of the situation, he always analyzes, struggles, adapts himself, fights for existence, even then when, against his will, he silently witnesses all kinds of unpleasant situations.

A fresco of the political life where the hero reveals the details of the quotidian life, na mely the rural life, starting with the end of the World War II, and continuing with the rougher instauration of the communist regime. This is a text full of suspense where every chapter offers more and more details about the threads unseemly woven by those serving the country and the party.

Although it starts with an "auxiliary" text, the music teacher's annotations, where we could read his reflections as well as references to well-known novels from the universal literature, and the intertext, the narrative goes to the main plan, the childhood and the youth of Professor Marchiş. It seems that are dealing with a novel of formation, a „Bildungsroman". Actually, I would say that it is about the "childhood" and the "youth" of a political system, *i.e.* the communism, which, concomitant with the young Marchiş, lives its/his life growing, developing, blossoming and owning everything around us: consequently, the author considers the hero just a pretext to relive, in his elderliness, not only the intensity of his own life, but also the life of the politics that darkened everyone's fate. After a while, the rich have been appointed in warm positions and have started to live a decent life, but those who had been poor remained poor also during the new regime. We can though talk about the disappearance of the social stratification: the musician, the intellectual and the peasant, they all end up in working the land.

Keywords: Romanian Communist Party, Collective Household, Bărăgan, deportation,

Cuvinte cheie: Partidul Comunist Român, Gospodăria Colectivă, Bărăgan, deportare, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gospodărie Agricolă de Stat, Stalin, socialism, comunism.

Nu-l blamaţi pe optimist, el este un supravieţuitor al sistemului, cu toate că, în parte, tocmai datorită lui şi-a putut finaliza studiile. Indiferent de situaţie, el analizează, se zbate, se adaptează, luptă pentru existenţă, chiar şi atunci când, fără voia lui, este martor la tot felul de situaţii neplăcute.

O frescă a vieţii politice, în care eroul ne dezvăluie amănuntele vieţii cotidiene, în speţăa a celei rurale, începând cu sfârşitul Celul De-al Doilea Război Mondial, şi continuând cu instaurarea, tot mai grosolană, a sistemului comunist. Un text plin de suspans, în care, în fiecare capitol, aflăm tot mai multe detalii despre iţele nevăzute ţesute de cei ce serveau ţara şi partidul.

Deşi începe cu textul socotit „auxiliar", adnotările profesorului de muzică, în care apar reflecţiile sale, trimiteri la romane cunoscute din literatura universală, intertextul, firul epic trece apoi la planul considerat principal, copilăria şi tinereţea profesorului Marchiş, părând că avem de-a face cu un roman de formare, „Bildungsroman". În fapt, aş zice că e vorba de „copilăria" şi „tinereţea" unui sistem politic, comunismul, care, concomitent cu tânărul Marchiş, creşte, se dezvoltă, înfloreşte şi pune stăpânire pe tot ce ne înconjoară; deci eroul este pentru autor doar un pretext pentru a retrăi, la anii senectuţii, nu atât intensitatea propriei sale vieţi, cât a politicului care a înnegrit soarta tuturor. După un timp, cei bogaţi se instalaseră în funcţii bune şi o duceau acceptabil, iar cei ce fuseseră înainte săraci au rămas, şi în noul regim, tot săraci! Nu-i aşa cât de actuală este această concluzie?

Cartea poate fi privită şi ca o monografie a satului bănăţean, o societate de tranziţie, care mai păstrează, cel puţin în primii ani de după Cel De-al Doilea Război Mondial, rămăşiţele fostului imperiu austro-ungar, o comunitate în care se instaurează, încet dar sigur, sistemul comunist, cu realităţile socialiste specifice.

Pe tot parcursul volumului, se întrepătrund două planuri, două registre paralele, inegale ca întindere. Pe de o parte, vocea naratorului, respectiv a profesorului de muzică de la Graz, care primeşte un manuscris de la fiul său, pe care face o serie de adnotări în timp ce îl parcurge. Pe de altă parte, manuscrisul, care îi aparţine profesorului Marchiş, este o autobiografie, redată tot la persoana I.

Stilistic şi din punct de vedere literar, putem afla, chiar din adnotările profesorului de muzică, unde se încadrează cartea: „Naratorul povesteşte din perspectiva unui copil orfan, care creşte în România de după război şi se încarcă de istoria porţiunii de timp în care i-a fost dat să trăiască (...) predestinat să ajungă cronicarul vremurilor vitrege în care este obligat să crească (...)". Apar aici o mulţime „de personaje care ies din memoria teribilă a unui copil fără copilărie şi care reprezintă umanitatea plurietnică a unui sat din partea de nord a Banatului, stratificarea lui socială, schimbările radicale la acest nivel, iscate de un cutremur istoric (...) un copil cu o sensibilitate excepţională, cu o memorie prodigioasă (...) peste care se suprapune experienţa de viaţă şi puterea de reflexie a profesorului Marchiş, ajuns la anii maturităţii. Istoria văzută din două perspective: cea a copilului care o trăieşte şi cea a raissonneur-ului matur,

care cunoaşte urmările poveştilor adevărate, îndurate aievea de copil, iată în ce constă – în parte – noutatea viziunii domnului Marchiş”[1]. Naratorul din intertext îşi caracterizează propriul text ca pe unul realist, obiectiv, presărat cu ironie şi autoironie, având plăcerea de a parodia evenimentele în mijlocul cărora trăieşte, până la graniţele comicului, un stil auctorial indirect, profund marcat de portretizare, analiză, deoarece un narator de valoare trebuie să fie şi un scriitor adevărat, dar şi un bun istoric, sociolog şi psiholog, deopotrivă.

Profesorul Marchiş, ajuns la maturitate, nu mai este nici român, nici neamţ, ci, mai degrabă, oltean, manifestându-se, astfel, mai ales prin limbaj, poate şi datorită unei vieţi trăite în oraşul S., după terminarea facultăţii. Cu duioşia şi nostalgia adultului care-şi retrăieşte copilăria, îşi aduce aminte de părinţi, de tatăl lui căzut pe front, prezent aproape numai prin descrierile mamei sale, de consătenii lui dragi şi de transformările pe care le suferă satul, pe măsură ce comuniştii pun stăpânire pe el. Dacă, la început, copil fiind, primul contact cu regimul comunist nu pare aşa de important sau de grav, prin prezenţa câinelui din împrejurimi, pe nume „Bolşevic”, treptat, el află despre deportarea în Rusia a unor rude sau în Bărăgan şi că „În sat începuse să funcţioneze o celulă a Partidului Comunist Român, formată, cu precădere, din unguri”[2].

Cu raţiunea unui copil foarte isteţ, el face o clasificare a cetăţenilor după averea lor: cei mai bogaţi erau cei care aveau între 20 şi 200 lanţe de pământ, case mari din cărămidă, pe frontispiciul cărora scria numele proprietarilor, împrejmuite cu gard de beton şi fier forjat, cu porţi impozante din fier, şi care aveau câte o pereche sau mai multe de căruţe şi cu loitre scurte, şi cu loitre lungi, dar şi trăsuri de lux, folosite la ocazii speciale. Urmau apoi cei care deţineau numai 15-20 de lanţe de pământ, numeroşi înainte de colectivizarea completă a agriculturii, având cel puţin 2 cai, o căruţă şi trăsură de lux. „Doi cai şi o cocie era în sat simbolul pricopselii.”[3] Familiile mai sărace aveau între 3 şi 5 lanţe de pământ, un singur cal şi o căruţă uşoară şi, în general, acestea intraseră primele în rândurile Partidului Comunist Român.

La fostul Castel al grofului austro-ungar, devenit al colonelului între cele două războaie mondiale, a venit o armată de ingineri, contabili, agronomi, medici veterinari şi tehnicieni agricoli, conduşi de un director, transformând clădirea în Gospodărie Agricolă de Stat.

Copilul Marchiş începe clasa I chiar în anul Reformei Învăţământului, când religia a fost eliminată din materiile care urmau a fi predate, pentru ca cei din clasa muncitoare să nu se mai teamă de „popă”.

---

[1] Ştefan Ehling, *Nu-l blamaţi pe optimist!*, Editura Tim, Reşiţa, 2013, p. 86.
[2] *Ibidem*, p. 33.
[3] *Ibidem*, p.33.

Primul contact cu învăţătorul ar fi trebuit să fie unul emoţionant şi de neuitat, cum a şi fost, de altfel, acesta primindu-şi învăţăceii cu un salut din care copiii nu au priceput nimic: „Trăiască Republica Populară Română!”. Nu peste mult timp, copiii au învăţat să fie mândri de noul lor statut de pionier, să meargă inutil pe câmp, în urma combinei, şi să adune ce a mai rămas în urma ei, dar poate că aceasta „era o acţiune educativă, care ne obişnuia pe noi, oamenii muncii de mâine, să acţionăm în colectiv, pentru colectiv”[4].

Notarul adus din Arad îi scotea din case pe cei ce nu-şi plăteau taxele, pe „chiaburi”, bătându-i până ce sângerau, în timp ce alţi săteni erau bătuţi în incinta Primăriei, din acelaşi motiv. Activiştii şi cei din preajma lor duceau acţiuni de constrângere-convingere, pentru ca ţăranii să intre în Gospodăria Colectivă, fixau cote pe care cei încă neintraţi în colectiv nu le puteau plăti şi, în consecinţă, lucrurile acestora erau scoase în stradă, spre vânzare.

Incompetenţa se manifesta de la cele mai neimportante nivele: gornistul pionierilor, deşi nu ştia să sufle, patrona manifestările politice; steagurile fluturau, nelipsite fiind, alături de cel al ţării noastre, cel al P.C.R.-ului şi al Uniunii Sovietice; în şedinţe i se mulţumea mereu lui Stalin pentru eliberarea ţării de sub jugul fascist şi lui Gheorghe Gheorghiu-Dej pentru viaţa bună a ţărănimii aliate cu clasa muncitoare; se făceau interminabile promisiuni şi angajamente că se vor depune toate eforturile pentru a obţine recolte tot mai bogate, pe calea construirii socialismului.

Copilul simte cum schimbările se reflectă şi în cele legate de obiceiurile oamenilor; parcă şi nunta devine alta, obiceiurile vechi încep să se înstrăineze, să-şi piardă semnificaţia, şi să apară altele noi. În viaţa sătenilor apare un proces profund de urbanizare, adus de suflul nou şi entuziast al activiştilor buni numai de gură. Sloganele comuniste: „Trăiască Gospodăria noastră Colectivă!”, „Trăiască tânăra noastră agricultură socialistă!”, „Trăiască Partidul Muncitoresc Român în frunte cu tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej!”, „Trăiască internaţionalismul proletar!”[5] sunt rostite, la nesfârşit, de tovarăşii de la raion.

Desprinderea copilului de sat, un Nică modern, este redată cu dramatismul specific momentului; el intră pe băncile Şcolii Pedagogice, unde aude numele Makarenko de sute de ori, cu referire la „Poemul pedagogic” şi la sloganul „Dacă nu ştiţi, vă învăţăm, dacă nu puteţi, vă ajutăm, dacă nu vreţi, vă obligăm!”[6]. Şcoala este singura şansă a copilului de a scăpa de sărăcie, care, la vremea aceea, prost îmbrăcat şi veşnic flămând, se simţea singur printre străini, departe de casă, de sat şi de familie. Condiţiile de la şcoală erau jalnice: 80 de paturi într-un dormitor, cu regim cazon: trezirea la 6.30, jumătate de oră pentru

[4] *Ibidem*, p.61.
[5] *Ibidem*, p. 84.
[6] *Ibidem*, p. 91.

igiena proprie, făcutul patului, 30 de minute de repetat, sub supravegherea unui elev, micul dejun, constând dintr-un ceai maroniu din zahăr ars şi o felie subţire de pâine neagră, lihneala din stomac dându-le elevilor stări de leşin; prânzul nu era mai consistent: ciorbe tulburi, sosuri maronii, fierturi necomestibile. După ore, elevii mergeau în sala de meditaţii, iar cine îndrăznea să i se adreseze colegului de bancă nu mai era învoit. Un intelectual „fără a trăi în opulenţă în societatea comunistă, o ducea totuşi mai binişor decât clasa muncitoare în alianţă cu ţărănimea”[7], poate şi deoarece „Comuniştii au fost, întotdeauna, mândri de cadrele pe care le-au creat în şcoli şi facultăţi şi o mulţime de tineri s-au bucurat de şansa pe care regimul totalitar le-a oferit-o”[8]. Din acest motiv, eroul vede în procesul de învăţământ şansa de a duce o viaţă mai bună.

Teama deportării în Bărăgan s-a instalat apoi în sat, dacă localitatea ar fi fost doar cu câţiva km mai aproape de graniţa cu Iugoslavia, sătenii nu ar fi scăpat fără a fi alungaţi. Mai rămâneau chefurile de la cârciuma lui Franţi, pentru cei ce doreau să uite de necazuri, certurile între prietenii de pahar erau nevinovate, dar acestea s-au denaturat cu trecerea anilor, punctul culminant fiind bătaia de la castel, când fratele unui tractorist se ia la harţă cu un zilier bihorean, nemulţumit pentru plata nedreaptă pentru munca depusă, furat la pontaj, care a fost apoi ucis cu brutalitate. Treptat, legea în sat au început să o facă tractoriştii; atunci când cineva trebuia învăţat minte sau incomoda Partidul, era luat la pumni pe întuneric pe uliţele satului.

Ţăranii care lucrau în Gospodăria Statului primeau bunuri de consum, în natură, în funcţie de zilele lucrate; statul lua o parte din recoltă pentru plata SMT-ului care arase, semănase, treierase cu utilajele proprii, o altă parte pentru sămânţă, pentru fondul de dezvoltare al Gospodăriei, dar măcar nu aveau grija impozitelor, în timp ce ceilalţi ţărani nu mai răzbeau cu dările. După retragerea trupelor sovietice, ţăranii nu mai trebuiau să dea dări, deoarece nici România nu mai trebuia să plătească ruşilor reparaţii de război.

În viaţa politică a venit apoi contrareforma din Ungaria, urmată de vizita tovarăşului Kádár la Timişoara, în 1957. Noile vedete ale satului erau directorii GAS-ului, inginerii, contabilii, doctorii, primarul, activiştii de partid, care veneau din Arad, şi femeile uşoare. La cinematografele cu pereţii tixiţi de actori sovietici rulau numai filme ruseşti.

La muncă, socotitorul nota recoltele, fiind la fel de necinstit ca mulţi dintre ţărani, sătui că plata nu se făcea conform muncii lor. La ferma de stat lucrau, în general, cei care nu aveau pământ şi deci nu au fost primiţi în

[7] *Ibidem*, p.100.
[8] *Ibidem*, p.101.

Gospodăria de Stat, iar aceştia erau remuneraţi în bani, fără să mai fie nevoiţi să aştepte terminarea recoltei pentru a fi plătiţi.

Tânărul erou află din cărţi despre elementele duşmănoase din sate, forţe reacţionare şi înapoiate ideologic, fiindcă se opuneau mereu, neînţelegând avantajele gospodăriilor colective. Încep să apară şi avorturile clandestine, mutările disciplinare, cei incapabili în meseriile lor râvneau la funcţii de conducere, folosindu-se de arta înscenărilor.

Sfatul Popular al Regiunii acorda un număr mare de burse de studii pentru orfani, cu condiţia ca, după terminarea studiilor, să se prezinte în locul unde era nevoie de cadre. La şcoală, pe lângă materiile ştiinţifice predate, se învăţa cu sârg socialismul şi toţi trebuiau să conspecteze, ore în şir, din lucrările lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Lectorul de la facultate juca rolul neobosit al activistului de partid care pare răbdător, îngăduitor şi receptiv la doleanţele şi ideile inovatoare ale studenţilor, interesat de glasul maselor, însă îi determină pe cei din sală să spună ceea ce doreşte el să audă, de fapt. „Partidul ne învaţă că soluţiile la problemele construcţiei socialismului sunt întotdeauna rolul gândirii partidului, care nu uită niciodată să consulte masele largi de oameni ai muncii.”[9]

Reîntors la sat, în vacanţă, tânărul se reacomodează greu cu sudoarea muncii, crezând că numai lipsa antrenamentului îl face să muncească, aparent, fără spor faţă de ceilalţi ţărani aflaţi în câmp. După un timp, prin bunăvoinţa unui zilier, află cum toţi munceau de mântuială şi nu săpau corect, rezultatele fiind observate după câteva luni, după cum arăta porumbul anemic rezultat din această muncă. Deci există şi o dedublare în atitudine şi o neseriozitate la lucru, o sabotare a statului, din frustrarea că statul şi-a însuşit necinstit averea oamenilor. Sătenii nu mai erau suficienţi pentru lucru, treptat, veniseră moldovenii, bihorenii şi maramureşenii, începuse şi armata să ajute la muncile câmpului. „Proprietatea socialistă – observă profesorul de muzică – produce mutaţii serioase în atitudinea oamenilor faţă de muncă.”[10]

Naiv şi visător, eroul vede un om murind, omorât, pe nedrept, pentru că a avut puterea să spună public că a fost înşelat, plătindu-i-se mai puţin decât i se promisese. Din acest motiv, a fost, ulterior, târât prin tribunal ca martor la un proces cu rezultatul ştiut de dinainte. Cel vinovat nu trebuia să plătească numai pentru faptele sale, ci şi pentru a acoperi un sistem putred, o reţea de păcălitori, care furau din munca ţăranilor, îi serveau pe la spate pe mai-marii oraşelor, vindeau la piaţă la negru şi, astfel, se îmbogăţeau prin sudoarea celor care munceau câmpul pentru o recompensă mică. Reţeaua clandestină funcţiona, cei

[9] *Ibidem,* p. 275.
[10] *Ibidem,* p.177.

implicaţi erau mână-n mână şi se acopereau unii pe alţii, femeile iscodeau, informau şi se luau măsuri: de la intimidare, la violenţă, de la convingerea cu vorba bună că lucrurile sunt drepte şi corecte, până la crimă, nimeni şi nimic nu putea să stea în calea lor, să oprească acest mecanism.

Imaginea unuia dintre unchii săi, ca o compensare a tatălui care-i lipsea, este una plină de şarm: unchiul este modern, elegant, se poate întreţine, la începutul comunismului, din micul său atelier, are bani pentru a-şi cumpăra lucruri scumpe, de calitate, la comandă, costume frumoase, pantofi fini de piele, pălării cu boruri largi, paltoane şi pardesie de lână, cum numai domnii aveau, ba, mai mult, poate satisface capriciile unei neveste cu 20 de ani mai tânără şi chiar să-şi ajute nepotul sărac. Când comunismul se instaurează total, de teamă că nu-şi va mai permite să ducă o viaţă elegantă, unchiul decide să se stabilească definitiv în Republica Federală Germania. La posturile de radio româneşti nu se mai sărbătorea Crăciunul, unchiul însă asculta noaptea Radio „Europa Liberă". Celălalt unchi, ducând o viaţă mai dură, deportat în Rusia, nu zâmbea, nu glumea pe socoteala lui Stalin niciodată şi-şi tempera fratele să nu-i spună nepotului lucruri periculoase. Moartea lui Stalin a coincis cu moartea bunicii eroului, care n-a putut, din acest motiv, să plece imediat acasă, deoarece nu putea lipsi de la adunarea solemnă, mitingul de doliu închinat „tovarăşului".

Ambiţios şi muncitor, visul eroului este să se căsătorească cu o nemţoaică la fel de muncitoare ca el, crezând că, astfel, se va împlini pe toate planurile, dar nemţoaica mult visată îl iubeşte pe altul, care-i oferă o poziţie socială mai bună. Trecând silenţios prin primii fiori de dragoste, zbătându-se să nu cadă nici în păcat, nici în posibilele capcane puse de cei care controlau totul în sat, eroul este ales de o olteancă hotărâtă, frumoasă, bine făcută, mai pragmatică şi dornică de a forma un cuplu solid, datorită căreia sare peste perioadele de tatonări şi de chin şi trăieşte o dragoste împlinită, fără temeri şi fără emoţii.

Simona **MOCIOALCĂ**

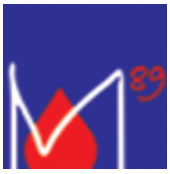

INSTANTANEE – MEMORIAL

Cupa „Memorialul Revoluţiei” la minifotbal – Ediţia a VI-a

The 6th edition of the “Memorialul Revolutiei 1989” Sport Competition took place at the Arena Carlo, respectively at the „Constantin Jude” (Olimpia) Hall of Timişoara, on Saturday and Sunday, December 7th and 8th 2013.

The 8 teams who entered the competition in the first day have been assigned to 2 groups of 4 teams and the first two teams from each group qualified for the games organized on Sunday and played at „Constantin Jude” Hall.

The last year’s finalists, *i.e.* Rudolf Walther, who also won this 6th edition of the competition and Metanoia Timişoara, have been directly qualified into the final. We salute the presence of the teams from other localities, such as: Buziaş Re-education Centre, Beraca Lugoj Centre and Lugoj Foster Home. Among other participants we can mention: “Mană Cerească” Centre from Timisoara, Oneşti 3 Centre of Timisoara. The best goalkeeper of the tournament was Raul Mutaşcu, from Rudolf Walther’s team, and the title of best player was awarded to Stepănescu Mihai, of “Memorialul Revolutiei” team.

Keywords: “Memorialul Revolutiei”, mini football, Rudolf Walther, Metanoia Timişoara, Buziaş Re-education Centre, Beraca Lugoj Centre, Lugoj Foster Home, “Mană Cerească” Centre of Timisoara, “Oneşti 3” Centre of Timişoara, Raul Mutaşcu, Mihai Stepănescu,

Cuvinte cheie: Memorialul Revoluţiei, minifotbal, Rudolf Walther, Raul Mutaşcu, Mihai Stepănescu, Metanoia Timişoara, Centrul de Reeducare Buziaş, Centrul Beraca Lugoj, Centrul de Plasament Lugoj, Centrul Mană Cerească Timişoara, Centrul Oneşti 3 Timişoara.

Sâmbătă, 7 decembrie, şi duminică, 8 decembrie 2013 a avut loc la Arena Carlo din Timişoara, respectiv la Sala „Constantin Jude” (Olimpia) din Timişoara, în cadrul programului de comemorare a Eroilor Martiri căzuţi în Revoluţia din Decembrie 1989, competiţia sportivă Cupa „Memorialul Revoluţiei” la minifotbal, ediţia a VI-a, în care s-au angrenat echipe ale unor O.N.G.-uri, biserici şi alte instituţii care se ocupă de tineri defavorizaţi din punct de vedere social (orfani din Revoluţie, tineri proveniţi din orfelinate şi din centre de reeducare a minorilor, copiii străzii etc.), respectiv echipe ale unor asociaţii revoluţionare din ţară.

Cele 8 echipe care au intrat în competiţie în prima zi au fost repartizate în două grupe de câte 4 echipe, primele două clasate din fiecare

grupă fiind calificate pentru meciurile de duminică, disputate la Sala „Constantin Jude”.

Aici s-au calificat direct finalistele de anul trecut, respectiv Rudolf Walther si Metanoia Timişoara. Meciurile au fost foarte aprig disputate, punându-se mult suflet şi multă ambiţie în fiecare fază de joc, în final învingătoare ieşind echipa Rudolf Walther, care, deşi a obţinut locul 2 în grupa din care făcea parte, a câştigat, în cele din urmă, competiţia pentru a doua oară consecutiv, trecând în finală de echipa Memorialul Revoluţiei.

Salutăm prezenţa unor echipe din alte localităţi, respectiv: Centrul de Reeducare Buziaş, Centrul Beraca Lugoj şi Centrul de Plasament Lugoj. Celelalte echipe participante: Centrul Mană Cerească Timişoara, Centrul Oneşti 3 Timişoara.

Cel mai bun portar al turneului a fost desemnat Raul Mutaşcu Raul, de la echipa Rudolf Walther, iar titlul de cel mai bun jucător a fost obţinut de către Mihai Stepănescu, de la echipa Memorialul Revoluţiei.

Competiţia a fost organizată de către Asociaţia Memorialul Revoluţiei din Timişoara, în colaborare cu Primăria Timişoara şi Consiliul Judeţean Timiş.

Sponsorii competiţiei: S.C. Gallprint S.R.L., S.C. Nandripris S.R.L., Perenna Premier.

CLASAMENT GENERAL:
1. RUDOLF WALTHER
2. MEMORIALUL REVOLUŢIEI
3. METANOIA TIMIŞOARA
4. LIBERTATEA ’89

Iata mai jos toate rezultatele:

SÂMBĂTĂ, 7 DECEMBRIE 2013, ARENA CARLO

Grupa A:
CENTRUL DE REEDUCARE BUZIAŞ – CENTRUL BERACA LUGOJ 1-2
CENTRUL MANĂ CEREASCĂ TIMIŞOARA – LIBERTATEA 89 5-4
CENTRUL DE REEDUCARE BUZIAŞ – LIBERTATEA ’89 0-7
CENTRUL DE REEDUCARE BUZIAŞ – CENTRUL MANĂ CEREASCĂ TM 1-2
LIBERTATEA ’89 – CENTRUL BERACA LUGOJ 5-4
CENTRUL BERACA LUGOJ – CENTRUL MANĂ CEREASCĂ TM 1-5
Clasament:
1. CENTRUL MANĂ CEREASCĂ TIMIŞOARA
2. LIBERTATEA ’89
3. CENTRUL BERACA LUGOJ
4. CENTRUL DE REEDUCARE BUZIAŞ

Grupa B:
CENTRUL ONEȘTI 3 TIMIŞOARA – CENTRUL DE PLASAMENT LUGOJ 5-3
METANOIA ARAD – MEMORIALUL REVOLUȚIEI 0-3
CENTRUL ONEȘTI 3 TIMIŞOARA – MEMORIALUL REVOLUȚIEI 3-3
CENTRUL DE PLASAMENT LUGOJ – METANOIA ARAD 3-0
MEMORIALUL REVOLUȚIEI – CENTRUL DE PLASAMENT LUGOJ 8-2
CENTRUL ONEȘTI 3 TIMIŞOARA – METANOIA ARAD 3-0

Clasament:
1. MEMORIALUL REVOLUŢIEI
2. CENTRUL ONEȘTI 3 TIMIŞOARA
3. CENTRUL DE PLASAMENT LUGOJ
4. METANOIA ARAD

DUMINICĂ, 8 DECEMBRIE 2013, SALA „CONSTANTIN JUDE”

S-au calificat direct finalistele de anul trecut, respectiv Rudolf Walther şi Metanoia Timişoara, lor adăugându-li-se primele două echipe din grupele de sâmbătă.

GRUPA A:
RUDOLF WALTHER - MEMORIALUL REVOLUŢIEI 1-1
CENTRUL ONEŞTI 3 TIMIŞOARA – RUDOLF WALTHER 0-2
MEMORIALUL REVOLUŢIEI – CENTRUL ONEŞTI 3 TIMIŞOARA 4-0

1. MEMORIALUL REVOLUŢIEI
2. RUDOLF WALTHER
3. CENTRUL ONEŞTI 3 TIMIŞOARA

GRUPA B:
LIBERTATEA ’89 – METANOIA TIMIŞOARA 3-0
CENTRUL MANĂ CEREASCĂ – METANOIA TIMIŞOARA 1-2
LIBERTATEA CEREASCĂ ’89 – CENTRUL MANĂ CEREASCĂ 5-4

1. METANOIA TIMIŞOARA
2. LIBERTATEA ’89
3. CENTRUL MANĂ CEREASCĂ

SEMIFINALE:
LIBERTATEA ’89 – MEMORIALUL REVOLUŢIEI 4-1
RODOLF WALTHER – METANOIA 3-2 după prelungiri (2-2 după timpul regulamentar)

FINALA:
RUDOLF WALTHER – MEMORIALUL REVOLUŢIEI 4-0

CLASAMENT GENERAL:
1. RUDOLF WALTHER
2. MEMORIALUL REVOLUŢIEI
3. METANOIA TIMIŞOARA
4. LIBERTATEA ’89

Eugen **GHEORGHIOIU**

Supercupa Memorialul Revoluţiei, Ediţia a II-a, 2013

The2nd edition ofthe "Memorialul Revolutiei" Mini-Football Super Cup was organized on Saturday, the 14th of December 2013 at „Constantin Jude" (Olimpia) Hall of Timişoara. The finalists of this 2nd edition were the team representing the „Regetele Ferdinand I" Technical College of Timisoara and the team representing the "Rudolf Walther" Foundation. The former won the mini football tournament for high school students, namely the „People's Heroes" Cup, in June and the latter was the last winner of "Memorialul Revolutiei" Cup.

It was, actually, a re-editing of last year's Super Cup, with the mention that, this time, the game was more balanced, and the team representing the „Regetele Ferdinand I" Technical College managed to win, in the end.

Key words: "Memorialul Revolutiei", mini football, „Regetele Ferdinand I" Technical College, Rudolf Walther, Ioan Bânciu, Costel Balint, Harald Pinzhoffer, Gheorghe Stănescu.

Cuvinte cheie: Memorialul Revoluţiei, minifotbal, Rudolf Walter, Bânciu Ioan, Balint Costel, Pinzhoffer Harald, Colegiul Tehnic „Regele Ferdinand I", Stănescu Gheorghe.

Sâmbătă 14 decembrie, la Sala Constantin Jude (Olimpia) din Timişoara, a avut loc SUPERCUPA MEMORIALUL REVOLUȚIEI la minifotbal, ajunsă la ediția a II-a, între echipa Colegiului Tehnic „Regele Ferdinand I" şi echipa Fundaţiei "Rudolf Walther". Prima a câştigat în luna iunie turneul de minifotbal destinat elevilor de liceu "Cupa Eroilor Neamului" (o competiţie sportivă care se adresează elevilor din gimnaziile şi liceele timişorene), iar cea de-a doua este proaspăta câştigătoare a "Cupei Memorialul Revoluţiei 1989", competiţie destinată echipelor ale unor ONG-uri, biserici şi alte instituţii care se ocupă de tineri defavorizaţi din punct de vedere social (orfani din revoluţie, tineri proveniţi din orfelinate, centre de re-educare minori, copiii străzii etc), respectiv echipele unor asociaţii revoluţionare.

A fost de fapt o reeditare a supercupei de anul trecut, de această dată meciul fiind unul mult mai echilibrat, echipa Colegiului "Regele Ferdinand I" reușind în cele din urmă să-și ia revanșa.

Scorul a fost deschis de Rudolf Walter, prin Moricz Alexandru, pentru ca până la pauză Colegiul să egaleze prin Zait Alexandru. Repriza a doua a început cu dominarea Colegiului, care a reușit să înscrie golul victoriei prin Pană Ovidiu, direct dintr-o lovitură liberă, de altfel acesta fiind declarat de către organizatori MVP-ul partidei. Până la final, Fundația a preluat inițiativa, dar fără să concretizeze în gol vreo acțiune, cea mai mare

ocazie venind chiar în minutul de prelungire, când portarul Sava Samuel și-a salvat echipa de la primirea golului egalizator.

Meciul a fost arbitrat de reputatul Stănescu Gheorghe.

Iată mai jos echipele:

Colegiul Ferdinand: Sava Samuel, Laszlo Joszef, Pascalau Andrei, Sosu Tiberiu, Olariu Silviu, Zait Alexandru, Pană Ovidiu, Ionescu Alexandru, Anut Darius, Bala Ioan, Sosu Darius. Antrenor/Prof. Ionilă Flavia.

Fundaţia Rudolf Walther: Raul Mutaşcu, Bârză Gheorghe, Rus Traian, Gurin Todor, Daniel Sărariu, Ionuţ Mestecăneanu, Eugen Varanic, Gavril Lazăr, Cătălin Murariu, Alin Jeordean, Alexandru Moricz, Gabriel Sera, Simoniac Cristian. Antrenori Csaba Lajos şi Helmuth Guţuli.

Premii: MVP-ul supercupei: Pană Ovidiu, cel mai bun portar al supercupei: Simoniac Cristian.

În cadrul festivității de premiere, organizatorii (prin vicepreședintele Asociației Memorialul Revoluției, dl. Bânciu Ioan, prof. Balint Costel și prof. Pinzhoffer Harald) au oferit componenților celor două formații câte un pachet cu fructe și dulciuri.

Eugen **GHEORGHIOIU**

Decembrie – între datorie, respect şi neuitare

Every year, in December, we want the events of 1989 be remembered by younger generations. Consequently, we supported in 2013 several cultural-sportive events, among which: "Memorialul Revolutiei 2013" Cup and Super Cup; the visit of „Poli" supporters from Peluza Sud (16th December); the Pilgrimage in memory of the Martyr Heroes of Timisoara (18th of December), at Bucharest and Popeşti-Leordeni (19th - 20th of December) and at Slatina (21st of December); book and film presentations: Brînduşa Armanca: *Frontierişţii. Istoria recentă în mass-media (Frontier Fighters. Recent History in Mass-media),* 2nd edition revised and completed, and the TV miniseries produced at TVR Timisoara (Romanian Television) after a script signed by Brînduşa Armanca (17th of December) and the exhibition: *Expoziţie la expoziţie (Exhibition to exhibition)*– documentary and artistic photographs about the Romanian Revolution of December 1989, selected by Dr. George Copăceanu (20th of December 2013).

In partnership with Timis County Board of Education and the Teaching Staff Department of Timişoara, several schools of the city and the county „adopted" our monuments erected in the memory of the Victims of the Revolution, where wreath ceremonies have been officiated.

At the Writers Union of Timişoara, on the 19th of December 2013, we launched the latest titles edited and published by the Memorial of Revolution: the 10th, 11th and 12th issues of the scientific and information bulletin, a special edition of our English magazine, as well as two volumes: *Procesul de la Timişoara. Audierea în cadrul urmăririi penale a celor 21+4 inculpaţi* (*The Trial of Timisoara. The hearing of the 21 + 4 defendants, during the criminal prosecution phase*) (series: Documents, coordinator: Gino Rado) and *Sindromul Timişoara: adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă* (*The Timisoara Syndrome: Truth and Imagination. Mass-Media Communication Strategies in an Explosive Reality*) (Lucian-Vasile Szabo).

Keywords: Memorial of Revolution Association, the Revolution of 1989, pilgrimage in the memory of the Martyr Heroes, Peluza Sud, Brînduşa Armanca, George Copăceanu, Ioan Bânciu, Peluza Sud.

Cuvinte cheie: Asociaţia Memorialul Revoluţiei, pelerinaj, eroi martiri, Brânduşa Armanca, George Copăceanu, Ioan Bânciu.

Dacă la Asociaţia Memorialul Revoluţiei din Timişoara Eroii nu se uită niciodată şi filele istoriei se răsfoiesc zi de zi, cu fiecare vizitator în parte, în luna decembrie, dorim ca aceste evenimente să le fie reamintite şi celorlalte generaţii. Din nefericire, neîmplinirile şi neajunsurile oamenilor după 1989, neputinţa multora de a se acomoda într-o democraţie şi libertate pentru care nu au fost pregătiţi îi determină pe mulţi români să se îndepărteze, tot mai mult, de subiectul Revoluţie.

Aşadar, toate activităţile noastre comemorative au şi misiunea de a trezi interesul şi respectul faţă de Revoluţia Română din Decembrie 1989, faţă de istoria noastră recentă, chiar dacă şi acum, după 24 de ani, multe

întrebări referitoare la evenimentele sângeroase de atunci au rămas fără răspuns.

În colaborare cu Primăria Timişoara am organizat, în cadrul programului de comemorare a Revoluţiei din Decembrie 1989, o serie de manifestări cultural-sportive între 1 şi 25 decembrie 2013. Cupa „Memorialul Revoluţiei 2013" se află deja la ediţia a şasea, o manifestare sportivă pentru care echipele se antrenează pe parcursul unui an calendaristic, ca apoi, în decembrie, să aibă loc competiţia propriu-zisă.

Recent, organizatorul principal al competiţiei, Ioan Bânciu, vicepreşedintele Memorialului Revoluţiei, a iniţiat o nouă manifestare sportivă: Supercupa „Memorialul Revoluţiei 2013", care, de asemenea, le-a dat posibilitatea tinerilor de a participa nu numai la activitatea sportivă, ci şi de a vizita Memorialul Revoluţiei.

Pentru depunerile de coroane la Monumentele Eroilor timişoreni căzuţi la Revoluţie am antrenat, pentru a doua oară, şi şcolile din Timişoara şi din judeţul Timiş, cu implicarea directă a colegei noastre, Cristina Tudor, iniţiind proiecte de parteneriat atât direct, cu şcolile, cu Inspectoratul Şcolar Judeţean Timiş, cât şi cu Casa Corpului Didactic din Timişoara. Conducerea instituţiilor sus-menţionate ne-a susţinut în stabilirea contactelor cu cadrele didactice şi cu şcolile care au dorit să participe la acţiunile noastre comemorative şi „să adopte" câte un monument. Fiecare şcoală a avut posibilitatea de a prelua un monument realizat de noi, pentru ca, de Ziua Eroilor sau la aniversarea Revoluţiei, să depună câte o coroană, să aprindă o candelă, să ţină un moment de reculegere şi, nu în ultimul rând, să discute despre semnificaţia lui în contextul evenimentului istoric pentru care s-a amplasat monumentul pe locul respectiv.

Dintre şcolile care au îmbrăţişat cauza noastră amintim: Liceul Teoretic „William Shakespeare" („Pietá" – Péter Jecza, Podul Decebal), Colegiul Naţional „Ana Aslan" („Evoluţie" – Gheorghe Iliescu-Călineşti, Hotelul „Continental"), Liceul Tehnologic de Transporturi Auto („Martirii" – Péter Jecza, lângă Muzeul Banatului), Liceul Teoretic „Vlad Ţepeş"

(„Deschidere” – Ingo Glass, Casa Tineretului), Liceul Teoretic Recaş („Sfântul Gheorghe” – Silvia Radu, Piaţa Sfântul Gheorghe), Liceul Pedagogic „Carmen Sylva” („Troiţa” de la Săpânţa şi „Crucificare” – Paul Neagu, în faţa Catedralei Ortodoxe), Colegiul Tehnic „Emanuil Ungureanu” („Fântâna Martirilor” – Victor Gaga, aproape de Grădina de Vară „Capitol”), Colegiul Tehnic de Vest Timişoara („Biserica Plângătoare” – Marian Zidaru, Piaţa Küttl), Centrul Şcolar pentru Educaţie Incluzivă „Constantin Pufan” („Monument Omagial” – Ştefan Kelemen, Complexul Studenţesc), Liceul Teoretic „Jean Louis Calderon” („Clopotul” – Ştefan Călărăşanu, Piaţa Traian), Şcoala Generală Nr. 7 „Sfânta Maria” („Eroica” – Paul Vasilescu, Calea Lipovei), Colegiul Tehnic „Ion Mincu” („Omul-Ţintă” – Béla Szakács, Piaţa 700) şi Şcoala Generală Nr. 16 „Take Ionescu” („Învingătorul” – Constantin Popovici, Bd. Take Ionescu).

În ultimii ani, suporterii de la Poli, mai exact cei de la Peluza Sud, au organizat anual câte un marş comemorativ în cinstea Eroilor Revoluţiei. Anul trecut, în 16 decembrie, aproximativ 400 de suporteri s-au strâns în Piaţa Maria, locul în care, cu 24 de ani în urmă, s-a aprins scânteia Revoluţiei, şi au mers pe un traseu schimbat faţă de anii trecuţi: Catedrală – Piaţa Operei – Str. Mărăşeşti – Asociaţia Memorialul Revoluţiei (Str. Oituz) – Cimitirul Eroilor. Liderul Peluzei Sud, Sebastian Novović, a declarat presei: „Cum spune şi motto-ul marşului, «Cine uită e complice». De aceea, încercăm în fiecare an să păstrăm vie în memoria timişorenilor memoria Eroilor căzuţi atunci. Pentru mulţi dintre cei prezenţi, e cel mai important moment al anului şi cea mai importantă acţiune organizată de suporterii timişoreni. Pe măsură ce ne îndepărtăm de 1989, poate e firesc să scadă numărul participanţilor, dar eu zic că nu e atât de important numărul, cât faptul ca toţi cei prezenţi să ştie de ce au venit şi să se afle cu sufletul aici. Nu putem împărţi lumea care vine la acest marş în suporteri de fotbal şi alte categorii. Oricine e bine primit, ni s-a alăturat în fiecare an şi lume de pe stradă”.

Fluturând steaguri tricolore cu stema decupată şi pancarte pe care scria „Eroii nu mor niciodată!”, participanţii la marş au ţinut un moment de reculegere în faţa Catedralei Mitropolitane, cântând „Timişoara, Timişoara” şi „Mai bine haimana, decât trădător / Mai bine huligan, decât dictator / Mai bine golan, decât activist / Mai bine mort decât comunist!”, scandând apoi, în faţa Operei, „Libertate!” şi „Iliescu-i vinovat pentru sângele vărsat!”. Cu candele şi lumânări aprinse, ajunşi la Memorial, în câteva minute au însufleţit clădirea cu ecoul sloganelor rostite, creând un moment feeric şi impresionant, ca de fiecare dată.

În ziua de doliu, 17 decembrie, la sediul Memorialului Revoluţiei a avut loc prezentarea volumului semnat de Brînduşa Armanca: *Frontieriştii. Istoria recentă în mass-media*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, apărut la Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2011. Versiunea în limba maghiară a cărţii a văzut lumina tiparului la Budapesta, sub titlul *Közelmúlt a médiában. Határesetek a szögesdróton,* iar traducerea îi aparţine Gabriellei Koszta. În acelaşi context s-a prezentat filmul realizat în anul 2000 de TVR după un scenariu semnat de Brînduşa Armanca, „Li se spunea «frontieriştii»”. Regia miniseriei de 3 episoade / 30 min. o semnează Dan Raţiu. Documentarul a fost nominalizat la Festivalul „Astra” de la Sibiu.

La Uniunea Scriitorilor din Timişoara, în data de 19 decembrie, am lansat cele mai noi apariţii editoriale ale Memorialului Revoluţiei: nr. 10, 11 şi 12 ale buletinului ştiinţific şi de informare, o ediţie specială a revistei noastre, în limba engleză, precum şi două volume: *Procesul de la Timişoara. Audierea în cadrul urmăririi penale a celor 21+4 inculpaţi* (seria Documente, coordonator Gino Rado) şi *Sindromul Timişoara: adevăr şi imaginar. Strategii de comunicare mediatică într-o realitate explozivă* (Lucian-Vasile Szabo).

În aceeaşi zi, urmaşii victimelor, susţinători ai Memorialului, precum şi cei care au dorit să ni se alăture, au urmat tristul traseu Timişoara-Bucureşti-Popeşti-Leordeni-Slatina, pentru a reconstitui cele întâmplate în urmă cu 24 de ani, dar şi pentru a face pomenirea creştinească a victimelor

ce au sfârşit incinerate la Crematoriul din Bucureşti, a căror cenuşă a fost apoi aruncată într-o sinistră gură de canal.

Expoziţie... la expoziţie! La 20 decembrie 2013 a avut loc vernisajul *Expoziţiei la expoziţie* – fotografii de reportaj şi artistice despre Revoluţia Română din Decembrie 1989, selectate de dr. George Copăceanu. Expoziţia s-a aflat la a 5-a expunere, fiind prezentată, de-a lungul anilor, la A.A.F. Banat – Bastionul din Timişoara (martie-aprilie 1990), apoi în Germania, la Thon-Dittmer Palais din Regensburg (1991) şi la Liceul Teoretic din Bad Abbach (1992), iar în august 1997 în Slovenia, la Universitatea din Maribor.

Printre expozanţi se regăsesc numele unor fotografi importanţi, care şi-au dovedit curajul de a face instantanee în acele zile de decembrie: Sandu Ghinea, Valeriu Niculescu, Horia Pătuşcan, Lucian Ionică, Ladislau Gagyi, Constantin Stan, István Szász, Mihai Doroftei-Sibiu, Celin Peteanu, Hans Elemer şi N. Trăilescu. Momentul a fost susţinut muzical de Daniel-George Copăceanu, fiul fotografului şi iniţiatorului principal al expoziţiei, care a pregătit, cu migală, timp de câteva săptămâni, panourile expuse.

Simona **MOCIOALCĂ**

Corala „Memorial” – un deceniu de existenţă: 2003-2013

The Memorial of Revolution is an institution focused on promoting the recent history, being also opened to other fields. Highly interested in culture, art and everything that highlights the beauty, the President of our Association, Mr. Traian Orban, has organized and still organizes numerous artistic events.

Also, as an expression of our gratitude to the Heroes, he considered that the commemorative manifestations of December could not have been completed without the presence of a choir which delighted us with Romanian carols and plainsongs. This is how our collaboration with Mr. Alexandru Creţescu, the conductor of the “Memorial” Chorus, started. Talented musician, guitar teacher and conductor, Mr. Alexandru Creţescu started to study the guitar pretty late, but his outstanding talent, ambition and perseverance helped him become a personality on the music scene of the city.

Every year in December, the „Memorial” Chorus gives a concert at “St. George” Romano-Catholic Dom, in the Unirii Square, in the memory of the victims of the Revolution of December 1989.

Keywords: Memorial of revolution, „Memorial” Chorus, Traian Orban, Alexandru Creţescu.

Cuvinte cheie: Memorialul Revoluţiei, Corul Memorial, Alexandru Creţescu.

Memorialul Revoluţiei este o instituţie care se ocupă de promovarea istoriei recente, având deschidere şi spre alte domenii. Preocupat de cultură, de artă şi de tot ce este frumos, preşedintele asociaţiei, Traian Orban, a iniţiat şi iniţiază multe momente artistice.

De asemenea, ca o expresie a recunoştinţei noastre faţă de Eroi, a considerat că manifestările comemorative din decembrie nu pot fi complete fără prezenţa unui cor care să cânte colinde şi corale româneşti. Aşa a început colaborarea cu Alexandru Creţescu, dirijorul Coralei „Memorial”. Muzician talentat, profesor de chitară şi dirijor, Alexandru Creţescu a început studiul chitarei destul de târziu, dar talentul, voinţa şi perseverenţa l-au ajutat să devină o personalitate a lumii muzicale din oraş.

Corala a luat fiinţă în 2003, având în componenţa ei 15-20 de membri, majoritatea tineri, de diferite profesii şi confesiuni religioase, legaţi prin aceeaşi pasiune: aceea de a cânta. Repertoriul coralei este axat pe partituri de muzică laică, sacră şi colinde, atât româneşti, cât şi internaţionale.

Spre mândria noastră, Corala „Memorial” a susţinut concerte şi recitaluri în ţară, la Timişoara, Braşov, Sibiu, Bucureşti, în Serbia, la Vârşeţ, cât şi în Germania, la Heidelberg, Boxberg, Mannheim, Offenbach, Karlsruhe, Frankfurt, Stuttgart şi Heilbronn. De asemenea, a participat, în

fiecare an, la Festivalul de Muzică Sacră organizat de Filarmonica „Banatul” din Timişoara.

Repetiţiile dese, talentul, dăruirea şi pasiunea au fost răsplătite, astfel că prima medalie, cea de argint, au primit-o la categoria „Folclor”. Casa de Cultură a Municipiului Timişoara şi Centrul Judeţean de Cultură Timiş susţin Corala „Memorial”, pentru ca membrii ei să poată participa la diferite concursuri şi festivaluri: Festivalul de Advent (Viena, iunie 2006), Concursul Internaţional „Mundi cantant” (Olomouc, Cehia), Concursul Internaţional al Cântecului de Advent şi Crăciun de la Praga, unde au primit medalia de argint la categoria „Coruri mari” şi premiul special al juriului pentru conducerea artistică a dirijorului Alexandru Creţescu. Ca o recunoaştere a meritelor sale, din anul 2006 Corala „Memorial” este membră a Asociaţiei Naţionale Corale din România.

Primul CD al coralei apare în anul 2007, ca rezultat al îmbogăţirii repertoriului şi al susţinerii unui număr impresionant de concerte şi recitaluri la Timişoara, Braşov şi Sibiu. Tot în 2007, Corala „Memorial” a urcat pe scenă alături de Bucks County Choral Society din S.U.A. şi a participat la Festivalul de Muzică Sacră de la Bucureşti, în decembrie, manifestare patronată de Patriarhia Ortodoxă Română şi prezidată de maestrul Voicu Enăchescu.

Timişorenii au ocazia să asculte anual, în fiecare decembrie, concertul de muzică sacră şi colinde al Coralei „Memorial” la Domul Romano-Catolic „Sfântul Gheorghe” din Piaţa Unirii, susţinut în memoria victimelor Revoluţiei din Decembrie 1989.

Simona **MOCIOALCĂ**

Capela Eroilor Martiri – lăcaş de reculegere şi aducere aminte

On January 23rd 2014, the Chapel of the Martyr Heroes who perished during the Revolution of December 1989 opened its gates for all those who want to visit it and pray in peace. Similarly to the tradition we kept in our former Chapel from our last head office, in Emanoil Ungureanu St., we assigned St. Joseph the New of Partoş (the spiritual patron of the Orthodox believers) and St. Gerard of Cenad (the spiritual patron of the Catholic believers) as the protectors of Chapel, observing at the same time the multi-ethnic, multi-linguistic, and the multi-confessional and multicultural spirit of Banat.

At the Chapel Consecration Sermon, as well as in the memory of the souls belonging to the Martyr Heroes of Timişoara, prayers and graces have been said by: His Eminence Timotei Seviciu, Archbishop of Arad, His Eminence Lucian Mic, Bishop of Caransebeş, His Eminence Paisie Lugojanul, Bishop-Vicar at the Mitropoly of Banat, Father Zsombor Kovács, of the Lutheran Evangelic Church, Synod - Presbyterian of Timişoara, Father Csaba Fazakas, Reformed Archpriest of Timişoara, Vicar Priest Foraneu Nicolae Teodorescu, from the Greek-Catholic Church, Zvika Kfir from the Jew community of Timişoara, rabbi of Israel, Officer of Mosaic Cult of Timişoara, Andrei Gidali, Priest Nikola Laus, episcopal treasurer at Romano-Catholic Diocese of Timişoara, and Archpriest Branislav Stancovici, from the Serbian Orthodox Diocese of Timişoara.

Keywords: Memorial of Revolution, Chapel of the Martyr Heroes, Martyr Heroes of the Revolution, Traian Orban, Timotei Seviciu, Lucian Mic, Paisie Lugojanul, Zsombor Kovács, Csaba Fazakas, Nicolae Teodorescu, Zvika Kfir, Andrei Gidali, Nikola Laus, Branislav Stancovici, Casian Murarașu.

Cuvinte cheie: Memorialul Revoluţiei, Capela Eroilor Martiri, Traian Orban, Timotei Seviciu, Lucian Mic, Paisie Lugojanul, Zsombor Kovács, Csaba Fazakas, Nicolae Teodorescu, Zvika Kfir, Andrei Gidali, Nikola Laus, Branislav Stancovici, Casian Murarașu.

La 23 ianuarie 2014 a sosit momentul ca mica noastră capelă să-şi deschidă larg porţile pentru toţi cei care, cu inima sinceră, vor dori să o viziteze şi să se roage aici. Drept ocrotitori ai capelei, la fel ca şi în cazul fostului lăcaş din Str. Emanoil Ungureanu, sunt Sfântul Iosif cel Nou de la Partoş (patronul spiritual al credincioşilor ortodocşi) şi Sfântul Gerard de Cenad (patronul spiritual al credincioşilor catolici), în conformitate cu spiritul multietnic, multilingvistic, dar mai ales multiconfesional şi multicultural al Banatului şi al Timişoarei.

La slujba de sfinţire a Capelei, cât şi pentru odihna şi veşnica pomenire a sufletelor adormite ale Eroilor Martiri ai Timişoarei, au rostit rugăciuni: Înalt Preasfinţitul Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului; Preasfinţitul Lucian Mic, Episcopul Caransebeşului; Preasfinţitul Paisie Lugojanul, Episcop-Vicar la Mitropolia Banatului; părintele Zsombor Kovács, de la Biserica Evanghelică Luterană, Sinodo-Prezbiteriană din Timişoara; pr. Csaba Fazakas, protopop reformat din Timişoara; preot vicar Nicolae Teodorescu Foraneu, din partea Bisericii Greco-Catolice; Zvika Kfir, din partea comunităţii evreilor din Timişoara, rabin în Israel; oficiantul

cultului mozaic din Timişoara, Andrei Gidali; preotul Nikola Laus, econom diecezan la Episcopia Romano-Catolică de Timişoara, şi părintele protopop Branislav Stancovici, din partea Episcopiei Ortodoxe Sârbe din Timişoara.

La ceremonialul religios condus de Preasfinţitul Paisie Lugojanul, Episcop-Vicar la Mitropolia Banatului, s-au rostit rugăciuni pentru ca sufletele Martirilor „să ajungă în loc de verdeaţă, de odihnă, de unde a fugit toată durerea, întristarea şi suspinarea, şi pentru ca orice greşeală au săvârşit ei cu cuvântul, cu lucrul sau cu fapta să fie iertată".

Înalt Preasfinţitul Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, s-a arătat mulţumit sufleteşte că Biserica Ortodoxă română şi cultele religioase din Timişoara au participat la „deschiderea acestui edificiu, care a găsit de cuviinţă şi potrivit ca, în centrul său, să aşeze o capelă, un paraclis, pentru mângâiere, pentru toţi cei care s-au jertfit pentru cauza Revoluţiei din Decembrie 1989. Este o cinstire a Martirilor ţării, a poporului nostru întreg, a tuturor celor ce au dorit mai bine. Este o cinstire a jertfei lor, şi pentru că fiecare jertfă este spre bine şi s-aducă o schimbare în viaţa noastră. Iată, acest lucru îl urmăreşte şi Memorialul Revoluţiei din Timişoara şi, desigur, găseşte, aşa cum s-a spus, prin actul Sfinţirii, prin rugăciunile de sfinţire a icoanelor reprezentative pentru ce înseamnă Răstignirea Mântuitorului şi, de asemenea, Învierea, ocrotirea pe care o dau Sfinţii Banatului, Sfântul Iosif cel Nou pentru noi, Sfântul Gerhard pentru celelalte biserici, confesiuni. Este tocmai momentul săptămânii de rugăciune pentru unitatea creştinilor şi dovedeşte temelia acestei cetăţi a Timişorii, care întotdeauna a găsit un climat de bună înţelegere, prietenie şi de propăşire a oamenilor, care şi-au dat mâna, indiferent de credinţă, de limbă, de etnie sau de idealuri; dar fiecare a fost cu credinţă în Dumnezeu şi aşa au biruit întotdeauna. Este această capelă sub semnul acestei speranţe neîncetate de mai bine, pentru oraşul acesta şi pentru toată ţara. Dumnezeu să ne ajute, să-i binecuvânteze pe cei ce lucrează aici şi să le dea gândul cel bun, pe care-l au pentru ridicarea permanentă a întregului nostru popor, pentru bine, pace şi respect reciproc".

Emoţionante au fost şi cuvintele spuse de Preasfinţitul Lucian Mic, Episcopul Caransebeşului: „Suntem prezenţi la Sfinţirea acestei capele, într-o zi importantă, în ajunul Unirii Principatelor Române. Iată, în 23 ianuarie, cu binecuvântarea Înalt Preasfinţitului părinte Mitropolit Nicolae, suntem împreună (...) în

această capelă, sub binecuvântarea lui Dumnezeu, într-o zi, spunem noi, a comuniunii şi a recunoştinţei. A comuniunii, pentru că în această capelă, cu toţii, ne-am rugat astăzi; credem că Binecuvântarea lui Dumnezeu s-a revărsat astăzi asupra noastră, şi Dumnezeu îi binecuvântează, în Împărăţia Sa, pe toţi cei care s-au jertfit în Timişoara şi în toată ţara pentru libertatea şi demnitatea noastră, Eroii şi Martirii care au căzut la Revoluţia din Decembrie; recunoştinţă, pentru că suntem aici ca să aducem, cu toţii, o mulţumire şi o recunoaştere a Atotputernicului Dumnezeu, care, în urmă cu 24 de ani, ne-a ajutat să ieşim la „lumină“ din întunericul ateismului, întunericul necunoştinţei, neştiinţei de Dumnezeu. Îi mulţumim lui Dumnezeu că s-a milostivit şi ne-a ajutat ca, în Decembrie ’89, lumina Revoluţiei anticomuniste să înceapă de aici, din capitala Banatului, din Timişoara. De aceea, sub semnul acestor cuvinte, ne-am adunat aici, în această capelă, astăzi, binecuvântată, împodobită cu această pictură şi ocrotită de Sfinţii Banatului: Sfântul Iosif cel Nou de la Partoş şi Sfântul Gerhard, Episcop de Cenad, ocrotitorul Diocezei Romano-Catolice de Timişoara. Avem chiar aici, în Capelă, rugăciunea „Tatăl nostru“ în limba latină şi pomelnicul cu toţi cei care au trecut în eternitate, care s-au născut în Împărăţia lui Dumnezeu şi care s-au jertfit în Timişoara în Decembrie 1989. Dumnezeul nostru, Tatăl nostru, Stăpânul nostru ne-a ajutat, de aceea oamenii din vremea aceea, indiferent de etnie sau confesiune, s-au aşezat în Piaţa Operei şi nu numai, în genunchi, şi cu toţii au rostit rugăciunea domnească „Tatăl nostru“. Cu toţii, atunci, l-au invocat pe Dumnezeu, ca Tată al nostru, al tuturor, şi noi fii ai lui Dumnezeu celui Prea Înalt, şi fraţi întreolaltă. În această iubire faţă de Dumnezeu, unii faţă de alţii, ne-am adunat şi noi aici pentru a rosti din nou, împreună, aici, în această capelă, rugăciunea domnească şi pentru a-i pomeni, în taină sau cu voce tare, pe cei care nu mai sunt, dar care s-au născut în eternitate, pentru mântuirea neamului românesc.“ La finalul acestei manifestări de cinstire a Eroilor din Timişoara, Preasfinţitul Lucian Mic i-a mulţumit domnului Traian Orban că nu a dat niciun pas înapoi şi că, într-un timp atât de scurt, a reuşit să amenajeze un nou spaţiu şi o nouă capelă.

Părintele Zsombor Kovács, de la Biserica Evanghelică Luterană, a bincuvântat Capela Eroilor prin următoarea rugăciune: „Binecuvântează-i, Doamne, pe toţi cei care, de orice confesiune să fie, intră în această capelă, pentru a se ruga în amintirea celor care şi-au dat viaţa pe altarul libertăţii şi al credinţei în 1989, şi binecuvântează, Doamne, amintirea lor! Dumnezeu să binecuvânteze această capelă, să-i binecuvânteze pe toţi cei care intră într-însa, Dumnezeu să binecuvânteze fiecare cuvânt care este spus aici, în gând sau cu voce tare, şi Dumnezeu să-i binecuvânteze pe toţi cei care lucrează în această casă!“

Preotul Vicar Nicolae Teodorescu Foraneu a dedicat memoriei Martirilor Revoluţiei din Decembrie 1989, familiilor îndurerate, capelei şi Asociaţiei Memorialul Revoluţiei rugăciunea din ziua a şasea a săptămânii de rugăciuni pentru unitatea creştinilor.

„Nimic nu este mai frumos, mai sfânt, mai divin, decât să te afli în Împărăţia lui Dumnezeu şi a Tuturor Sfinţilor, într-un loc Sfânt, aşa cum este şi capela aceasta“, a remarcat părintele protopop Branislav Stancovici, considerând că „este o atmosferă duhovnicească şi un loc de aducere aminte pentru cei care şi-au vărsat sângele pentru

noi, ca să fim astăzi liberi. Noi ştim că libertatea noastră aici, pe pământ, se întemeiază pe jertfa unică a celui care este Mântuitorul nostru, Isus Christos. El s-a jertfit pentru noi, ca să fim liberi."

Zvika Kfir, rabin în Israel, a făcut o paralelă între Sfinţirea capelei noastre şi sfinţirea primei capele din deşert de către Aaron şi fiii lui, spunând că este nevoie de sacrificii pentru a ajunge înapoi pe drumul drept, deoarece oamenii, încă de la începuturi, şi-au făcut, ei înşişi, singuri rău. Rugăciunea sa, rostită în limba începuturilor, a fost tradusă de domnul Andrei Gidali: „Dumnezeu să aibă milă de noi şi să ne binecuvânteze; fie-i faţa întoarsă către noi, pentru a fi cunoscut, pe Pământ, Calea Ta şi, printre toate popoarele, Mântuirea ta! Să te cunoască popoarele, Dumnezeule! Bucuraţi-vă şi cântaţi pentru Dumnezeu, popoarelor, căci El le judecă cu dreptate şi tot El va consola popoarele! Să te cunoască popoarele toate, şi Pământul să-şi dea rodul, Dumnezeule! Dumnezeul nostru ne va binecuvânta şi toate marginile Pământului se vor teme de el!"

Preasfinţitul Paisie Lugojanul, Episcop-Vicar la Mitropolia Banatului, a îndemnat, din nou, după slujba de sfinţire a capelei, întru pomenirea eroilor, „să îi urmăm în această jertfă care, pentru noi, astăzi, nu înseamnă decât slujirea aproapelui; să ne ajute Dumnezeu pe toţi, întărindu-ne în această comuniune, spiritul acesta al Timişorii, de bună înţelegere, să-i pomenim pe toţi cei care au intrat în cele veşnice".

Preşedintele Memorialului Revoluţiei, Traian Orban, le-a mulţumit invitaţilor, clericilor, reprezentanţilor autorităţilor civile şi militare, că au participat la acest moment deosebit, „în care Memorialul Revoluţiei realizează, în incintă, o Capelă a Eroilor Revoluţiei, ca o primă podoabă, ca o primă mântuire a noastră", menţionând că toate cultele au fost alături de noi, la fel ca la ridicarea primei capele, din locaţia veche: „Şi atunci am fost împreună, aşa cum şi în Revoluţie au murit împreună români, maghiari, germani, aşa cum împreună au murit ortodocşi, greco-catolici, romano-catolici, neoprotestanţi, de toate religiile din Timişoara, şi-i regăsim pe listele morţilor pe care-i comemorăm aici".

În redarea scenelor biblice, conform canoanelor ritului ortodox, artistul Casian Murarașu a dat o notă luminoasă Capelei, aplicând culori calde, plăcute, de la albastru cenuşiu la roşu aprins, galben şi verde. Sunt reprezentate secvenţe ale Răstignirii, cu chinurile Mântuitorului Isus pe cruce, dar şi ale Învierii, redând împăcarea celor înviaţi, iar pe cupolă, încadraţi în două spaţii ovale, ne dau binecuvântarea Isus Pantocrator şi Sfânta Treime.

Eroii Revoluţiei au făcut parte din diferite confesiuni şi desigur că mai multe culte au considerat că pot îmbrăţişa cauza noastră, de fapt, cauza propriilor enoriaşi, astfel că Arhiepiscopia Timişoarei, Episcopia Ortodoxă din Caransebeş, Arhiepiscopia Aradului şi Episcopia Romano-Catolică ne-au ajutat concret, cu fonduri, pentru a putea realiza Capela Eroilor Revoluţiei. De asemenea, sprijinul ne-a venit şi prin donaţii de la persoane fizice şi firme din Timişoara, printre care avocaţii prof. univ. dr. Radu I. Motica, dr. Petre Petrişor, domnul Albulescu, Biroul Notarial Notingher, S.C. Lipoplast Timişoara şi S.C. Marmosim Simeria, şi, nu în ultimul rând, de la Ministerul Culturii.

Simona **MOCIOALCĂ**

Expoziţia „Decembrie 1989. Momentul Timişoara” prezentată în alte localităţi

Film, carte, expoziţie şi discuţii în mediu academic

The young people must know the recent history of our country. Unfortunately, the misinformation from mass-media and the nostalgic memories make the communist period seem quite different from what it has been. These aspects have to be cleared, and therefore we decided to bring the Romanian Revolution of December 1989 as close as possible to the present generation. Consequently, we started several projects in close partnership with different educational institutions as well as with Timiş County Board of Education.

Therefore, we organized an interesting debate in partnership with „Dimitrie Cantemir” Christian Faculty of Timişoara on the 16th day of January 2014, on the occasion of the Doors Open Days. Another opportunity to meet the young people was at „Nestor Oprean” No. 2 Elementary School of Sânnicolau Mare, where Gino Rado, from the Memorial of Revolution, at the proposal of the visual artist Mr. Traian Abruda, drawing teacher at that school, and at the same time, the author of the book covers we published, tried to decipher the mysteries of the Romanian Revolution.

At the international level, the exhibition *December 1989. the Timişoara Moment* was opened on 17th January 2014 at the Small Gallery of the Romanian Cultural Institute of Venice, where it enjoyed the appreciation of the Italian public. The event has been attended by PhD. Prof. Viorica Bălteanu, Professor of Italian Language, Literature and Civilisation at the “Politehnica” University of Timişoara, and Gino Rado, Vice-president of the “Memorial of Revolution” Association.

Keywords: „Dimitrie Cantemir” Christian Faculty, Romanian Cultural Institute from Venice, Sânnicolau Mare, „Nestor Oprean” No. 2 Elementary School, Viorica Bălteanu, Gino Rado, Amalia Ioniţă, exhibit, film.

Cuvinte cheie: Facultatea Creştină Dimitrie Cantemir, Institutul Cultural Român din Veneţia, Şcoala Gimnazială nr. 2 Nestor Oprean din Sânnicolau Mare, expoziţie, film,Viorica Bălteanu, Gino Rado, Amalia Ioniţă.

Tinerii trebuie să cunoască istoria recentă a ţării noastre. Din păcate, dezinformările din mass-media, amintirile nostalgicilor fac ca perioada comunistă să pară altfel decât a fost în realitate. Aceste aspecte trebuie lămurite, iar din acest motiv am hotărât să aducem Revoluţia Română din Decembrie 1989 cât mai aproape de generaţia actuală şi am demarat proiecte de parteneriat cu diferite instituţii de învăţământ, precum şi cu Inspectoratul Şcolar din judeţul Timiş.

În acest sens, am avut o dezbatere plină de interes în cadrul parteneriatului cu Facultatea Creştină „Dimitrie Cantemir” din Timişoara în data de 16 ianuarie 2014, cu prilejul Zilelor Porţilor Deschise ale instituţiei respective.

„Am încercat să deschidem porţile facultăţii – a precizat conf. univ. dr. Cipriana Sava, decanul filialei din Timişoara a Facultăţii „Dimitrie Cantemir” – pentru evenimentul Revoluţiei, în ideea în care putem să ne aducem aminte că tot ceea ce avem astăzi se datorează tocmai acelor evenimente din 1989.”

În cadrul proiectului cu facultatea menţionată, am avut o proiecţie de film şi le-am prezentat tinerilor expoziţia itinerantă despre Revoluţie, precum şi publicaţiile noastre, în cadrul unui stand de carte.

Alături de studenţii de la Management Turistic şi Comercial, au participat şi elevi de la Grupul Şcolar „Ion Mincu” şi de la fostul Grup Şcolar de Poştă şi Telecomunicaţii, care au urmărit, cu interes, filmul documentar „Noi nu murim!”, apoi au asistat la discuţiile moderate de Gino Rado, vicepreşedintele Memorialului Revoluţiei.

Ne folosim de fiecare prilej pentru a face o prezentare a Memorialului Revoluţiei, a Centrului de Documentare, Cercetare şi Informare Publică despre Revoluţia Română din Decembrie 1989, a muzeului, a Editurii Memorialul Revoluţiei 1989, a motivaţiei amplasării celor 12 monumente dedicate Revoluţiei, precum şi a întregii noastre activităţi publicistice de-a lungul anilor, mai ales că „scopul nostru este acela de a prezenta, de a nu da uitării istoria”, după cum a menţionat Gino Rado.

Veneţia, printre valuri şi pontoane, dornică să fie părtaşă, prin cetăţenii ei, la istoria recentă a României

Expoziţia „Decembrie 1989. Momentul Timișoara” a fost vernisată în 17 ianuarie 2014 la Mica Galerie a Institutului Cultural Român de la Veneţia (IRCUU), unde s-a bucurat de aprecierea publicului italian. La eveniment au participat conf. univ. dr. Viorica Bălteanu, profesoară

de limbă, literatură şi civilizaţie italiană la Universitatea „Politehnica” din Timişoara, şi Gino Rado, vicepreşedintele Memorialului Revoluţiei.

„Noi spunem adevăruri – multe amare, însă dovedite ştiinţific prin osârdia unor istorici oneşti – despre evenimente tragice petrecute în expoziţia vernisată la Veneţia, întâmplări de care ne desparte un sfert de secol. E mult? E puţin?”, se întreabă, retoric, doamna Viorica Bălteanu, sufletul organizării acestui eveniment.

Trebuie să recunoaştem că prezentarea în Veneţia a expoziţiei noastre s-a făcut anevoios, după o îndelungată corespondenţă purtată de doamna Viorica Bălteanu cu alte centre culturale şi instituţii din Italia, în vederea unor colaborări pe termen lung. Ne bucurăm acum de faptul că această corespondenţă a prilejuit proiecte deja realizate sau în curs de derulare, urmând ca, la finele anului, expoziţia să fie vernisată chiar la Roma, în cadrul Institutului Cultural Român.

De prezentarea expoziţiei s-a ocupat Gino Rado, care a conceput special, pentru publicul italian, două panouri bilingve, cuprinzând o scurtă prezentare a activităţii Memorialului Revoluţiei, precum şi o cronologie a Revoluţiei. Panourile principale ale expoziţiei sunt axate pe evenimentele internaţionale ce au dus la schimbarea regimurilor totalitare din 1989, cât şi pe cele din România, din decembrie 1989.

Publicul s-a putut informa şi audio-video prin documentarele „Noi nu murim!”, realizat de Memorialul Revoluţiei, în regia lui Gabriel Burza, şi „Timişoara – ieri e oggi”, regizat de Victor Popa, prezentat chiar în limba italiană.

Dincolo de faptul că expoziţia s-a bucurat de interes, au fost prezenţi membri activi ai institutului, invitaţi, personalităţi ale vieţii publice italiene, care au rememorat ce tribut greu a plătit România pentru schimbarea politică din 1989.

Memento Decembrie 1989 la Sânnicolau Mare

Un alt moment de întâlnire cu tinerii a avut loc la Şcoala Gimnazială Nr. 2 „Nestor Oprean” din Sânnicolau Mare, unde Gino Rado, de la Memorialul Revoluţiei, la propunerea artistului plastic Traian Abruda, profesor de desen al şcolii şi, totodată, autorul coperţilor cărţilor tipărite de noi, a încercat să dezlege tainele Revoluţiei Române. Redăm, în continuare, impresiile doamnei Amalia Ioniţă, profesoară de istorie la şcoala-gazdă:

„În cadrul săptămânii «Să ştii mai multe, să fii mai bun!”, elevii claselor a VIII-a de la Şcoala Gimnazială Nr. 2 „Nestor Oprean” din Sânnicolau Mare l-au avut ca invitat pe Gino Rado, vicepreşedinte al Asociaţiei Memorialul Revoluţiei, care le-a prezentat un film documentar dedicat evenimentelor din Decembrie 1989, le-a explicat rolul bănăţenilor în căderea dictaturii ceauşiste şi a răspuns, cu solicitudine, tuturor întrebărilor privitoare la Revoluţia anticomunistă din România.

Invitatul nostru le-a expus elevilor evenimentele din Timişoara din perioada 16-20 decembrie, evenimente la care a participat direct, oferind detalii despre protestele iniţiate de timişoreni pentru susţinerea pastorului reformat László Tőkés, continuate de toţi locuitorii oraşului, care s-au solidarizat cu acesta, demonstrând împotriva dictaturii ceauşiste.

Domnul Gino Rado a subliniat că Timişoara a fost declarată primul oraş liber de comunism din România şi că mulţi bănăţeni s-au sacrificat în timpul Revoluţiei, pentru ca ţara să se elibereze de dictatură. De asemenea, a povestit cum se trăia în România comunistă, menţionând că erau încălcate libertatea de exprimare, libertatea presei, libertatea de gândire, iar populaţia era supusă unui regim de viaţă auster (alimente raţionalizate, întreruperea curentului electric, a gazului).

La final, invitatul nostru a concluzionat că mai sunt aspecte ale Revoluţiei din Decembrie 1989 care nu sunt lămurite nici astăzi, de exemplu, problema teroriştilor, şi că Revoluţia anticomunistă a instaurat în România o societate democratică, de preferat, cu toate imperfecţiunile ei, unei societăţi totalitare, cum a fost cea comunistă.”

Simona **MOCIOALCĂ**

Proiecţie de film, expoziţie şi dialog la Bisericile Bănăţene

By means of our projects centred on publications of books and opening of interesting exhibitions, we intend to bring the Revolution much closer to our community members, to be remembered by the generations who actively participated in those events, and to be better known and understood by the young generations around or after 1989.

One of the significant changes the Revolution brought about is represented by the freedom to go to the church and pray, without the fear of having committed an "offense", the liberty to freely and unconstrainedly express an opinion on a religious matter, according to one's ethnic affiliation.

As the Church is the single entity who brings together, supports and assists the believers, we considered to be more than appropriate to travel to the most important churches of the city and the county to display our documentaries, exhibitions and photos (in digital formats) about the Revolution.

The first manifestations of this type took place at different reformed, catholic and orthodox churches. We ended our journey into the past at the Seventh-Day Adventist Church.

Key words: Memorial of Revolution, Revolution of December 1989, Traian Orban, Constantin Jinga, Ionel Popescu, Ioan Mura, János Kapor, Ioan Bude, Csaba Fazakas, Cristian Niculescu, Father Varlaam, Pavel Memete, Achim Vasile Baboş, Martyr Heroes.

Cuvinte-cheie: Memorialul Revoluţiei, Revoluţia din Decembrie 1989, Traian Orban, Constantin Jinga, Ionel Popescu, Ioan Mura, János Kapor, Ioan Bude, Csaba Fazakas, Cristian Niculescu, părintele Varlaam, Pavel Memete, Achim Vasile Baboş, Eroi Martiri.

Anul acesta intenţionăm să întâmpinăm aşa cum se cuvine aniversarea a 25 de ani de la Revoluţia Română din Decembrie 1989. Alături de proiectele noastre legate de editarea de cărţi şi de vernisarea de expoziţii, dorim să aducem Revoluţia mult mai aproape de localnici, pentru a o rememora, în cazul generaţiilor contemporane evenimentului, şi pentru a o face cunoscută tinerilor născuţi în preajma şi după anul 1989.

Una dintre marile schimbări pe care le-a adus Revoluţia este tocmai aceea de a merge, fără a fi în „ilegalitate", la biserică, de a-ţi exprima liber şi fără constrângeri dreptul la o anume opinie religioasă, în funcţie de apartenenţa etnică.

Pentru că Biserica este cea care adună laolaltă enoriaşii, le stă alături şi îi sprijină, am considerat că cel mai potrivit ar fi să ne deplasăm noi cu filmul, expoziţia şi fotografiile despre Revoluţie (pe suport digital) la cele mai importante biserici din oraş şi judeţ.

Proiectul iniţiat de preşedintele Asociaţiei Memorialul Revoluţiei, Traian Orban, a fost susţinut acolo unde iniţiativele noastre şi-au găsit ecoul,

fiindcă am contactat, fără nicio discriminare, o serie de biserici reprezentative, indiferent de apartenenţa religioasă.

Prima ieşire a avut loc în 7 februarie 2014 la Biserica „Pogorârea Sfântului Duh", parohie la care slujeşte şi preotul Constantin Jinga, rănit la Revoluţie, astfel că enoriaşii au putut afla în mod nemijlocit detalii, amintiri şi relatări despre evenimentele trăite de părintele Jinga în 1989.

În 12 februarie întâlnirea cu enoriaşii s-a derulat la Biserica Ortodoxă din Piaţa Mocioni. Preotul vicar Popescu Ionel a moderat o parte din discuţii, menţionând că „Revoluţia a dus la înlăturarea unui regim comunist, ateu, fără Dumnezeu, a unei dictaturi ce a adus multă nenorocire în viaţa noastră, a tuturor. Am încheiat, e un fel de a spune, un parteneriat cu Memorialul Revoluţiei, al cărui preşedinte este Traian Orban, pentru a organiza astfel de manifestări acum, când se împlineşte un sfert de secol de la Revoluţia Română din Decembrie 1989, în mai multe parohii timişorene şi din Arhiepiscopia Timişoarei, pentru ca noi toţi, dar mai ales tinerii, să nu uităm niciodată de jertfa Eroilor Martiri şi de dorinţa de libertate, de demnitate, de care a dat dovadă poporul român.

Părintele profesor Dumitru Stăniloaie, unul dintre cei mai cunoscuţi, apreciaţi şi iubiţi teologi ortodocşi, scria chiar în ianuarie 1990 că lupta şi biruinţa poporului român pentru libertate a fost o adevărată minune şi aşa s-a şi întâmplat. Se vede şi din unele fotografii aduse aici că Revoluţia a fost însoţită permanent de rugăciuni, dumneavoastră, cei care aţi participat în mod direct, ştiţi cum

se scanda, ce îndemnuri creştineşti erau lansate din miile şi zecile de mii de piepturi la Timişoara şi, mai apoi, în Bucureşti, Sibiu şi în alte oraşe şi localităţi ale ţării.

Am putea spune că Revoluţia din Decembrie 1989 stă sub semnul purtării de grijă a lui Dumnezeu, pentru că ea a fost mereu sprijinită prin rugăciuni, mai ales «Tatăl nostru» şi «Crezul». Revoluţia nu a fost un eveniment, doar, în viaţa poporului român, nu a fost o lovitură de stat, nu a fost doar o mişcare oarecare, ci Revoluţia a fost o mişcare la care a participat întreaga suflare românească, a coalizat toate forţele poporului român: oameni în vârstă, tineri, copii, muncitori, intelectuali, studenţi, oameni simpli, de toate categoriile; toată lumea dorea o schimbare, o eliberare, dorea să-şi manifeste în mod liber credinţa în Dumnezeu, atât de oprimată în vremea regimului comunist, când toată intelectualitatea din România a fost decimată în lagăre, închisori, în deportare."

Referindu-se la filmul documentar „Noi nu murim!", părintele vicar a precizat: „Am urmărit împreună aceste imagini cutremurătoare şi cred că fiecare şi-a adus aminte de momentele unice din Decembrie 1989. Nu cred să mai fi trăit niciunul dintre noi vreodată asemenea momente zguduitoare, dar, totodată, pline de speranţă; cu toţii credeam într-un viitor altfel şi pentru noi, şi pentru ţara noastră, însă constatăm că la 25 de ani de la Revoluţie mulţi suntem dezamăgiţi de ceea ce s-a întâmplat, că idealurile Revoluţiei au mai rămas în mintea şi sufletul celor care au participat şi şi-au riscat viaţa atunci, iar restul s-au dus undeva departe, iar cei care ne reprezintă şi ne-au reprezentat şi în anii din urmă s-au îndepărtat cu totul de aceste idealuri."

Traian Orban, din partea Memorialului Revoluţiei, a specificat că dedicăm aniversării a 25 de ani de la Revoluţia Română toate aceste activităţi de la bisericile şi parohiile importante şi timişorenilor, deoarece „Nu ar fi fost nimic dacă nu ar fi fost timişorenii în stradă, dacă nu era şi în zona asta, Iosefin, unde este fosta Catedrală a Timişoarei, şi regretatul părinte Olaru, care a făcut nişte lucruri surprinzătoare pentru vremea respectivă, împreună cu enoriaşii bisericii. Timişorenii au ieşit pretutindeni în acest oraş, au fost sute de mii de timişoreni care aşteptau cu sufletul la gură să se întâmple şi în România ceva, pentru că ştiau că în toată Europa de Est comunismul a fost înlăturat".

Preotul Ioan Mura, de la Călacea, care a participat activ la Revoluţie, fiind, de altfel, fotografiat cu un steag în mână, a ţinut, în continuare, un scurt discurs, dar plin de vitalitate: „Este pentru prima dată când vin în faţa dumneavoastră, dar dacă părintele vicar a organizat această întâlnire, era normal să vin aici şi să spun câteva cuvinte. N-am pregătit absolut nimic, niciun discurs. N-am avut şi n-am dorinţa de afirmare, dar ceea ce

rememorez şi-mi sună şi acum în ureche, în minte şi în suflet – cele două expresii extraordinar de frumoase, mai puternice decât dangătul clopotelor de la biserică. S-a exclamat «Există Dumnezeu!» şi «Dumnezeu este cu noi!». Nu s-au uitat niciodată aceste cuvinte, vibraţia lor m-a determinat şi pe mine să nu pot să stau deoparte, mai ales că am văzut participând oameni pe care-i cunoşteam de la Timişoara şi Călacea. Şi a mai fost o afirmaţie electrizantă, magnetică: «Veniţi şi voi cu noi, şi voi aveţi copii!». Din acel moment, n-ai mai putut să te dezlipeşti de cei care au constituit această masă de excepţie, vie, plină de divinitate şi de încredere. Că nu a fost preotul un reverend, că n-a fost cu crucea-n-frunte, ne-am văzut, unii dintre noi chiar ne-am cunoscut.

Am trăit şi momente de frică şi deziluzia şi poate şi ceea ce spunea părintele vicar, puţin mai devreme spunea, regretul că nu s-a schimbat mare lucru; eliminaţi-l, că nu face altceva decât să vă otrăvească sufletul! Dumneavoastră ştiţi că suntem singura creaţie a lui Dumnezeu care ne otrăvim pe noi înşine? Nici şarpele, care are o pungă de venin, nu se distruge pe el însuşi, dar noi ne distrugem prin tot felul de răutăţi şi intrigi şi privim şi ne lăsăm alimentaţi, otrăviţi de răutăţile celor din jurul nostru, şi privim şi ne întrebăm: de ce, de ce mi se întâmplă tocmai mie? Pentru că eu, în loc să încerc să scap de această otravă teribilă, care vine fără ştirea noastră şi se introduce în minte şi în suflet, nu face altceva decât să ne bulverseze, să ne tulbure…

Starea de libertate, de unitate, de demnitate pe care am avut-o, n-a pierit de la dumneavoastră şi de la noi. Faceţi un experiment: într-un pahar cu apă lină picuraţi o picătură de cerneală, să vedeţi ce se întâmplă! Nu mai e limpede, e tulbure. Mişcaţi vasul acela, să vedeţi dacă apa mai poate să fie lină; începe să prindă tot felul de valuri. Nu vă lăsaţi ştirbită demnitatea! Cu elementul demnităţii mergem în faţa lui Dumnezeu. Cu verticalitatea noastră, chiar dacă suntem la orizontală, mergem în faţa lui Dumnezeu! Nu renunţaţi la curaj! Dumnezeu are nevoie de oameni curajoşi. Chiar dacă suntem plăpânzi, chiar dacă suntem mici, chiar dacă nu suntem băgaţi în seamă; chiar dacă suntem loviţi, nu simţiţi «ce vrea şi golanul ăsta»? Mie mi s-a spus aşa ceva! «Trebuia să stai acasă, părinte, să ai grijă de copii şi de nevastă, nu să te duci acolo, ca un vagabond!» «Mă iertaţi, am fost «un golan», sunt şi acum «un golan»; nu pot să mă debarasez de lipsa asta, de caracterul ăsta! Asta le spun şi copiilor mei: «Fii demn, acolo unde eşti, la locul de muncă; fii demn, fii curajos; mă iertaţi părinte, m-am aprins puţin! Nu acceptaţi starea dromaderică, în care cresc tot felul de cocoaşe pe demnitatea voastră! Nu vă temeţi de cei care ne ucid trupurile, ne lovesc, în continuare, în drepturi, legal! Nu vă fie frică! Cei care au fost în închisorile

comuniste câte 20 de ani au primit nişte umilinţe inimaginabile.” La sfârşitul pledoariei sale, părintele Ioan Mura a făcut câteva recomandări de lectură despre Revoluţie.

Printre cei care au luat loc în sală s-a aflat şi domnul inginer Ioan Ciupa, revoluţionar: „Noi suntem, aici, reprezentanţi ai unei generaţii care a trăit înainte de 1990 şi ar trebui să ieşim să le spunem tinerilor de ce a pornit Revoluţia”.

O amintire pregnantă a domnului Ciupa din „Epoca de Aur”, datând, mai concret, din anul 1988, când era director tehnic la o fermă, se referă la penuria de pâine pe care o simţeau, pe pielea lor, oamenii din colectivul său. Pe atunci trebuia să ai buletin de oraş ca să poţi cumpăra pâine şi, părându-i rău de cei din colectiv, a rezolvat ca aceştia să poată primi pâine de la popota armatei, din apropiere. Un alt episod straniu pentru vremurile de azi a fost sancţionarea unui coleg, probabil ca urmare a faptului că a îndrăznit să se cunune religios, cu preotul acasă. Fapta a fost descoperită şi tânărul mutat disciplinar în alt judeţ, deci o tânără familie distrusă.

„Revoluţia a adus un lucru extraordinar, care este şi acum între noi şi este ca o fereastră deschisă, o ocazie de a ne schimba şi de a ne transforma. Dumnezeu nu intra în calcul în nicio discuţie oficială din comunism, acum se poate vorbi liber de credinţă şi, atunci când oamenii se vor obişnui şi cu toate libertăţile dobândite, vor trece peste greutăţi. Important este că micuţii noştri, copiii, au frică de Dumnezeu”, a evidenţiat domnul Ciupa, referindu-se la partea spirituală.

La Dumbrăviţa, după terminarea filmului, preotul Achim Vasile Baboş, care la vremea Revoluţiei lucra ca inginer la Elba, a afirmat: „Vreau să vă spun că am ajuns la lacrimi, am fost atât de impresionat, că parcă am retrăit momentul acela astăzi. Am fost chiar şi pe treptele Catedralei. În 16 am fost la pastorul reformat, în 17, era duminică şi am ieşit în centru; au omorât atunci oameni pe treptele Catedralei, eram cu un grup din Fratelia şi una dintre victimele de atunci era din Chişoda, Constantin Iosub”.

Deşi a fost martor ocular la multe din evenimentele de atunci, părintele Achim Vasile Baboş nu s-a gândit niciodată să-şi ceară drepturile. Urmând, ulterior, teologia, părintele a construit o biserică minunată în localitatea Dumbrăviţa, în care a amenajat şi un mic muzeu cu obiecte vechi, folosite la ţară: unelte, mobilier, covoare, costume populare autentice din diferite zone ale ţării, unele având semnificaţii deosebite, fiind vorba de costumele îmbrăcate la cununie de părinţii săi, lada de zestre din familie, ţesături, rămăşiţe ale faimoasei mori din sat, lopata de vânturat grâu, lopata de băgat pâinea în cuptor, recipientul de frământat şi multe altele.

Impresionează şi arhitectura bisericii, cât şi altarul şi tavanul, cu un masiv de beton, rotund, ca o cupolă, toate pictate cu sârg de Marian Zidaru, autorul monumentului „Biserica plângătoare" din Timişoara. Impresionează pardoseala, uşile, treptele, spătarele, realizate dintr-un lemn masiv de calitate, lăcuite, dar şi camerele din incinta bisericii, pregătite să primească enoriaşii în caz de calamitate sau de forţă majoră. În curtea bisericii sunt lucrări ale studenţilor de la Facultatea de Arte din Timişoara, din care răzbat influenţe ale maestrului Constantin Brâncuşi.

Remember-ul evenimentelor din 1989, din cadrul unui program binecuvântat de Înalt Preasfinţia Sa Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, a continuat la Biserica „Pogorârea Sfântului Duh" din Piaţa Dacia, în după-amiaza zilei de 24 februarie.

Încă de la început, Traian Orban a prezentat activitatea Memorialului, „un muzeu pentru şapte zile de istorie", faptul că este inedit să faci un muzeu într-o fostă cazarmă militară, problemele legate de retrocedarea fostului sediu şi tăria cu care am luat-o de la început.

Preotul Ioan Bude a menţionat: „Legătura dintre Timişoara veche, Timişoara nouă, dintre Timişoara revoluţionară, Timişoara paşnică, Timişoara triumfătoare, Timişoara care se jertfeşte, Timişoara care nu moare şi biserica aceasta este o legătură ontologică. Dacă onorata asistenţă a observat, pictura din vechiul sediu al Memorialului este realizată de acelaşi pictor care a lucrat şi la noi şi cam în aceeaşi perioadă, iar parohia aceasta a noastră a urmat cam aceleaşi etape dramatice: noi am fost cea dintâi parohie care s-a întemeiat în 1921 şi n-am avut biserică până în 2003. Parohia noastră a zidit Catedrala Mitropolitană, a administrat patrimoniul viitoarei Episcopii a Timişoarei, ce urma a fi reînfiinţată în 1939. Prin 1946 Catedrala era gata, în timp ce înaintaşii au predat-o, au aşteptat vremuri mai bune şi, pentru că speranţa n-a apus, după 60 de ani, enoriaşii au o biserică, unică pe plan mondial (argumentarea într-o monografie şi istoriografie care va apărea în curând) (…). Timişorenii sunt oameni obişnuiţi să reziste, să lupte prin perseverenţă, ştiu să moară şi să renască."

Preotul s-a arătat mirat cum de urna cu rămăşiţele pământeşti de la Popeşti-Leordeni nu se află la noi, Traian Orban făcând o scurtă descriere a faptelor descoperite cu ajutorul procurorului Dan Voinea. După reconstituirea adevărului, în 1991, urmaşii au luat pământ de la acea gură de canal unde a fost deversată cenuşa victimelor, care a fost depusă la Catedrală, până la terminarea Bisericii Martirilor, deoarece în acea perioadă Memorialul Revoluţiei nu avea sediu, ci funcţiona provizoriu la IPROTIM. Interesat de soarta noastră, preotul Ioan Bude a dorit să ştie şi ce anume s-a salvat din fostul sediu, aflând că tot patrimoniul asociaţiei, respectiv colecţiile de presă, arhiva de documente, de fotografii, biblioteca, depozitul de publicaţii şi aparatura, a fost mutat în sediul de pe Strada Oituz Nr. 2B.

Din păcate, s-a vorbit şi aici, s-a vorbit şi pe la celelalte parohii vizitate, tinerii ştiu din cărţile de istorie mult prea puţine despre Revoluţie, unde, mai degrabă, apar vedete TV decât eroi şi conducători ai neamului românesc. S-a mai remarcat, cu tristeţe, că Timişoara, unde a fost epicentrul, a fost uitată şi că a depune câteva coroane la monumente nu este suficient. Pentru manualele de istorie prost elaborate sunt răspunzători unii profesori, care până în 1989 au predat istoria Partidului Comunist Român şi socialism-ştiinţific şi, pentru că nu s-au adaptat, nu au prezentat interes nici pentru Revoluţie. Cadrele didactice pot să ia copiii de mână, a concluzionat Traian Orban, şi să-i aducă la Memorial, pentru a le prezenta istoria noastră recentă. Preotul s-a arătat bucuros că, dintre liceele timişorene, cel mai mult se implică Liceul „Vlad Ţepeş”, care este preocupat de cultul Eroilor, şi a menţionat că „Toţi suntem mândri, dar să fii mândru e una şi să nu uiţi e alta, a ţine minte cu respect aceste momente şi a le reîmprospăta pentru memoria personală şi a urmaşilor e o îndatorire, la urma urmei”.

La Liceul Catolic „Gerhardinum” am petrecut două după-amieze în prezenţa elevilor, în 25 februarie cu cei de la secţia română, respectiv în 26 cu cei de la secţia maghiară. „Vă propun să luptaţi pentru libertate – i-a îndemnat Traian Orban pe elevi – ori de câte ori constataţi că drepturile vă sunt încălcate sau atunci când vă

pierdeţi o parte din libertăţile voastre. La Revoluţie s-a ieşit pentru o idee, pentru a se termina cu acest comunism. O pildă pentru noi a fost începutul schimbărilor din ţările est-europene, iar noi, în Timişoara, aşteptam să se întâmple ceva şi am înţeles că este posibil ca acest regim comunist să poată fi înlăturat."

Elevii s-au concentrat la vizionarea filmului şi au pus întrebări pertinente. Una dintre acestea a fost legată de enigma teroriştilor, preşedintele Memorialului Revoluţiei apreciind că „(...) până în 22 decembrie s-a tras la ordinul lui Ceauşescu (...). Cei care s-au erijat în lideri, nu ştiu dacă aţi reţinut din film, afirmă din balconul C.C. al P.C.R.: «Nu există vid de putere, noi suntem puterea!». Tot în film se afirmă că, atunci când Ceauşescu a părăsit balconul C.C. al P.C.R. cu un elicopter, oamenii au înţeles că Revoluţia a învins, dar se punea întrebarea «Cine erau conducătorii?». Până la 22 decembrie evoluţia Revoluţiei s-a făcut spontan; a fost această solidaritate şi spontaneitate a timişorenilor şi din alte oraşe unde s-a tras peste tot; oamenii tot n-au renunţat, ci au continuat să fie tot mai mulţi şi asta a făcut ca puterea să nu mai poată controla atâtea oraşe şi atâţia manifestanţi care au fost pretutindeni şi atunci au inventat o manevră, să apară aceşti «terorişti», afirmându-se că Armata română, care a tras până în 22, se lupta cu aceştia.

Se încerca, aşadar, o escaladare a violenţei tuturor împotriva tuturor şi aţi văzut că au murit foarte mulţi oameni. Teroriştii trăgeau peste tot în stradă, în toate oraşele, împuşcând oameni, încercând să impună, prin moarte de om şi sânge vărsat, ca lumea să se retragă acasă, pentru ca sistemul comunist să continue; aceşti terorişti, de fapt, erau oameni puşi anume să tragă, să înspăimânte lumea. Au tras şi în militari, şi în Armată, au tras şi în lucrători ai Ministerului de Interne, de la Miliţie, cu scopul de a îngrozi lumea, ca să nu se mai conteste comunismul, comuniştii şi securiştii, nomenclatura comunistă, că e destul că tovarăşul Nicolae Ceauşescu a fost executat (....). În momentul în care Ceauşescu a intrat în elicopter, era izolat de putere, de toate resursele represive, era, de fapt, arestat şi a fost executat în numele poporului. Procesul lui Ceauşescu trebuia să fie un proces în detaliu, un proces al criminalilor din Revoluţie care au condus, au dat ordine şi care au tras, un proces al comunismului, şi nu o execuţie aşa sumară, în care câţiva comunişti au împuşcat alţi comunişti cu gândul de a se perpetua sistemul comunist şi după aceea. Crimele împotriva umanităţii nu pot fi prescrise, dar nici nu există voinţă politică pentru elucidarea lor.

La Revoluţie s-a declarat clar că a căzut comunismul, însă a rămas nomenclatura comunistă, au rămas ofiţerii de Securitate care, ulterior, protejaţi de sistem, s-au infiltrat şi au ajuns, din nou, mulţi dintre ei, în

structuri de conducere la nivel naţional, judeţean, guvernamental şi parlamentar.

Cu timpul, şi în politica românească lucrurile s-au mai schimbat, a mai venit o altă generaţie de politicieni, care a făcut unele schimbări. Noi atunci am vrut ca lucrurile să fie într-o mare schimbare, rapidă, dar, din păcate, România a făcut mereu paşi mici înainte, spre bine, şi, câteodată, unu-doi paşi înapoi şi iarăşi înainte, ca şi cum am merge spre succes cu frânele puse".

La întrebarea dacă este adevărat că suntem singura ţară dintre cele europene care în 1989 şi-a împuşcat conducătorul, Traian Orban a răspuns: „În celelalte ţări din Europa schimbările s-au făcut pe cale non-violentă, prin dialog, prin demisii şi înlocuirea foştilor reprezentanţi, hotărâţi, cu toţii, să impună în ţările respective democraţia, libertăţile şi un sistem care să ducă la prosperitate.

La noi, din păcate, comunistul Ceauşescu a vrut să păstreze puterea cu orice preţ şi a dat ordin de tragere ca s-o păstreze şi preţul a fost moarte de om, multă suferinţă, familii distruse, copii orfani. Ulterior, cei care au preluat puterea s-au prelevat de această luptă cu teroriştii, la fel, aceşti nomenclaturişti şi securişti, şi preţul a fost mult prea mare".

Despre participarea sa la Revoluţie, Traian Orban le-a relatat tinerilor: „Eram în Piaţa Libertăţii din Timişoara în 17 decembrie, când a început să se tragă şi am început să fugim, însă erau nişte copii, în primele rânduri, care doreau ca ceea ce a început să continue şi au strigat la noi: «Laşilor, nu fugiţi!», «Libertate!» şi au tras şi în ei, au tras şi în noi".

Au fost copii care au afirmat că au auzit în familie că oamenii o duceau mai bine în comunism. Acestora li s-a descris realitatea de atunci: viaţa cu siguranţa locului de muncă, dar în beznă şi la propriu, şi la figurat, cu cartele la alimente, fără programe TV, fără filme, fără toate tentaţiile din ziua de astăzi, fără libertatea de a călători afară din ţară, magazinele cu vitrinele mai mult goale, manifestările închinate conducătorului, îngrădirea libertăţii religioase. Li s-a mai explicat că nu trebuie să se confunde Revoluţia cu felul în care a fost condusă ţara ulterior: „Aveam lanţul meu, aveam raţia mea, untul, laptele, zahărul, totul pe raţie, dacă a fost mai bine aşa...".

La Biserica Reformată din Piaţa Maria, locul unde s-a aprins scânteia Revoluţiei, întâlnirea a avut loc în duminica zilei de 2 martie, cu regretul preotului paroh Csaba Fazakas că acest parcurs al bisericilor nu a început acolo, evident, din motive obiective. Preotul paroh a prezentat auditoriului evenimentul, cu o bucurie aparte, fiindcă toţi enoriaşii au amintirea evenimentelor începute la biserica lor, după care a aprins,

simbolic, o lumânare şi, printre cuvintele rostite bilingv, a ţinut un moment de reculegere, pe un acord de adaggio, pentru Eroii Revoluţiei şi pentru Ernő Újvárossy, „cel mai apropiat colaborator al pastorului Tőkés”[11], care „a fost găsit asasinat. Caracterul politic al crimei era indubitabil”[12].

După Rugăciunea pentru Iertarea Păcatelor a lui David, Traian Orban a precizat că a dorit să vină la biserica unde a început totul în Decembrie 1989, la această importantă categorie.

La discuţiile libere s-a amintit şi despre vechiul sediu, despre faptul că am fost într-o mare dificultate, soluţia venind de la ministrul Apărării de atunci, Gabriel Oprea, care, după ce a vizitat Memorialul Revoluţiei şi i s-a prezentat situaţia retrocedării sediului, a promis că se va gândi la o soluţie. Dacă nu se găsea această rezolvare, Memorialul Revoluţiei ar fi rămas în stradă. S-a vorbit, în continuare, despre reabilitarea noului sediu, pentru ca noua locaţie să devină funcţională, cât şi despre tristeţea părăsirii Capelei de pe Strada Ungureanu şi despre încurajarea venită dinspre Mitropolitul Banatului, Nicolae Corneanu, convins fiind că vom face altă capelă, mai mare şi mai frumoasă.

Singurul revoluţionar cu acte în mână de la Biserica Reformată, deşi acolo a fost nucleul evenimentelor, János Toth, a abordat câteva probleme, şi anume că Revoluţia nu s-a terminat, că trebuie să luptăm pentru victoria finală, că ar fi trebuit ridicat un monument al „libertăţii noastre”. János Toth s-a declarat nemulţumit de maniera în care sculptorii au redat Revoluţia prin monumentele ridicate în Timişoara. S-a precizat că aceste monumente au început să fie amplasate în oraş imediat după Revoluţie, pe măsură ce tendinţa guvernatorilor era de a vorbi doar de revolta de la Timişoara şi de marea Revoluţie de la Bucureşti, că nimeni nu s-a erijat în atotştiutorul ca fostul conducător, că artiştii au avut, pe deplin, libertatea de a-şi exprima

[11] Radu Portocală, *Autopsia unei lovituri de stat*, Agora timişoreană în colaborare cu Editura Continent, Timişoara, 1991, p. 31.
[12] Radu Portocală, *Autopsia unei lovituri de stat*, Agora timişoreană în colaborare cu Editura Continent, timişoara 1991, pag. 31

viziunea, iar aceasta a fost una dură, ca şi evenimentele şi confruntările sângeroase de aici.

Preotul Csaba Fazakas, protopop reformat, a mulţumit pentru prezentarea obiectivă şi corectă a Revoluţiei, atât prin expoziţie, cât şi prin film, exprimându-şi, totodată, amărăciunea că, de la o vreme, oamenii nu se mai simt mândri că sunt timişoreni, că se fac în media tot felul de mişmaşuri şi că toţi vor să se sară peste etapa din Piaţa Maria şi peste rolul comunităţii reformate, care nu poate fi eludat, pentru că, dacă nu s-ar fi declanşat apărarea preotului, enoriaşii nu s-ar fi adunat să facă acel „lanţ viu". Faptele de atunci îndeamnă la o mândrie a comunităţii, nu la una oarbă, ci la una cu smerenie. Timişorenii nu trebuie să fie mândri iresponsabili, ci realişti, ca locuitori ai oraşului şi ai comunităţii din care provin. Trebuie să păstrăm vie memoria Revoluţiei, să ne învăţăm copiii că aparţin acestui oraş şi că sunt o generaţie liberă.

În final, Traian Orban a oferit o medalie aniversară comunităţii, iar protopopul Csaba Fazakas, profund mişcat, a remarcat, cu tristeţe, că este prima de acest fel primită de ei, ca o recunoaştere a meritelor din Decembrie 1989: „E o surpriză plăcută pentru comunitate, cu atât mai mult cu cât tocmai Asociaţia Memorialul Revoluţiei vine să facă faţă la această datorie. Eu consider că, deşi suntem puţini la număr, suntem ca piperul", sperând ca Timişoara să îşi recapete valoarea pe care o merită.

La Biserica Millenium, la invitaţia preotului János Kapor, prezentarea a avut loc în Miercurea Cenuşii, la 5 martie 2014. „La Revoluţie ne-am rugat împreună pentru victorie şi tot împreună ne-am rugat pentru memoria celor care au fost ucişi pentru libertatea noastră, pentru schimbarea şi demnitatea României", şi-a început discursul preşedintele Traian Orban, subliniind că „la Revoluţie a fost o solidaritate interetnică şi religioasă", pe care noi o promovăm şi la care ne îndeamnă şi Înalt Prea Sfinţia Sa, Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului.

Proiecţia filmului documentar „Noi nu murim!" a continuat la Biserica Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului" din Piaţa Crucii, chiar în Duminica Ortodoxiei, iar părintele Cristian Niculescu a evidenţiat faptul că întâlnirea e un bun prilej „ca să ne aducem cu toţii aminte de această frumoasă jertfă înălţătoare a Eroilor noştri şi să conştientizăm importanţa ei".

La mănăstirea de la Partoş, părintele Varlaam a îndemnat la o reflecţie asupra evenimentelor din trecutul nostru apropiat, cărora le datorăm cu toţii mult, subliniind că, din păcate, ele încep a fi uitate, datorită schimbului de generaţii şi a lipsei de interes faţă de istoria noastră recentă, motiv pentru care s-a arătat bucuros că poate să clarifice tuturor acele

momente, deschizând o nouă perspectivă asupra viitorului. Deşi la Revoluţie era mic, avea doar 12 ani, şi se juca cu copiii din curte „de-a Revoluţia”, anii au trecut şi a înţeles sensul acelor momente pe care „Nu avem voie să le uităm, nu avem voie să rămânem indiferenţi; lucrurile pe care le avem se datorează jertfei acestor oameni, pe care, pe nedrept, îi uităm”.

După vizionarea filmului, tinerii şi-au manifestat interesul faţă de evenimente, faţă de participarea domnului Traian Orban la Revoluţie, cât şi şi faţă de derularea proceselor intentate pentru tragerea la răspundere a vinovaţilor. Tinerii au aflat că timişorenii s-au organizat mai bine, că au fost uniţi, reuşind, astfel, să câştige procesele împotriva inculpaţilor, obţinând pedepsirea unora, după ce, în prealabil, au fost înaintaţi în funcţii: Victor Stănculescu devenind ministru al Apărării, Mihai Chiţac – ministru de Interne, iar Ştefan Guşe – şeful Statului Major.

În parcursul nostru pe la bisericile din Timişoara, am ajuns şi la Biserica Adventistă de Ziua a Şaptea, unde gazdă ne-a fost pastorul Memete Pavel, unde am aflat aceeaşi deschidere pentru istoria noastră recentă.

Simona **MOCIOALCĂ**

Diplomaţi la Memorialul Revoluţiei

Ambasadorul şi consulul Germaniei la Memorialul Revoluţiei. Reiterarea unei vizite tomnatice în prag de primăvară.

On March 8th 2014 the Memorial of Revolution Museum was again visited by very important German officials. His Excellency, the Ambassador of Germany in Bucharest, Mr. Werner Hans Lauk, and the German Consul in Timişoara, Mr. Rolf Maruhn, paid a second visit and enriched their memories from the last visit they paid in October 2013.

On this occasion, our archive became richer with a brief account of the feelings experienced by Mr. Werner Hans Lauk when visiting the exhibit halls of the museum and after watching the documentary „We don't die!".

Keywords: German Ambassador, Werner Hans Lauk, German Consul, Rolf Maruhn, Klaus Christian Olasz, Memorial of Revolution, Revolution.

Cuvinte cheie: Ambasadorul Germaniei, Werner Hans Lauk, consulul Germaniei, Rolf Maruhn, Klaus Christian Olasz, Memorialul Revoluţiei, Revoluţie.

În primăvara aceasta, de 8 martie, Memorialul Revoluţiei din Timişoara a avut onoarea de a primi vizita Excelenţei Sale, ambasadorul Germaniei la Bucureşti, domnul Werner Hans Lauk, şi a consulului Germaniei la Timişoara, domnul Rolf Maruhn.

Cu acest prilej, oaspeţii Memorialului Revoluţiei au trecut în revistă sălile expoziţionale ale muzeului, precum şi expoziţiile pe care acestea le găzduiesc: *Zidul. O graniţă prin Germania*, o expoziţie de istorie contemporană realizată de Fundaţia Federală pentru Prelucrarea Dictaturii Partidului Socialist al Unităţii Germaniei şi publicaţiile „Bild" şi „Die Welt", precum şi cele două expoziţii dedicate Revoluţiei Române din Decembrie 1989, care cuprind fotografii şi articole din presa internaţională.

Vizita domnului ambasador Werner Hans Lauk a constituit o reiterare a celei efectuate în Decembrie 1989, cu ocazia comemorării Revoluţiei, când, impresionat de cele văzute, a luat decizia de a ne vizita într-un viitor apropiat, pentru discuţii mai ample.

Salutăm, cu această ocazie, și prezența domnului consul Rolf Maruhn, care l-a succedat pe domnul Klaus Christian Olasz, după un mandat anterior, și ne bucurăm de excelentele relații pe care Memorialul Revoluției din Timișoara le-a dezvoltat, pe parcursul anilor, cu Consulatul Germaniei la Timișoara, cu Centrul Cultural German, precum și cu alte instituții de cultură și asociații din Germania.

În încheierea vizitei sale, domnul ambasador Werner Hans Lauk și-a sintetizat, în câteva cuvinte, impresiile cu care părăsește Memorialul Revoluției, chiar lângă fragmentul de Zid al Berlinului, pe care îl avem în curtea muzeului nostru deja din 6 decembrie 2012, întâmpinând vizitatorii ca o relicvă a istoriei comuniste est-germane și, totodată, est-europene recente, dar și ca un avertisment că istoria s-ar putea repeta, dacă nu am învățat nimic din trecutele greșeli: „A fost deja a doua mea vizită la Memorialul Revoluției, i-am promis domnului Orban că data viitoare, când voi reveni, voi avea mai mult timp pentru a vedea această documentare. Mă impresionează în special faptul că această documentare este încadrată în spațiul european, în care sunt documentate și revoluțiile din celelalte țări europene ce s-au aflat sub dominație comunistă; astfel, această documentare, cu adevărat foarte plastică, dar și foarte emoționantă și impresionantă, primește o dimensiune europeană."

Adina Hornea **ABRUDA**

Diplomaţie şi cultură cehă şi franceză la Memorialul Revoluţiei

The extraordinary and plenipotentiary Ambassador of the Czech Republic in Romania, Mr. Jiří Šitler, came back to the Memorial of Revolution of Timişoara, in the afternoon of April 9th 2014, accompanied by the Manager of the Czech Centre of Bucharest, Mr. Rene Kubášek.

We have been also honoured by the visit paid by Mr. Daniel Malbert, Manager of the French Cultural Institute of Timisoara. Although these visits have not been attended by the wide public or the press, we have discussed about numerous projects that are to be implemented in close partnerships with the representatives of both countries.

Keywords: Jiří Šitler, Rene Kubášek, Daniel Malbert, Memorial of Revolution.

Cuvinte cheie: Memorialul Revoluţiei, Jiří Šitler, Rene Kubášek, Daniel Malbert.

Ambasadorul extraordinar şi plenipotenţiar al Republicii Cehe în România, domnul Jiří Šitler, însoţit de directorul Centrului Ceh din Bucureşti, Rene Kubášek, a revenit la Memorialul Revoluţiei din Timişoara, după un an, în după-amiaza zilei de 9 aprilie 2014.

În scurta sa vizită, domnul ambasador a apreciat schimbările care s-au făcut, între timp, la noi: reorganizarea expoziţiilor, lucrările de reamenajare a clădirii, care au continuat, prin crearea unui nou culoar expoziţional, amenajarea unei încăperi de arhivă cu un mobilier adecvat păstrării colecţiilor de presă şi a documentelor şi finalizarea Capelei Eroilor din incinta sediului.

Cu acest prilej, s-a discutat despre un proiect comun, respectiv pregătirea şi vernisarea unei expoziţii despre evenimentele politice din Cehoslovacia, care va fi expusă în permanenţă la sediul nostru.

În această perioadă, ne-a trecut pragul şi noul director al Institutului Cultural Francez din Timişoara, domnul Daniel Malbert, punând bazele unei noi colaborări.

Simona **MOCIOALCĂ**

„Şcoala altfel: Să ştii mai multe, să fii mai bun!”

The „Know more, be better!” programme dedicated to extracurricular activities, took place on 7th-11th of April 2014 when we have been visited by over 900 students from Timişoara and other localities of Timis County. The participating teachers involved the students in the different activities, and also continued similar discussions in the classrooms, stimulating the young students to prepare various projects, drawings, essays and posters, and filling out several questionnaires.

Keywords: „A Different School”, Clarisa Rădulescu, Ştefan Rădulescu, Mariana Lazăr, Adrian Vărşăndan, Narcisa Resiga, Florin-Nicolae Şincari.

Cuvinte cheie: Şcoala Altfel, Clarisa Rădulescu, Ştefan Rădulescu, Mariana Lazăr, Adrian Vărşăndan, Narcisa Resiga, Florin-Nicolae Şincari.

Programul „Să ştii mai multe, să fii mai bun!” s-a desfăşurat anul acesta în perioada 7-11 aprilie, în fiecare unitate de învăţământ preuniversitar din ţară, participând, deopotrivă, copiii preşcolari, elevii, cadrele didactice şi părinţii. Scopul programului de anul acesta a fost cel de a valorifica şi de a dezvolta talentele, preocupările extraşcolare şi competenţele tinerilor în diferite domenii, prin intermediul activităţilor non-formale, care să se plieze pe nevoile lor. Prin programul „Şcoala altfel” profesorii au putut să-şi folosească şi ei creativitatea, pentru a elabora programe inedite cu elevii, ore în care să înlocuiască, cu succes, catedra şi tabla cu spaţiile neconvenţionale: muzee, săli şi terenuri de sport, teatre, expoziţii, instituţii publice, astfel încât procesul de învăţare clasic, prin asimilare-reproducere, să fie înlocuit cu lecţii complexe, prin asociere, analogie, interdisciplinaritate, bazate pe cultivarea spiritului etic, civic, moral, religios şi, nu în ultimul rând, pe imaginaţie.

Pentru Memorialul Revoluţiei, programul „Şcoala altfel” a însemnat mai mult de 900 de elevi într-o săptămână, de la Timişoara, Reşiţa,

Beregsău, Dumbrăviţa şi din alte localităţi. Unele cadre didactice, foarte active, cum ar fi soţii Clarisa (de la Liceul Teoretic „Grigore Moisil”/Colegiul Tehnic „Ion Mincu”/Şcoala Gimnazială Nr. 26) şi Ştefan Rădulescu (de la Liceul Teoretic „Grigore Moisil”) au venit, în mai multe zile, cu diferite clase la care predau şi au iniţiat, ulterior, şi proiecte, prin care au verificat feed-back-ul elevilor, propunându-şi ca elevii să realizeze desene, postere, chestionare şi eseuri, urmând ca, la final, să aibă loc şi un concurs cu premii.

Nu mică ne-a fost mirarea când am văzut că doamna profesoară de fizică Mariana Lazăr, de la Colegiul Economic „F. S. Nitti”, s-a încumetat să vină singură cu un grup de 60 de copii, format dintr-o clasă de a IX-a şi una de a X-a, perfect disciplinaţi, ţinând cu elevii o veritabilă lecţie de istorie şi de viaţă la Memorial. O frumoasă lecţie de istorie a ţinut şi domnul profesor de matematică Adrian Vărşăndan, de la Şcoala Generală Nr. 19 „Avram Iancu”, care a iniţiat la şcoală expunerea unor obiecte din perioada comunismului, aduse de către elevi de acasă, de la părinţii lor.

Anul acesta cei mai micuţi elevi vizitatori au fost cei din clasa I B, conduşi de tânăra lor doamnă învăţătoare, Alaxandra Gafton-Licuţa.

I-am rugat pe dascăli să ne scrie câteva cuvinte despre proiectele şi acţiunile lor, alături de o scurtă descriere a evenimentului şi a impactului acestuia asupra elevilor.

§

Pornind de la afirmaţia că „Trebuie să ştim ce şi de ce am trăit, pentru a înţelege ce trăim azi şi a şti ce nu mai trebuie să trăim mâine”, doamna profesoară Narcisa Resiga, de la Şcoala Gimnazială Dumbrăviţa, a propus, în „Săptămâna altfel”, „o activitate de cunoaştere a istoriei neamului nostru, şi anume o vizită la Memorialul Revoluţiei. Iniţial, am fost reţinută, deoarece, plecând spre muzeu cu elevii mei, elevi de clasa a V-a, am fost convinsă că nu vor manifesta prea mult interes, că se vor plictisi repede şi că nu vor înţelege lucrurile aşa cum au fost în realitate. Dar, cu toate că au o vârstă fragedă, activitatea a fost una foarte reuşită, elevii mei manifestând interes cu privire la ceea ce au trăit părinţii lor. Aceştia au afirmat la sfârşit că vizita a fost extrem de interesantă şi au promis că se vor întoarce aici cu părinţii şi fraţii lor. Ajunşi în clasă, i-am rugat să aşterne pe hârtie propriile păreri. Iată câteva:

«În *Săptămâna altfel,* doamna dirigintă ne-a propus o activitate la Muzeul Revoluţiei. Nu am mai fost acolo niciodată, dar am rămas plăcut surprins. Oamenii au fost foarte amabili cu noi şi ne-au arătat multe lucruri, printre care şi un filmuleţ interesant. Cu ocazia asta, am putut afla lucruri pe

care nu le ştiam despre oraşul nostru, în care a început Revoluţia împotriva lui Ceauşescu. Am văzut schiţe şi imagini, sculpturi, arme, medalii. Este un muzeu frumos, cu multe lucruri interesante. Vă recomand să vizitaţi şi voi muzeul!» (David Perju, 11 ani)

«Muzeul Revoluţiei a fost interesant şi captivant. În săptămâna *Şcoala altfel*, doamna dirigintă ne-a spus că ne va duce la un muzeu. Ca să fiu sincer, prima dată când am aflat unde vom merge nu mi s-a părut prea interesant, însă după ce am ajuns acolo, mi-am făcut o altă părere. Mi-au captivat atenţia multe lucruri, cum ar fi: gloanţe, medalii, haine, steaguri şi multe altele. Am mai văzut şi un film cu revoluţia din vremea lui Ceauşescu. A fost o activitate extraşcolară foarte interesantă.» (Adali Evren, 11 ani)"

O zi... altfel

„În data de 8 aprilie i-am invitat pe elevii mei de clasa a VII-a să mergem în vizită la Memorialul Revoluţiei. Prima întrebare pe care mi-au adresat-o a fost: «Ce e acela?», la care s-a adăugat: «E în Timişoara?», «E o colecţie de statui?», «Ce vom face acolo?» şi altele. Cert e că niciunul dintre ei nu auzise până atunci că există în Timişoara acest loc (ba unii chiar mi-au mărturisit că nici părinţii lor nu ştiau de existenţa lui), iar despre Revoluţia din 1989 aveau doar o vagă idee.

Era o zi neobişnuit de caldă pentru perioada aceea a anului, iar drumul între Colegiul Naţional Bănăţean şi Memorial l-am parcurs pe jos. «Mai e mult?» auzeam, la intervale regulate, în jurul meu. Am ajuns la ora stabilită şi am fost întâmpinaţi ca nişte oaspeţi de seamă de către doamnele Simona Mocioalcă şi Adina Abruda, care ne-au propus, pentru început, să vizionăm un film despre Revoluţie. În sală, liniştea era brăzdată, din când în când, de exclamaţii trădând mirarea sau de întrebări uşor retorice, la care am preferat să nu răspund pe loc: «Şi l-au împuşcat chiar de Crăciun?», «Dar pe ea de ce au omorât-o?», «Asta chiar s-a întâmplat sau e un film făcut după evenimente?». Le-am spus copiilor că aveam exact vârsta lor pe când se întâmplau toate aceste lucruri, care pentru ei par luate dintr-un trecut mult mai îndepărtat. (Prof. Narcisa Resiga – Şcoala Gimnazială Dumbrăviţa)

Următorul popas a fost la capelă. Doamna Adina Abruda ne-a spus câteva cuvinte despre artistul care a pictat-o, despre semnificaţia scenelor pictate, subliniind că este o capelă ecumenică.

Apoi am vizitat expoziţiile de la etaj, ghidaţi fiind de gazdele noastre primitoare. Citeam pe chipul copiilor mirarea şi, de asemenea, efortul pe care îl făceau pentru a înţelege ce li se spunea despre o lume atât de diferită de tot ce au trăit ei până acum. La rândul meu, am încercat, pentru câteva

clipe, să văd totul prin ochii lor – obişnuiţi să vadă totul în culori vii – şi cu mintea lor, pentru care libertatea de gândire şi expresie e ceva atât de normal...

Am plecat luând cu noi imaginile întipărite pe retină, întrebările, uimirile... Poate, de azi, vom vedea cu alţi ochi Piaţa Revoluţiei, iar numele străzii pe care se află şcoala noastră (16 Decembrie 1989) va avea o semnificaţie mai clară pentru noi." (Prof. Adina Szabo – Colegiul Bănăţean din Timişoara)

„În cadrul săptămânii «Să ştii mai multe, să fii mai bun», elevii claselor IX-XII de la filiera vocaţională a profilului teologic ortodox de la Liceul Pedagogic «Carmen Sylva» din Timişoara, însoţiţi de prof. Mihaela Dumitraşcu, pr. prof. Dorinel Savescu şi prof. Florin-Nicolae Şincari, au vizitat sediul Asociaţiei Memorialul Revoluţiei din Timişoara.

În faţa instituţiei am fost întâmpinaţi de preşedintele acestei asociaţii, domnul doctor Traian Orban, care ne-a prezentat, cu multă amabilitate, etapele parcurse până la înfiinţarea Memorialului Revoluţiei, ne-a vorbit despre vechiul sediu, dar mai ales despre idealurile personalităţilor din Banat – printre care şi Înalt Preasfinţia Sa, dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului – care au pus umărul pentru ca revoluţionarii din acest colţ de ţară să aibă un loc binecuvântat întru cinstirea Eroilor Revoluţiei de la Timişoara. Apoi am fost invitaţi să intrăm în instituţie, unde primul obiectiv a fost vizionarea, într-una din sălile locaţiei, denumită «Sala cultului personalităţii tovarăşului Nicolae Ceauşescu», filmul documentar «Noi nu murim!». Elevii liceului nostru au urmărit cu deosebit interes cele aproximativ 30 de minute de film, imagini şi relatări despre tragicele evenimente ce au avut loc în acele zile în oraşul de pe Bega.

Următoarea etapă, după vizionarea documentarului, a fost marcată de bucuria de a-l avea ca invitat, în mijlocul nostru, pe părintele Ioan Mura

de la Parohia Ortodoxă Română «Sfântul Mare Mucenic Gheorghe» din localitatea Călacea, judeţul Timiş, care ne-a mărturisit cum a trăit şi ce a simţit în acele zile în care s-a aflat în mijlocul manifestanţilor. Părintele profesor Dorinel Savescu ne-a mărturisit, de asemenea, câteva gânduri şi sentimente pe care le-a trăit în acele zile grele pentru timişoreni, dar şi pentru cei care s-au aflat atunci în Timişoara. În continuare, elevii, împreună cu profesorii însoţitori, au vizitat Capela din incintă, care are două hramuri, «Sfântul Iosif cel Nou de la Partoş» şi «Sfântul Gerard», unde, prin amabilitatea doamnei Simona Mocioalcă, am primit informaţii despre sfinţirea acestui lăcaş la data de 19 ianuarie 2014, eveniment la care au participat, printre alţii, IPS Timotei, Arhiepiscopul Aradului, PS Lucian, Episcopul Caransebeşului, şi PS Paisie, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei.

După informaţiile primite despre etapele parcurse până la ziua sfinţirii acestui sfânt lăcaş, elevii au intonat în capelă priceasna «Cu noi este Dumnezeu», creând o adevărată atmosferă de rugăciune.

Itinerariul a continuat cu vizitarea bogatei expoziţii cu fotografii din timpul Revoluţiei din Timişoara şi alte oraşe ale României (Lugoj, Arad, Braşov, Cluj, Sibiu), a expoziţiei foto a celor 5 tineri polonezi, cu imagini imortalizate imediat după Revoluţie, precum şi a celei pe tema căderii Zidului Berlinului.

Ultima parte a periplului s-a desfăşurat în Sala Monumentelor, unde doamna Simona Mocioalcă le-a explicat tinerilor semnificaţia fiecărui exponat, apoi elevii au adresat întrebări referitoare la aceste monumente în miniatură şi au primit răspunsuri care i-au ajutat să înţeleagă mai bine cele auzite şi văzute.

Am petrecut câteva ore minunate la Memorialul Revoluţiei şi, de aceea, elevii şi profesorii de la filiera vocaţională a profilului teologic aduc calde mulţumiri părintelui Ioan Mura pentru amabilitatea de a se fi aflat în mijlocul tinerilor, de a le mărturisi momentele Revoluţiei şi de a le răspunde la întrebări, dar şi tuturor celor ce se ocupă de bunul mers al asociaţiei, unde am fost primiţi cu căldură sufletească şi informaţi despre tot ceea ce înseamnă această instituţie, pe care ar trebui să o viziteze oricine ajunge în Timişoara." (Prof. Florin-Nicolae Şincari – Liceul Pedagogic „Carmen Sylva" din Timişoara)

Doamna profesoară Cristina Bîjnea, de la Grupul Şcolar Electrotimiş, a elaborat un proiect de promovare a educaţiei nonformale prin intermediul muzeului. Ea a folosit, ca argument, date din scopul declarat al asociaţiei noastre, acela de a deveni, prin Centrul Naţional de Documentare, Cercetare şi Informare Publică privind Revoluţia din Decembrie 1989, un mijloc operativ de informare referitor la evenimentele ce au dus la căderea regimului comunist din România, propunându-şi să valorifice informaţia istorică românească circumscrisă evenimentelor anului 1989 din Europa Centrală şi de Sud-Est. Pentru că aceste momente nu pot fi pe deplin înţelese fără a cunoaşte sistemul comunist în ansamblu, Centrul se preocupă şi de studierea perioadei comuniste din România.

Scopul proiectului a fost: recunoaşterea şi respectarea valorilor istorice şi culturale naţionale, iar obiectivele: familiarizarea cu spaţiul muzeal, ca sursă documentară de mare importanţă, destinat să păstreze „amprenta" evenimentelor istorice şi să conştientizeze asupra necesităţii cunoaşterii trecutului pentru înţelegerea prezentului.

Doamna profesoară Cristina Bîjnea, care a mai fost la noi şi în anii trecuţi, şi-a stabilit obiectivele de vizitat după un grafic precis:

DESFĂŞURAREA VIZITEI:

1. Capela Eroilor
2. Expoziţia „Ceauşescu – cultul personalităţii" şi „Cronologia Războiului Rece"
3. Expoziţia de fotografii care rezumă cele mai semnificative momente ale

Revoluţiei din Decembrie 1989 (16-22 decembrie)

4. Sala cu machetele monumentelor ridicate în memoria Eroilor timişoreni, opere plastice de o mare valoare artistică:

„Fântâna martirilor" – Victor Gaga
„Biserica plângătoare" – Marian Zidaru
„Omul ţintă" – Béla Szakács
„Eroica" – Paul Vasilescu
„Clopotul" – Ştefan Călărăşanu
„Pietá" – Péter Jecza
„Sfântul Gheorghe – Silvia Radu
„Evoluţie" – Gheorghe Iliescu Călineşti
„Monument omagial" – Ştefan Kelemen
„Martirii" – Péter Jecza
„Crucificare" – Paul Neagu

5. Sala colecţiilor de presă – presa românească şi internaţională
6. Vizionarea unui film documentar despre evenimentele din Decembrie 1989
7. Fragmentul din Zidul Berlinului.

„Săptămâna «Să ştii mai multe, să fii mai bun!» a oferit posibilitatea efectuării mai multor vizite, cu clase diferite, pe parcursul a trei zile, la muzeul Memorialului Revoluţiei.

Vizitele au însemnat un şir de lecţii de istorie desfăşurate într-un alt cadru, diferit de clasă, cu un impact major, în special emoţional, asupra elevilor.

Chiar de la intrare, am fost întâmpinaţi de domnul Traian Orban, care ne-a explicat semnificaţia fragmentului din Zidul Berlinului, care se află în curtea muzeului.

În capelă, copiii au văzut numele Eroilor Revoluţiei din Timişoara şi i-a impresionat tragedia petrecută în acele zile, când victime ale represiunii au fost şi copii de vârsta lor şi chiar mai mici.

Cu multă atenţie au fost urmărite imaginile din zilele Revoluţiei din Decembrie 1989, expuse în celelalte încăperi, ca şi machetele monumentelor Revoluţiei, a căror semnificaţie a trezit interesul copiilor.

Am fost plăcut surprinsă că, în altă zi, când eram prin oraş la o altă activitate cu elevii, ei au recunoscut una dintre machetele văzute la muzeu, respectiv «Clopotul» lui Ştefan Călărăşanu, din Piaţa Traian.

Emoţionant a fost şi filmul vizionat de copii, în care au fost prezentate principalele momente ale Revoluţiei. Consider extrem de sugestiv mesajul transmis la final, care ne aminteşte că democraţia, oricât de imperfectă ar fi, tot este de preferat regimurilor totalitare.

Impresiile elevilor şi sentimentele trezite de vizita la muzeul Memorialului Revoluţiei au fost exprimate de aceştia prin eseurile şi desenele pe care le-au realizat.

Cu siguranţă, vizita la muzeul Memorialului Revoluţiei se va repeta şi cu alţi elevi." (Prof. Haia Clarisa Rădulescu – Colegiul Tehnic „Ion Mincu" din Timişoara)

Ne bucurăm să constatăm că şi numărul cadrelor didactice care ne-au trecut pragul a crescut. Printre cei care au însoţit elevii, îi amintim pe profesorii: Georgeta Plopeanu şi Viorica Pap – Colegiul Naţional „C. D. Loga"; Rodica Oprea – Şcoala Generală Nr. 16 „Take Ionescu"; Nela Popescu – Colegiul Tehnic „I. C. Brătianu"; Narcis Maicoş, Mihaela Sofian, Haia Clarisa Rădulescu, Ramona Mocanu şi Ştefan Rădulescu – Liceul Teoretic „Grigore Moisil"; Cristina Bîjnea, Alina Mîţiu, Nicoleta Calapiş şi Angela Dumitrescu – Grupul Şcolar Electrotimiş; Diana Coman – Şcoala Generală Nr. 24; Adrian Vărşăndan, Virginia Talabă şi Viorel Begu – Şcoala Generală Nr. 19 „Avram Iancu"; Narcisa Resiga şi Violina Luca – Şcoala Generală din Dumbrăviţa; Mădălina Ianille Ioanin, Tabita Bunea, Aurelian Rusu, Ana Maria Străin şi Simina Popa – Liceul Penticostal „Logos"; Simona Perian, Daniela Melciu, Flavia Diaconescu, Gabriel Szabo, Petcu Haurileţ, Felicia Drăgoiu, Viorel Ţunea şi Simina Popa – Colegiul „Dimitrie Leonida"; Medeea Tudoran – Şcoala Gimnazială „Vlad Ţepeş"; Vasile Roman, Marinela Ţundrea, Adrian Lisca şi Adriana Roman – Şcoala Generală Nr. 7 „Sfânta Maria"; Daciana Trifan – Şcoala Generală Nr. 30; pr. prof. Dorinel Savescu, Mihaela Dumitraşcu, Florin-Nicolae Şincari – Liceul Pedagogic „Carmen Sylva"; Adina Szabo – Colegiul Naţional Bănăţean şi Ioana Boldea – Liceul Tehnologic Special „Gheorghe Atanasiu".

Am centralizat aceste date şi nume ale tuturor celor ce ne-au adus şi câte un tabel de prezenţă sau au fost dispuşi să semneze pe listele vizitatorilor.

Simona **MOCIOALCĂ**

Noaptea Muzeelor

The European Museum Night is the nocturne equivalent of the International Museum Day, which always takes place on a yearly basis, on the18th day of May**.** Over 3000 European museums, among which we also find The Memorial of Revolution Museum of Timisoara, have already enrolled this nocturnal international tour of culture.

On this occasion, our visitors were able to take a short journey into the most important moments of the recent history, both at national and international level. The event gathered almost one thousand tourists, having an unexpected among the inhabitants of the city of Timisoara. We can now draw the conclusion that we have been the second tourist objective visited by most inhabitants of Banat, after the Museum of Arts.

Keywords: Museum Night, National Network of Museums in Romania, Memorial of Revolution of Timişoara.

Cuvinte cheie: Memorialul Revoluţiei, Noaptea Muzeelor.

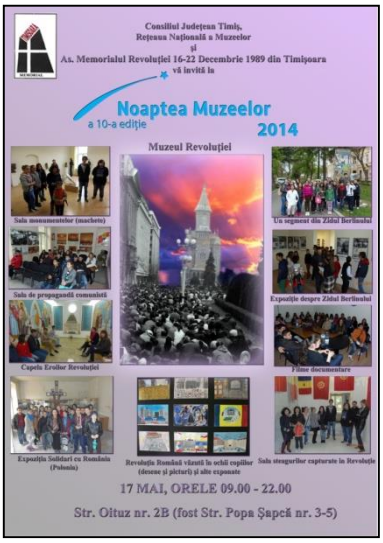

Iniţiativa organizării Nopţii Europene a Muzeelor îi aparţine Ministerului Culturii şi Comunicării din Franţa şi se află deja la a zecea ediţie. Acest eveniment, care apropie toţi cetăţenii de cultură, de sălile de expoziţii, este patronat, în mod tradiţional, de Consiliul Europei, de UNESCO şi de Consiliul Internaţional al Muzeelor (ICOM).

Noaptea Europeană a Muzeelor este echivalentul nocturn al Zilei Internaţionale a Muzeelor, care are loc, întotdeauna, pe 18 mai.

În acest circuit internaţional, nocturn, sunt deja înscrise peste 3.000 de muzee din Europa, unul dintre ele fiind şi Memorialul Revoluţiei din Timişoara.

Ţara noastră este reprezentată de Reţeaua Naţională a Muzeelor din România (RNMR), partener oficial al evenimentelor, cea care asigură promovarea amplă a activităţilor organizate de muzeele româneşti, prin diferite mijloace media, dar şi a site-ului creat în 2009: www.noapteamuzeelor.ro. Din 2011 RNMR coordonează şi organizarea circuitului muzeal din Bucureşti, care a fost iniţiat în anul 2008 de către Muzeul Naţional de Artă al României.

Proiectul cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional s-a numit, în acest an, „Noaptea Muzeelor 2014. Aceeaşi noapte, scenarii diferite”.

Reţeaua Naţională a Muzeelor din România a promovat, totodată, trei circuite pentru public între muzeele din Bucureşti, Cluj şi Timişoara, în

parteneriat cu Muzeul de Artă din Cluj-Napoca şi Muzeul de Artă din Timişoara, editând pliante cu hărţi cu localizarea instituţiilor înscrise în circuit şi informaţii despre ce urmau să vadă vizitatorii.

La Memorialul Revoluţiei s-a putut face o trecere în revistă a unor momente importante din istoria recentă, în context intern şi internaţional, începând cu căderea Zidului Berlinului, simbol al schimbărilor din 1989, un fragment din Zid aflându-se chiar în faţa instituţiei noastre, s-au putut viziona filme documentare despre Timişoara, Revoluţie şi comunism şi vizita expoziţiile noastre permanente sau temporare: „Revoluţia Română din Decembrie 1989 în imagini", expoziţie de fotografii; cea de desene: „Revoluţia Română din Decembrie 1989 văzută prin ochii copiilor"; „O cronologie a războiului rece", expoziţie realizată de Fundaţia Academia Civică din Bucureşti; expoziţia „Solidari cu România", pregătită de Institutul Memoriei Naţionale din Varşovia, în colaborare cu Institutul Polonez din Bucureşti ; expoziţia „Cultul personalităţii lui Nicolae Ceauşescu", precum şi cea intitulată „Epoca Ceaușescu – pictură în stil naiv", a artistei germane Herma Köpernik-Kennel. Nu în ultimul rând, „nocturnii" vizitatori au avut ocazia să viziteze şi sala machetelor celor 12 monumente realizate în memoria Eroilor.

Evenimentul ne-a adus aproape o mie de turişti, având un impact nesperat în rândurile timişorenilor. Putem concluziona că am fost al doilea obiectiv vizitat de majoritatea bănăţenilor, după Muzeul de Artă.

Simona **MOCIOALCĂ**

COLABORATORI

Georg Herbstritt, cercetător, Institutul Gauck, Berlin

Richard Andrew Hall, cercetător, Indiana University, S.U.A.

Ana Blandiana, poetă, publicistă, Academia Civică, Bucureşti

Romulus Rusan, scriitor, publicist, Academia Civică Bucureşti

Lucia Hossu-Longin, realizator de emisiuni TVR, Bucureşti

Dumitru Tomoni, profesor doctor în istorie, Făget

Marius Mioc, revoluţionar şi publicist, Timişoara